

Marmara'nın kent mültecileri

belediyelerin süreç yönetimi

M. Murat Erdoğan | Burcuhan Şener | Merve Ağca

Hollanda Kraliyeti

TÜRK-ALMAN ÜNİVERSİTESİ
GÖÇ VE UYUM ARAŞTIRMALARI
MERKEZİ TURKISH-GERMAN
UNIVERSITY MIGRATION AND
INTEGRATION RESEARCH CENTER

RAPOR KÜNYESİ

MARMARA'NIN KENT MÜLTECİLERİ: BELEDİYELERİN SÜREÇ YÖNETİMİ

Yayın No: 144

ISBN No: 978-605-73799-2-4

Yayın Yılı: 2021

Yazarlar:

Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN

Burcuhan ŞENER

Merve AĞCA

Araştırma Tasarımı ve Veri Analizi:

Dr. Zeynep Balcıoğlu

Araştırma Şirketi:

SAM Araştırma

Tasarım: sonntag.agency

İllüstrasyon: Deniz İtak

Yayıncı:

Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları

Adres: Marmara Belediyeler Birliği Ragıp Gümüşpala Cad. No:10 Eminönü 34134

Tel: 0212 402 19 00

Fax: 0212 402 19 55

Yayıncı Sertifika No: 15668

Bütün yayın hakları saklıdır.

Bu yayın Hollanda Büyükelçiliği MATRA Programı desteğiyle yürütülen bir proje kapsamında Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Merkezi, Türk-Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi ve Zeytinburnu Belediyesi iş birliğiyle hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca yazarlar sorumlu olup içerik herhangi bir şekilde Hollanda Büyükelçiliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İçindekiler

Takdim	17
Önsöz	23
Araştırma Hakkında	29
Türkiye’de İltica ve Göç Mevzuatı	39
1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü	39
Türkiye’de İltica Mevzuatının Gelişimi	41
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	42
Geçici Koruma Yönetmeliği	44
Türkiye’de Suriyeliler ve Diğer Mülteciler	47
Türkiye’de Suriyelilerin Demografik Yapısı	47
Türkiye’de Suriyelilerin Yerleştirilmesi	53
Türkiye’de Uluslararası Koruma Başvuruları	56
Türkiye’de Düzensiz Göçmenler	57
Türkiye’de Mültecilerin Geçim Kaynakları	59
Kızılaykart Programları	64

Türkiye’de Belediyeler ve Kent Mültecileri	75
Yasal Çerçeve: Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu	77
Göç Yönetişiminde Belediyelerin Rolü	79
Belediye Gelirleri Bağlamında Yabancılar ve Mülteciler	84
Marmara Bölgesi ve Göç	91
Marmara Bölgesi’nde Mülteciler ve Diğer Yabancılar	95
Araştırmanın Genel Çerçevesi	101
Örneklem ve Araştırma Yöntemi	104
Araştırma Bulguları I: Belediyelerin Mültecilere Yönelik Hizmetleri ve Kurumsal Kapasiteleri	111
Marmara Bölgesi	113
Nakdi ve Ayni Yardımlar	113
Sosyal Hizmet Programları	116
İşbirlikleri ve Paydaşlar	117
Finansman ve Personel Desteği	118
Kurumsal Yapılanma	120
Veri Yönetimi ve Takibi	124
Geçici Koruma Kimliği Olmayan Suriyeliler ve Diğer Milletlerden Mülteciler	125
COVID-19 Döneminde Mültecilere Yönelik Belediye Hizmetleri	125
İstanbul	129
İstanbul’un Genel Görünümü	129
İstanbul İlçeleri Gelişmişlik Endeksi ve Mülteciler	141
İstanbul Araştırması Detayı	143
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	144
İstanbul İlçe Belediyeleri	145
Bursa	152
Bursa Araştırması Detayı	154
Bursa Büyükşehir Belediyesi	154
Bursa İlçe Belediyeleri	156

Kocaeli	159
Kocaeli Araştırması Detayı	161
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	161
Kocaeli İlçe Belediyeleri	163
Balıkesir	166
Tekirdağ	168
Sakarya	172
Çanakkale	177
Edirne	181
Düzce	184
Kırklareli	186
Bolu	189
Yalova	191
Bilecik	194
<u>Araştırma Bulguları II: Belediye Başkan Yardımcılarının Gözünden Zorunlu Göç</u>	<u>199</u>
<u>Araştırma Bulguları III: Belediye Temsilcilerinin Mültecilere Dair Gözlem ve Tutumları</u>	<u>211</u>
Gözlemler	212
Tutumlar	215
<u>Araştırma Bulguları IV: Göç Yönetişiminde Belediyelerdeki Müdür ve Uzmanların Rolü</u>	<u>223</u>
<u>Genel Değerlendirme</u>	<u>227</u>
İstanbul'a İlişkin Değerlendirmeler	239
Belediye Başkan Yardımcılarına İlişkin Değerlendirmeler	241
Belediyelerdeki Müdür ve Uzmanlara İlişkin Değerlendirmeler	242
<u>Politika Önerileri</u>	<u>245</u>
<u>Kaynakça</u>	<u>258</u>

tablo ve grafikler

Tablolar

Tablo 1: Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	49
Tablo 2: Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	52
Tablo 3: Türkiye’de Suriyelilere ve Yabancılar Verilen Çalışma İzinlerinin Yıllara Göre Dağılımı	60
Tablo 4: Çalışma Çağında Olan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Çalışma İzni Verilen Suriyelilere Oranı	62
Tablo 5: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	83
Tablo 6: Marmara Bölgesi’nde İl Nüfusları ve İl Nüfuslarının Türkiye Nüfusuna Oranları	93
Tablo 7: Marmara Bölgesi’nde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	97
Tablo 8: Marmara Bölgesi’nde İllere Göre Kayıtlı ve Yaşayan Suriyeli Dağılımları	98

Tablo 9: Belediyelere Göre Hedeflenen ve Gerçekleştirilen Görüşme Sayıları	107
Tablo 10: İllere Göre Görüşme Sayıları	113
Tablo 11: İstanbul’da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	130
Tablo 12: İstanbul’da Yabancı Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı	135
Tablo 13: İstanbul’da İlçelerin İnsani Gelişme Endeksi Verileri ve Mülteci Nüfusuna Göre Sıralaması	142
Tablo 14: İstanbul’da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	143
Tablo 15: Bursa’da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	153
Tablo 16: Bursa’da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	155
Tablo 17: Kocaeli’nde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	160
Tablo 18: Kocaeli’nde Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	162
Tablo 19: Balıkesir’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	166
Tablo 20: Balıkesir’de Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	167
Tablo 21: Tekirdağ’da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	169
Tablo 22: Tekirdağ’da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	170
Tablo 23: Sakarya’da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	173
Tablo 24: Sakarya’da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	175
Tablo 25: Çanakkale’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	178
Tablo 26: Çanakkale’de Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	179

Tablo 27: Edirne'de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	181
Tablo 28: Edirne'de Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	183
Tablo 29: Düzce'de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	184
Tablo 30: Düzce'de Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	185
Tablo 31: Kırklareli'nde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	187
Tablo 32: Kırklareli'nde Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	188
Tablo 33: Bolu'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	189
Tablo 34: Bolu'da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	190
Tablo 35: Yalova'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	192
Tablo 36: Yalova'da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	194
Tablo 37: Bilecik'te Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	195
Tablo 38: Bilecik'te Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü	196

Grafikler

Grafik 1: Türkiye'de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yıllara Göre Dağılımı	48
Grafik 2: Türkiye'de Uluslararası Koruma Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı	57
Grafik 3: Türkiye'de Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Yıllara Göre Dağılımı	58
Grafik 4: Türkiye'de Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruklarına ve Yıllara Göre Dağılımı	59
Grafik 5: Türkiye'de Suriyelilere ve Yabancılar Verilen Çalışma İzinlerinin Yıllara Göre Dağılımı	61
Grafik 6: Araştırma Kapsamında Görüşülen Belediye Temsilcilerinin Dağılımı	104
Grafik 7: Nakdi Yardım Yapma Durumuna Göre Belediye Dağılımı - Marmara Bölgesi	114
Grafik 8: Belediyelerin Mültecilere Sağladığı Ayni Yardım Çeşitleri - Marmara Bölgesi	115
Grafik 9: Belediyelerin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmet Modelleri - Marmara Bölgesi	116
Grafik 10: Belediyelerin İş Birliği Yaptığı Kurumlar - Marmara Bölgesi	117
Grafik 11: Belediyelerin İş Birliği Yaptığı Kamu Kurumları - Marmara Bölgesi	118
Grafik 12: Belediyelerin Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmetler İçin Destek Alma Durumları - Marmara Bölgesi	119
Grafik 13: Belediyelerin Fon, Bağış ve Personel Desteği Aldığı Kurumlar - Marmara Bölgesi	120
Grafik 14: Pandemi Sürecinde Belediyelerin Personel Kapasitesi - Marmara Bölgesi	126
Grafik 15: Pandemi Sürecinde Belediyelerin Önceliklendirdiği Hizmetler - Marmara Bölgesi	127
Grafik 16: Pandemi Sürecinde Belediyelerin Mültecilere Sağladığı Hizmetler - Marmara Bölgesi	128
Grafik 17: İstanbul'da Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	133
Grafik 18: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Ayni Yardım Çeşitleri - İstanbul	146
Grafik 19: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmet Çeşitleri - İstanbul	147

Grafik 20: İlçe Belediyelerinin İş Birliği Yaptığı Kurumlar - İstanbul	148
Grafik 21: Belediyelerin Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmetler İçin Destek Alma Durumları - İstanbul	149
Grafik 22: Bursa'da Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	154
Grafik 23: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Ayni Yardım Çeşitleri - Bursa	157
Grafik 24: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmet Çeşitleri - Bursa	158
Grafik 25: Kocaeli'nde Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	161
Grafik 26: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mülteciler İçin Sağladığı Ayni Yardım Çeşitleri - Kocaeli	162
Grafik 27: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmet Çeşitleri - Kocaeli	164
Grafik 28: Sakarya'da Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	174
Grafik 29: Çanakkale'de Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	179
Grafik 30: Edirne'de Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	182
Grafik 31: Kırklareli'nde Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	187
Grafik 32: Yalova'da Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	193
Grafik 33: Bilecik'te Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı	196
Grafik 34: Belediye Başkan Yardımcılarının Belediyelerin Mültecilerle İlgilenme Yükümlülüğüne Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	200
Grafik 35: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mültecilerin Karar Alma Süreçlerine Katılımına Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	201
Grafik 36: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mültecilerin Önümüzdeki Beş Yıl İçinde Ülkelerine Geri Dönme İhtimaline Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	202
Grafik 37: Belediye Başkan Yardımcılarının Belediyelerin Göç Yönetimi Sürecinde Karşılaştığı Sorunlara Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	203
Grafik 38: Belediye Başkan Yardımcılarının Mevzuatta Değişiklik Yapılmasına Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	204
Grafik 39: Belediye Başkan Yardımcılarının Belediyelerin Personel İhtiyacına Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	205
Grafik 40: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mülteciler ve Yerel Halk Arasındaki Gerginlik, Çatışma ya da Çatışma Potansiyeline Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	205

Grafik 41: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mülteciler ve Yerel Halk Arasındaki Çatışma Potansiyelinin Sebeplerine Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	206
Grafik 42: Belediye Başkan Yardımcılarına Göre Belediye Sınırlarında İkamet Eden Yerel Halkın Suriyeli Mülteciler Konusunda En Fazla Dile Getirdiği Sorunlar - Marmara Bölgesi	207
Grafik 43: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mültecilerin İstihdamı/İş Gücüne Katılımı Konusunda Yerel Halkın Tepkisine Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi	208
Grafik 44: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mültecilerin Yerel Halka ve Belediyelerine Sağladığı Katkıları Hakkındaki Görüşleri - Marmara Bölgesi	209
Grafik 45: Belediye Temsilcilerine Göre Mültecilerin En Çok Dile Getirdiği Problemler - Marmara Bölgesi	213
Grafik 46: Belediye Temsilcilerine Göre Mültecilerin Belediyelerden En Çok Talep Ettiği Hizmetler - Marmara Bölgesi	214
Grafik 47: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 1 - Marmara Bölgesi	215
Grafik 48: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 1 - Belediye Başkan Yardımcısı, Müdür, Uzman Dağılımı - Marmara Bölgesi	216
Grafik 49: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 2 - Marmara Bölgesi	217
Grafik 50: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 2 - Belediye Başkan Yardımcısı, Müdür, Uzman Dağılımı - Marmara Bölgesi	217
Grafik 51: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 3 - Marmara Bölgesi	219
Grafik 52: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 3 - Belediye Başkan Yardımcısı, Müdür, Uzman Dağılımı - Marmara Bölgesi	219
Grafik 53: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 4 - Marmara Bölgesi	220
Grafik 54: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 4 - Belediye Başkan Yardımcısı, Müdür, Uzman Dağılımı - Marmara Bölgesi	221

Haritalar

Harita 1: Türkiye’de Düzenli Sosyal Uyum Yardımı Alan İlk 10 İl	65
Harita 2: Türkiye’de Şartlı Eğitim Yardımı Alan İlk 10 İl	67
Harita 3: Marmara Bölgesi’nde İl Nüfusları	94
Harita 4: İkamet İzni ile Türkiye’de Bulunan Yabancıların Marmara Bölgesi’ndeki illere Göre Dağılımı	96

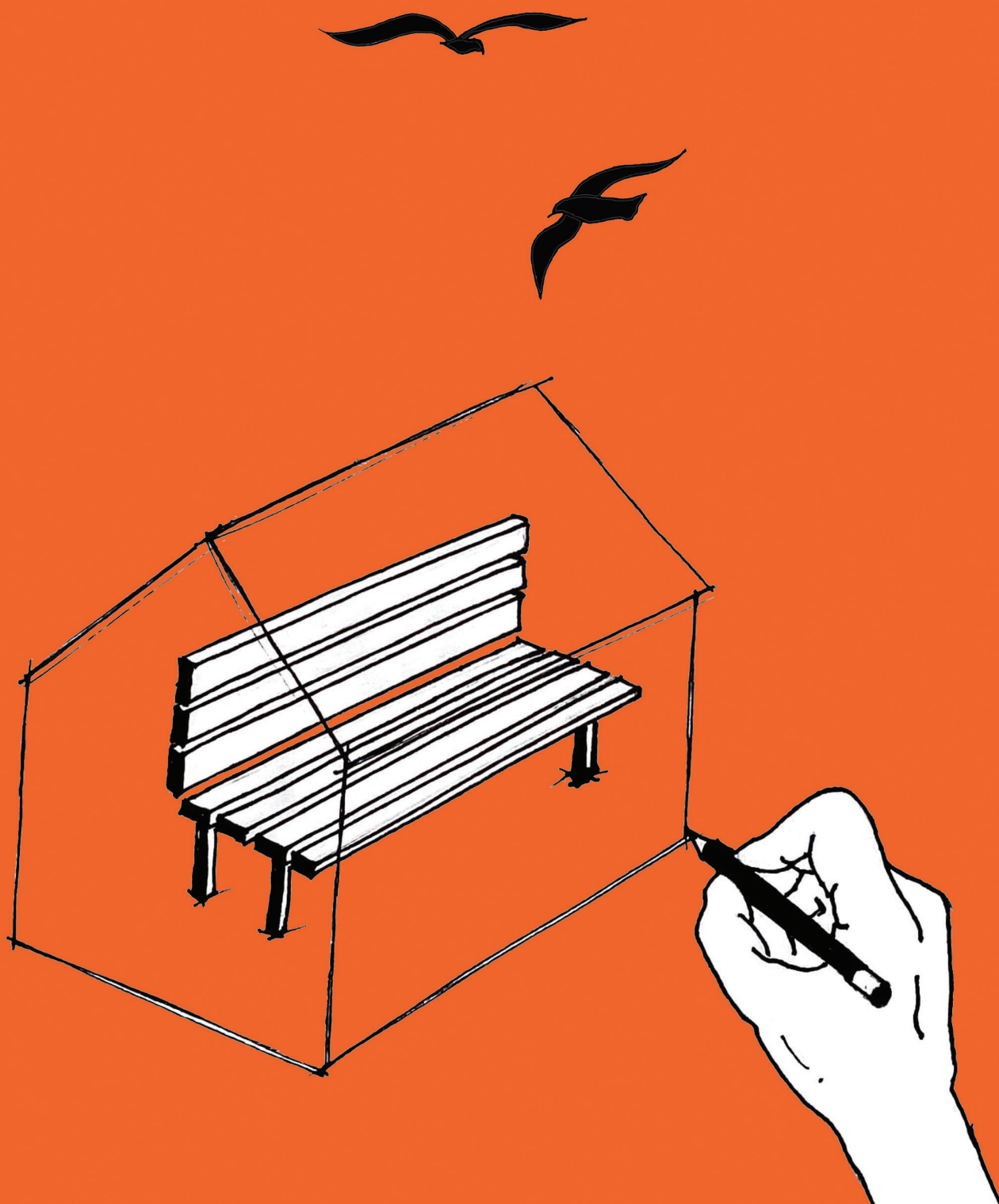
Şekiller

Şekil 1: Türkiye’de Suy Programı Yararlanıcılarının Uyruk, Yaş Grupları Ve Kriterlere Göre Dağılımı	66
Şekil 2: Türkiye’de Şey Programı Yararlanıcılarının Uyruk, Sınıf Ve Okul Seviyesine Göre Dağılımı	69
Şekil 3: Marmara Bölgesi’nde Sosyal Uyum Yardımları (SUY)	70
Şekil 4: Marmara Bölgesi’nde Şartlı Eğitim Yardımları (ŞEY)	71
Şekil 5: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	82

kısaltmalar

3RP	Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı
AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
Cenevre Sözleşmesi	Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İNGEV	İnsani Gelişme Vakfı
MBB	Marmara Belediyeler Birliği
MSÇB	Marmara Bölgesi Mekânsal Gelişme Stratejik Çerçeve Belgesi
New York Protokolü	Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol
SB-2019	Suriyeliler Barometresi 2019
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
SUY	Sosyal Uyum Yardımı
ŞEY	Şartlı Eğitim Yardımı
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

takdim

Dünya şimdiye kadar yaşanan en büyük mülteci kriziyle karşı karşıya. İklim değişikliği, afetler, savaşlar, çatışmalar, ayrımcılık ve eşitsizlikler devam ettikçe göç de devam edecek. Bugünün ve yarının kaçınılmaz gerçeği olan göç bir sorun değil, olgudur. Ancak göç olgusunu ilgili tüm aktörlerin iş birliğiyle yönetemediğimiz takdirde pek çok sorunla karşı karşıya kalacağımız aşikârdır. Uluslararası düzeyde sorumluluk paylaşımının adil bir şekilde yapılması, mültecilerin yoğun olarak

yaşadığı ülkelere daha fazla destek verilmesi, mültecilerin yönetim süreçlerine aktif katılımlarının sağlanması, sivil toplum ve ekonomi çevrelerinin sorumluluk üstlenmesi kalıcı çözüm arayışında ortaya konulan temel hedeflerdir. Artık dünyanın hemen her yerinde “kent mültecileri” haline gelen mültecilere hizmetle yükümlü yerel yönetimlerin yerel uyum süreçleri için güçlendirilmesi de bu hedefler arasında yer alıyor. Yerel yönetimler hem göçmen ve mültecilerle hem de yerleşik halkla doğrudan

temasta bulunmaları yönüyle göç yönetimi sürecinde en önemli rolü oynayan aktörler arasındadır.

Marmara Belediyeler Birliği (MBB) olarak belediyelerin kurumsal kapasitelerini desteklemek ve belediyeler arası koordinasyonu teşvik etmek temel amaçlarımız arasında yer alıyor. 2011 yılında başlayan, Suriye kaynaklı kitlesel göçün devamında, Suriyelilerin kamplar yerine kent merkezlerinde yaşamaya başlamasıyla birlikte göç konusu doğrudan belediyelerin çalışma alanına girmiş oldu. Biz de göç, iltica, sosyal uyum, kente aidiyet gibi alanlarda ilgili paydaşlarla ortak bir çalışma zemini oluşturmak üzere 2015 yılında MBB bünyesinde Göç Politikaları Merkezi'ni kurduk. Belediyelerimizin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarında kurumsal kapasite gelişimlerini destekleyerek göçü, evrensel insan hakları ekseninde, göçmen ve ev sahibi topluluklar için ortak faydaya dönüştürmeye yönelik çalışmalar yürütmeye başladık. Göç konusu, doğası gereği, disiplinlerarası çalışmayı ve politika geliştirmeyi gerektiriyor. Biz de göç konusuyla kesişen hukuk, finans,

sosyal uyum ve planlama gibi konularda projeler geliştiriyoruz, belediyelerimizin bilgi ve tecrübe paylaşımına zemin hazırlıyoruz, belediyelerimizin kurumsal kapasite gelişimlerini destekliyoruz. Göç konusunun çok disiplinli ve çok paydaşlı niteliği doğrultusunda belediyeler ile kamu kurumları, üniversiteler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliği ve birlikte üretme kültürünü yaygınlaştırmak için çalışıyoruz. Belediyeler arasında bilgi ve deneyim paylaşımını desteklemek amacıyla 2017 yılında kurduğumuz MBB Göç Platformumuz, MBB üye belediyelerinin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birim temsilcilerinden oluşuyor. Ayrıca belediyelerin kendi birimleri arasında koordinasyonu teşvik etmek ve farkındalığı artırmak amacıyla hukuk, strateji geliştirme, şehir planlama ve çevre yönetimi gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren birimlerini de birlikte çalışma ve üretme süreçlerimize dâhil ediyoruz.

Çok yönlü, sürdürülebilir ve toplumsal kesimlerin tamamını kapsayan bir sosyal uyum ortamının oluşabilmesi

için yerel düzeyde, sosyal yardım anlayışından ziyade, mültecilerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerine zemin oluşturacak sosyal, ekonomik, idari, yasal yapılar ve politikalar oluşturulması önem arz ediyor. Sosyal uyum, daha mutlu ve başarılı bireylerden oluşan toplumlara, toplumsal huzur ve güvene, ekonomik gelişmeye giden yolda en önemli araçlardan biridir. Kentlerde çeşitliliklere yer veren, çok kültürlü ve kapsayıcı bir toplumsal uyum ortamı sağlayabilmek için yerel yönetimlere de önemli görevler düşüyor. Göçmen ve mültecilerin kente aidiyetlerini güçlendirebilmek adına özellikle eğitim, istihdam, göç edilen ülkenin dilinin öğrenilmesi gibi sosyal uyumun mihenk taşı olan alanlarda şehirler ve yerel yönetimler önemli roller üstleniyor. MBB olarak biz de bu sorumluluğun en iyi şekilde yerine getirilmesini desteklemek için yerel yönetimlere yönelik çeşitli kapasite geliştirme ve farkındalık artırma programları düzenliyor, saha araştırmaları yapıyor ve sahadan edindiğimiz verilerle politika önerileri geliştiriyoruz.

2017 yılında MBB Göç

Politikaları Merkezi bünyesinde Prof. Dr. M. Murat Erdoğan koordinatörlüğünde İstanbul'da gerçekleştirdiğimiz saha çalışmasının çıktılarından oluşan "Kopuş'tan 'Uyum'a Kent Mültecileri | Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği" raporu doğrultusunda alandaki ihtiyaçlarla paralel olarak çalışmalarımızı yönlendirdik. 2017 yılında yayımladığımız raporun devamı niteliğindeki bu araştırma kapsamında, MBB'nin faaliyet gösterdiği illerdeki 94 belediyede göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten müdürlüğün bağlı olduğu başkan yardımcısı, ilgili müdür ve ilgili müdürlükte görevli bir uzman ile anket çalışmaları yapıldı. Marmara Bölgesi ölçeğinde gerçekleştirdiğimiz bu kapsamlı rapor çalışması, büyük çoğunluğu uzun zamandır kentlerde yaşayan kent mültecileriyle ilgili çalışma yürüten yerel yönetimlerin alandaki ihtiyaçlarına ve kısıtlarına bölgesel ölçekte ayna tutuyor.

Bu çalışmanın hazırlanmasında büyük emek harcayan Prof. Dr. M. Murat Erdoğan, Burcuhan Şener ve Merve Ağca'ya; Marmara Belediyeler

Birliğin Değerli Encümen Üyelerine, Meclis Üyelerine, Göç Komisyonu Üyelerine, Genel Sekreterine ve Göç Politikaları Merkezi ekibine teşekkür ederim. Bu çalışmanın gerçekleşmesi için destek veren Hollanda Büyükelçiliğine, Zeytinburnu Belediyesine ve Türk-Alman Üniversitesine de araştırma sürecindeki tüm destekleri için teşekkür ederim. Yapılan araştırmalar ve tarihte yaşanan göç süreçleri gösteriyor ki göçmenlerin kalış süresi uzadıkça geri dönüş ihtimali ve

oranı da azalıyor. Bu durum da göçün yönetilebilmesi için göç konusunu hak temelli bir bakış açısıyla ele almamız ve sosyal uyumu destekleyen politikalar geliştirmemiz gerektiğini tekrar doğruluyor. Raporun ulusal politikalarla uyumlu bir yerel politika oluşturulması sürecinde yereldeki ihtiyacın tespit edilmesi, ilgili tüm paydaşların sürece dâhil edilmesi, kapsayıcı ve iş birliğine dayalı süreç yönetimi için bütüncül bir bakış açısı geliştirilmesi adına faydalı olmasını temenni ediyorum.

Doç. Dr. Tahir Büyükakın
Marmara Belediyeler Birliği Başkanı

önsöz

Türkiye'nin yakın tarihinin, muhtemelen hep akılda kalacak olan en önemli dönüm noktalarından biri 29 Nisan 2011'de yaşandı. 911 km'lik sınırimız olan Suriye'deki çatışma ortamından kaçarak Türkiye'ye Hatay'ın Yayladağı sınırından giren 252 Suriyeli sığınmacı, o tarihte kimsenin beklemediği olağanüstü bir dönemin masum işaretçileriydi. Suriye'deki kriz özellikle 2013 yılı sonrasında çok taraflı bir iç savaşa dönüştü. Suriye'de on yılı aşkın acımasız savaş ortamından kaçan 6,7 milyon Suriyeli ülkesini terk etti.

6,6 milyon kişi ise ülke içinde zorunlu olarak yer değiştirmek zorunda kaldı. Tarihin en dramatik zorunlu göç hadiselerinden birinin yaşandığı Suriye'de savaşın ne zaman biteceğine, huzurun ne zaman geleceğine dair ne yazık ki öngörüle bulunmak oldukça zor. Suriye'deki çatışma ve savaştan kaçan 6,7 milyon kişinin yarısından fazlası Türkiye'ye geldi. Suriyelilere ev sahipliği yapan ülkeler arasında Türkiye'yi Lübnan ve Ürdün takip etti. Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçen yaklaşık 1 milyon Suriyeli de düşünüldüğünde, 2011-2021

yılları arasında Türkiye’ye en az 5 milyon Suriyelinin geldiği söylenebilir. Halen Türkiye’de 3,7 milyonu geçici koruma kapsamında, 100 bini ikametle olmak üzere toplam 3,8 milyonu aşkın Suriyeli yaşıyor. Ayrıca Türkiye 2013 sonrasında özellikle Afganistan, Pakistan, İran ve Irak’tan da tarihinde görmediği sayılarda sığınmacı ve düzensiz göçmene maruz kaldı. Böylece 2011 yılında uluslararası koruma maksadıyla Türkiye’ye gelen yabancı sayısı yalnızca 58 bin iken bu sayı 2021 yılında 3,7 milyonu Suriyeliler, 330 bini diğer sığınmacılar olmak üzere 4 milyonu aştı.

Türkiye’deki Suriyelilerin 2011-2021 yılları arasındaki demografik değişimi ise dikkat çekicidir. On yılda Türkiye’de 650 binden fazla Suriyeli çocuk dünyaya geldi. 150 bin Suriyeli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alındı. 770 bin Suriyeli çocuk Türkiye’deki devlet okullarında eğitim görüyor. Yaklaşık 40 bin Suriyeli üniversite öğrencisi Türkiye’deki üniversitelerde öğrenim görüyor. 1 milyonun üzerinde Suriyeli Türkiye’de çalışıyor. Türkiye’de kamplarda kalan Suriyelilerin sayısı yaklaşık 52 bine yani %1,4’e düştü ve en önemlisi Suriyeliler Türkiye’nin her tarafına yayılmış

şekilde, çoğunlukla kentsel alanlarda Türk toplumu ile birlikte yaşıyor. Suriyelilerin kendi ülkelerine geri dönme eğilimleri ise ülkelerindeki kronikleşen savaş ve yıkım nedeniyle hızla azalırken Türkiye’de kendi yaşamlarını inşa etme çabaları artarak devam ediyor.

Suriyeliler 2011-2013 yılları arasında Türkiye’ye geldiklerinde sınır bölgesindeki kamplara (geçici barınma merkezleri) yerleştirildiler. Ancak asıl büyük kırılma 2013 sonrasında sayıların artması ile yaşandı ve Suriyelilerin sınır bölgesinden ayrılmasına izin verildi. Merkezi bir yerleştirme planlaması yapılmadığı için Suriyeliler kendi iradeleriyle yaşayacakları yerleri seçme imkânına kavuştu. Bekleneceği üzere Suriyeliler çoğunlukla kendi tanıdıklarının olduğu, iş bulabilecekleri, ucuz yaşama imkânı olan ve kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanabilecekleri yerleri tercih ettiler. Sınır bölgesinden başta Marmara Bölgesi olmak üzere Türkiye’nin batı bölgelerine yönelik Suriyeli hareketliliği 2018 yılına kadar yoğun biçimde devam etti. Bu durum bölgeler, iller, ilçeler ve hatta mahalleler arasında olağanüstü dengesiz yerleşimlere yol açtı. Kendi

nüfuslarına oranla Suriyeli nüfusu bazı il ve ilçelerde %80'i aşarken, bazı yerlerde bu oran binde bire bile ulaşmadı. Tam da bu noktada, konunun asıl muhatapları, resmen olmasa bile fiilen, belediyeler oldu.

Sıklıkla ifade edildiği üzere, sorun yerelde ise çözüm de yerel olmalıdır. Ancak bu konuda belediyeler mali kısıtlar, yasal sorunlar ve kurumsal kapasite sorunları ile baş başa kaldı. Türkiye'de Belediye Kanunu, hemşehrlik hukuku itibarıyla bir belediyenin sınırları içinde yaşayan yabancılara da hizmet vermesine imkân sağlamaktadır. Ancak belediyelerin merkezi gelir kaynakları, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verileri üzerinden belirlendiği için özellikle çok sayıda geçici koruma kapsamında Suriyelinin bulunduğu belediyelerde hizmet sunumunda mali destek açığı her geçen gün artmaktadır. Buna rağmen Türkiye'deki belediyeler, son on yılda olağanüstü çabalar ortaya koyarak, uluslararası kaynakları da devreye sokarak belediye sınırları içerisinde yaşayan yabancılara da hizmet vermeye gayret gösterdi.

Marmara Belediyeler Birliği (MBB) tarafından 2017 yılında

yayımlanan ve Türkiye'deki Suriyeliler bağlamında yerel yönetimleri merkezine alan ilk çalışma olan "Kopuş'tan 'Uyum'a Kent Mültecileri | Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği" raporu, kısa zamanda Türkiye'de en fazla Suriyeli barındıran il haline gelen İstanbul'da büyükşehir ve ilçe belediyelerindeki durumu ve politika önerilerini ortaya koymak bakımından önemli bir çalışma olmuştur. Bu çalışmanın üzerinden geçen zaman içinde hem geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı artmış hem Suriyelilerin Türkiye'deki kalıcılık eğilimleri artmış hem de belediyeler göç yönetişimi konusunda çok daha aktif hale gelmiştir. Bütün bunları Bolu ve Düzce'yi de içine alacak şekilde Marmara Bölgesi'nin tamamını ele alarak değerlendirme ve politika önerileri geliştirme ihtiyacından hareketle elinizde bulunan bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Marmara Bölgesi'ndeki iller ile birlikte araştırma kapsamına dâhil edilen diğer illerdeki belediyelerin bulunduğu 13 ilin (Balıkesir, Bilecik, Bolu, Bursa, Çanakkale, Düzce, Edirne, İstanbul, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ, Yalova)

toplam nüfusu 26,4 milyon kişidir. Bu illere kayıtlı Suriyeli nüfusu ise 811 bin civarındadır. Ancak kayıtlı olduğu ile göre değil, fiilen yaşadığı ile göre Suriyeli sayısı dikkate alındığında, araştırma kapsamındaki illerdeki Suriyeli nüfusunun 1,2-1,5 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. İller, ilçeler ve mahalleler arasındaki Suriyeli sayısında önemli farklılıkların olduğu da düşünüldüğünde, yerel uyum süreçlerine dikkat çekmek ve belediyelerin karşı karşıya kaldığı sorunların çözülmesine yönelik politika önerilerinde bulunmak önem taşımaktadır.

“Marmara'nın Kent Mültecileri: Belediyelerin Süreç Yönetimi” başlıklı bu araştırma, Türkiye’de Suriyeliler konusunda bugüne kadar yapılmış en kapsamlı yerel yönetim çalışması olmuştur. 13 ildeki 94 büyükşehir, il ve ilçe belediyesinde gerçekleştirilen ve prensip olarak her belediyede konuyla ilgili birer belediye başkan yardımcısı, müdür ve uzman personel ile yapılan mülakatlara dayalı araştırmada, 88 belediye başkan yardımcısı, 78 müdür ve 102 uzman olmak üzere toplam 268 kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın saha uygulaması SAM Araştırma tarafından pandemi nedeniyle

kısmen yüz yüze kısmen de online olarak yapılmıştır.

Bu çalışma, Hollanda Büyükelçiliği MATRA Programı desteğiyle yürütülen bir proje kapsamında Marmara Belediyeler Birliği Göç Politikaları Merkezi, Türk-Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi ve Zeytinburnu Belediyesi iş birliğiyle yapılmıştır. Araştırma tasarımı, uygulaması ve raporlanması Prof. Dr. M. Murat Erdoğan, Burcuhan Şener, Merve Ağca ve Dr. Zeynep Balcıoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında başta Marmara Belediyeler Birliği Başkanı Sayın Doç. Dr. Tahir Büyükkakın, Marmara Belediyeler Birliği Genel Sekreteri Sayın Dr. M. Cemil Arslan, Zeytinburnu Belediye Başkanı Sayın Ömer Arısoy ve Hollanda Büyükelçiliği Elçi Müsteşarı Sayın Erik Weststrate'nin çok büyük katkıları olmuştur. Hepsine sonsuz teşekkür ediyorum. Yine bu proje sürecinde olağanüstü destek veren Zeytinburnu Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürü Sayın Sami Ünlü, Zeytinburnu Belediyesi AKDEM Müdürü Sayın Bihter Dazkır Erdendoğdu, Hollanda Büyükelçiliğinden MATRA Projeleri Sorumlusu Sayın

Deniz Bezirgan'a özel olarak teşekkür ediyorum.

Araştırmanın geliştirilmesi ve ortaya çıkmasında en büyük emeği ise Burcuhan Şener (MBB), Merve Ağca (MBB) ve Dr. Zeynep Balcioğlu (Northeastern University) vermiştir. Kendilerine ortaya koydukları çaba, ciddiyet ve titizlik için müteşekkirim. Onlar olmasaydı bu proje gerçekleşemezdi. SAM Araştırma'ya da pandemi koşullarında ortaya koydukları çaba ve titizlik için teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmanın, Marmara Bölgesi'ndeki yerel yönetimlerin, yasal, mali ve kurumsal kapasiteyle ilgili kısıtlara rağmen mülteciler konusunda ortaya koydukları çaba ve büyük bölümü evrensel çerçevede "iyi uygulama örneği" olarak nitelendirilebilecek son derece başarılı süreç yönetimlerinin ortaya çıkarılması, ihtiyaçların tespit edilmesi ve daha iyi bir süreç yönetimi için politika önerilerinin ortaya konulması bakımından değerli olduğunu düşünüyoruz. Bu çalışmada

belki de asıl önem verdiğimiz husus, yerel uyum süreçlerinin önemine ve gereğine işaret ederek belediyelerin rollerinin güçlendirilmesinin ve sorunların yerelden çözülmesinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamak olmuştur. Türkiye'de mültecilerle ilgili sürecin, belediyelerin hiçbir dahli olmadan ve planlama yapma imkânı bulmadan karşı karşıya kaldıkları ve belirsizliklerin oldukça etkili olduğu bir süreç olduğu ve dolayısıyla yönetiminin zorlukları olduğu açıktır. Ancak bu zorluklara rağmen büyük bir gayretle hem mültecilere hizmet vermeye hem de vatandaşlara verilen hizmetlerin aksamamasına çabalayan belediyeler, Türkiye tarihinin belki de en büyük insani krizlerinden biri olan mülteci krizi konusunda Suriyeli mültecilere yönelik politikaları ve hizmetleri ile sosyal uyuma ve yerel demokrasiye katkı sunma azmindedir. Türkiye'de kriz yönetimi, kalkınma, sosyal uyum ve en çok da yerel demokrasi bakımından belediyelerin bu gayretlerini büyük bir takdir ile karşılıyoruz. Bu çalışmanın da bu çabalara bir nebze katkı vermesi bizlerin tek beklentisi olacaktır.

Prof. Dr. M. Murat Erdoğan

araştırma hakkında

Mart 2011’de Suriye’de başlayan yönetim karşıtı gösterilerin kısa zamanda yüz binlerce kişinin ölümüne, milyonlarcasının yaralanmasına ve ülkelerini terk etmesine, ülkenin büyük bölümünün harap olmasına neden olan bir iç savaşa dönüşmesinin üzerinden on yılı aşkın zaman geçti. Bu savaşın ve çatışma ortamının daha ne kadar devam edeceği ise ne yazık ki bilinmiyor. Savaşın başladığı ilk günden bu yana

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNHCR) verdiği sayılara göre yaklaşık 6,7 milyon Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kaldı, 6,6 milyon Suriyeli ise ülke içinde yerinden edildi.¹ Son yüzyılda yaşanan büyük felaketler arasında yerini alan Suriye krizi, savaştan, ölümden, zulümden kaçanların sığındıkları komşu ülkeler olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün’ü de ciddi şekilde etkiledi.

¹ "Figures at a Glance", UNHCR, (Erişim tarihi: 21.07.2021), <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html> & "Operational Situation", UNHCR, (Erişim tarihi: 21.07.2021), <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> & "Syria emergency", UNHCR, (Erişim tarihi: 21.07.2021), <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>.

2011 yılından beri yaklaşık 6,7 milyon Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kaldı, 6,6 milyon Suriyeli ise ülke içinde yerinden edildi.

29 Nisan 2011'den itibaren Türkiye'ye gelmeye başlayan Suriyeli mülteciler², Türkiye'deki onuncu yıllarını doldurdu. Her ne kadar uluslararası insani hareketliliğin önemli bir transit ve hedef ülkesi olsa da Türkiye son on yılda tarihinde yaşamadığı bir durumla karşı karşıya kaldı. Türkiye, Suriyelilerin ülkeye gelmeye başladığı 2011'de yalnızca 58 bin mülteciye (uluslararası koruma altındaki kişi) ev sahipliği yaparken, mülteci sayısı bir anda milyonlarla ifade edilen sayılara ulaştı ve 2014'ten bu yana dünyada en

fazla mülteci barındıran ülke haline geldi.³ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre, 21 Nisan 2021 itibarıyla Türkiye'de 3.671.811 geçici koruma kapsamında Suriyeli bulunmaktadır.⁴ Ayrıca Suriyeliler dışında 2010-2020 arasındaki on yıl içinde, 530 bini aşan sayıda yabancı Türkiye'de uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur.⁵ UNHCR 2020 yılı itibarıyla Türkiye'de uluslararası koruma başvuru sahibi 330 bin kişinin bulunduğunu bildirmektedir.⁶ Bu durumda Türkiye'deki Suriyeliler ve diğer mültecilerin

2 Bu çalışmada hukuki bağlamdan bağımsız ve Türk hukuk sisteminde bu şekilde tanımlanmadığının bilincinde olarak, sosyolojik bağlamı ve yaygın günlük kullanımı çerçevesinde Türkiye'de "Geçici Koruma" statüsü sahibi olan Suriyeliler ve uluslararası koruma başvurusu ya da sahibi olanlar ile ilgili genel olarak "Suriyeli-ler", "sığınmacı-lar" ya da "mülteci-ler" kavramları kullanılmaktadır. Bilindiği üzere Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin New York Protokolü'ne taraf olmakla birlikte, Sözleşme'deki coğrafi kısıtlamayı korumaktadır. Bu nedenle Türkiye'de mülteci statüsüne haiz kişi sayısı 2020 yılında sadece 28'dir. Türkiye'de 2013 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu da bu yaklaşımı benimsemiş, "mülteci", "şartlı mülteci" ve "ikincil koruma" başlıkları ile farklı statüler düzenlemiştir. Türkiye'ye gelen Suriyeliler için ise bir başka koruma türü olan "Geçici Koruma" statüsü verilmiştir.

3 M. Murat Erdoğan, Suriyeliler Barometresi 2019, Ankara, Orion Yayınevi, 2020, s.22.

4 "Geçici Koruma İstatistikleri", GİGM, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

5 "Uluslararası Koruma İstatistikleri", GİGM, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>.

6 "UNHCR Türkiye İstatistikleri", UNHCR, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>.

sayısının 4 milyonu aştığı anlaşılmaktadır. Türkiye’de ayrıca 2020 yılı sonu itibarıyla ikamet izni ile yaşayan 886 bin yabancı uyruklu bulunmaktadır.⁷ Türkiye’de son yıllarda giderek artan düzensiz göçmen sayısının da yaklaşık 1,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir.⁸ Bu durumda Türkiye’deki Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) vatandaşı olmayan toplam nüfus 6 milyonun üzerindedir. Bu sayı Türkiye’nin 83 milyon olan nüfusunun %7,2’sinden fazlasını oluşturmaktadır. İkamet izni ile Türkiye’de bulunanların dışındaki 5 milyonu aşkın nüfusun son on yılda Türkiye’ye geldiği de unutulmamalıdır.

Türkiye’ye sığınan Suriyeli mülteciler sınırdan ilk geçişlerin başladığı 2011 yılını takiben ilk iki yıl, büyük ölçüde sınır bölgesinde oluşturulan kamplarda barınmışlardır. Suriye’de kısa zamanda kanlı bir iç savaşa dönüşen krizin 2013 sonrasında karmaşıklaşarak büyümesi de ülkeden kaçışları hızlandırmıştır. 2011 yılı sonuna kadar Türkiye’ye gelen Suriyeli sayısı 14 bin iken, bu sayı 2012 sonunda 224 bine, 2014 sonunda 1,5 milyona, 2015 yılı sonunda ise 2,5 milyona ulaşmıştır. Bu süreçte Türkiye’de kapasitesi 250 bin civarında olan 26 kamp inşa edilmiştir. Ancak kampların kapasitesini fazlasıyla aşan mülteci sayıları sığınma politikası değişikliğini

Türkiye’deki toplam 6 milyonun üzerindeki yabancı nüfus, ülke nüfusunun %7,2’sinden fazlasını oluşturmaktadır.

7 “İkamet İzinleri İstatistikleri”, GİGM, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>.

8 Türkiye’de 2015’ten bu yana “yakalanan” düzensiz göçmen sayısı 1,4 milyondan fazladır. Bu göçmenlerin bir bölümü (yaklaşık %15-20’si) sınır dışı edilmiştir. Ancak hala Türkiye’de bulunanların sayısının ne kadar olduğu bilinmemektedir. Ayrıca “henüz yakalanmamış düzensiz göçmen” sayısının da oldukça yüksek olduğu, ancak bu konuda tahminden öte somut bir veriye ulaşmanın mümkün olmadığı bilinmektedir.

mecbur kılmıştır. 2018 yılından itibaren ise kamplar teker teker kapatılmış ve kamplarda yaşayan mülteci sayıları giderek azalmıştır. 2021 yılı sonu itibarıyla kamplarda kalan Suriyelilerin sayısı yaklaşık 52 bine, yani geçici koruma kapsamındaki toplam Suriyeli sayısının %1,4’üne düşmüştür. Bu da Türkiye’deki mültecilerin neredeyse tamamının kamp dışında “kent mültecileri” olarak kentsel alanlarda yerel halk ile iç içe yaşaması şeklinde sosyolojik bir değişime neden olmuştur.

Aralarında kırsal alanlarda tarım veya hayvancılık ile iştigal edenler olsa da Türkiye’deki mültecilerin %80’inden fazlasının kentsel alanlarda yaşadığı tahmin edilmektedir. Kentsel alanlarda yaşayan mülteciler konusunda hizmet sağlayıcılar ise çoğunlukla yerel yönetimler ile ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarıdır. Kamplara içkin olarak gelişmiş insani yardım ağları ve sistemleri başlarda kent mültecileri gerçekliğini özümsemekte ve uyum sağlamakta zorlansa da yıllar içerisinde ortaya çıkan zorunlu göç dinamikleriyle beraber bu sistemlerde de dönüşümler yaşanmıştır. Nitekim 2011 yılından bu

yana uluslararası kuruluşlar tarafından zorunlu göç hakkında yayımlanan politika belgelerinin pek çoğu kent mültecilerinin refah ve uyumu için paralel sistemler geliştirmek yerine belediyeler gibi yerel aktörlerin desteklenmesi ve güçlendirilmesi ile birlikte yerel aktörlerin etki alanlarının mültecileri kapsayacak şekilde genişletilmesinin gerekliliğinden bahsetmektedir.

Zamanla kent mültecilerine dönüşen Suriyeliler konusunda çok önemli bir başka gerçek de bölgeler, iller, ilçeler ve hatta mahalleler arasındaki dengesiz dağılımdır. Türkiye’de Suriyeli mülteciler genellikle Suriye’de yaşanan krizle ilişkilendirilmiş, Suriye’de barış ortamının tesisi sonrasında Suriyelilerin ülkelerine geri dönmeleri beklenmiştir. Bu durum pek çok politikanın -hatta Suriyelilerin statüsünün bile- geçicilik ile tanımlanmasına neden olmuştur. Geçiciliğin domine ettiği yaklaşım sonucunda doğal olarak bir yerleştirme planlaması da yapılmamış, böylece Suriyeliler 2013 yılı sonrasında kendi iradeleri ile istedikleri yerlere yerleşmeye başlamışlardır. Bu durum bütün süreci derinden etkileyecek bir

sosyolojik kırılmaya yol açmıştır. Türkiye'deki mültecilerin sınır bölgelerinden ayrılarak Türkiye'nin ekonomik olarak daha gelişmiş bölgelerine yayılmalarında ve yer tercihlerinde bazı faktörlerin önemli rol oynadığı söylenebilir. Bu faktörlerin başlıcaları şöyle sıralanabilir:

- Çalışacak yer ve imkânlar bulmak
- Tanıdıklarının (akrabalar, arkadaşlar, hemşehriler vb.) yaşadığı yerlere giderek (kümelenme) onların desteklerini almak, dayanışma ağları içinde yaşamak
- Başta kiralar olmak üzere yaşam maliyetlerinin uygun olduğu yerler bulmak
- Gittikleri yerlerde belediyeler ve diğer kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının desteklerinden daha iyi şekilde faydalanmak
- Çocuklarının eğitimi için ideal yerler bulmak

■ Kendi bireysel ve ailevi geleceklerinin inşası için ideal ortamlar yaratmak⁹

Başta Suriyeliler olmak üzere, kendi tercihleri doğrultusunda kentsel alanlara yerleşen mültecilerin sayısal büyüklükleri arttıkça ve kalıcılık eğilimleri sezildikçe yerel halkta da tedirginlik ve zaman zaman itirazlar ortaya çıkmıştır.¹⁰ İşlerini kaybetme, huzursuzluğun ve suç oranlarının artması, kamu hizmetlerinde kötüleşme ve kimlik kaybı gibi endişeleri olan yerel halk, bu endişelerini şikâyetler halinde belediyelerle de paylaşmaktadır. Bu durum, süreç yönetiminde hiçbir müdahale ya da tercih imkânı olmayan fakat kendi yönettikleri alanda yaşayan herkese -hem de ilave mali destek almaksızın- hizmet vermek zorunda olan yerel yöneticilerin işini oldukça güçleştirmiştir.

Mültecilerin yaşamlarını en iyi şekilde sürdürebilmek için yerleştikleri kentlerde günlük hayatlarına devam ederken yoksulluk, dil bariyeri, sosyal

9 Erdoğan, Suriyeliler Barometresi 2019 & M. Murat Erdoğan ve Metin Çorabatır, "Qudra Program Research Panel: Demographical Development of the Syrian Refugee Population and its Potential Impacts on The Education, Employment and Municipality Services in Turkey in Near Future", 2019, (Erişim tarihi: 21.04.2021), https://39930e27-562f-45ee-8eca-5a5dea2fddb6.filesusr.com/ugd/c99bb3_7d090800022a4a33a4a13a781c5aa19e.pdf?index=true.

10 M. Murat. Erdoğan, "Securitization from Society' and 'Social Acceptance': Political Party-Based Approaches in Turkey to Syrian Refugees", Uluslararası İlişkiler, Vol. 17, No. 68 (2020): 73-92, doi: 10.33458/uidergisi.883022.

hizmetlere erişim engelleri ve ayrımcılık gibi pek çok sorunla mücadele etmek durumunda kaldıkları da bilinmektedir. Mültecilerin günlük hayatlarını idame ettirirken destek için başvurdıkları kurumların başında ise belediyeler gelmektedir. Türkiye'nin pek çok yerinde büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri, mevzuattaki sınırlılıklara, kapasite yetersizliğine ve bütçe kısıtlarına rağmen, kendi sınırları içinde ikamet eden mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik hizmet modelleri geliştirerek kurumsal yapılanmalar oluşturmaktadır. Pek çok belediyenin hem kapasite ve kaynak eksikliği nedeniyle hem de yerelden gelebilecek tepkileri dikkate alarak doğrudan inisiyatif almaktan imtina ettikleri gözlenmektedir. Ancak, aradan geçen on yıllık süre içinde, kaynak, kapasite ve yetki eksikliklerine ve yerel halktan gelen tepkilere rağmen, yüksek sayıda mülteci barındıran çok sayıda belediyenin oldukça başarılı çalışmalar yaptığı, sistemler

kurduğu ve kapasitelerini geliştirdiği gözlemlenmektedir. Bu süreçte kuşku yok ki uluslararası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve hayırseverlerin önemli katkıları bulunmaktadır. Ancak belki de sürecin en önemli kahramanının, bütün endişe ve şikayetlerine rağmen, ortaya koyduğu olağanüstü dayanışma ve dayanıklılık ile yerel halk olduğu söylenebilir.

“Marmara'nın Kent Mültecileri: Belediyelerin Süreç Yönetimi” başlıklı bu çalışma, Prof. Dr. M. Murat Erdoğan'ın Marmara Belediyeler Birliği (MBB) için gerçekleştirdiği ve 2017 yılında raporu yayımlanan “Kopuş'tan 'Uyum'a Kent Mültecileri | Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği” (Urban Refugees From “Detachment” to “Harmonization” - Syrian Refugees and Process Management of Municipalities: The Case of Istanbul)¹¹ çalışmasının kapsamı geliştirilmiş ve araştırma alanı genişletilmiş devam çalışması

11 Türkçe rapor için bkz. M. Murat Erdoğan, MBB, “Kopuş'tan 'Uyum'a Kent Mültecileri | Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği”, İstanbul, MBB Kültür Yayınları, 2017, (Erişim tarihi: 20.11.2021), <https://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/dcc6a30e-e9ed-4e99-920b-cdfa7544e370.pdf> & İngilizce rapor için bkz. M. Murat Erdoğan, MMU, “Urban Refugees From “Detachment” to “Harmonization” - Syrian Refugees and Process Management of Municipalities: The Case of Istanbul”, İstanbul: Marmara Municipalities Union Publications, 2017, (Erişim tarihi: 20.11.2021), <https://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/69d13b46-9e36-4d95-9940-5b88bea867dc.pdf>.

olarak tasarlanmıştır. Araştırma alanı, MBB üyesi olan 13 il (Balıkesir, Bilecik, Bolu,¹² Bursa, Düzce,¹³ Çanakkale, Edirne, İstanbul, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ ve Yalova) olarak belirlenmiş, bu illerdeki büyükşehir, il ve ilçe belediyelerinden oluşan toplam 94 belediyede üç kademeli olmak üzere toplam 268 kapsamlı anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasında belediyelerin süreç yönetimini daha iyi analiz etmek için her bir belediyede göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimin bağlı bulunduğu belediye başkan yardımcısı, ilgili birim müdürü ve uzman ile anket yapılmıştır. Anketlerin analizinde hem genel durum hem bu üçlü yapı hem de il bazlı durum ayrı ayrı dikkate alınmıştır. Mayıs-Ekim 2020 tarihlerinde gerçekleşen saha çalışması, pandemi nedeniyle imkânlar ölçüsünde yüz yüze, telefon üzerinden ve çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir.

Anketler 88 belediye başkan yardımcısına, 78 müdüre ve 102 uzmana yapılmıştır. Bu belediyelerin 75'inde her üç mevkiden de (belediye başkan yardımcısı, müdür, uzman) temsilciyle görüşülmüştür (Bkz. Tablo 9).

Bu raporda paylaşılan bulgular ile Marmara Bölgesi'ndeki¹⁴ belediyelerin mültecilerle ilgili çalışmalarına dair mevcut durum analiz edilerek alandaki ihtiyaçların tespit edilmesi ve yapılacak hizmetlerin geliştirilmesine katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Araştırma, benzer çalışmalardan farklı olarak belediyelerin kurumsal seviyede mültecilerle ilişkileniş biçimlerinin yanında belediye çalışanlarının mültecilere bakışını da ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda belediyelerin mülteciler için sağladıkları hizmetlerin ve bu hizmetleri sağlarken yaşadıkları kurumsal dönüşümün,

12 Bolu, coğrafi olarak Marmara Bölgesi'nde olmasa da MBB üyesi olduğu için araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırma esnasında MBB üyesi olan Bolu Belediyesi, araştırmanın tamamlandığı tarihten sonra üyelikten ayrılmıştır, ancak araştırma kapsamından çıkarılmamıştır.

13 Düzce, coğrafi olarak Marmara Bölgesi'nde olmasa da MBB üyesi olduğu için araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırma başladığında MBB üyesi olan Düzce Belediyesi, araştırmanın devam ettiği süre içerisinde üyelikten ayrılmıştır, ancak araştırma kapsamından çıkarılmamıştır.

14 Çalışma kapsamında "Marmara Bölgesi" ifadesi, yer yer geniş anlamıyla, araştırma alanındaki 13 ilin tamamını kapsayacak şekilde kullanılmıştır. Sayısal verilerin paylaşıldığı durumlarda ise, kapsama dâhil edilen illere ilişkin bilgi tekil olarak verilmiştir.

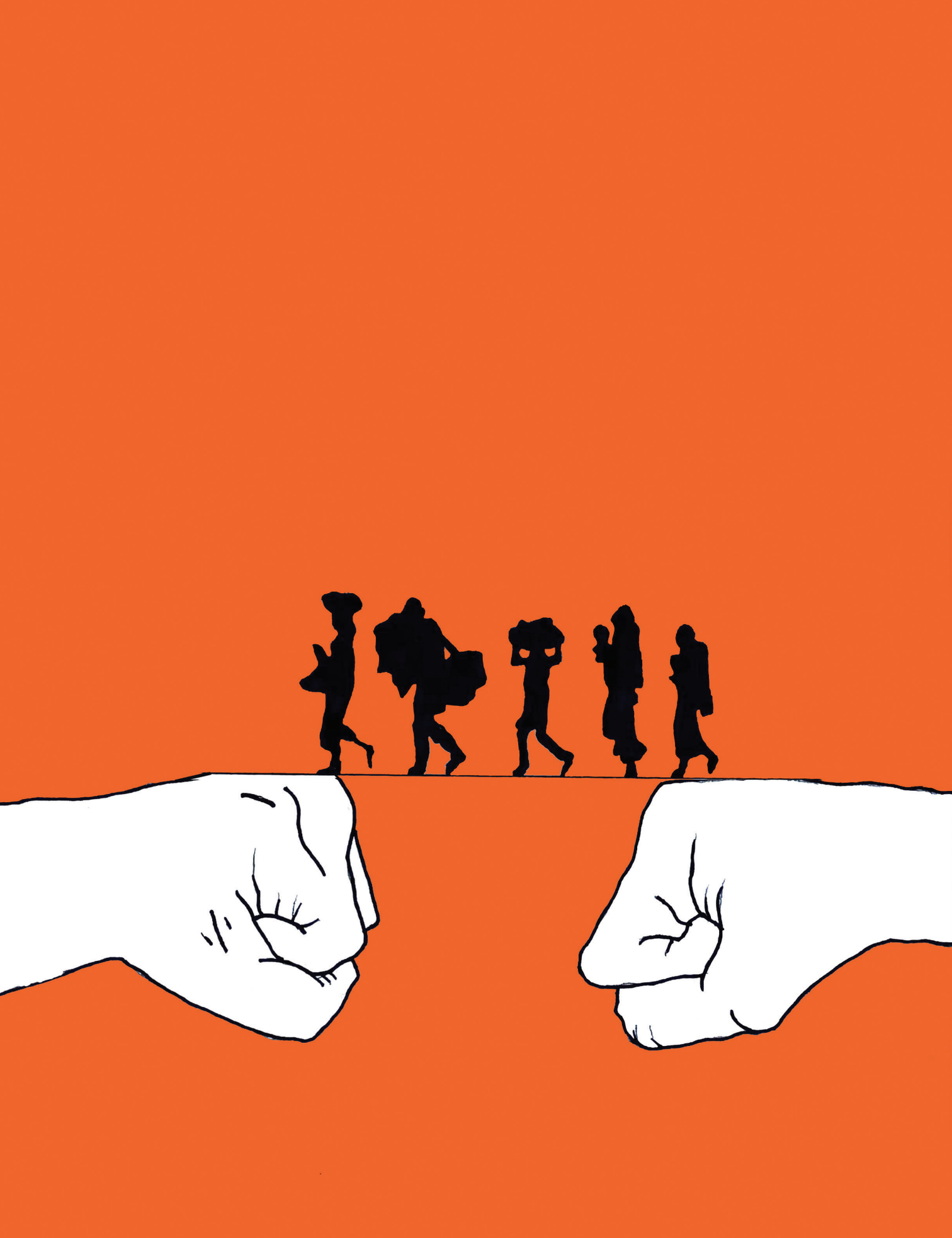
ihtiyaçların ve kapasite gelişimlerinin izi sürülmeye çalışılmıştır. Akademik anlamda yüksek temsiliyet ve güvenilirliğin sağlandığı araştırma, hem “kamu sektörü motivasyonu” literatüründen faydalanarak belediyelerde hizmet sağlayıcılığa dair gelişme alanlarını tespit etmeyi hem de çeşitli politika önerilerinde bulunmayı hedeflemiştir.

Marmara Bölgesi ölçeğinde gerçekleştirilen bu çalışma, 2011’den beri süregelen Suriyeli göçüyle birlikte yaşanan süreci anlamayı, yerel yönetimlerin bu konudaki kapasitelerini, rollerini, hizmet sunumunda karşılaştıkları zorlukları ve ihtiyaçlarını ortaya koymayı ve süreç yönetimini daha etkili ve verimli hale getirebilmek için politika önerileri geliştirmeyi hedeflemektedir. Mültecilik konusu merkezi yönetimin kararları neticesinde şekillense de çok kısa zamanda on

binlerce ve hatta yüz binlerce sığınmacı ile karşı karşıya kalan yerel yönetimlerin, yeni gelenlere hizmet vermekten kaçınması mümkün değildir. Bunu yaparken bir taraftan da yerel halkın tepkileri ve baskıları ile karşı karşıya kalan yerel yönetimlerin başarısı Türkiye’nin ulusal uyum politikası açısından büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de sosyal yardımın ilk ayaklarından biri olan belediyeler, mültecilerin yoksullukla mücadelesinin yanında yerel uyumun da önemli aktörleri olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma, süreç yönetiminde yerel inisiyatif ve yerel uyumun önceliklendirilmesi gerektiğini; yerel yönetimlerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalara ilişkin yetki alanının belirlenmesinin, kapasite gelişiminin ve yerel yönetimlere kaynak aktarımının zorunluluk haline geldiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de iltica ve göç mevzuatı

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü

Her ne kadar mültecilik ilk çağlara dayanan bir tarihe sahip olsa da modern dönemlerin mültecilik kavramı, 28 Temmuz 1951’de Cenevre’de imzalanan

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi) ile şekillenmiştir. Cenevre Sözleşmesi olarak da bilinen ulusüstü sözleşmenin temel hedefi “1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylardan kaynaklanan mültecilik” durumunu hukuki bir zemine oturtmaktır.

1951 Cenevre Sözleşmesi, mülteciliği şu şekilde tanımlamaktadır:

“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir.”¹⁵

1951 Cenevre Sözleşmesi, 1967’de Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol¹⁶ (New York Protokolü) ile revize edilmiş, mültecilik için coğrafi ve tarihi kısıtlar ortadan kaldırılmıştır. 1967 New York Protokolü ile hem zaman (“1951’den önce”) hem de mekân (“Avrupa’da meydana

gelen”) ile sınırlanan mültecilik durumu, bu kısıtlarından kurtarılmıştır. Ancak zamansal ve mekânsal genişleme, taraf ülkelerin kararına bırakılmıştır.

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne ve 1967 New York Protokolü’ne taraftır. Ancak 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde “1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylardan ötürü” ortaya çıkan iltica durumu, daha sonra bütün dünyayı kapsayacak ve tarih sınırı tanımayacak şekilde genişletildiğinde, pek çok ülke gibi Türkiye de coğrafi genişlemeyi uygun bulmamış, adına “coğrafi kısıtlama” denilen uygulama ile mülteciliği sadece Avrupalıları kapsayacak şekilde tanımlamaya devam etmiştir. Halen dünyada Cenevre Sözleşmesi’ne taraf 149 ülkeden Türkiye, Kongo, Madagaskar ve Monako coğrafi kısıtlamayı sürdürmektedir. Bu nedenle Türkiye’de hukuki geçerliliği olan “mülteci” statüsüne haiz kişi sayısı 2020 yılında sadece 28’dir. Türkiye, Avrupa dışından gelenlere mültecilik statüsü vermediği için 2013 yılındaki yasal düzenlemede “mülteci” ile

¹⁵ “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme”, GİGM, 1951, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Iliskin-Sozlesme.pdf>.

¹⁶ “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol”, GİGM, 1967, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOKOLU.pdf>.

Türkiye’de ikamet izni ile yaşayan bir milyon civarında yabancı bulunmaktadır.

birlikte “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” statülerini, uluslararası koruma kategorileri olarak belirlemiştir. İltica mevzuatında “şartlı mülteci” kavramı ilk kez Türkiye tarafından kullanılmıştır. Türkiye’deki düzenlemelerde, mültecilik için başvuru yapmış kişilere verilen “sığınmacı” (“asylum seeker”) kavramı da yer almamaktadır.

Türkiye’de İltica Mevzuatının Gelişimi

Türkiye, 2000’li yıllara kadar uluslararası insani hareketler açısından klasik bir transit ülke olma niteliği taşımıştır. Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve Türkiye’nin sosyo-ekonomik alandaki gelişimi, Türkiye’yi hızla sadece transit ülke değil, aynı zamanda hedef ülke haline

getirmiştir. Bu durum hem düzenli hem de düzensiz göçü etkilemiştir. Halen Türkiye’de ikamet izni ile yaşayan bir milyon civarında yabancı bulunmaktadır.

Türkiye’nin göç ve sınır yönetimi sisteminde reforma gitmesinde Avrupa Birliği (AB) ile ilişkileri de önemli rol oynamıştır. Türkiye-AB ilişkilerinin yoğunlaşmasına paralel olarak yeni ve AB ile uyumlu bir göç ve sınır sistemi kurulması konusunda yoğun çalışmalara başlanmıştır. AB’nin Aralık 1999’da Türkiye’yi “aday ülke” ilan etmesi sonrasında AB tarafından hazırlanan “Katılım Ortaklığı Belgesi”¹⁷ ve Türkiye tarafından hazırlanan “Ulusal Program”da¹⁸ da göç ve sınır güvenliği konuları kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar arasına alınmıştır. Türkiye ile AB arasındaki yakınlaşma;

17 “Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığında Yer Alan İlkeler, Öncelikler, Ara Hedefler ve Koşullara İlişkin 8 Mart 2001 tarihli Konsey Kararı”, 2001/235/AT, T. C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, (Erişim tarihi: 21.04.2021), https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf.

18 “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” ile “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı”, 2001, T. C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.ab.gov.tr/58.html>.

Türkiye’nin AB aday ülkesi olarak ilan edilmesi ve 2005 yılından itibaren AB ile üyelik müzakereleri yapan ülke haline gelmesi ile daha da önemli bir gündem haline gelmiştir. Türkiye’nin üyeliği halinde AB’nin doğu sınırlarının Türkiye’nin doğu sınırları olacağından hareketle, ortak bir göç ve sınır yönetimi konusunda çalışmalar güçlenmiştir. Bu çalışmalar Orta Doğu’daki “Arap Baharı” adı verilen gelişmeler ve bunların yarattığı insani hareketlilikler ile AB için daha öncelikli hale gelmiştir ve geri kabul anlaşmasını merkezi bir yere taşımıştır. Bu çerçevede Türkiye’de göç ve göçmenlere dair hızlanan yeni yasal düzenleme çalışmalarının 2007’de bitirilmesi hedeflenmiş ancak yasa ve politika yapım süreçleri uzamıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 11 Nisan 2013 tarihinde çıktıktan sonra, 16 Aralık 2013’te de Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması¹⁹ imzalanmıştır.

Türkiye’de ihtiyaçlar ve AB ile ilişkiler çerçevesinde mevzuat

çalışmaları devam ederken, Nisan 2011 sonrasında bütün süreci etkileyecek en önemli gelişme ise Türkiye’nin sınırları dışında yaşanmıştır. Suriye’de Mart 2011’de rejim karşıtı gösteriler ile başlayan olaylar kısa zamanda çok aktörlü bir iç savaşa evrilince, Suriye’den Türkiye’ye yönelik olağanüstü bir zorunlu göç hareketi başlamış; bu durum, Türkiye’de 1999’da başlayan yasal düzenleme çabalarını da etkilemiştir. Göç mevzuatındaki değişikliklere dair ilk adımlar Suriye iç savaşının öncesine kadar gitse de süreç içerisinde hazırlanan mevzuatın iç savaşla birlikte ülkeye sığınanları kapsayacak şekilde şekillendiğini söylemek mümkündür.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Türkiye’nin göç politikasında köklü yasal düzenleme ve yapılanma 11 Nisan 2013 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6458 Sayılı

19 Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması (İngilizce) / Agreement between the European Union and the Republic of Turkey on the readmission of persons residing without authorisation, Official Journal of the European Union, (Erişim tarihi: 21.04.2021), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0507\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0507(01)&from=EN)

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)²⁰ ile yapılmıştır. Kanun aynı zamanda, 2014’e kadar “yabancılar polisi” tarafından yürütülen yabancılar ile ilgili işlemleri, kanunun çıkışından bir yıl sonra faaliyete geçecek şekilde yeni bir kurum olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne (GİGM)²¹ devretmiştir. YUKK ile kurulan ve 11 Nisan 2014’te faaliyete geçen GİGM de YUKK’un beraberinde getirdiği başlıca reformlar arasındadır. Yaygın kanaatin aksine, Suriyelilerin Nisan 2011’den itibaren Türkiye’ye gelişi ister istemez kanun hazırlıklarını etkilemiş olsa da hem kanun hazırlıkları hem de GİGM’in kurulma süreci, Suriyeli mülteciler konusu gündemde değilken başlamıştır. YUKK yürürlüğe girdiğinde Türkiye’de bulunan Suriyeli sayısı yaklaşık 1 milyon iken GİGM faaliyete geçtiğindeki sayı 1,5 milyonun üzerindedir.

Nisan 2014’te faaliyete başlayan ve taşra teşkilatlanmasına 2014 sonunda başlayan GİGM’in

sürece ilişkin çalışmaları üstlenmesi ancak 2018’de gerçekleşebilmiştir. Bu tarihten önce Suriyeliler konusundaki operasyonlar “acil durum ve afet yönetimi” mantığı ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yürütülmüştür.²²

Göç politikası alanında ilk kapsamlı yasal düzenleme olan YUKK, Türkiye’de göçe dair mevzuata pek çok yenilik getirirken geçmişten gelen birtakım düzenlemeleri de sürdürmüştür. YUKK ile uluslararası koruma şartlarının belirlenmesinin yanında mevzuatta daha önce yer almayan mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma gibi kavramlara dair tanımlar ve düzenlemeler de yapılmıştır. Buna karşılık Türkiye’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne uyguladığı, zaman zaman eleştirilen, hatta Türkiye-AB müzakerelerinde kaldırılması hususunda çalışmalar yapılan “coğrafi kısıtlama” YUKK’ta da aynen benimsenmiştir. Türkiye,

20 “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2013, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>.

21 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, bu çalışmanın tamamlanmasının ardından, 29 Ekim 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 85 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç İdaresi Başkanlığına dönüştürülmüştür.

22 Daha önce Başbakanlığa bağlı olan AFAD, 15 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 4 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır.

bu kısıtlamanın ancak Türkiye'nin AB üyeliği konusunda net bir durum söz konusu olduğunda kaldırılabilirliğini ifade etmektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliği

YUKK, uluslararası teamülde mülteciliğin "bireysel başvuruya" dayalı bir süreç olarak uygulanmasından hareketle, kitlesel zorunlu göç akınlarının yönetiminde, 90'lı yıllarda AB'nin Balkan Savaşı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalanlara uyguladığı "geçici koruma" statüsünün uygulanmasını öngörmektedir. YUKK'un 91. maddesi "geçici koruma" statüsüne referans vermektedir. "Geçici koruma"nın detayları ise 22 Ekim 2014 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Bu yönetmeliğin geçici 1. maddesinde Türkiye'ye

Suriye iç savaşından kaçarak sığınan Suriyelilerin bu kapsamda değerlendirildiği, hatta bu nedenle "uluslararası koruma başvurularının işleme konulmayacağı" ifade edilmiştir.

Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Geçici 1. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

*"28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz."*²³

²³ "Geçici Koruma Yönetmeliği", GİGM, 2014, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>

Türkiye’de Suriyeliler ve diğer mülteciler

Türkiye’de Suriyelilerin Demografik Yapısı

Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 2011 yılı sonunda 14 bin, 2012 yılı sonunda 224 bin iken sayılar 2017’de 3,5 milyonu aşmıştır. 2016-2020 arasında Suriyelilerin

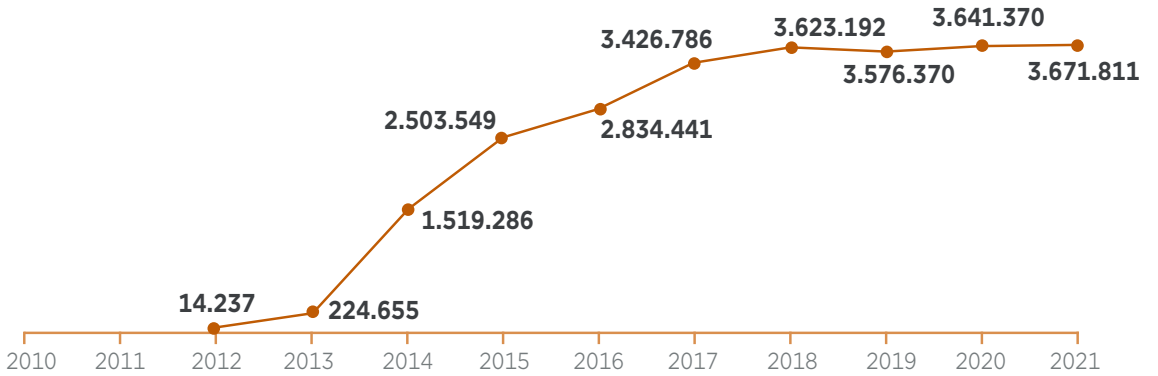
sayısı yaklaşık 3,5 milyon olarak sabitlenmiştir. Resmî kurumların verdiği bilgilere göre 400 bin civarındaki Suriyeli ülkesine geri dönmüş, yaklaşık 1 milyon Suriyeli de Türkiye’den, Avrupa başta olmak üzere, diğer ülkelere gitmiştir. 150 bin Suriyeli ise vatandaşlığa alınmıştır. Ancak Türkiye’deki Suriyeli sayısı, 2011-

Türkiye'de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 2011 sonunda 14 bini, 2012 sonunda 224 bini, 2017'de ise 3,5 milyonu aşmıştır.

2020 arasında toplamda 630 bini aşan, özellikle 2016 yılından sonra yılda ortalama 100-110 bin civarındaki yeni doğan Suriyeli bebek ile birlikte daha da artmaktadır.²⁴ GİGM verilerine

göre 21 Nisan 2021 itibarıyla Türkiye'de geçici koruma statüsü altında 3.671.811 Suriyeli yaşamaktadır. Ayrıca yaklaşık 95 bin Suriyeli de Türkiye'de ikamet izni ile bulunmaktadır.

Grafik 1: Türkiye'de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: GİGM, 21.04.2021

²⁴ Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısı 2011-2015 yılları arasında 118 bindir. 2016'da 82 bin, 2017'de 111 bin, 2018'de 113 bin, 2019'da 107 bin ve 2020'de ise 101 bin bebek doğmuştur. 2020 itibarıyla günde doğan ortalama Suriyeli bebek sayısı 276'dır (Erdoğan, Suriyeliler Barometresi 2019, s.26).

21 Nisan 2021 tarihi itibarıyla Türkiye’de kamplarda yaşayan Suriyeli mülteci sayısı yaklaşık 57 bindir. Bu sayı, Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin toplamının yaklaşık %1,5’ine tekabül etmektedir. Kamp dışında yaşayan 3 milyon 614 bini aşkın Suriyelinin kırsal alanlarda yaşayan küçük bir

bölümü dışındakilerin kentsel alanlarda yaşadığı bilinmektedir. Özellikle Suriye’den göçün ilk yıllarında daha çok Suriye sınırına yakın yerlerde yaşayan Suriyeli nüfusun büyük çoğunluğunun artık İstanbul, Bursa, İzmir gibi büyükşehirlerde ve daha batıdaki kentlerde yaşadığı gözlemlenmektedir.

Tablo 1: Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

İl	T.C. Vatandaşı İl Nüfusu	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun T.C. Vatandaşı İl Nüfusuna Oranı (%)
Adana	2.244.748	254.156	11,32
Adıyaman	631.039	22.344	3,54
Afyonkarahisar	725.813	11.597	1,60
Ağrı	534.586	1.233	0,23
Aksaray	408.201	3.724	0,91
Amasya	331.263	1.030	0,31
Ankara	5.506.786	101.077	1,84
Antalya	2.454.014	3.236	0,13
Ardahan	95.920	114	0,12
Artvin	168.860	41	0,02
Aydın	1.108.754	8.093	0,73
Balıkesir	1.229.782	4.872	0,40
Bartın	197.422	271	0,14
Batman	619.021	15.547	2,51
Bayburt	81.372	25	0,03
Bilecik	215.480	613	0,28
Bingöl	281.433	1.058	0,38
Bitlis	350.663	1.277	0,36
Bolu	304.628	4.073	1,34

İl	T.C. Vatandaşı İl Nüfusu	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun T.C. Vatandaşı İl Nüfusuna Oranı (%)
Burdur	262.897	8.265	3,14
Bursa	3.057.247	179.590	5,87
Çanakkale	536.513	5.263	0,98
Çankırı	186.603	812	0,44
Çorum	519.193	3.207	0,62
Denizli	1.028.170	13.152	1,28
Diyarbakır	1.782.256	23.743	1,33
Düzce	389.471	1.748	0,45
Edirne	402.237	1.058	0,26
Elazığ	585.450	12.479	2,13
Erzincan	231.126	120	0,05
Erzurum	753.742	1.141	0,15
Eskişehir	865.311	5.661	0,65
Gaziantep	2.085.795	449.014	21,53
Giresun	443.544	236	0,05
Gümüşhane	139.712	88	0,06
Hakkari	279.858	5.135	1,83
Hatay	1.654.907	435.953	26,34
Iğdır	200.635	72	0,04
Isparta	431.143	7.111	1,65
İstanbul	15.011.868	525.529	3,50
İzmir	4.365.022	148.133	3,39
Kahramanmaraş	1.164.273	93.804	8,06
Karabük	234.171	1.167	0,50
Karaman	251.791	812	0,32
Kars	283.159	190	0,07
Kastamonu	370.459	2.974	0,80
Kayseri	1.402.941	79.882	5,69
Kırklareli	359.249	974	0,27
Kırıkkale	270.486	1.943	0,72
Kırşehir	229.516	1.717	0,75
Kilis	141.454	105.816	74,81
Kocaeli	1.983.504	55.493	2,80

İl	T.C. Vatandaşı İl Nüfusu	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun T.C. Vatandaşı İl Nüfusuna Oranı (%)
Konya	2.224.384	119.373	5,37
Kütahya	567.438	2.004	0,35
Malatya	801.767	30.649	3,82
Manisa	1.442.166	13.812	0,96
Mardin	851.922	89.314	10,48
Mersin	1.839.975	228.023	12,39
Muğla	981.159	11.320	1,15
Muş	410.692	1.602	0,39
Nevşehir	296.226	11.783	3,98
Niğde	358.036	6.096	1,70
Ordu	754.282	938	0,12
Osmaniye	547.923	47.101	8,60
Rize	342.769	1.138	0,33
Sakarya	1.017.864	15.541	1,53
Samsun	1.327.875	7.843	0,59
Siirt	330.374	4.520	1,37
Sinop	214.076	228	0,11
Sivas	629.795	3.539	0,56
Şanlıurfa	2.108.013	423.523	20,09
Şırnak	536.990	15.005	2,79
Tekirdağ	1.074.236	12.508	1,16
Tokat	591.518	1.035	0,17
Trabzon	799.276	3.505	0,44
Tunceli	83.157	43	0,05
Uşak	361.541	2.839	0,79
Van	1.145.279	2.203	0,19
Yalova	253.124	3.912	1,55
Yozgat	409.249	5.061	1,24
Zonguldak	586.358	690	0,12
Türkiye (Toplam)	82.280.952	3.671.811	4,46

Kaynak: GİGM, 21.04.2021

Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler içinde kadınların oranı %46,2, erkeklerin oranı %53,8’dir.

Tablo 2: Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam Nüfus	Yaş Gruplarına Göre Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%)
0-4	259.710	242.441	502.151	13,68
5-9	289.417	271.821	561.238	15,29
10-14	217.525	204.345	421.870	11,49
15-18	137.373	117.651	255.024	6,95
19-24	288.132	212.554	494.686	13,47
25-29	219.970	159.642	379.612	10,34
30-34	165.878	120.388	286.266	7,80
35-39	124.465	97.472	221.937	6,04
40-44	85.051	74.153	159.204	4,34
45-49	57.650	56.360	114.010	3,11
50-54	45.733	44.608	90.341	2,46
55-59	34.798	34.849	69.647	1,90
60-64	22.940	23.687	46.627	1,27
65-69	14.942	15.774	30.716	0,84
70-74	8.830	9.726	18.556	0,51
75-79	4.342	5.382	9.724	0,26
80-84	2.379	3.174	5.553	0,15
85-89	1.132	1.671	2.803	0,08
90 ve üstü	774	1.072	1.846	0,05
Toplam	1.975.041	1.696.770	3.671.811	100

Kaynak: GİGM, 21.04.2021

Türkiye’deki Suriyelilerin demografik yapısı süreç yönetimi bakımından önem taşımaktadır. GİGM’in 21 Nisan 2021 verilerine göre, Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler içinde kadınların oranı %46,2, erkeklerin oranı ise %53,8’dir. 15-29 yaş grubundaki Suriyelilerin sayısı 1 milyon 129 bin iken bu yaş grubundaki kadınların oranı %43,4, erkeklerin oranı %56,6’dır. Türkiye’deki Suriyeliler içinde 10 yaşının altındaki çocuk sayısı 1 milyon 63 bin iken okul çağındakilerin, yani 5-18 yaş grubundakilerin, sayısı 1 milyon 238 bindir. Çalışma yaşındakilerin (15-64 yaş grubu) sayısı ise 2 milyon 117 bindir.

Türkiye’de Suriyelilerin Yerleştirilmesi

Türkiye’deki Suriyeliler konusunda yerel yönetimleri belki de en yakından ilgilendiren hususların başında “yerleştirme” gelmektedir. Türkiye’ye 29 Nisan 2011 tarihinden itibaren gelmeye başlayan Suriyeliler önce sınır bölgesinde devletin denetim ve kontrolündeki kamplarda barınmış, ancak sayılar kontrol edilemez hale

gelince ve kampların kapasitesini aşan seviyelere ulaşınca, Suriyelilerin kamp dışında da yaşamasına izin verilmiştir. Fakat bu izinle birlikte, bir yerleştirme planlaması yapılmamış, bu da hem Suriyelilerin hızla sınır bölgesinden Anadolu’nun içlerine ve özellikle batı bölgelerine yönelmesine hem de daha önemlisi kendi iradeleri ile istedikleri yerlere yerleşmesine olanak tanımıştır. Suriyeliler için bazı kısmi ve süreli kısıtlamalar yapılmış olsa da özellikle 2017 yılına kadar sürece müdahale edilmemiştir. Bu durum, mültecilerin yaşamak istedikleri yerleri kendi istekleri ile belirlemesini beraberinde getirmiştir. 2016 yılı sonunda GİGM ve UNHCR iş birliğinde başlatılan ve 2019’da biten kayıt güncelleme süreci ile Suriyeliler bulundukları yerlerde kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlama ile birlikte Suriyelilerin kayıt oldukları illeri izinsiz terk etmemeleri için önlemler alınmıştır. Ancak hem kayıt öncesindeki dengesiz dağılım hem de kayıttan sonraki dönemde hareketliliğin kısmen devam etmesi ile bölgeler, iller, ilçeler ve hatta mahalleler arasında oldukça dengesiz bir dağılım gerçekleşmiştir. Suriyeliler, bekleneneği üzere

Suriyelilerin Türkiye’de merkezi bir planlama olmaksızın yerleşimleri, yoğun olarak bulundukları bölgelerdeki yerel yönetimler açısından zor bir durum yaratmakta ve sosyolojik bağlamda kentsel alanlarda gettolaşmanın zeminini hazırlamaktadır.

iş bulabilecekleri, kira başta olmak üzere yaşam maliyetinin düşük olduğu ve tanıdıklarının olduğu yerlere yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Bu da kaçınılmaz biçimde kümeleşmeye neden olmuştur. Bugün bir ilin ilçeleri arasındaki yoğunluk farkları bile oldukça önemli boyutlardadır. Örneğin İstanbul’da 39 ilçenin bazılarında bin Suriyeli bile yokken, bazılarındaki sayı 170 bini aşmıştır. Oransal olarak da bu dengesizlik net biçimde görülmektedir. Yük paylaşımını ciddi bir biçimde etkileyen bu dengesiz durum mahalleler arasında da gözlemlenmektedir. Suriyelilerin Türkiye’de merkezi bir planlama olmaksızın

yerleşimleri, hem yoğun olarak bulundukları bölgelerdeki yerel yönetimler açısından son derece zor bir durum yaratmakta hem de sosyolojik bağlamda kentsel alanlarda gettolaşmanın zeminini hazırlamaktadır.

2016 yılından itibaren geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin ikamet izinleri kayıtlı oldukları illere bağlanmış olsa da pek çok mültecinin kayıtlı oldukları illerden farklı illerde yaşadıkları bilinmektedir. Bu da iller ve ilçeler arasında dengesiz yoğunlukların oluşmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda belediye hizmetleri konusunda yerel yönetimler arasında

doğal olarak farklılaşmalar gözlemlenmektedir. Bu durum özellikle Marmara Bölgesi’nde çok yoğun yaşanmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM) 2018 ve 2019 yıllarında GİGM iş birliğinde hazırladığı analiz raporları, kayıtlı sayılar ile saha araştırmasında elde edilen sayılar arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Rapora göre, 2019 yılında İstanbul’daki kayıtlı yabancı sayısı 1 milyon 20 bin iken, yapılan saha araştırmasında İstanbul’da 1 milyon 660 binin üzerinde yabancının yaşadığı tespit edilmiştir.²⁵ Bu durum, yabancıların kayıtlı oldukları il dışında bulunmalarına bağlı hareketlilikle açıklanabilir. Daha da önemlisi, GİGM’in il ya da ilçe bazlı verileri, o il ya da ilçede kayıtlı olanların sayılarını verdiği için, kayıtlı olduğu kentte değil, başka kentlerde yaşayanların sayılarına ulaşmak oldukça zordur. Bir başka önemli eksiklik ise Suriyeli olmayan yabancı nüfusun il ve ilçe bazlı dağılımı konusundaki veriye erişimde yaşanmaktadır. Oysa halen

bazı ilçelerde Suriyeli olmayan yabacıların sayısının oldukça yüksek oranlarda ve hatta bazen Suriyelilerden daha yüksek olduğu bilinmektedir.

GİGM, IOM Türkiye ile “Göçmen Mevcudiyet Tespiti Programı”nı (MPM) başlatmak için 2017 yılında mutabakat zaptı imzalamıştır.²⁶ GİGM ve IOM’in 2018 ve 2019’da gerçekleştirdiği MPM, IOM’in Yerinden Edilme Takip Matriksi’ni (DTM) esas almaktadır.²⁷ Bu çerçevede 2018 ve 2019 yıllarında gerçekleştirilen saha araştırmalarında, aralarında İstanbul’un da olduğu 25 ilde filli durum tespit edilmeye çalışılmıştır.²⁸ GİGM tarafından verilen kayıtlı mülteci sayıları ile özellikle sınır bölgesindeki illerde ve İstanbul, Bursa gibi büyük kentlerde bulunan göçmen ve mülteci sayıları arasında oldukça büyük farklılıklar tespit edilmiştir. “Göçmen Mevcudiyeti İzleme” araştırmasının verileri Şanlıurfa, Gaziantep gibi kayıtlı Suriyeli nüfusun sayıca fazla olduğu illerden başta İstanbul olmak

25 “Baseline Assessment in Istanbul Province”, IOM&GİGM, Analysis Report, May-July 2019, (Erişim tarihi: 02.11.2021), https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/IST_Baseline_Assessment_Phase5_ENG_29012020.pdf.

26 “Göçmen Mevcudiyet Tespiti Programı”, IOM, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://turkey.iom.int/tr/gocmen-mevcudiyet-tespiti-programi>.

27 “Migrant Presence Monitoring”, IOM, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://turkey.iom.int/migrant-presence-monitoring?page=1>.

28 “Baseline Assessment 24 Provinces of Turkey”, IOM&GİGM, September-November 2018, (Erişim tarihi: 02.11.2021), <https://dtm.iom.int/reports/turkey-baseline-assessment-turkey-24-provinces-september-november-2018>.

üzere Marmara Bölgesi'ne doğru ciddi bir nüfus hareketliliği olduğunu göstermektedir.

IOM'in 2019 raporuna göre İstanbul'daki kayıtlı Suriyeli sayısı 601 bin iken, saha araştırmasında tespit edilen ve fiilen İstanbul'da yaşayan Suriyeli sayısı 963 bin, Suriyeliler dışındaki yabancıların sayısı ise 696 bindir.²⁹ İstanbul'daki 1,6 milyon yabancıların içinde ikamet izni olanların, uluslararası koruma altındakilerin ve düzensiz göçmen kategorisindeki kişilerin de olduğu unutulmamalıdır. 21 Nisan 2021 itibarıyla Türkiye'de ikamet izni ile yaşayan 1 milyon 91 bin kişinin 561 bini yani %51'i de İstanbul'da bulunmaktadır.³⁰

Türkiye'de Uluslararası Koruma Başvuruları

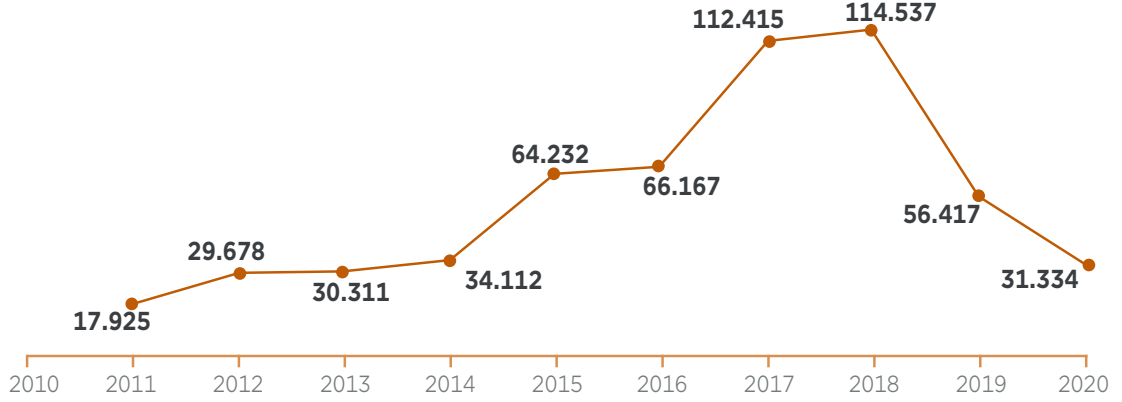
Nisan 2011'de Suriye'den gelen zorunlu göç ile başlayan düzensiz göç hareketi, 2014'ten itibaren diğer ülkelerden gelen sığınmacı ve düzensiz göçmenlerle birlikte giderek artmıştır. Uluslararası koruma başvurusu sayısı 2010-2018 yılları boyunca her yıl artış göstermiştir, sonrasında ise düşüşe geçmiştir. 2018 yılında uluslararası başvuru sayısı 114 bin iken, bu sayı 2019 yılında 56 bine, 2020 yılında ise 31 bine gerilemiştir. 2011 yılında 58 bin olan "uluslararası koruma" (sığınma) başvuru sahibi sayısı 2020 itibarıyla 330 bine ulaşmıştır.³¹

29 IOM&GİGM, Baseline Assessment in Istanbul Province.

30 "İkamet İzinleri İstatistikleri", GİGM, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>.

31 GİGM, 2018'e kadar uluslararası koruma başvuru sayısı ile birlikte, işleme alınan ya da statü verilenlerin sayısını da vermektedir. Ancak son üç yıldır sadece yıllık başvuru sayıları verilmektedir. 2020 itibarıyla UNHCR'dan 330 bin sayısı temin edilmiştir. Bkz. "UNHCR Türkiye İstatistikleri", UNHCR, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>.

Grafik 2: Türkiye’de Uluslararası Koruma Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: GİGM, 21.04.2021

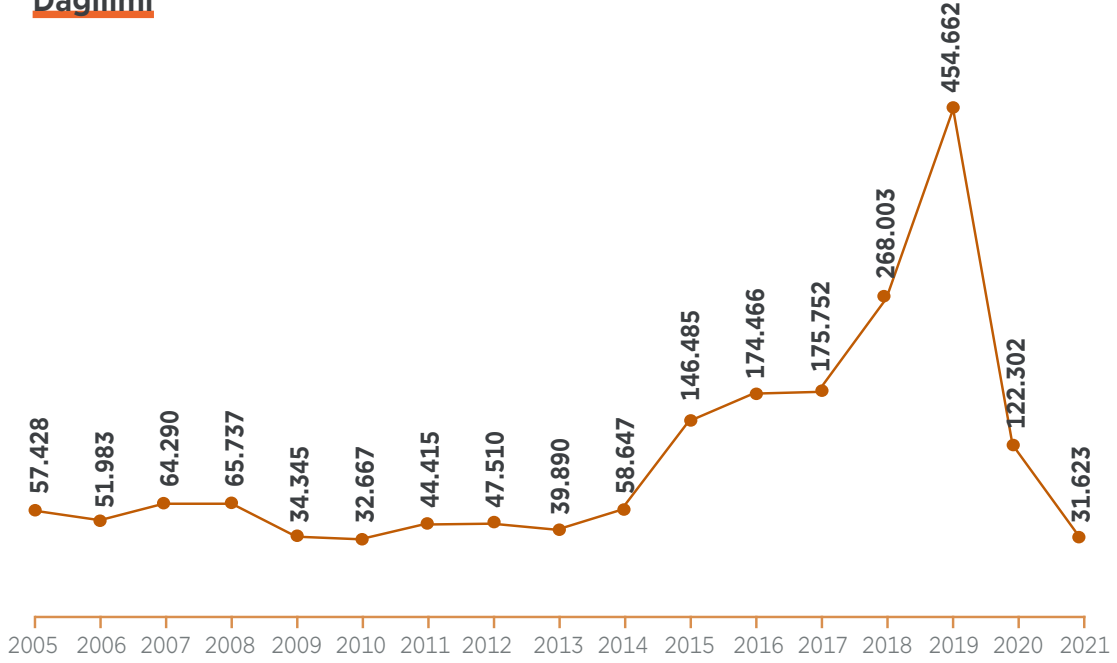
Türkiye’de Düzensiz Göçmenler

2014 yılı sonrasında başta Afganistan, Pakistan, Irak ve İran olmak üzere çeşitli ülkelerden Türkiye’ye gelen düzensiz göçmenlerin sayılarında da çok ciddi artışlar yaşanmıştır. 2015-2020 yılları arasında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayısı 1 milyon 341 binin üzerindedir (bkz. Grafik 3). 2015-2020 yılları arasında yakalanan düzensiz göçmenler içinde Afganların sayısı ise 465 bin civarındadır. Afganları, Suriyeliler, Pakistanlılar ve Iraklılar takip etmektedir (bkz. Grafik 4). Bugüne dek kayıt altına alınarak halen Türkiye’de

yaşamakta olan düzensiz göçmenler ile yakalanamayan düzensiz göçmenlerin toplam sayısı ise bilinmemektedir. Ancak sayının yaklaşık 1,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Özellikle İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük kentlerde Suriyelilerin yanı sıra hatırı sayılır sayıda düzensiz göçmenin yaşadığı bilinmektedir.

Türkiye’de düzensiz göçmenlerin sayısındaki ciddi artış, yakın gelecekte önemli bir sorun haline dönüşme potansiyelindedir. Düzensiz göçmenlerin bir bölümü Türkiye’ye turist ya da ikamet vizesi ile gelip süresinde geri dönmeyenler, bir bölümü ise ülkeden çıkış ihlali yapanlar

Grafik 3: Türkiye’de Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Yıllara Göre Dağılımı

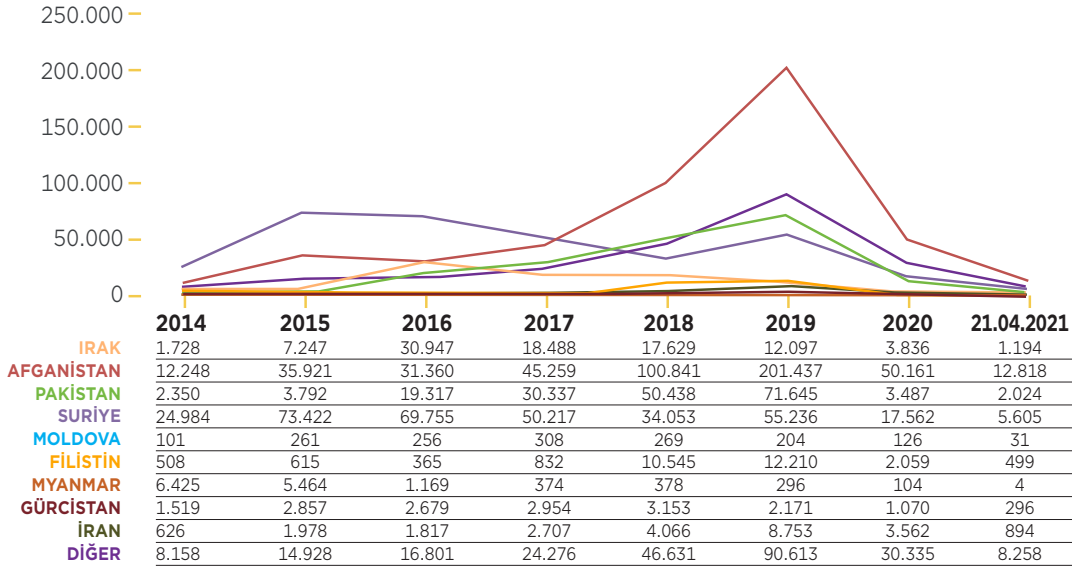
Kaynak: GİGM, 21.04.2021

olsa da asıl büyük kitlenin özellikle İran sınırından giriş yapan düzensiz göçmenler olduğu bilinmektedir. Bu durumu engellemek için 2020 yılında İran sınırında yapılan 81 km'lik duvara³² rağmen düzensiz göçmen sayılarında artış devam etmektedir. 2019'da 454 bin olan "yakalanan düzensiz göçmen" sayısı 2020'de 122 bine düşmüştür. Sayılardaki

bu düşüşün temel nedeninin COVID-19 pandemisi olduğu bilinmektedir. 2011 yılında 58 bin olan uluslararası koruma başvurusu ve sahibi zorunlu göçmen sayısının 2021 yılında 3,7 milyonu Suriyeli, 330 bini uluslararası koruma başvurusu sahibi ve yaklaşık 1,5 milyonu da düzensiz göçmen olmak üzere 5 milyon civarında olması bir sürece işaret etmektedir.

32 "İçişleri Bakanı Soylu: Ağrı-İran sınırındaki 81 kilometrelik güvenlik duvarı çalışmasının tamamlandığını duyurdu", Anadolu Ajansı, 04.12.2020, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/icisleri-bakani-soylu-agri-iran-sinirinda-81-kilometrelik-guvenlik-duvari-projesi-sona-erdi/2065543>.

Grafik 4: Türkiye'de Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruklarına ve Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: GİGM, 21.04.2021

Türkiye'de Mültecilerin Geçim Kaynakları

2016 yılında yürürlüğe giren “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” ile Türkiye'deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar yasal bir çerçeveye

oturtulmuştur. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29. maddesine istinaden çıkarılan Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çalışma koşullarını, haklarını ve sorumluluklarını düzenlemektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının (ÇSGB)³³ Yabancıların Çalışma İzinleri

33 Önceki adıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. 21 Nisan 2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 73 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ilga edilerek Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurulmuştur.

verilerine göre³⁴, Suriyelilere verilen çalışma izinlerinin tüm yabancılara verilen çalışma izinleri içindeki oranına bakıldığında 2012-2019 yılları arasında süregelen bir artış söz konusudur. 2015 yılında çalışma

izni verilen toplam yabancı sayısı 64.521 iken bu sayı 2016 yılında 9.028 kişilik artışla 73.549 olmuştur. 2016 yılında çalışma izni alan Suriyeli sayısının bir önceki yıla kıyasla 9.271 kişi artışla 13.290'a ulaştığı dikkate

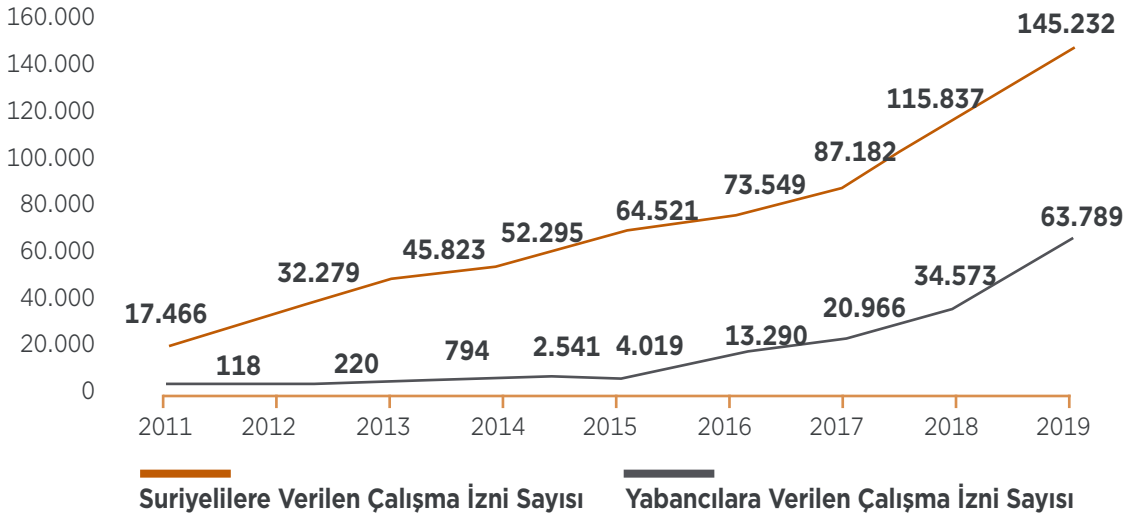
Tablo 3: Türkiye’de Suriyelilere ve Yabancılara Verilen Çalışma İzinlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Suriyelilere Verilen Çalışma İzni Sayısı					Yabancılara Verilen Çalışma İzni Sayısı	Suriyelilere Verilen Çalışma İzinlerinin Tüm Yabancılara Verilen Çalışma İzinleri İçindeki Oranı
	Sürelili	Uzatma	Süresiz	Bağımsız	Toplam	Toplam	%
2011	85	32	1	0	118	17.466	0,68
2012	219	0	1	0	220	32.279	0,68
2013	794	0	0	0	794	45.823	1,73
2014	2.541	0	0	0	2.541	52.295	4,86
2015	4.019	0	0	0	4.019	64.521	6,23
2016	13.288	0	2	0	13.290	73.549	18,07
2017	20.966	0	0	0	20.966	87.182	24,05
2018	34.570	0	2	1	34.573	115.837	29,85
2019	63.789	0	0	0	63.789	145.232	43,92
2011-2019 Toplam					140.310	634.184	22,12
2016-2019 (Çalışma İzni Yönetmeliği'nden Sonraki Yıllar) Toplam					132.618	421.800	31,44

Kaynak: ÇSGB, 2011-2019

34 "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yabancıların Çalışma İzinleri", T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (Erişim tarihi: 05.05.2021), <https://www.csgeb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/>.

Grafik 5: Türkiye'de Suriyelilere ve Yabancılar Verilen Çalışma İzinlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: ÇSGB, 2016-2019

alındığında yabancılar verilen çalışma izinlerindeki artışın da ilgili Yönetmelik kapsamında Suriyelilere verilen çalışma izinleri ile doğrudan ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

2011-2019 yılları arasında Suriyelilere verilen çalışma izinlerinin toplam sayısı 140.310'dur. 2016 yılında yürürlüğe giren Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik sonrasında 2016-2019 yılları arasında Suriyelilere verilen toplam çalışma izni sayısı ise 132.618'dir. Çalışma izni verilen

Suriyeliler arasında hem ikamet izinliler hem de geçici koruma kapsamındakiler yer almaktadır. Ancak çalışma izinlerinin ne kadarının ikamet izinlilere ne kadarının geçici koruma kapsamındakilere verildiğine dair veri bulunmamaktadır. Bununla birlikte, 2016 yılında söz konusu Yönetmelik'in yürürlüğe girmesinin ardından çalışma izni sayılarında görülen ciddi artış, verilen izinlerin büyük bir çoğunluğunun geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 4: Çalışma Çağında Olan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Çalışma İzni Verilen Suriyelilere Oranı

Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yaş Dağılımı (Kaynak: GİGM, 14.11.2019)		Suriyelilere Verilen Çalışma İzni Sayısı (Kaynak: ÇSGB, 2019)	Çalışma İzni Verilen Suriyelilerin Çalışma Çağında Olan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Oranı (Kaynak: ÇSGB, 2019)
Yaş	Toplam	Toplam	%
15-64 (Çalışma çağı)	2.160.410	63.789	2,95

Kaynak: GİGM, 2019 & ÇSGB, 2019

Suriyeliler arasında kadınların kayıtlı istihdam oranı ise oldukça düşüktür. 2019 yılında çalışma izni verilen Suriyelilerin %6,9'unu kadınlar (4.383), %93,1'ini ise erkekler (59.406) oluşturmaktadır.

2019 yılına ait GİGM ve ÇSGB verileri incelendiğinde, çalışma izni verilen Suriyelilerin çalışma çağında olan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler içindeki oranının %3'ün altında olduğu görülmektedir. Bu oran, çalışma

çağında olan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çok büyük bir çoğunluğunun halen işgücü piyasalarında kayıtlı olarak yer almadığını göstermektedir. Kayıtlı istihdam oranlarının düşük olmasının pek çok sebebi olmakla birlikte, Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik'te yer alan, iş yerinde çalıştırılabilecek Suriyeli kotası, çalışma izni başvurusunun işveren tarafından yapılması şartı gibi prosedürlerin de kısıtlayıcı bir etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca

Çalışma izni verilen geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çalışma çağında olan Suriyeliler içindeki oranı %3'ün altındadır.

Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin %79’u yoksulluk sınırının altında, %28’i ise açlık sınırının altında yaşamaktadır.

işverenlerin mültecileri çoğunlukla ucuz işgücü olarak görmeleri, kayıt dışı istihdamı büyük ölçüde artırmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütüne (ILO) göre Türkiye’de yaklaşık 1 milyon mülteci kayıt dışı olarak vasıfsız işlerde çok düşük ücretlerle çalışmaktadır.³⁵ Suriyeliler Barometresi 2019 (SB-2019) çalışmaları ve diğer pek çok araştırmada mültecilerin yaşadıkları sorunların başında “kötü çalışma koşulları” gelmektedir.³⁶ Bu durumun COVID-19 ile daha da zorlaştığı bilinmektedir. Kötü çalışma koşullarının ardından barınma kent mültecilerinin en çok karşılaştıkları ikinci sorun

olarak ön plana çıkmaktadır. Mültecilerin çoğu fiziksel olarak kötü durumda olan kiralık dairelerde, genellikle bodrum katlarında, yer yer birden fazla ailenin bir daireyi paylaşmasıyla hayatlarını sürdürmektedirler.³⁷ Dünya Bankası’nın 2019’da yayımladığı rapora göre Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin %79’u yoksulluk sınırının altında, %28’i ise açlık sınırının altında yaşamaktadır. Mülteci ailelerin %96’sı yoksullukla mücadele için çocuk işçiliği gibi olumsuz başa çıkma yöntemlerine başvurmaktadır.³⁸

Suriyeliler Barometresi 2019 çalışması sonuçlarına göre, Suriyelilerin %38’inin (1,3

³⁵ “ILO’s support to refugees and host communities in Turkey”, International Labour Organization (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü-ILO), (Erişim tarihi: 21.04.2021), https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_379375/lang--en/index.htm.

³⁶ Erdoğan, Suriyeliler Barometresi 2019.

³⁷ “Housing Turkey”, AIDA (The Asylum Information Database), (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/content-temporary-protection/housing/>.

³⁸ Ximena V. Del Carpio, Mathis Wagner, “The Impact of Syrians Refugees on the Turkish Labor Market”, Policy Research Working Paper 7402, World Bank Group, 2015, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <http://documents.worldbank.org/curated/en/2015/08/24946337/impactsyrians-refugees-turkish-labor-market>.

milyon Suriyeli) ana geçim kaynağı çalışarak elde ettikleri gelirlerdir.³⁹ İnsani Gelişme Vakfının (İNGEV) Haziran 2021 tarihli Suriyeli İşletmeler Veri Tabanı sonuçlarına göre, Türkiye genelinde Suriyeli işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında, ticaret ve perakende sektörü (bakkal, market, manav, kasap, serbest ticaret, toptan satış vb.) %18'lik bir oranla birinci sırada gelirirken tekstil, ayakkabı ve deri üretimi sektörü %17, imalat sektörü %12, hizmet sektörü %9 ve gıda ürünleri sektörü %7 ile sıralamayı takip etmektedir.⁴⁰ Bu işletmelerin dörtte biri 2019 yılında kurulmuştur. Suriyeli işletmelerin büyük çoğunluğunun (%86) 1 ile 9 kişi arasında çalışanı bulunmaktadır. 10-49 çalışanı olan Suriyeli işletmelerin oranı %11,5'in üzerinde çalışana sahip işletmelerin oranı ise %3'tür. Şirket sahibi Suriyeliler içinde erkeklerin oranı %91 iken kadınların oranı yalnızca %9'dur. İstanbul, %54'lük oranla, Türkiye'de en çok Suriyeli işletmenin bulunduğu

şehirdir.⁴¹ Suriyeliler tarafından kurulan işletmelerin yanı sıra pek çok yerel işletme de Suriyelileri istihdam etmektedir. Özellikle Bursa'da pek çok Suriyeli genç; tarım, tekstil ve hizmet sektöründe istihdam edilmektedir.⁴² Ancak toplumsal eşitsizlikler, kayıt dışı istihdam, ucuz işgücü gibi sorunlar, mültecilere yönelik sosyal destek ihtiyacını da beraberinde getirmektedir.

Kızılaykart **Programları**

Türkiye'de kentsel alanlarda yaşayan mülteciler için uygulanan tek düzenli ve sürekli mali destek programı 2016 yılından bu yana AB'nin sağladığı kaynaklar üzerinden finanse edilen ve Kızılaykart aracılığıyla yürütülen "Sosyal Uyum Yardımı" (SUY) programıdır. Türkiye'deki uluslararası veya geçici koruma altında yaşayan yabancılara yönelik nakit temelli yardım aracı olan Kızılaykart, Türk Kızılay

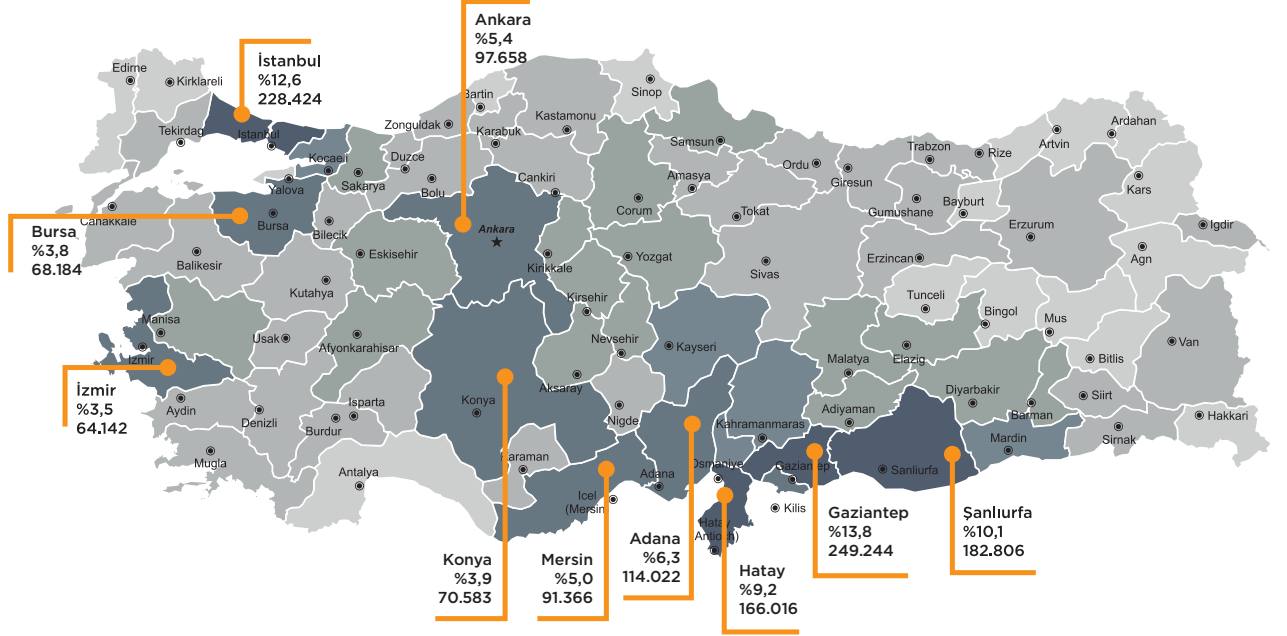
³⁹ Erdoğan, Suriyeliler Barometresi 2019.

⁴⁰ İNGEV, Suriyeli İşletmeler Veri Tabanı Güncelleme, Haziran 2021.

⁴¹ İNGEV, Suriyeli İşletmeler Veri Tabanı Güncelleme.

⁴² Ayhan Kaya, Tobias Weidinger, Fatma Yılmaz-Elmas, MATİLDE Tarımsal ve Dağlık Bölgelerde Mekânsal Özellikler ve Uluslararası Göçmenlerin Dağılımı: Bursa ve Karacabey Özelinde Türkiye, 16 Temmuz 2020, (Erişim tarihi: 20.11.2021), <https://marmara.gov.tr/wp-content/uploads/2021/02/Matilde-Raporu-TR.pdf>.

Harita 1: Türkiye'de Düzenli Sosyal Uyum Yardımı Alan İlk 10 İl

Nakit yardımı alan kişi sayısı

Kaynak: Türk Kızılay, Şubat 2021

tarafından sağlanmaktadır.⁴³ Kızılaykart SUY programı, Türkiye'de uluslararası veya geçici koruma altında olup kamp dışında yaşayan ve yardıma ihtiyacı olan tüm yabancı uyruklu kişilere nakit yardımı sağlamak için tasarlanmıştır. Başvuruları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

ile Türk Kızılay tarafından alınan program, temel ihtiyaçların karşılanması için şartsız nakit yardımı sağlamaktadır. Ayrıca ağır engelli bireylere yönelik ek destekler söz konusudur. Şubat 2021 itibarıyla 11.129 ağır engelli yabancıya (10.183 hane) ağır engelli yardımı yapılmıştır.⁴⁴

⁴³ "Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı Teknik Analiz Raporu", Temel İhtiyaç Yardımından Geçim Kaynaklarına Geçiş, Türk Kızılay, 2019 Birinci Çeyrek, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://platform.kizilaykart.org/tr/Doc/rapor/SUY%20Programi%20Teknik%20Analiz%20Raporu.pdf>.

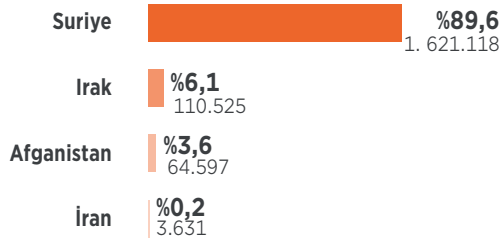
⁴⁴ "Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu", Türk Kızılay, Şubat 2021, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/subat-2021-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-29-03-2021-98097072.pdf>.

Kızılaykart SUY programı kapsamında, Şubat 2021’deki yararlanıcı sayısı 1.809.899 kişidir (319.751 hane). Başlangıcından bu yana geçen dört yılda 9,8 milyar TL ödemenin gerçekleştiği SUY programından faydalananların öncelikli olarak mülteciler içerisindeki dezavantajlı gruplar ve ihtiyaç

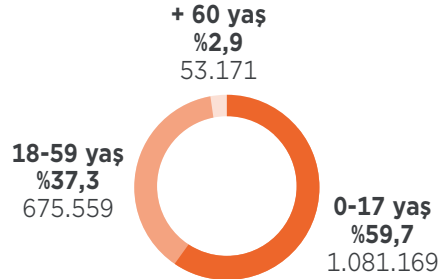
sahipleri olduğu bilinmektedir. “Hanede en az dört çocuğu olan aileler” (1.002.784 kişi), “bağımlılık oranı 1,5 ve üzerinde olan aileler” (425.591 kişi), “hanede en az 1 engelli olan aileler” (167.680 kişi), “hanede çalışan yaş aralığında 1 kişi ve en az 1 çocuğun olduğu aileler” (156.412 kişi), “hanenin sadece

Şekil 1: Türkiye’de SUY Programı Yararlanıcılarının Uyruk, Yaş Grupları ve Kriterlere Göre Dağılımı

UYRUK DAĞILIMI (İLK 4 UYRUK)

YAŞ GRUPLARI DAĞILIMI

KRİTERLERE GÖRE DAĞILIM

Hanede en az dört çocuk var	%55,4	1.002.784
Bağımlılık oranı $\geq 1,5$	%23,5	425.591
Hanede en az 1 engelli var	%9,3	167.680
Hanede çalışan yaş aralığında 1 kişi ve en az 1 çocuk var	%8,6	156.412
Hane sadece çalışan 1 kadından oluşuyor	%0,9	16.310
Hanede çalışan yaş aralığında kişi yok ve 60 yaş üstü en az 1 kişi var	%0,5	8.163

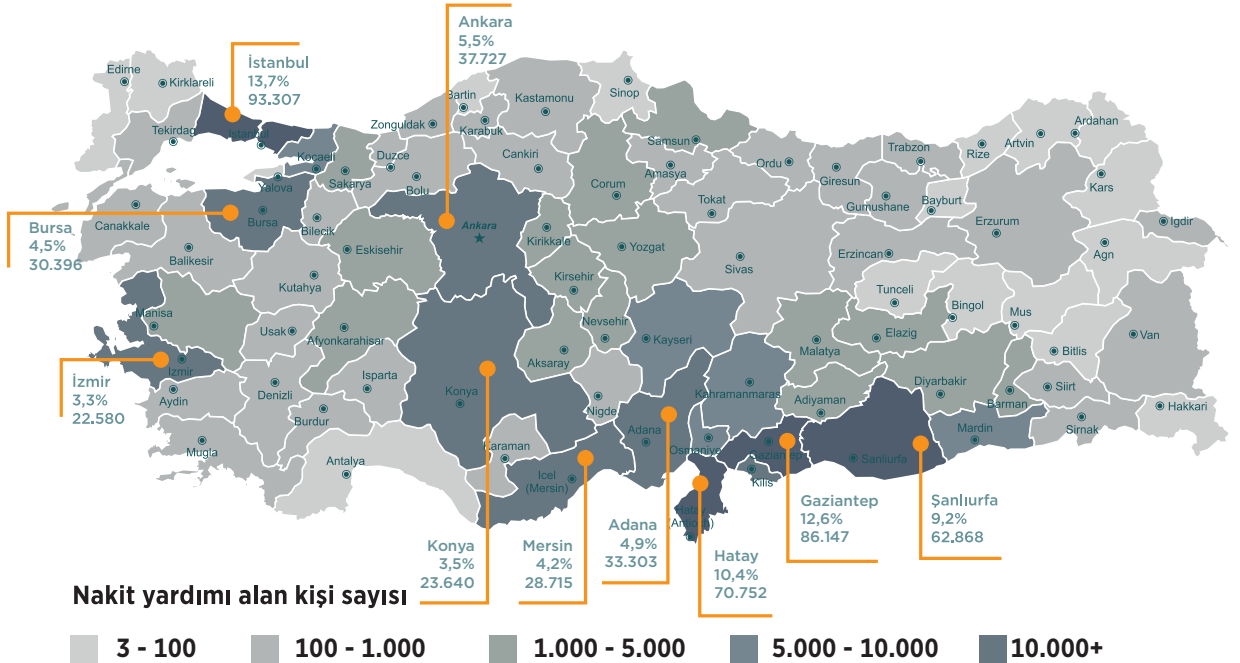
*Demografik kriterleri karşılamayan, ancak kırılganlığı tespit edilmiş 32.959 kişi (%1,8) SYDV takdir hakkı üzerinden nakdi destek almaktadır.

Kaynak: Türk Kızılay, Şubat 2021

çalışan 1 kadından oluştuğu haneler” (16.310 kişi) ve “hanede çalışan yaş aralığında kişi olmayan ve 60 yaş üstü en az 1 kişi olan aileler”de (8.163 kişi) yaşayanlara kişi başı aylık 120 TL destek sağlanmaktadır. Ayrıca bu kriterleri karşılamayan, ancak kırılmalılığı tespit edilmiş 32.959 kişi de program kapsamında nakdi destek almaktadır. Destek verilen

kişilerin %51’ini kadınlar, %49’unu erkekler oluşturmaktadır. Zaman içerisinde, kriterleri taşımayan kişiler ise destek programının kapsamından çıkarılmaktadır. SUY yardımlarının %89,6’sı Suriyelilere (1.621.118 kişi), %6,1’i Iraklılara (110.525 kişi), %3,6’sı Afganlara (64.597 kişi), %0,2’si İranlılara (3.631 kişi) ve kalan %0,5 ise diğer uyruklardan ihtiyaç sahiplerine

Harita 2: Türkiye’de Şartlı Eğitim Yardımı Alan İlk 10 İl

Kaynak: Türk Kızılay, Şubat 2021

verilmektedir.⁴⁵ Suriyelilerin aldıkları mali destekler içinde neredeyse tek kaynağın SUY olduğu SB-2019 çalışmasında da tespit edilmiştir. SB-2019 verilerine göre, Suriyelilere aile geçimini sağlayabilmek için son bir yılda herhangi bir kurum veya kişiden yardım alıp almadıkları sorulduğunda, yanıt verenlerin %93,4'ünün SUY yardımı aldığı, %7'sinin belediyelerden yardım aldığı, %3,9'unun sivil toplum kuruluşlarından yardım aldığı ve %1,9'unun uluslararası kuruluşlardan yardım aldığı görülmektedir.⁴⁶

SUY programına paralel geliştirilen bir başka Kızılaykart programı da “Şartlı Eğitim Yardımı” (ŞEY) programıdır. 2003 yılından beri T.C. vatandaşı çocuklara yönelik uygulanan ulusal ŞEY programının kapsamı 2017 yılında genişletilerek Türkiye'deki uluslararası veya geçici koruma altında olan ve okul çağındaki mülteci çocuklara yönelik olarak da uygulanmaya başlamıştır. Mülteci ailelerin çocuklarını okula düzenli olarak

göndermesini teşvik etmek amaçlı program AB, Norveç ve ABD tarafından finanse edilmektedir.⁴⁷

ŞEY programı, çocukların okula düzenli olarak devam etmesi şartını yerine getiren ailelere nakit yardımı sağlamaktadır. Yardım tutarı, öğrencinin yaşına, cinsiyetine ve devam ettiği sınıfa göre değişmektedir. Ocak 2021 itibarıyla ŞEY programı kapsamında toplam 682.822 çocuğa ulaşılmış, 981 milyon TL yardım yapılmıştır. Aylık ödeme alan çocuk sayısı 534.233'tür. ŞEY desteği anaokulu ve ilköğretime devam eden kız öğrenciler için aylık 50 TL, erkek öğrenciler için aylık 45 TL; liseye devam eden kız öğrenciler için aylık 75 TL, erkek öğrenciler için aylık 55 TL'dir.⁴⁸ Ayrıca ŞEY programı kapsamında, eğitimden uzak kalmış veya örgün eğitim imkânlarına erişemeyen yabancı çocukların Türk eğitim sistemine dâhil edilmesi amacıyla Hızlandırılmış Eğitim Programı (HEP) uygulanmaktadır.⁴⁹

⁴⁵ Türk Kızılay, Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu, Şubat 2021.

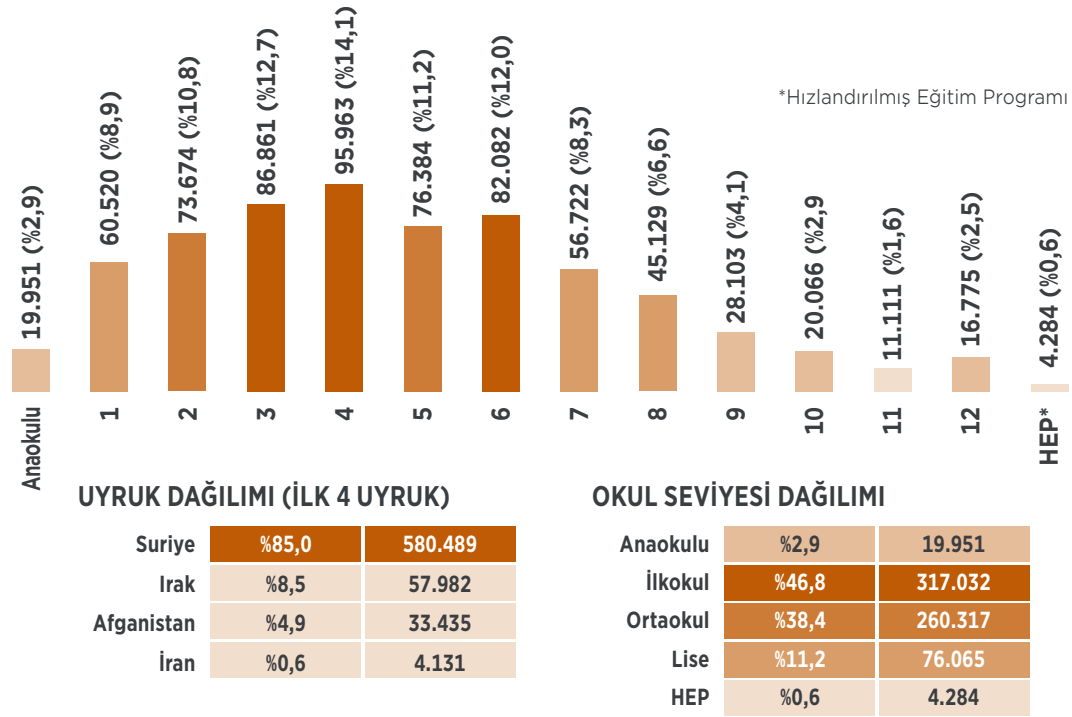
⁴⁶ Erdoğan, Suriyeliler Barometresi 2019.

⁴⁷ “Şartlı Eğitim Yardımı Programı (Ş.E.Y)”, UNICEF, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.unicef.org/turkey/sartli-egitim-yardimi-programi-sey>.

⁴⁸ Türk Kızılay, Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu, Şubat 2021.

⁴⁹ “Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY)”, Türk Kızılay, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://platform.kizilaykart.org/tr/SEY.HTML>

Şekil 2: Türkiye’de ŞEY Programı Yararlanıcılarının Uyruk, Sınıf ve Okul Seviyesine Göre Dağılımı

Kaynak: Türk Kızılay, Şubat 2021

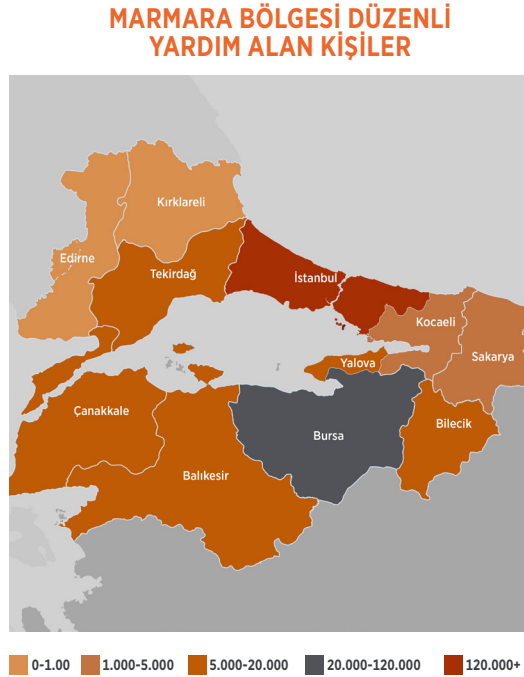
Mali destek programında ayrıca Mart 2019’da başlayan “Yetişkinler için Türkçe Dil Eğitimi (YTDE) Programı” bulunmaktadır. Programın amacı, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli yetişkinlerin iş piyasasına erişimini kolaylaştırmak ve yerel toplulukla sosyal uyumu geliştirmek üzere uygun dil yeterliliğini elde etmesini sağlamaktır. Belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda farklı

öğrenme tür ve düzeylerinde Türkçe dil eğitimleri (A1, A2, B1 Türkçe Dil Sertifikaları) verilmektedir. YTDE programı kapsamında ulaşılan ve en az bir kez ödeme alan 40.906 yararlanıcı bulunmaktadır ve sağlanan toplam yardım tutarı 24 milyon TL’dir. Programda yararlananların %72’si kadın, %28’i erkektir.

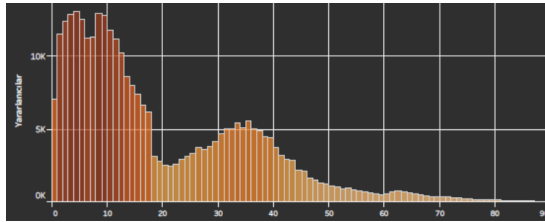
SUY ve ŞEY gibi, uluslararası kurumlardan alınan finansal

Şekil 3: Marmara Bölgesi'nde Sosyal Uyum Yardımları (SUY)

DÜZENLİ NAKİT YARDIMI ALAN KİŞİ SAYISI (Haziran 2020)
55.319 Hane - 314.339 Birey

YAŞ DAĞILIMI

Kaynak: Türk Kızılay, Haziran 2020

CİNSİYET DAĞILIMI

Kadın %51
159.421

Erkek %49
154.918

YAŞ GRUPLARI DAĞILIMI

0-17 %60
187.802

18-59 %38
118.225

+60 %3
8.312

KRİTERLERE GÖRE DAĞILIM

Hanede en az dört çocuk var %53,1
166.924

Bağımlılık oranı $\geq 1,5$ %29,3
92.257

Hanede en az 1 engelli var %8,3
26.133

Hanede çalışan yaş aralığında 1 kişi ve en az 1 çocuk var %7,7
24.072

Hane sadece çalışan 1 kadından oluşuyor %0,6
2.016

Hanede çalışan yaş aralığında kişi yok ve 60 yaş üstü en az 1 kişi var %0,4
1.226

*Demografik kriterleri karşılamayan, ancak kırılma noktası tespit edilmiş 32.959 kişi (%1,8) SYDV takdir hakkı üzerinden nakdi destek almaktadır.

UYRUK DAĞILIMI

Suriye %94,1 (295.754)

Irak %3,3 (10.326)

Afganistan %1,3 (4.005)

İran %0,1 (434)

destekle sürdürülen sosyal yardım programları mültecilerin geçimine bir nebze yardımcı olsa da yarattıkları fayda kısıtlı kalmaktadır. Özellikle İstanbul gibi yaşam pahalılığının yüksek olduğu kentlerde pek çok mülteci, aldıkları yardımlara rağmen geçim zorluğu yaşamaya devam etmektedir.

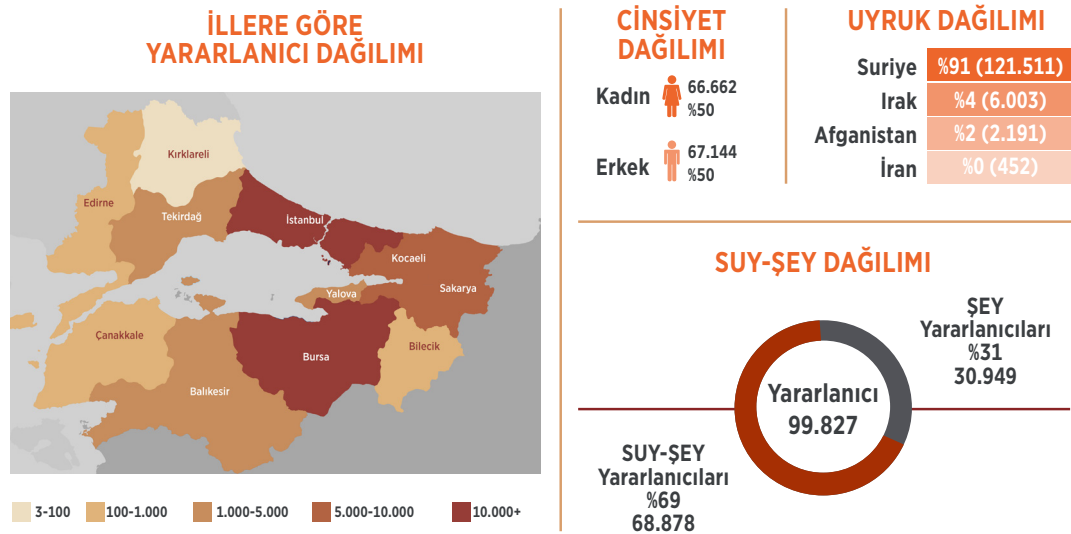
Marmara Bölgesi'nde SUY desteğinin en fazla sayıda verildiği şehir İstanbul'dur. Türkiye'deki bütün SUY desteklerinin %12,6'sı,

yani 228.424'ü İstanbul'da verilmektedir. Marmara Bölgesi'nde Bursa ili ise SUY desteklerinde ikinci sırada gelmektedir. Bursa 68.184 kişi ile Türkiye'deki bütün SUY destekleri içerisinde %3,8'lik bir yere sahiptir. Sakarya ve Kocaeli de yüksek sayılarda SUY ödemesi yapılan kentler arasındadır.

ŞEY programında ise İstanbul ve Bursa'yı, Kocaeli ve Sakarya izlerken takiben Balıkesir, Tekirdağ ve Yalova illeri gelmektedir. SUY ve

Sekil 4: Marmara Bölgesi'nde Şartlı Eğitim Yardımları (ŞEY)

MAYIS 2020 İTİBARIYLA DÜZENLİ YARDIM ALAN KİŞİ SAYISI 133.806

Kaynak: Türk Kızılay, Mayıs 2020

ŞEY programları mültecilerin hayatlarını idame ettirmeleri için yetersiz kalsa da söz konusu aileler için düzenli ve güvenli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Ayrıca bu programlar, yerel ekonomiye girdi sağlaması bakımından önem taşımaktadır. Haziran 2020 verilerine göre, Marmara Bölgesi'nde yaklaşık 310 binin üzerinde kişinin SUY desteği aldığı bilinmektedir. 2021 yılında ise SUY desteği alan hane sayısı yaklaşık 346.929'dır.⁵⁰ Bu sayı aylık hane başı 250 TL üzerinden toplamda aylık 96 milyon TL, yıllık yaklaşık 1,2 milyar TL kaynak anlamına

gelmektedir. SUY için 2016-2021 yılları arasında aktarılan toplamda yaklaşık 11 milyar TL⁵¹ kaynağın yaklaşık 1,7 milyar TL'sinin Marmara Bölgesi'ne geldiği tahmin edilmektedir. İstanbul'un sadece bir ilçesi olan ve 60 bin civarında mülteci barındıran Küçükçekmece'de SUY yardımları üzerinden 4 yıl boyunca yaklaşık 93 milyon TL kaynak aktarıldığı; bunun aylık 2 milyon TL'ye, yıllık 24 milyon TL'ye denk geldiği bilinmektedir.⁵² Bütün bu destekler, asıl ihtiyacın yanında çok kısıtlı kalsa da yerel ekonomi için önem arz etmektedir.

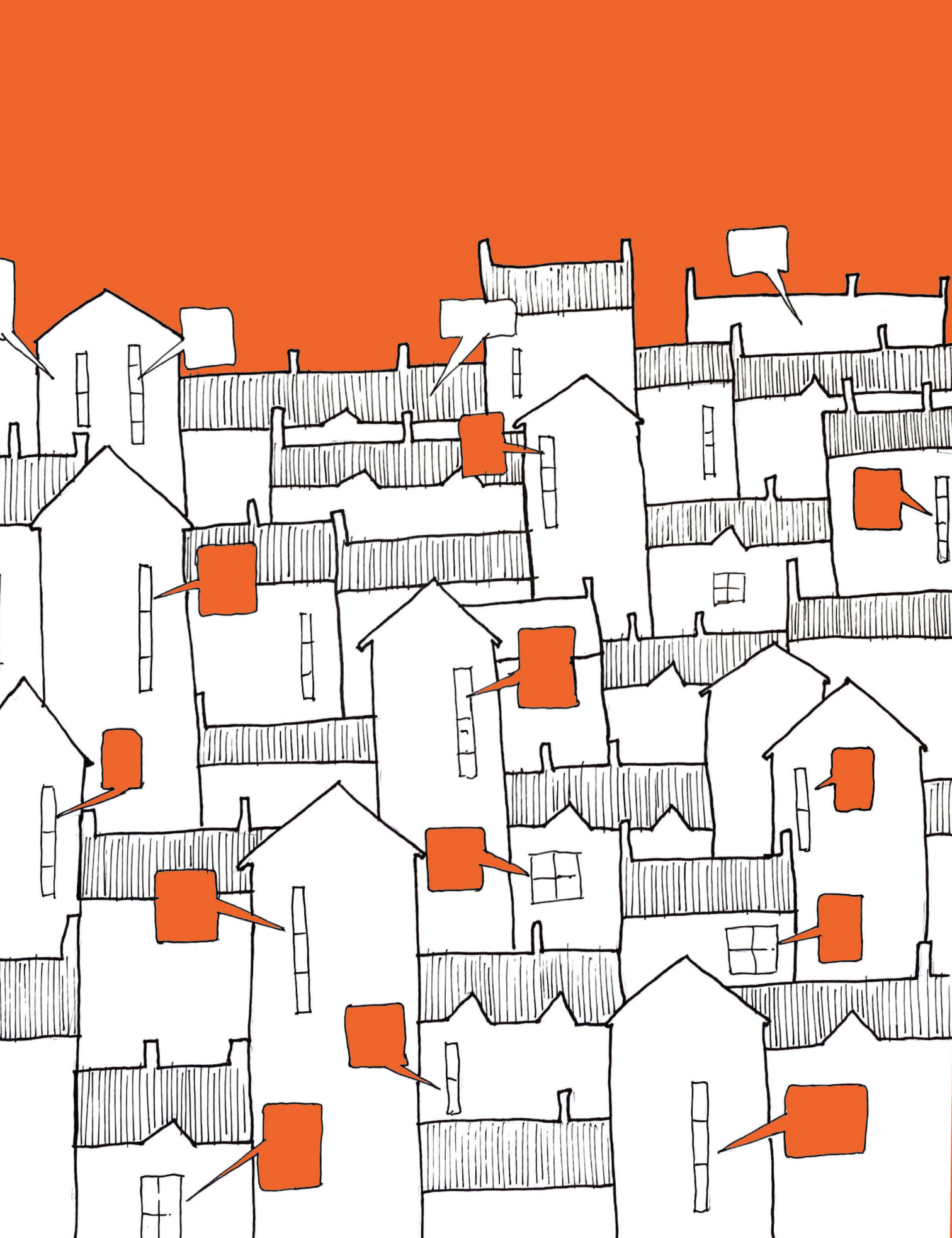

50 "Kızılaykart Programları: Aylık T-SUY Projesi İnfografiği", Türk Kızılay, Temmuz 2021, (Erişim tarihi: 21.04.2021), https://platform.kizilaykart.org/tr/Doc/rapor/T-SUY_Infografik_Temmuz_2021_TR.pdf.

51 "Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu", Türk Kızılay, Haziran 2021, s. 22., (Erişim tarihi: 21.07.2021), <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/haziran-2021-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-03-08-2021-13440098.pdf>.

52 M. Murat Erdoğan, Nihal Eminoğlu, Onur Unutulmaz, Tülin Haji Mohamad, Deniz Aydın, Yavuz Unal, "Küçükçekmece'de Yerel Halk ve Suriyeliler İhtiyaç Analizi ve Algı Araştırması", 2021, s. 115 ve 253, (Erişim tarihi: 21.07.2021), <https://kucukcekmece.istanbul/Content/dosya/31749/kucukcekmece-de-yerel-halk-ve-suriyeliler-ihciyac-analizi-ve-algi-arastirmasi-6.pdf>.

Türkiye’de belediyeler ve kent mültecileri

Türkiye’nin 2011 yılı sonrasında karşı karşıya olduğu mülteci akını, özellikle 2013 sonrasında kontrolsüz bir kent mülteciliğine doğru evrilmiştir. 2018 yılından itibaren kamplar teker teker kapatılmış ve kamplarda yaşayan mülteci sayıları giderek azalmıştır. Sayıları kısa zamanda milyonlarla ifade edilen mülteciler bütün Türkiye’ye dağılmış ve kendi yaşamlarını kurma çabası

içerisine girmişlerdir. 2021 yılı sonu itibarıyla kamplarda kalan Suriyelilerin sayısı yaklaşık 52 bine, yani geçici koruma kapsamındaki toplam Suriyeli sayısının %1,4’üne düşmüştür. Süreç geçicilik üzerine inşa edildiği ve bu bağlamda bir yerleştirme planlaması yapılmadığı için Suriyelilerin ülke içindeki dağılımı da oldukça dengesiz gerçekleşmiştir. İlden ile

2021 yılı sonu itibarıyla kamplarda kalan Suriyelilerin sayısı yaklaşık 52 bine, yani geçici koruma kapsamındaki toplam Suriyeli sayısının %1,4’üne düşmüştür.

değişkenlik gösterse de 2014 yılı sonrasında Türkiye’nin her ilinde sayısal ve oransal olarak yüksek sayılarda mültecinin yaşadığı bilinmektedir. Bu durum açık biçimde mültecilik-kent ilişkisini ve doğal olarak da mültecilere yönelik kentsel hizmet konusunu gündeme taşımıştır.

Türkiye’de yaşayan yabancılar konusundaki YUKK ve Geçici Koruma Yönetmeliği gibi düzenlemeler ile mültecilerin pek çok kamusal ve sosyal hizmete erişimi garanti altına alınmış olsa da mültecilerin bu hizmetlere etkin erişiminin önünde özellikle kapasite bakımından pek çok engel bulunmaktadır. “Geçici koruma” ya da “uluslararası koruma” başvurusu yaparak kayıt işlemlerini tamamlayan ve

GİGM’den kimlik belgesi alan mülteciler, birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetleri ile örgün eğitim ve öğretim kurumlarına ücretsiz şekilde erişebilmektedir. Belgesi bulunan mültecilerin aynı zamanda çalışma izni ve sosyal yardımlar için başvurma ve ücretsiz çeviri hizmetlerinden yararlanma hakları da bulunmaktadır.⁵³ Ancak yasal ve idari düzenlemelere rağmen, kent mültecilerinin bu tür haklara erişimde ciddi sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Hizmetlere etkin erişimin önünde dil bariyerinden kapasite sorununa, kayıt problemlerine ve ayrımcılığa uzanan pek çok sayıda engel bulunmaktadır. Bu sorunların etkisi mültecilerin

53 “6575 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2016, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf>.

artan sayılarıyla birlikte daha da şiddetlenmekte ve sosyal uyum için de riskler yaratmaktadır. Genel olarak yoksulluk sınırında ya da yoksulluk sınırı altındaki gelirlerle kentsel alanlarda yaşamaya çalışan mülteciler, kent yoksulluğuna yeni bir boyut eklemektedir. Tam da bu noktada, mülteciler konusunda bir yerleştirme planlaması yapılmaması özel bir engel oluşturmakta, yerel birimler arasında çok ciddi farklılıklarla birlikte çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Nüfusları benzer olsa da bir belediye sınırlarında binin altında, bir başka belediye sınırlarında ise yüz bini aşan sayıda mültecinin varlığı, süreç yönetiminin önündeki ciddi sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle mülteci nüfusunun yerel nüfusa oranının %5’in üzerine çıktığı yerlerde, hizmet sağlayıcı kurumların hem hizmet kalitesi düşmekte hem de yerel halktan gelen tepkiler nedeniyle hizmet sunumuna ilişkin çekinceler doğabilmektedir.

Yasal Çerçeve: **Belediye** **Kanunu ve** **Büyükşehir** **Belediyesi Kanunu**

Belediyelerin mülteciler için hizmet verirken dayanak aldıkları temel hukuki kaynaklar 5393 sayılı Belediye Kanunu⁵⁴, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu⁵⁵ ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur.⁵⁶ 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda yer alan, belediyelerin görev tanımına göre:

5393-Md.14: “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli olanların durumuna uygun yöntemler uygulanır.”⁵⁷

Bu tanımlama belediyeleri “vatandaşa hizmet vermekle yükümlü” olarak nitelendirerek hizmet sunumunun hedef kitlesini sadece T.C. vatandaşları

54 “5393 Sayılı Belediye Kanunu”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2005, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>.

55 “5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2004, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>.

56 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.

57 5393 Sayılı Belediye Kanunu.

olarak sınırılıyor ve göçmen ve mültecileri dışarıda bırakıyor gibi görünse de belediyeler aynı kanunun 13. maddesindeki “hemşehrilik” ifadesini dayanak olarak görev alanlarındaki herkese (bütün hemşehrilere) hizmet vermektedir:

5393-Md.13: “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır... Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar.”⁵⁸

Türkiye’de her statüdeki yabancıya ilişkin düzenlemenin yapıldığı 2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu da yerel yönetimlere neredeyse hiçbir rol vermemektedir. Kanun’da sadece bir kez geçen “yerel yönetim” kavramı, “uyum” başlığı altındaki 96. maddede yer almaktadır. Buna göre:

“Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.”⁵⁹

Yani yerel yönetimlerin yabancılar ya da mülteciler konusunda politika belirleme ve uygulama süreçlerinde bir etkisi söz konusu değildir. GİGM’in inisiyatifi doğrultusunda “öneri ve katkıları” alınabilmektedir. Ancak Türkiye’de 2011 yılı sonrasında yaşanan süreç, belediyelerin göç yönetimi

⁵⁸ 5393 Sayılı Belediye Kanunu.

⁵⁹ 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.

sürecindeki önemini ve rolünü açıkça ortaya koymuştur. Bu nedenle hem Türkiye Cumhuriyeti 11. Kalkınma Planı’nda hem de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün hazırladığı 2018-2023 Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’nda belediyelere özel bir yer verilerek yerel uyum süreçlerine vurgu yapılmıştır. Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı konuyu daha net biçimde ifade ederek hem belediyelere roller vermiş hem de belediyelerin göçmenlerle ilişkilerini düzenleyecek gerekli yasal ve idari değişikliklerin yapılması gerekliliğine dikkat çekmiştir. Ancak buna rağmen 2011 yılı sonrasında belediyelerin göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda bulunmasına yönelik yasal çerçeveyi belirleyen ve daha da önemlisi belediyelerin geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere verecekleri hizmetler için mali destek içeren bir değişiklik ya da düzenleme yapılmamıştır. Yasal düzenlemeler, 2011 yılı öncesindeki gibi, yani bütün Türkiye’de 58 bin uluslararası koruma başvurusu sahibi bulunduğu dönemdeki gibi kalmıştır. Bu da yüksek sayıda göçmen ve mültecinin bulunduğu belediyeler için ciddi

bir yetki ve mali kaynak ihtiyacı doğurmuştur.

Yerel uyum süreçleri dikkate alındığında belediyelerin göç yönetimi süreçlerine dâhil edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu durum sadece hizmet sunumu için değil, aynı zamanda demokratik gelişim için de önem arz etmektedir. Türkiye’nin mülteciler için merkezi bir yerleşim planlaması yapmaması, bir ilin ilçeleri ve hatta mahalleleri arasındaki dengesiz mülteci yoğunluğuna neden olmuştur. Bu bağlamda her bir belediyenin ihtiyaçlarının ciddi biçimde farklılaşması da dikkate alındığında, yerel uyum süreçlerinin sağlanabilmesi için belediyelere yetki ve kaynak aktarımında bulunulması gerekmektedir. Mevcut Belediye Kanunu ve YUKK’taki düzenlemeler ise alandaki bu ihtiyacı karşılayamamaktadır.

Göç Yönetiminde Belediyelerin Rolü

Mevcut sosyal hizmet altyapılarıyla belediyeler, kentli mültecilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek hizmet sağlayıcılar olarak öne çıkmaktadır. Büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri mültecilere sosyal yardımlardan

tercüme hizmetlerine, psiko-sosyal destekten danışma ve yönlendirme hizmetlerine kadar geniş bir yelpazede hizmet vermektedir.

Suriye iç savaşını takiben tüm dünyada hızla büyüyen kentli mülteci nüfus ile uyum politikalarının paydaşları ve hizmet sağlayıcılar olarak belediyeler, kendilerine çeşitli uluslararası belgelerde de yer bulmuştur. Göçmen ve mültecilerin bulunduğu ülkelerde belediyeler ve diğer yerel aktörlerin göç yönetişimi süreçlerine dâhil edilmesini kapsamlı bir şekilde ele alan ilk uluslararası belge, ilki 2015 yılında yayımlanan ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile UNHCR öncülüğünde geliştirilmiş olan Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı'dır (3RP).⁶⁰ 3RP zorunlu göç yönetişiminin "yardım" değil "kalkınma" odaklı yürütülmesini vurgulaması ve bölgesel bir program geliştirilmesi açısından, daha sonra yayımlanan ve benzer konulara değinen politika belgelerinin öncüsü sayılabilir. Nitekim takip eden yıllarda

belediyeler göç yönetişiminin önemli aktörlerinden biri olarak 3RP'nin Türkiye'ye özgü projelerine dâhil edilmiş ve belediyelerin uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen projelerde paydaş olarak varlığı artmıştır.

2015 yılında ilk versiyonu yayımlanan 3RP'yi takiben 2018 yılında gündeme gelen Birleşmiş Milletler Küresel Mülteci Mutabakatı'nda da (Global Compact on Refugees)⁶¹ göç yönetişiminde yerel uyumun ve entegrasyonun önemine dikkat çekilirken yerel yönetimlerin rolüne de vurgu yapılmıştır. Belge, yerelde hizmet veren aktörleri göç hareketlerinden en çok etkilenen ve yine göçmenlerin hizmet sağlayıcılığında en önemli rolü üstlenen unsurlar olarak tanımlamış ve uluslararası insani yardım kuruluşlarına yerelde hizmet sağlayıcılık rolü üstlenen aktörler için finansal destek ve kapasite geliştirme çağrısında bulunmuştur. Aynı belgede belediyelerin deneyimlerinin ve iyi uygulama örneklerinin dinleneceği platformlar

60 "3RP Regional Refugee and Resilience Plan" (Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı), (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.3rpsyriacrisis.org>.

61 "Global Compact on Refugees", (Küresel Mülteci Mutabakatı), UNHCR, 2018, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.unhcr.org/5c658aed4.pdf>.

oluşturulmasının öneminden de bahsedilmektedir.

Göç yönetişimi ve uyum süreçlerinde belediyelerin rolüne dikkat çeken diğer bir belge ise GİGM’in yayımladığı 2018-2023 Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı’dır.⁶² Belge, belediyeleri göç uyum sürecinin paydaşları arasında saymakta ve eylem planları arasında belediyelerin toplumsal uyumdaki rollerinin güçlendirilmesi için gerekli yasal ve idari düzenlemelerin yapılması gerektiğini belirtmektedir. Belgede belediyelere sosyal destek bakımından da önemli roller verilmiştir. Bu bağlamda “sosyal hizmet ve yardımların hedef gruba ulaşması ve etkin hizmet sağlanması amacıyla kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde yürütülmesi ve gerekli koordinasyonun artırılması”ndan söz edilmektedir.⁶³

Türkiye’de yerel yönetimlerin göç yönetişimindeki rolünü

tartışan belgelerden bir diğeri de Kasım 2019’da UNDP ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde düzenlenen “Göç ve Yerinden Edilmeye Yönelik Yerel Çözümler Uluslararası Forumu”nun sonuç belgesidir. Etkinliğin sonunda, göç ve yerinden edilme konularındaki yerel çözümlere ilişkin küresel ve bölgesel düzeyde kabul edilmiş ilkelerin uygulanmasına yönelik iyi uygulamaları yansıtan 2019 Gaziantep Bildirgesi⁶⁴ kabul edilmiştir. Bildirge, yerel düzeyde göçmen ve mültecilere ilişkin sürecin acil durum yönetiminden dayanıklılık ve kalkınmaya giden sürece başarılı bir şekilde evrilebilmesi için dokuz hususun altını çizmektedir. Bunlar, şu şekilde özetlenebilir:

■ Yönetişim ve kapsayıcı planlama yoluyla Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’nın tüm yönetim süreçlerinde yerelleştirilmesi konusunda farkındalığın artırılması

■ Yerel müdahalelerde başarı öykülerinin çoğaltılmasını ve ölçeklenmesini mümkün kılan

62 “Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı”, GİGM, 2020, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.goc.gov.tr/uyum-strateji-belgesi-ve-ulusal-eylem-planı>.

63 Konuyla ilgili önemli bir çalışma için bkz. Saime Özçürümez ve Ahmet İçduygu, Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınevi, 2020.

64 Gaziantep Bildirgesi tam metni için bkz. Municipal Forum 2019 Summary Report, 2019, (Erişim tarihi: 21.04.2021), https://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/library/syria_programme/Municipal-Forum-2019-Event-Summary-Report.html.

ve destekleyen şehir içi ağların güçlendirilmesi

- Belediye düzeyinde kamu-özel alanlarında iş yaratma girişimleri de dâhil olmak üzere yerel düzeyde özel sektör ile iş yaratma ve ortaklık kurma ve mülteci ve göçmenlerin potansiyellerini ekonomik büyüme faktörü olarak değerlendirme
- Başarılı bir entegrasyon için koruma ve sosyal korumayı temel alma
- Etkili veri paylaşımı ve

küçük ve orta ölçekli şehirlerin istikrar için hızlandırıcı rolü de dâhil olmak üzere çok düzeyli yönetim kurma

- Uzun vadeli başarı için sivil toplum, cinsiyet eşitliği ve sosyal uyum
- Kaliteli hizmetlere kapsamlı erişim
- Fırsatları maksimize ederken göç ve yerinden edilmeyi dengelemek için akıllı kentleşme
- Yeni teknolojilerin, inovasyonun ve veri yönetiminin önemli rolü

Şekil 5: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

Kaynak: "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları", UNDP, (Erişim tarihi: 21.04.2021),
<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>

Tablo 5: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) / Sustainable Development Goals (SDGs) ⁶⁵	
2015 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda, Türkiye'nin de aralarında olduğu 193 üye devlet tarafından kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), yoksulluğu ortadan kaldırmak, dünyayı korumak ve insanlığın barış ve refah içerisinde yaşamasını sağlamak için hazırlanmış evrensel bir eylem planı ortaya koymaktadır. 2016 yılının başında yürürlüğe giren SKA, 2030'a kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen toplam 17 amaçtan ve 169 alt hedeften oluşmaktadır. Küresel amaçlar olarak da adlandırılan 17 amaç şöyledir:	
1. Yoksulluğa Son	10. Eşitsizliklerin Azaltılması
2. Açlığa Son	11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam	12. Sorumlu Üretim ve Tüketim
4. Nitelikli Eğitim	13. İklim Eylemi
5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	14. Sudaki Yaşam
6. Temiz Su ve Sanitasyon	15. Karasal Yaşam
7. Erişilebilir ve Temiz Enerji	16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar
8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	17. Amaçlar için Ortaklıklar
9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	

Küresel göç hareketlilikleri, tüm dünyayı etkileyen ve bu sebeple küresel ölçekte tüm paydaşların ortak sorumluluk paylaşımını gözeterek katkı sunması gereken bir süreci beraberinde getirmektedir. Uluslararası göç, her ne kadar birincil derecede ulusal düzeyde devletlerin yetki ve sorumluluk alanında olsa da yerel, bölgesel, ulusal ve küresel ölçekte tüm paydaşların iş birliği içinde ele alması gereken bir

konudur. Göç, başta SKA 10 Eşitsizliklerin Azaltılması olmak üzere, SKA 1 Yoksulluğa Son, SKA 2 Açlığa Son, SKA 3 Sağlık ve Kaliteli Yaşam, SKA 4 Nitelikli Eğitim gibi pek çok küresel amaçla doğrudan ilişkilidir.

Küresel amaçlar doğrultusunda, kent mültecilerinin ve yerel toplulukların barış ve huzur içinde, eşit koşullarda, insana yakışır bir hayat sürebilmeleri için yerel düzeyde başta yerel

65 Ayrıntılı bilgi için bkz. "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları", UNDP, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>.

Yerel yönetimlerin kent mültecilerine yönelik hizmetleri, başta Eşitsizliklerin Azaltılması ve Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar başlıklı 10. ve 11. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları olmak üzere küresel amaçların gerçekleştirilmesi için çok önemlidir.

yönetimler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere kamudan özel sektöre, akademiden sivil topluma kadar pek çok aktör faaliyet göstermektedir. Yerel aktörlerin çabaları ve çalışmalarıyla, yereldeki koşullar dikkate alınarak SKA'nın gerçekleştirilmesi verimli ve etkili bir göç yönetimi için elzemdir. Bu noktada, yereldeki koşulları ve ihtiyaçları en iyi bilen kurumlar olarak yerel yönetimlerin SKA'nın yerelleştirilmesindeki rolü oldukça önemlidir. Yerel yönetimlerin kent mültecilerine yönelik hizmetleri, başta Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar başlıklı SKA 11 ve Eşitsizliklerin Azaltılması

başlıklı SKA 10 olmak üzere küresel amaçların gerçekleştirilmesi için hayati önem taşımaktadır.

Belediye Gelirleri **Bağlamında** **Yabancılar** **ve Mülteciler**

Başta belediyeler olmak üzere yerel düzeyde hizmet vermenin yolu, mali kapasite ile doğrudan bağlantılıdır. Bilindiği üzere Türkiye'de belediyelerin gelirleri içinde en önemli kaynak, genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylardır. Ancak bu payların hesaplanmasında Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK)

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileri esas alınmaktadır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfus ve düzensiz göçle gelen nüfus için kaynak aktarımı söz konusu değildir. Bu durum, özellikle 2011 yılı sonrasında ülkeye gelen Suriyelilerle birlikte hem sayısal hem de oransal büyüklük itibarıyla ani bir nüfus artışına maruz kalan il ve ilçe belediyeleri bakımından önemli ve her geçen gün ağırlığı daha da hissedilen bir sorun haline dönüşmüştür. Bazı illerde nüfusun %80’ini aşan oranda mülteci nüfusu bulunan belediyelerin ek kaynak alamaması hem belediyeleri mali açıdan zorlamakta hem de hizmet kalitesinin düşmesine neden olabilmektedir.

Belediye Kanunu’ndaki kısıtlılıklar ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndaki açık uçlu ifadeler, belediyelerin göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda bulunmasına -yorum ile- açık kapı bıraksa da belediyelerin mültecilere hizmet vermesi bir hak ya da yükümlülük olarak tanımlanmamaktadır. Bu durum hem belediyeler hem de göçmen ve mülteciler açısından pek çok sorunu beraberinde getirmektedir.

Hizmetler belediyelerin inisiyatifine bırakıldığı için mültecilerin tüm il ve ilçelerde benzer belediye hizmetlerine eşit şekilde erişebildiklerinden bahsetmek ne yazık ki mümkün değildir. Nitekim mültecilere yönelik hizmet sunumunda çekingen bir tutum izleyen belediyelerin, kendilerine sınırları çizilmiş bir yetki ve bütçe tanımlaması yapılmamış olması nedeniyle Sayıştay denetimine maruz kalmaktan ve genel olarak mevzuata aykırı davranmaktan imtina ettikleri görülmektedir. Belediyelere genel bütçeden sağlanan gelirler ADNKS’ye göre aktarıldığı için hemşehrilik hukukunu temel alarak geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere hizmet veren belediyelerin finansman noktasında duydukları ek kaynak ihtiyacı devam etmektedir. Bu durum yüksek sayıda göçmen ve mültecinin bulunduğu belediyelerin bütçe ihtiyacının yanı sıra personel eksikliği gibi sorunlar da yaşamalarına neden olmaktadır.

2020 yılında yayımlanan 3RP belgesine göre 2014 yılından beri Türkiye’deki mülteci nüfusun %90’ına ev sahipliği yapan 60 belediyeye 3RP paydaşları tarafından yaklaşık 60 milyon

ABD doları finansal destek sağlanmıştır.⁶⁵ Ancak bu destek belediyelerin mültecilere hizmet sunumuna yönelik ihtiyaçlarının ancak %10’unu karşılamaktadır. Belediyelere mültecilere sağladıkları hizmetler için verilen finansman ve altyapı desteklerinin acilen artırılması gerekmektedir.

Türkiye’de 1981 yılına kadar merkezi idare tarafından tahsil edilen vergilerin %10’unun ayrı bir fonda toplanarak nüfus esasına göre bölüştürülmesi sistemi uygulanmış; ancak bu tarihten sonra 2380 sayılı “Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun” çıkartılarak belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden %5 pay dağıtılması öngörülmüştür. Bu Kanun’la, belediye gelirleri genel olarak üç başlık altında toplanmıştır:⁶⁶

1. Belediyenin öz kaynak gelirleri (vergiler, harçlar, harcama katılım payları)
2. Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar

3. Devlet yardımları ve diğer gelirler (olağanüstü gelirler, borçlanma vs.)

Türkiye’de belediyelerin verimli öz gelir kaynaklarına sahip olmadıkları genel olarak kabul edilen bir sorundur. Ayrıca, belediyeler öz kaynağını oluşturan vergi ve harçların tarifelerini belirleme konusunda serbest bir yetkiye sahip olmadıkları için öz gelir kaynaklarını ihtiyaçlarına göre ayarlama imkânına da sahip değildir. Bu nedenle, genel bütçe vergi gelirlerinden yapılan transferler belediyeler için hayati önemde bir bütçe kaynağı oluşturmaktadır. Zira genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar genel olarak belediyelerin toplam gelirlerinin yaklaşık %52’sini oluştururken bu oran büyükşehir belediyelerinde %65’e kadar çıkmaktadır.

Belediyelere genel bütçeden yapılan transferler 2008 yılında kabul edilen 5779 sayılı “İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun” ile

⁶⁵ Destek sağlanan belediyeler ve destek miktarları hakkında daha fazla bilgi için: “Operational Data Portal: Mapping of Municipal Support by Partners”, UNHCR, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://data2.unhcr.org/en/dataviz/75?sv=4&geo=113>.

⁶⁶ Bu bölümde şu çalışmadan yararlanılmıştır: M. Murat Erdoğan, Nihal Eminoğlu, “Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Göç, Göç Yönetimi ve Göç Hukuku”, (Yayınlanmamış Çalışma), 2020.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan payların dağıtımında geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfus ve düzensiz göçle gelen değişken nüfus dikkate alınmamaktadır.

tekrar düzenlenmiştir. Buna göre, genel bütçe vergi gelirleri tahsilat toplamının %1,5’i büyükşehir dışındaki belediyelere, %4,5’i büyükşehir ilçe belediyelerine, %0,5’i ise il özel idarelerine aktarılmaktadır. Büyükşehir olan yerlerde il sınırı içinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin %6’sı ise büyükşehir belediyelerine aktarılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de yerel yönetimlerin merkezden gelen kaynağa bağımlılığı oldukça yüksektir.

Belediyelere genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan payların dağıtımında ADNKS nüfusu esas alındığı için geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfus ve düzensiz göçle gelen değişken nüfus göz ardı edilmektedir. Ayrıca, mevcut kaynaklar dışında, mevzuatta göçmen ve

mülteciler için ayrı bir kaynak da öngörülmemektedir. Bu durum, özellikle 2011 yılı sonrası, ülkeye gelen mültecilerle birlikte hem sayısal hem de oransal büyüklük itibarıyla ani bir nüfus artışına maruz kalan il ve ilçe belediyeleri için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Belediyelere verilen kaynakların ADNKS’ye göre belirlenmesi geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için önemli bir kaynak eksikliğine işaret etmektedir. Bu bağlamda belediyelere, hangi statüde olduklarından bağımsız biçimde sınırları içinde kayıt altına alınmış herkesi dikkate alan bir kaynak aktarımı yapılması gerektiği açıktır.

Artan mülteci sayılarıyla birlikte şehirlerin hızla değişen nüfus oranları, belediyeler açısından birtakım zorlukları

da beraberinde getirmektedir. Bunlar başlıca şu şekilde sıralanabilir:⁶⁷

- Atık ve su yönetimi, elektrik ve ulaşım gibi altyapı sistemleri üzerinde artan nüfusa bağlı olarak baskıların ortaya çıkması ve gelecek projeksiyonlarında değişken nüfusun dâhil edilmemesi nedeniyle ortaya çıkan aksaklıklar
- Mevcut sosyal hizmet altyapıları üzerindeki baskılar ve kalifiye personel eksikliği
- Mültecilere yönelik hizmet sunumunda dil engeli
- Sosyal yardımlar konusunda finansmana bağlı yetersizlikler
- Ortak veri tabanı olmaması nedeniyle yardımların mükerrerliği
- Belediye içi ve dış paydaşlar arasında koordinasyon ihtiyacı
- Sosyal hizmetlerin sadece mülteci nüfus için sağlandığına dair yanlış algıya bağlı olarak yerel düzeyde tepkilerin meydana gelmesi

Mevzuat ve bütçedeki

bu kısıtlılıklar göz önüne alındığında, mültecilere hizmet sağlayan belediyelerin genel olarak yaptıkları harcamaları kendi öz kaynakları veya bağışlar yoluyla karşılamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu bağışların toplanmasında belediyeler sivil toplum kuruluşlarıyla çoğu zaman iş birliği yapmaktadır. Bununla birlikte göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda, yapılan yardımların genele yönelik aynı yardımlar içerisinde yer alması, belediyelerin hayırseverlerden veya sivil toplum kuruluşlarından gelen bağışların aktarılmasına aracılık etmesi veya zaman zaman sosyal yardım gibi alanlardaki çalışmaların proje bütçelerinden karşılanması nedeniyle mültecilere yönelik belediye hizmetlerinin maliyetine ilişkin net veriler bulunmamaktadır. Göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin finansmanına ilişkin raporlama konusunda hedef kitle özelinde harcama kalemlerini düzenleyen bir bütçe kodunun bulunmaması da bu anlamda karşılaşılan önemli kısıtlılıklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

67 Bkz. Erdoğan, MBB, "Kopuş'tan "Uyum"a Kent Mültecileri | Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği & Merve Ağca, "Göç Yönetiminin Yeni Aktörleri Olarak Yerel Yönetimler: İstanbul Alan Araştırması", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET001056.pdf>.

Marmara Bölgesi ve göç

Tarih boyunca farklı medeniyetlere başkentlik yapan İstanbul'un da sınırları içerisinde yer aldığı Marmara Bölgesi, göç ve nüfus hareketlerinin odağında yer alan bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet tarihinde 1950'li yıllardan itibaren başlayan, köyden kente

iç göç hareketinden en çok etkilenen bölgenin Marmara Bölgesi, ilin de İstanbul olduğu bilinmektedir. Sanayi ve hizmet sektörünün gelişmiş olması, özel sektör ve kamu yatırımlarının bölgede yoğunlaşmasının yanı sıra çalışma imkânları, eğitim olanakları ile sosyal ve kültürel imkânlar Marmara

Bölgesi'ni göçmenler için bir çekim odağı haline getiren unsurlar arasında yer almaktadır. Sanayi işletmelerinin bölgelere göre dağılımına bakıldığında Marmara Bölgesi %41 ile birinci sırada gelmektedir. Türkiye'de bulunan toplam 313 OSB'nin 99'u Marmara Bölgesi'nde yer almakta; İstanbul, Bursa, Kocaeli, Tekirdağ ve Balıkesir illeri bulundurdıkları OSB sayıları ile Türkiye genelinde ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de sanayinin gelişmesi amacıyla geliştirilen uygulamalardan biri olan OSB'lerin ilki 1961 yılında Bursa'da kurulmuştur. İstihdamın dörtte birinin tarım üzerinden gerçekleştiği Türkiye'de mevsimlik işçi göçünün önemli duraklarından biri olan Bursa, tarıma dayalı önemli sanayi merkezlerinden biridir. Bursa, tarım sektöründe yaratılan katma değerde Balıkesir ve Çanakkale ile birlikte en büyük paya sahip

iller arasında bölge ölçeğinde birinci sırada yer almaktadır. Bölge içerisinde yaratılan katma değer yaklaşık %80'i ise İstanbul, Bursa ve Kocaeli tarafından oluşturulmaktadır. Türkiye genelinde ve Marmara Bölgesi'nde İstanbul ili hizmet sektöründe yaratılan katma değerde yaklaşık %70'in üzerinde bir pay ile birinci sırada yer alırken öğrenci çekme kapasitesi açısından da ön plana çıkmaktadır.⁶⁸

Marmara Bölgesi Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda en gelişmiş bölgesi olmasına rağmen göçle beraber gelen hızlı kentleşme ve kontrolsüz büyüme bölgede kentsel uyumsuzluk, gecekondulaşma, altyapı eksiklikleri, hızla tahrip olan sağlıklı çevre, işsizlik, kayıt dışı istihdam ve toplumsal eşitsizlikler gibi pek çok

Marmara Bölgesi, Türkiye nüfusunun %31'ini oluşturmaktadır.

68 Marmara Bölgesi Mekânsal Gelişme Stratejik Çerçeve Belgesi (MSÇB), MBB, İstanbul, MBB Kültür Yayınları, 2021, (Erişim tarihi: 20.11.2021), <https://mbbkulturyayinlari.com/?s=mccb>.

kentsel problemin oluşmasına yol açmıştır. TÜİK'in ADNKS verilerine göre, 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu 83 milyon 614 bin 362 kişidir.⁶⁹ Marmara Bölgesi, 25 milyon 731 bin 357 kişilik nüfusu ile, Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesi içinde nüfusu en yüksek olan

bölgesidir. Marmara Bölgesi'nin nüfusuna bu araştırma kapsamındaki Bolu ve Düzce illerinin nüfusu da eklendiğinde araştırma alanının nüfusu 26 milyon 441 bin 838 kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sayı, Türkiye nüfusunun yaklaşık %31'ine tekabül etmektedir.

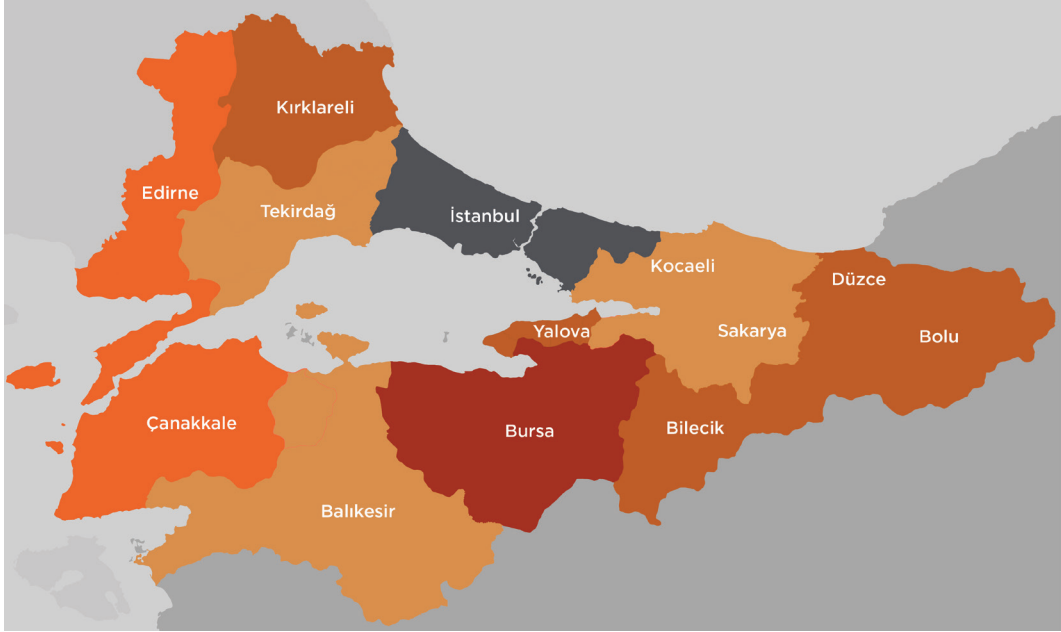
Tablo 6: Marmara Bölgesi'nde İl Nüfusları ve İl Nüfuslarının Türkiye Nüfusuna Oranları

İl	İl Nüfusu	İl Nüfusunun Türkiye Nüfusuna Oranı
Balıkesir	1.240.285	%1,48
Bilecik	218.717	%0,26
Bolu	314.802	%0,38
Bursa	3.101.833	%3,71
Çanakkale	541.548	%0,65
Düzce	395.679	%0,47
Edirne	407.763	%0,49
İstanbul	15.462.452	%18,49
Kırklareli	361.737	%0,43
Kocaeli	1.997.258	%2,39
Sakarya	1.042.649	%1,24
Tekirdağ	1.081.065	%1,29
Yalova	276.050	%0,33
Marmara Bölgesi	25.731.357	%30,77
Marmara Bölgesi+Bolu+Düzce	26.441.838	%31,62
Türkiye (Toplam)	83.614.362	%100

Kaynak: TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

69 "İl ve ilçelere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı", ADNKS Sonuçları, TÜİK, 2020, (Erişim tarihi: 31.05.2021), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-SonucLari-2020-37210>.

Harita 3: Marmara Bölgesi'nde İl Nüfusları

Marmara Bölgesi: 25 731 357

Marmara Bölgesi+Bolu+Düzce: 26 441 838

Türkiye Toplam: 83 614 362

Kaynak: TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

Bu bölgede bulunan İstanbul ise tek başına 15 milyon 462 bin 452 kişilik nüfusu ile Türkiye nüfusunun yaklaşık %18,5'ini oluşturmaktadır. Türkiye'deki 0-17 yaş aralığındaki nüfusun

bölgelere göre dağılımı incelendiğinde de Marmara Bölgesi 6 milyon 101 bin 485 kişi ile en genç nüfusa sahip bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁰

70 "Türkiye'nin Nüfus Haritası", T.C. İçişleri Bakanlığı, 11.07.2019, (Erişim tarihi: 31.05.2021), <https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-nufus-haritasi>.

Marmara Bölgesi'nde Mülteciler ve Diğer Yabancılar

Türkiye'nin en gelişkin ekonomisine sahip olan Marmara Bölgesi, 2011 yılı sonrasında önce Suriyeliler, ardından başta Afganlar olmak üzere diğer ülkelerden gelen düzensiz göçmenlerin ve mültecilerin en önemli göç lokasyonu haline gelmiştir. Marmara Bölgesi'nin tercih edilmesinde çalışma imkânları ve dayanışma ağları öncelikli rol oynamaktadır. Ancak başta İstanbul olmak üzere Marmara Bölgesi'ndeki şehirler, hedefi büyükşehirlerde dikkat çekmeden yaşamak veya Avrupa'ya gitmek olanlar için de çekim alanları olarak karşımıza

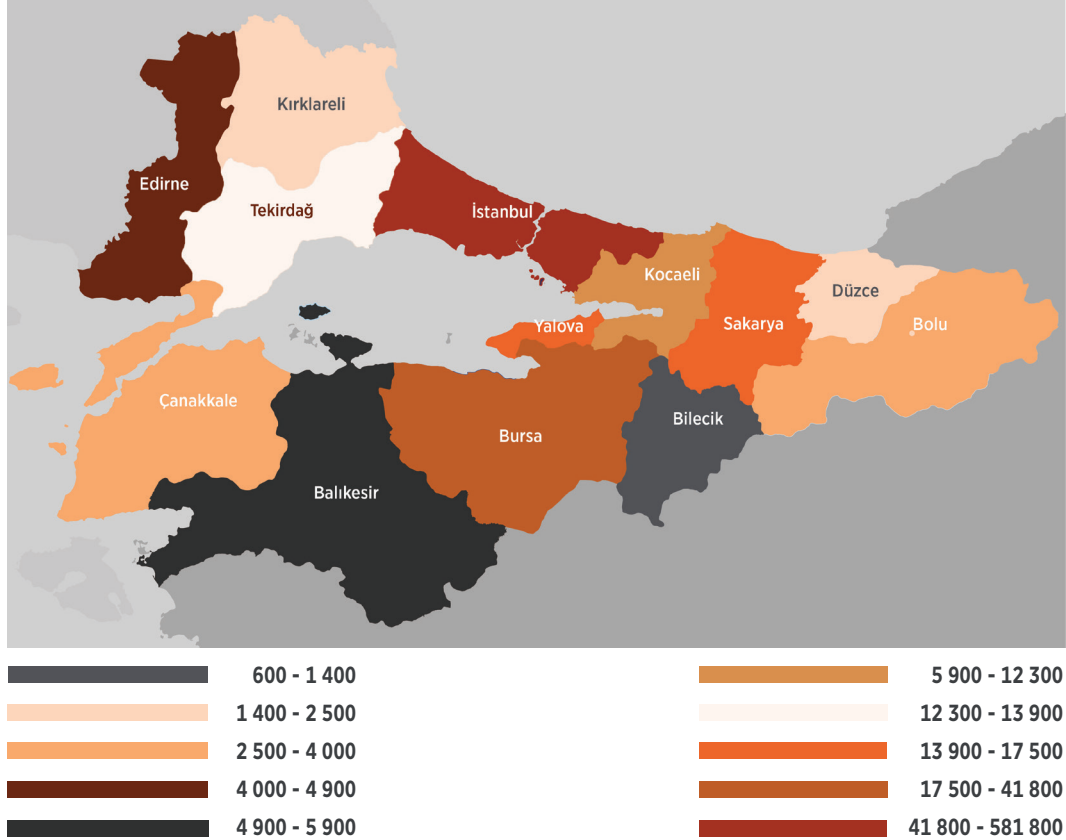
çıkılmaktadır. Nisan 2021 itibarıyla Türkiye'de ikamet izni ile yaşayan 1 milyon 91 bin kişinin 561 bini İstanbul'da olmak üzere yaklaşık %61'i Marmara Bölgesi'nde yaşamaktadır.⁷¹

Suriye'de iç savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan mültecilerin kamplar dışına yerleşmeye başlaması ile birlikte Marmara Bölgesi Suriyeli ve diğer mülteciler için bir hedef bölgeye dönüşmüştür. Marmara Bölgesi'nde yer alan ve araştırmaya dâhil edilen 13 ilde kayıtlı olan Suriyelilerin sayısı 21 Nisan 2021 tarihi itibarıyla 811 bin civarındadır. Dolayısıyla Marmara Bölgesi'ndeki geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler, Türkiye'deki toplam Suriyeli sayısının yaklaşık %22'sini oluşturmaktadır. Bu illerdeki

Marmara Bölgesi'ndeki geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler, Türkiye'deki toplam Suriyeli sayısının %22'sini oluşturmaktadır.

71 Marmara Bölgesi'nde ikamet izniyle yaşayan yabancı sayısı 663.690'dır ve bu sayı Türkiye'deki ikamet izinli yabancıların %60,8'ine tekabül etmektedir. Bu kapsama araştırma alanındaki Bolu ve Düzce de dâhil edildiğinde, ikamet izinli yabancıların sayısı 668.964'tür ve Türkiye'deki toplam sayının %61,3'ünü oluşturmaktadır.

Harita 4: İkamet İzni ile Türkiye’de Bulunan Yabancıların Marmara Bölgesi’ndeki İllere Göre Dağılımı

Kaynak: GİGM, 21.04.2021

geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfusun illerin toplam nüfusuna oranı %3,14'tür. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin il nüfuslarına oranlarına bakıldığında ise, Suriyeli yoğunluğunun en fazla olduğu 3 il %5,87 ile Bursa, %3,50 ile İstanbul ve %2,80 ile Kocaeli'dir.

Ancak kayıt yeri değil, fiilen yaşanılan yer (mevcudiyet) dikkate alındığında, bölgedeki Suriyeli nüfusu ve yoğunluğu bu verilerin çok daha üzerindedir. IOM&GİGM'in Kasım 2018 tarihli mevcudiyet araştırması verileri incelediğinde, Marmara Bölgesi'nde yaşayan Suriyeli nüfusu ile kayıtlı Suriyeli nüfusu arasındaki

Tablo 7: Marmara Bölgesi'nde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

İl	T.C. Vatandaşı İl Nüfusu	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun T.C. Vatandaşı İl Nüfusuna Oranı
Balıkesir	1.229.782	4.872	%0,40
Bilecik	215.480	613	%0,28
Bolu	304.628	4.073	%1,34
Bursa	3.057.247	179.590	%5,87
Çanakkale	536.513	5.263	%0,98
Düzce	389.471	1.748	%0,45
Edirne	402.237	1.058	%0,26
İstanbul	15.011.868	525.529	%3,50
Kırklareli	359.249	974	%0,27
Kocaeli	1.983.504	55.493	%2,80
Sakarya	1.017.864	15.541	%1,53
Tekirdağ	1.074.236	12.508	%1,16
Yalova	253.124	3.912	%1,55
Marmara Bölgesi	25.141.104	805.353	%3,20
Marmara Bölgesi+Bolu+Düzce	25.835.203	811.174	%3,14
Türkiye (Toplam)	82.280.952	3.671.811	%4,46

Kaynak: GİGM, 21.04.2021

fark dikkat çekmektedir.⁷² Bu mevcudiyet araştırması kapsamında, iki aşamalı bir çalışma yürütülmüştür. Eylül-Kasım 2018 tarihleri arasında yürütülen saha araştırması ile 24 şehirde yaşayan uluslararası göçmen sayısı tespit edilmiştir. Ardından GİGM'den Eylül 2018 tarihi itibarıyla bu illerde kayıtlı

uluslararası göçmen sayısı temin edilerek kayıtlı ve yaşayan uluslararası göçmen verileri karşılaştırılmıştır. Bu verilere bakıldığında, özellikle bazı illerde kayıtlı ve yaşayan Suriyeli sayısı arasındaki ciddi farklar olduğu görülmektedir. Buna göre, Suriyelilerin iş imkânları, eğitim imkânları, sosyal

72 IOM&GİGM, Baseline Assessment 24 Provinces of Turkey.

Tablo 8: Marmara Bölgesi'nde İllere Göre Kayıtlı ve Yaşayan Suriyeli Dağılımları

İl	İllerde Kayıtlı Suriyeli Nüfus	İllerde Yaşayan Suriyeli Nüfus
Balıkesir*	-	-
Bilecik	614	602
Bolu*	-	-
Bursa	155.640	211.694
Çanakkale	3.747	3.139
Düzce*	-	-
Edirne	11.675	268
İstanbul**	601.320	963.536
Kırklareli	2.676	187
Kocaeli	50.217	51.235
Sakarya	14.634	17.644
Tekirdağ*	-	-
Yalova	3.245	5.086

Kaynak: IOM&GİGM, Eylül-Kasım 2018 & Mayıs-Temmuz 2019

* Toplam 24 ilde gerçekleştirilen IOM&GİGM Eylül-Kasım 2018 araştırması, bu çalışmada yer alan Balıkesir, Bolu, Düzce ve Tekirdağ illerinde yapılmamıştır. Bu nedenle bu illere ait verilere yer verilememiştir.

** IOM&GİGM Eylül-Kasım 2018 araştırması, bu çalışmada yer alan İstanbul ilinde yapılmamıştır. İstanbul'daki Suriyeli sayıları IOM&GİGM'in Mayıs-Temmuz 2019 araştırmasından alınmıştır.

yardıma erişim ve ilişki ağları gibi sebeplerle kayıtlı oldukları illerden farklı illere göç ettiklerini söylemek mümkündür. Bilecik, Çanakkale, Edirne ve Kırklareli göç veren iller konumundayken Bursa, İstanbul, Kocaeli, Sakarya ve Yalova illeri, başka illerde kayıtlı Suriyeliler için de çekim noktası haline gelmiştir.

Mültecilerin hayatlarını sürdürmek için İstanbul'u ve Marmara Bölgesi'ni tercih etme sebepleri bölgeyi iç göçün çekim merkezi

yapan faktörlerle benzerlik göstermektedir. Marmara Bölgesi'nde İstanbul'u takiben en çok mülteci barındıran iki şehir Bursa ve Kocaeli'dir. Bu açıdan bakılacak olursa mültecilerin de ağırlıklı olarak, iç göçmenler gibi, sanayisi gelişmiş ve ekonomik katma değeri yüksek şehirlere yerleşmeyi tercih ettikleri söylenebilir. Mültecilerin bölgeyi nihai yaşam alanı olarak tercih etmelerinde etkili diğer faktörler arasında ise eğitim olanakları (özellikle yüksek öğrenim),

kültürel imkânlar ve kültürel yakınlık ile ilişki ağları gösterilebilir. Özellikle İstanbul'da Fatih gibi belirli semt ve ilçelerde ikamet eden ve/veya çalışan mültecilerin bu alanları tercih etmelerinin temel sebeplerinden biri olarak mültecilerin hissettikleri kültürel yakınlık olduğu söylenmektedir.⁷³ Bununla birlikte, mültecilerin yerleşim yeri tercihlerinde akraba ve tanıdıklarına yakınlık durumunun ve çalışma imkânlarının daha ön planda olduğu söylenebilir. Bu konuda, ilçe ölçeğinde Küçükçekmece Belediyesi için yapılan çalışmada da Suriyelilerin Küçükçekmece'yi tercih nedenlerinin çalışma imkânları, nispeten ucuz yaşam koşulları ve tanıdık (akraba, arkadaş vb.) ilişkilerinin etkili olduğu görülmüştür.⁷⁴

Tarım ve sanayi sektörünün gelişmiş olduğu Marmara Bölgesi'nde göçmen ve mültecilerin istihdama olan katkıları oldukça önemlidir.

İNGEV'in Haziran 2021 tarihli Suriyeli İşletmeler Veri Tabancı sonuçlarına göre, Türkiye'deki Suriyeli işletmelerin %54'ü İstanbul'da bulunmaktadır.⁷⁵ Bu oranla İstanbul, Türkiye'de en çok Suriyeli işletmenin kurulduğu şehirdir. Marmara Bölgesi'ndeki yerel işletmelerin de çok sayıda Suriyeliyi istihdam ettiği bilinmektedir. Özellikle Bursa'da Suriyeli gençlerin çoğunlukla tarım, tekstil ve hizmet sektöründe istihdam edildikleri görülmektedir.⁷⁶ Diğer yandan, Marmara Bölgesi'nde artan mülteci sayılarıyla birlikte kentlere ilişkin hali hazırda var olan sorunlar daha da belirginleşmektedir. Bölgedeki toplumsal eşitsizlikler artmaya devam ederken kayıt dışı istihdam sorunu en önemli problemlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum yerel uyuma dair ihtiyaçların artmasına ve yerelde sosyal hizmetler ve desteğin bir gereklilik olarak ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

73 Ayhan Kaya, "A Tale of Two Cities: Aleppo and Istanbul. European Review", 25(3), 365-387, 2017, (Erişim tarihi: 21.04.2021), doi:10.1017/S1062798717000084.

74 Erdoğan vd., Küçükçekmece Yerel Halk ve Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler İhtiyaç Analizi ve Algı Araştırması.

75 İNGEV, Suriyeli İşletmeler Veri Tabanı Güncelleme.

76 Ayhan Kaya vd., MATİLDE Tarımsal ve Dağlık Bölgelerde Mekânsal Özellikler ve Uluslararası Göçmenlerin Dağılımı: Bursa ve Karacabey Özelinde Türkiye.

araştırmanın genel çerçevesi

“Marmara’nın Kent Mültecileri: Belediyelerin Süreç Yönetimi” araştırması ile belediyeler tarafından mülteciler için sağlanan hizmetlerin ve kurumsal yatırımların haritasının çıkarılması ve mevcut durum analizi yapılarak belediyelerin süreç yönetiminde karşılaştıkları zorlukların ve ortaya çıkan ihtiyaçların tespit edilmesi

hedeflenmiştir. Kurumsal seviyede yapılan analize ek olarak araştırma, belediye çalışanlarının bireysel deneyim, görüş ve tutumlarına dair bulguların da elde edilmesi şeklinde tasarlanmıştır.

Araştırma, Marmara Bölgesi’ndeki 11 il ile Bolu ve Düzce dâhil olmak üzere

Araştırma, Marmara Bölgesi’ndeki 11 il ile Bolu ve Düzce dâhil olmak üzere toplam 13 ilde 94 belediye ile gerçekleştirilmiştir.

toplam 13 ilde 94 belediye ile gerçekleştirilmiştir. 13 ildeki kayıtlı Suriyeli sayısı 21 Nisan 2021 GİGM verilerine göre 811 bindir. Bu sayı, kayıt bazlı resmi verilere göre Türkiye’deki toplam 3.671.811 Suriyelinin %22’sine denk gelmektedir.

Araştırmanın amaçlarına uygun olacak şekilde araştırma bulguları dört ana başlık altında sunulmaktadır. İlk iki başlık altında belediye (kurum) seviyesinde sonuçlara yer verilirken son iki başlık altında belediye çalışanları (birey) seviyesinde bulgulara yer verilmiştir.

1.Belediyelerin mültecilere yönelik hizmetleri ve kurumsal kapasiteleri:⁷⁷

Bu bölümde belediyelerin mültecilere sunduğu hizmetler ve hizmet sunumuna yönelik kurumsal altyapılarına dair bulgular sunulmaktadır. Belediyelerin Suriyeli mülteciler için sağladıkları nakdi ve ayni yardımların yanı sıra mültecilere sunulan hizmetler özelinde farklı sektörlerden paydaşlarla yapılan işbirlikleri, çeşitli kurum ve kuruluşlardan alınan finansman ve personel desteği, belediyelerde bulunan göç birimleri ve mülteciler için faaliyet gösteren toplum merkezleri, belediyelerin mültecilere dair veri yönetimi ve verilerin takibi, belediye meclislerindeki göç komisyonları, stratejik planda göçmen ve mülteciler ve

⁷⁷ Bu bölüme dair bulgular müdür ve uzmanlar ile yapılan anket görüşmelerinden elde edilmiştir. Belediye hizmetleri konusunda aynı belediyede görev yapan müdür ve uzmanların cevapları arasında farklılık olduğu durumlarda sahada çalışan uzmanların cevapları baz alınmıştır.

son olarak da geçici koruma kimliği olmayanlara ve diğer milletlerden mültecilere sağlanan hizmetler hakkında bulgular paylaşılmaktadır.

2.Belediye başkan yardımcılarının gözünden zorunlu göç:⁷⁸

Belediyelerin göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda bulunmalarına yönelik yasal bir zorunluluk olmamasına rağmen pek çok büyükşehir, il ve ilçe belediyesi mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasında birincil sorumlular olarak belediye sınırlarında ikamet eden göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, belediyelerin göçmen ve mültecilere nasıl hizmet verdiği ve bu kapsamda oluşturulan kurumsal yapılanmaya ilişkin belediye başkan yardımcılarının görüşlerine yer verilmiştir. Bu sonuçları takiben belediyelerin göç yönetişimi sürecinde ortaya

çıkan ihtiyaçları, süreçte karşılaşılan zorluklar ve belediyeler ile göçmen ve mülteciler ve yerel halk ilişkisine dair bulgular paylaşılmaktadır.

3.Belediye temsilcilerinin mültecilere dair gözlem ve tutumları:

Araştırma kapsamında belediyelerin kurumsal pozisyonlarının yanı sıra belediye temsilcilerinin hizmet sağlayıcılar olarak bireysel gözlem ve tutumlarına da yer verilmiştir. Bu bölümde farklı pozisyonlarda görev yapan belediye temsilcilerinin (belediye başkan yardımcısı, müdür ve uzman) il ve ilçelerinde ikamet eden mültecilere dair gözlemleri ve algıları hakkında bulgular paylaşılmaktadır.

4.Göç yönetişiminde belediyelerdeki müdür ve uzmanların rolü:

Çalışma kapsamında belediyelerde görev yapan müdür ve uzmanların

⁷⁸ Bu bölüme dair bulgular karar alma süreçlerindeki rolleri ve belediyenin kurumsal görüşünü temsil etmeleri açısından belediye başkan yardımcılarını ile yapılan anket görüşmelerinden elde edilmiştir.

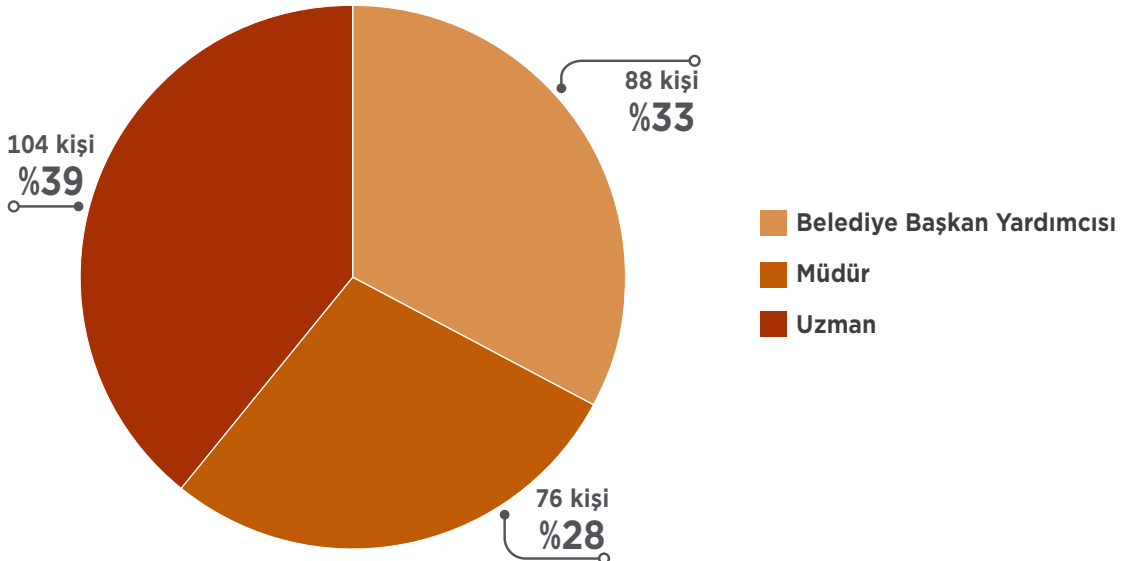
belediyelerde karar alma süreçlerine dâhil olurken kişisel inisiyatiflerinin gücü ve etkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle kurumsallaşma ile kişisel kararlar arasındaki ilişki incelenmiştir.

Örneklem ve Araştırma Yöntemi

Araştırmanın ana amacı belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarına dair mevcut durumun analizi,

alandaki ihtiyaçların tespit edilmesi, belediyelerdeki kurumsal ve bireysel gelişim alanlarının belirlenerek yerelde yürütülen sosyal uyum çalışmalarının desteklenmesidir. Araştırma kapsamında anket görüşmesi yapılan belediyeler, 31 Aralık 2019 tarihli GİGM verilerine göre il ve ilçelerdeki geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfusları esas alınarak belirlenmiştir. Bölgede geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfusunun en fazla olduğu üç il olan İstanbul, Bursa ve Kocaeli'nde büyükşehir

Grafik 6: Araştırma Kapsamında Görüşülen Belediye Temsilcilerinin Dağılımı

belediyeleri ve tüm ilçe belediyeleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Diğer illerde ise, il belediyelerinin yanı sıra 1000 ve üzeri sayıda geçici koruma kapsamındaki Suriyelinin ikamet ettiği ilçe belediyeleri araştırma örneklemine eklenmiş ve toplam 95 belediye araştırma kapsamına alınmıştır. Ancak bir belediye ile her üç düzeyde yapılan görüşme taleplerinin sonuçsuz kalması sebebiyle, görüşme yapılamamıştır ve araştırma kapsamında toplam 94 belediye ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında her belediyede sosyal hizmetler alanında ve/veya göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimin bağlı olduğu belediye başkan yardımcısı, ilgili birim yöneticisi ve bir uzmanla toplam üç anket yapılması hedeflenmiştir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, toplamda hedeflenen 285 anketten 268'i gerçekleştirilerek %94 oranında oldukça yüksek bir temsil sağlanmıştır. Belediye başkan yardımcısı ile müdür ve uzmanlar için kısmen farklı soru formları kullanılmıştır. Bunun yapılmasının başlıca sebebi belediye başkan yardımcılarının

üst düzey yöneticiler ve karar vericiler olarak göç konusuna bakışlarını, müdür ve uzmanların ise sahada aktif çalışan yönetici ve uzmanlar olarak teknik bilgi ve tecrübelerini kayıt altına almaktır. Belediye başkan yardımcısı için kullanılan soru formunda belediyelerin mültecilere karşı kurumsal tutumu, gözlemleri ve ihtiyaçları hakkındaki sorulara ağırlık verilirken müdür ve uzmanlarla yapılan görüşmelerde kullanılan soru formunda belediyelerin sahada sağladıkları hizmetlerin kapsamına ve çeşitliliğine dair sorulara ağırlık verilmiştir. Müdür ve uzmanlarla görüşülürken aynı soru formu kullanılarak verilen cevapların uyumluluk durumu incelenmiş ve toplanan verinin geçerlilik ve güvenilirliğinin artırılması hedeflenmiştir.

Soru formlarının ilk taslakları hazırlandıktan sonra İstanbul ve Bursa'da üç belediyenin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimlerinde görevli toplam yedi katılımcıyla telefon üzerinden görüşülerek pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmalardan alınan geribildirimler doğrultusunda soru formlarına nihai hali verilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 14 Mayıs-16 Ekim 2020 tarihleri arasında Balıkesir, Bilecik, Bolu, Bursa, Düzce, Çanakkale, Edirne, İstanbul, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ ve Yalova illerinde gerçekleştirilmiştir. Bu tarihler arasında görüşülen müdürlükler arasında Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardım İşleri Müdürlükleri, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlükleri, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlükleri, Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlükleri, Strateji Geliştirme Müdürlükleri, Dış İlişkiler Müdürlükleri bulunmaktadır.

Araştırma ilk olarak, yüz yüze anket görüşmeleri yapılmak üzere tasarlanmıştır. Ancak COVID-19 önlemleri kapsamında yöntemde değişikliğe gidilmek durumunda kalınmış, karma bir yöntem

benimsenerek çoğunlukla telefon üzerinden, ulaşılabilen kişilerle yüz yüze, bazı durumlarda ise çevrimiçi toplantı platformları aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılar anketin belediye hizmetleri hakkında olan ilk kısmını telefonda bir anketör yardımıyla doldurmuşlardır. Anketin belediyelerin çalışma ortamı ve katılımcıların demografik bilgilerini içeren kısmını doldurmaları için ise kendileriyle bir web linki paylaşılmış ve linkte yer alan soruların yanıtlanması istenmiştir. İstanbul'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve 39 ilçe belediyesi ile yapılan anketlerde her üç aşama da (belediye başkan yardımcıları, müdürler, uzmanlar) çoğunlukla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan belediye temsilcilerinin %33'ü kadın, %67'si erkektir.

Tablo 9: Belediyelere Göre Hedeflenen ve Gerçekleştirilen Görüşme Sayıları

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Balıkesir	Balıkesir (büyükşehir bel.)	3	1	1	0	2
	Bandırma	3	1	1	0	2
Bilecik	Bilecik (il belediyesi)	3	1	1	1	3
Bolu	Bolu (il belediyesi)**	3	0	0	0	0
	Gerede	3	0	1	1	2
Bursa	Bursa (büyükşehir bel.)	3	1	1	1	3
	Büyükorhan	3	1	0	2	3
	Gemlik	3	1	0	1	2
	Gürsu	3	1	1	1	3
	Harmancık	3	1	1	1	3
	İnegöl	3	1	0	1	2
	İznik	3	1	1	1	3
	Karacabey	3	1	0	2	3
	Keles	3	1	0	1	2
	Kestel	3	1	1	1	3
	Mudanya	3	1	1	1	3
	Mustafakemalpaşa	3	1	1	1	3
	Nilüfer	3	1	1	1	3
	Orhaneli	3	1	1	1	3
	Orhangazi	3	1	1	1	3
	Osmangazi	3	0	1	2	3
	Yenişehir	3	1	1	1	3
	Yıldırım	3	1	1	1	3
Çanakkale	Çanakkale (il belediyesi)	3	1	1	1	3
	Biga	3	0	1	1	2
Düzce	Düzce (il belediyesi)	3	1	0	1	2
Edirne	Edirne (il belediyesi)	3	1	1	1	3
İstanbul	İstanbul (büyükşehir bel.)	3	1	1	1	3
	Adalar	3	1	1	1	3
	Arnavutköy	3	1	1	1	3
	Ataşehir	3	1	0	2	3
	Avcılar	3	1	1	1	3

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
İstanbul	Bağcılar	3	1	1	1	3
	Bahçelievler	3	1	1	1	3
	Bakırköy	3	1	0	2	3
	Başakşehir	3	1	1	1	3
	Bayrampaşa	3	1	1	1	3
	Beşiktaş	3	1	0	2	3
	Beykoz	3	1	1	1	3
	Beylikdüzü	3	1	1	1	3
	Beyoğlu	3	1	1	1	3
	Büyükkçekmece	3	1	1	1	3
	Çatalca	3	1	1	1	3
	Çekmeköy	3	1	1	1	3
	Esenler	3	1	1	1	3
	Esenyurt	3	1	1	1	3
	Eyüpsultan	3	1	1	1	3
	Fatih	3	1	1	1	3
	Gaziosmanpaşa	3	1	1	1	3
	Güngören	3	1	1	1	3
	Kadıköy	3	1	1	1	3
	Kâğıthane	3	1	1	1	3
	Kartal	3	1	1	1	3
	Küçükçekmece	3	1	1	2	4
	Maltepe	3	1	1	0	2
	Pendik	3	1	1	1	3
	Sancaktepe	3	1	1	1	3
	Sarıyer	3	1	1	1	3
	Silivri	3	1	1	1	3
	Sultanbeyli	3	1	1	1	3
	Sultangazi	3	1	0	2	3
	Şile	3	1	1	1	3
	Şişli	3	1	1	1	3
	Tuzla	3	1	1	1	3
	Ümraniye	3	1	1	1	3
	Üsküdar	3	1	1	1	3
	Zeytinburnu	3	1	2	1	4

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Kırklareli	Kırklareli (il belediyesi)	3	1	1	1	3
Kocaeli	Kocaeli (büyükşehir bel.)	3	1	1	1	3
	Başiskele	3	1	1	1	3
	Çayirova	3	1	1	0	2
	Darica	3	0	1	1	2
	Derince	3	1	1	1	3
	Dilovası	3	1	1	1	3
	Gebze	3	1	1	2	4
	Gölcük	3	1	0	2	3
	İzmit	3	0	1	1	2
	Kandıra	3	1	1	1	3
	Karamürsel	3	1	0	1	2
	Kartepe	3	1	1	1	3
	Körfez	3	0	1	1	2
	Sakarya (büyükşehir bel.)	3	1	1	1	3
Sakarya	Adapazarı	3	1	1	1	3
	Akyazı	3	1	0	2	3
	Erenler	3	1	1	0	2
	Hendek	3	1	0	2	3
	Karasu	3	1	1	1	3
	Serdivan	3	1	0	2	3
	Tekirdağ (büyükşehir bel.)	3	2	0	1	3
	Çerkezköy	3	1	1	1	3
Tekirdağ	Çorlu	3	1	0	1	2
	Ergene	3	0	1	1	2
	Marmaraereğlisi	3	1	1	1	3
	Süleymanpaşa	3	1	1	1	3
	Yalova (il belediyesi)	3	1	1	1	3
	Toplam	95 Belediye	285	88	78	102
						268

* Büyükşehir belediyelerinde Belediye Başkan Yardımcısı kadrosu olmaması sebebiyle görüşülen Genel Sekreter Yardımcıları ve Daire Başkanları ile bazı ilçe belediyelerinde belediyelerin tercihi sebebiyle görüşülen Belediye Başkanları, araştırma kapsamında Belediye Başkan Yardımcısı grubuna dâhil edilmiştir.

** Bolu Belediyesi ile görüşme taleplerine olumsuz geri dönüşte bulunulması nedeniyle görüşme yapılamamıştır. Bolu ilinde Gerede ilçe belediyesi ile görüşme yapılmıştır.

araştırma bulguları I: belediyelerin mültecilere yönelik hizmetleri ve kurumsal kapasiteleri

Araştırmanın bu bölümünde Marmara Bölgesi'ndeki belediyelerin mültecilere sağladığı hizmetler ve kurumsal kapasite çalışmalarına dair 94 belediyede yapılan anket çalışması verilerinin analizinden elde edilen bulgular sunulmaktadır. Büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri tarafından

sağlanan hizmetler ve kapasite çalışmaları aşağıda verilen sekiz alt başlık altında analiz edilmektedir:

1. Nakdi ve ayni yardımlar
2. Sosyal hizmet programları
3. İşbirlikleri ve paydaşlar
4. Finansman ve personel desteği

5. Kurumsal yapılanma
6. Veri yönetimi ve takibi
7. Geçici koruma kimliği olmayan Suriyeliler ve diğer milletlerden mülteciler
8. COVID-19 döneminde mültecilere yönelik belediye hizmetleri

Araştırma bulguları önce Marmara Bölgesi genelinde, ardından da il bazlı olarak değerlendirilmektedir. Marmara Bölgesi'nde İstanbul, Bursa ve Kocaeli illerine yönelik daha ayrıntılı bilgiye ulaşılırken, il ve ilçe sınırlarında göçmen ve mülteci nüfusu az olan belediyelerde yapılan çalışmalar konusunda, bekleneceği üzere, sınırlı ölçüde bilgiye ulaşılmıştır.

Aşağıdaki il bazlı özet tabloda, araştırma kapsamında yer alan ve 31 Aralık 2019 GİGM verilerine göre sınırları içerisinde 1000'in üzerinde mülteci

barındıran 94 belediyede, il bazında kaç belediye temsilcisi ile (belediye başkan yardımcısı, müdür ve uzman) görüşüldüğü aktarılmaktadır. Araştırmada İstanbul'da 40 belediyede 121 belediye temsilcisi, Bursa'da 18 belediyede 51 belediye temsilcisi, Kocaeli'nde 13 belediyede 35 belediye temsilcisi, Sakarya'da 7 belediyede 20 belediye temsilcisi, Tekirdağ'da 6 belediyede 16 belediye temsilcisi, Çanakkale'de 2 belediyede 5 belediye temsilcisi ve Balıkesir'de 2 belediyede 4 belediye temsilcisi ile görüşme yapılmıştır. Bilecik, Edirne, Kırklareli ve Yalova illerinde il belediyeleriyle yapılan görüşmelerde her belediyede üçer temsilci ile görüşülmüştür. Bolu ve Düzce'de ise birer belediye ile görüşme yapılmış ve her belediyede ikişer temsilci ile görüşülmüştür.

Tablo 10: İllere Göre Görüşme Sayıları

İl	Görüşme Yapılan Belediye Sayısı	Görüşme Yapılan Belediye Başkan Yardımcısı Sayısı	Görüşme Yapılan Müdür Sayısı	Görüşme Yapılan Uzman Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Balıkesir	2	2	2	0	4
Bilecik	1	1	1	1	3
Bolu	1	0	1	1	2
Bursa	18	17	13	21	51
Çanakkale	2	1	2	2	5
Düzce	1	1	0	1	2
Edirne	1	1	1	1	3
İstanbul	40	40	37	44	121
Kırklareli	1	1	1	1	3
Kocaeli	13	10	11	14	35
Sakarya	7	7	4	9	20
Tekirdağ	6	6	4	6	16
Yalova	1	1	1	1	3
Toplam	94	88	78	102	268

Marmara Bölgesi

Nakdi ve Ayni Yardımlar

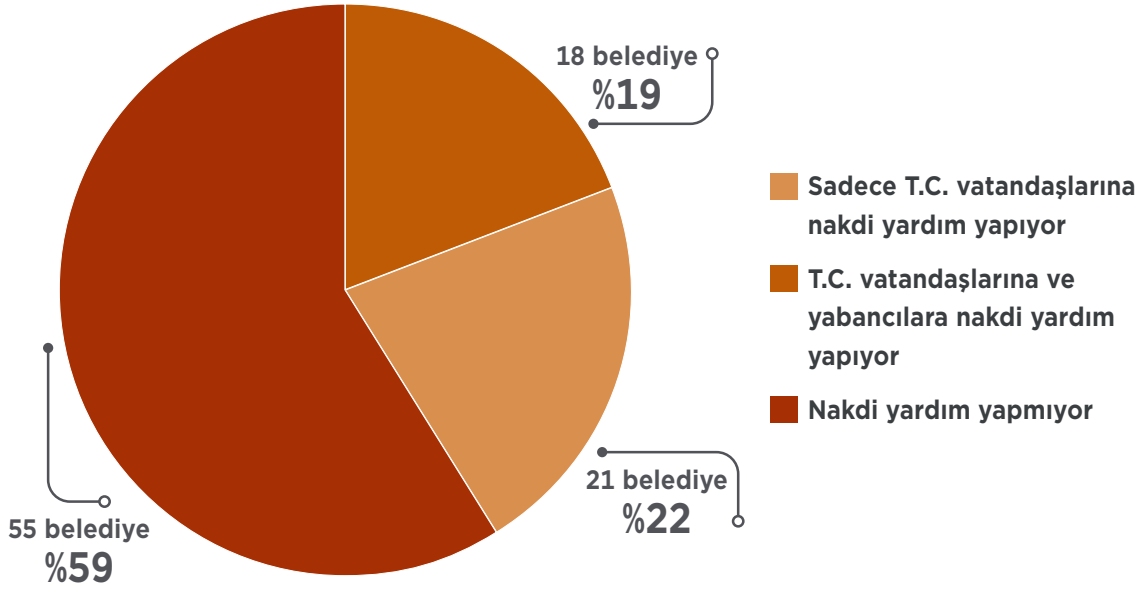
Belediyeler göçmen ve mültecilere sağladıkları hizmetleri genellikle ihtiyaç sahiplerine yönelik uygulanan sosyal yardımlar çerçevesinde şekillendirmektedir. Marmara Bölgesi'nde göçmen ve mültecilere hizmet veren belediyelerin büyük çoğunluğunda göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimler Sosyal

Hizmetler Müdürlükleri ve Sosyal Yardım İşleri Müdürlükleri olarak karşımıza çıkmakta ve sağlanan hizmetler yoksullukla mücadelenin bir parçası olarak görülmektedir. Belediye Kanunu'nun 38. maddesi, herhangi bir vatandaşlık vurgusu yapmaksızın, belediye bütçesinin "yoksullar ve muhtaçlar" için kullanılabileceğini belirtmektedir. Söz konusu madde, belediye bütçesinden göçmen ve mültecilere yönelik harcamalar noktasında esneklik tanımaktadır.

Görüşme yapılan 94 belediyenin 39'u (%41) sınırlarında yaşayan vatandaşlar için nakdi yardımda bulunduklarını belirtirken bu 39 belediyeden 18'i nakdi yardımlardan mültecilerin de faydalanabilmelerine olanak tanıdığını ifade etmiştir.

Mültecilere nakdi yardımda bulunmayan belediyelere bu durumun sebepleri sorulduğunda ise belediyeler ağırlıklı olarak mültecilere yapılacak nakdi yardımlara mevzuatın izin vermediğini belirtmiştir.

Grafik 7: Nakdi Yardım Yapma Durumuna Göre Belediye Dağılımı - Marmara Bölgesi

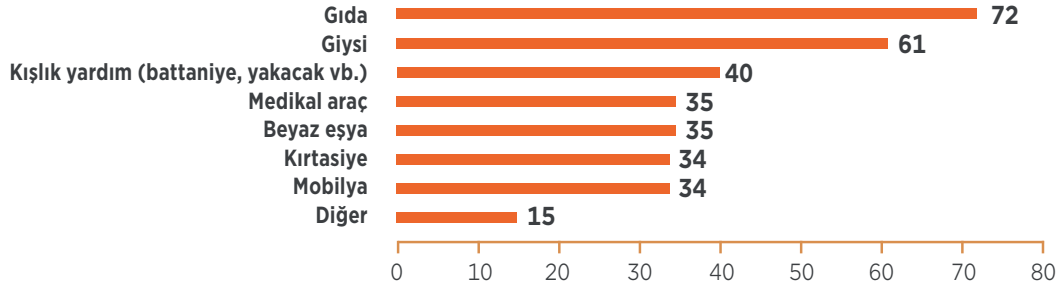

Mültecilere nakdi yardım yapan belediye sayısının azlığına karşın 94 belediyenin 73'ü (%78) mültecilere aynı yardımlarda bulunulduğunu ifade etmiştir. Yapılan aynı yardım çeşitleri arasında gıda yardımı, giysi yardımı, battaniye ve yakacak gibi kışlık yardım malzemeleri listenin başında gelmektedir.

Medikal araç, beyaz eşya, mobilya ve kırtasiye gibi kalemler de sıralamada yer alan diğer aynı yardımlardır. Aynı yardım yapmayan belediyelerdeki temsilciler çoğunlukla belediye sınırlarındaki mülteci nüfusun sayı olarak az olmasından hareketle aynı yardım konusunda talep olmadığını ifade etmiştir.

Grafik 8: Belediyelerin Mültecilere Sağladığı Aynı Yardım Çeşitleri - Marmara Bölgesi

2019 yılında belediye sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere sağlanan aynı yardım çeşitleri nelerdir? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=94)

Sosyal Hizmet Programları

Belediyeler sosyal belediyeçilik anlayışı dahilinde ihtiyaç sahiplerine aynı yardımlar ve nakit desteği sağlamanın yanı sıra kadınlar, çocuklar, engelliler gibi farklı sosyal grupların ihtiyaçlarına cevap verebilecek özel destek modelleri geliştirip uygulamaktadır. Anket sonuçlarına göre görüşme yapılan 94 belediyenin 60'ı (%64) il ve ilçelerinde ikamet eden Suriyeli

mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet programları geliştirmiştir. Geliştirilen destek programları arasında dezavantajlı gruplara özel hizmetler birinci sırada gelmektedir. Bu hizmetleri ise genel danışmanlık hizmeti, psiko-sosyal destek ve dil kursları takip etmektedir. Birinci basamak sağlık hizmetleri, istihdam desteği, barınma hizmeti, meslek kursları, tercüman desteği, yerel halk ile mülteciler arasında kaynaştırma etkinlikleri, bilgilendirme ve oryantasyon

Grafik 9: Belediyelerin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmet Modelleri - Marmara Bölgesi

2019 yılında belediyeniz tarafından Suriyeli mültecilere sağlanan sosyal hizmetleri işaretleyiniz. (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=94)

çalışmaları, çocuklar için okul sonrası etütler ile hukuki destek de belediyeler tarafından göçmen ve mültecilere yönelik olarak gerçekleştirilen diğer sosyal hizmet çalışmaları arasında yer almaktadır. Bu tür hizmetleri sunmayan belediyelere, bunun sebepleri sorulduğunda ise bütçedeki kısıtlılıklar temel sebep olarak ifade edilmiştir. 94 belediyeden 75'i ise vatandaşlık durumuna bakılmaksızın belediye sınırlarındaki herkesin belediye tarafından sunulan hizmetlerden faydalanabildiklerini belirtmiştir.

İşbirlikleri ve Paydaşlar

Bazı belediyeler Suriyeli mültecilere sağladıkları hizmetler kapsamında göç konusunda alanda çalışma yürüten

kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar gibi çeşitli paydaşlarla ortak projeler geliştirerek işbirlikleri yapmaktadırlar. Belediyelerin en çok iş birliği yaptıkları kurumlar arasında kamu kurumları birinci sırada gelmektedir. Belediyeler, kamu kurumları arasında en çok il düzeyinde valilikler, ilçe düzeyinde kaymakamlıklar, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve illerindeki büyükşehir belediyesi ile ortak çalışmalar yürütmektedir. Takiben belediyelerin en çok iş birliği geliştirdiği diğer kurumlar yerel, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları olarak karşımıza çıkarken 94 belediyeden 15'i Suriyeli mültecilerle ilgili çalışmalarda iş birliği yapılmadığını ifade etmiştir.

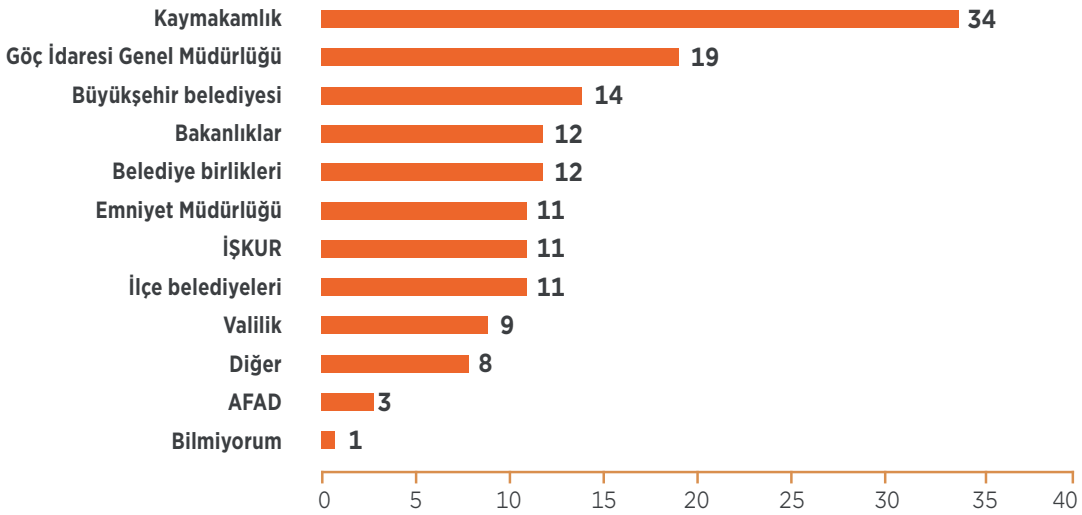
Grafik 10: Belediyelerin İş Birliği Yaptığı Kurumlar - Marmara Bölgesi

Suriyeli mültecilere sağladığınız hizmetler konusunda hangi kurumlarla işbirlikleri yaptınız? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=94)

Grafik 11: Belediyelerin İş Birliği Yaptığı Kamu Kurumları - Marmara Bölgesi

Suriyeli mülteciler konusunda hangi kamu kurumlarıyla iş birliği yaptınız? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=94)

Finansman ve Personel Desteği

Belediyelerin kendi bütçelerinden mülteciler için harcama yapıp yapamayacağı hususunda bazı çekinceler ve belirsizlikler söz konusudur. Pek çok belediye 5393 sayılı Belediye Kanunu'ndaki "hemşehrilik" hukukuna dayanarak hizmetlerin finansmanının bir kısmını kendi bütçelerinden karşılarken bazı belediyeler de mültecilere yönelik hizmetlerinde projeler

veya işbirlikleri kapsamında çeşitli kuruluşlardan finansman ve personel desteği almaktadır.

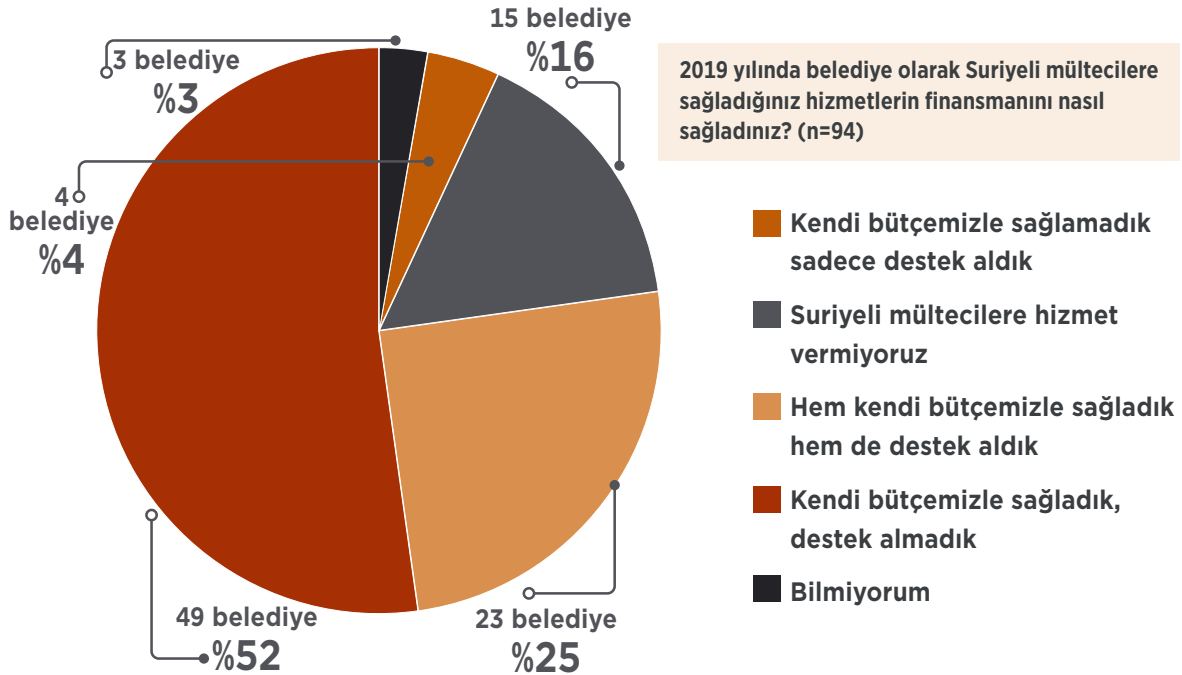
Belediyelere 2019 yılında Suriyeli mültecilere sağladıkları hizmetler konusunda çeşitli kişi ve kuruluşlardan fon, personel ve/veya bağış desteği alıp almadıkları sorulduğunda 94 belediyenin 49'u (%52) mültecilere sağladıkları sosyal hizmetleri belediyenin mevcut bütçesinden finanse ettiklerini, bu hizmetler için ek bir finansman veya personel desteği

almadıklarını ifade etmiştir. 23 belediye, kendi bütçelerinden ayırdıkları kaynağa ek olarak dış destek aldıklarını belirtirken 4 belediye ise kendi bütçelerinden kaynak ayırmadıklarını ve mültecilere sağladıkları hizmetlerin tamamını dış finansman ve personel destekleri ile gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.

Destek aldığını ifade eden 27 belediyenin 21'i fon ve bağış

desteği aldığını, 8'i personel desteği aldığını, 2'si ise hem fon hem personel desteği aldığını belirtmiştir. Mültecilere sağlanan sosyal hizmetler için belediyelere fon ve bağış desteği veren kurumlar arasında uluslararası kuruluşlar, kamu kurumları, ulusal seviyede faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, özel şirketler ve bireysel bağışçılar, olduğu ifade edilmiştir. Belediyelere destek

Grafik 12: Belediyelerin Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmetler için Destek Alma Durumları - Marmara Bölgesi

alınmama sebebi sorulduğunda ise en çok alınan yanıt Suriyeli mültecilerden hizmet talebi olmadığı için böyle bir ihtiyaç oluşmadığıdır. Ayrıca, belediyenin kendi bütçesinin yeterli olduğu, konuyla ilgilenecek personel olmadığı, yönetimin bu yönde karar aldığı ve fon başvurusu yapıldığı ancak olumlu geri dönüş alınmadığı yönünde yanıtlar da alınmıştır.

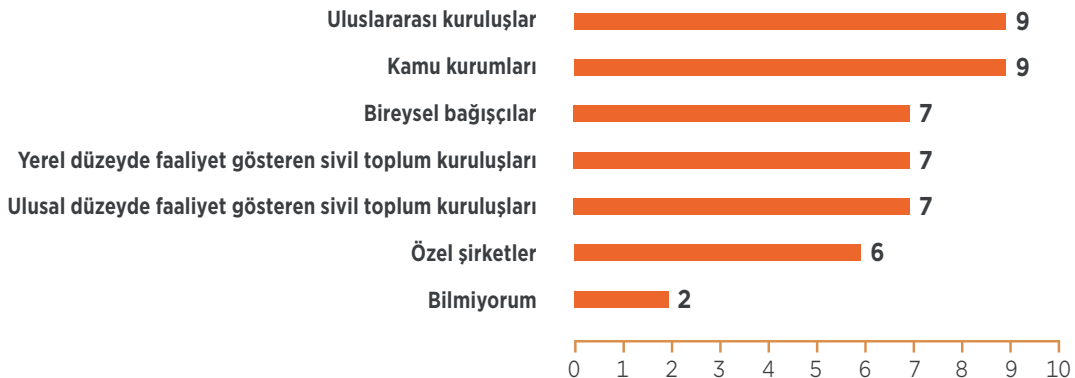
Kurumsal Yapılanma

Belediyelerin idari yapılanması

içerisinde göç birimlerinin oluşturulması hususunda farklı belediye türlerine göre hem mevzuatta hem de uygulamada farklılıklar olduğu görülmektedir. Türkiye’de belediyelerin kadrolaşmalarıyla ilgili standartlar, “Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik” ile belirlenmiştir.⁷⁹ Buna göre belediyeler 4 ana kategoride değerlendirilmektedir:

Grafik 13: Belediyelerin Fon, Bağış ve Personel Desteği Aldığı Kurumlar - Marmara Bölgesi

2019 yılında hangi kurumlardan fon, bağış ve/veya personel desteği aldınız? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=27)

79 “Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik”, T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2007, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.mevzuat.gov.tr/anayasa/MevzuatFihristDetaylframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=11125&MevzuatTertip=5>

1. (A) Grubu: Büyükşehir Belediyeleri (nüfusa göre 6 alt grup)

2. (B) Grubu: İl Belediyeleri (nüfusa göre 8 alt grup)

3. (C) Grubu: Büyükşehir İlçe Belediyeleri (nüfusa göre 19 alt grup)

4. (D) Grubu: İlçe ve Belde Belediyeleri (nüfusa göre 15 alt grup)

Bu yönetmelik, belediyelerin hizmet sunumunu ilgilendiren tüm alanlarda olduğu gibi göç alanındaki kurumsallaşmalarının sınırlılıklarını ve esnekliklerini de ortaya koymaktadır. Yönetmeliğe göre 4 kategoride yer alan belediyelerin göç konusundaki kurumsallaşmaları aşağıdaki gibidir.

(A) Büyükşehir belediyelerinde

kurumsallaşma: Büyükşehir belediyelerinde organizasyon yapısı genel hatlarıyla, belediye başkanı, genel sekreter, genel sekreter yardımcısı, daire başkanı, müdür, şef ve birimlerin altında çalışan personelden oluşmaktadır. Büyükşehir belediyeleri norm kadro standartları cetveline göre

büyükşehir belediyelerinin tamamında göç konusuna özel daire başkanlığı kurulması mümkündür. Aynı şekilde büyükşehir belediyelerindeki şube müdürü ve şef kadroları için de esneklik söz konusudur ve göç konusunda çalışma yürütmek üzere spesifik kadrolar oluşturulabilmektedir. Dolayısıyla büyükşehir belediyelerinde daire başkanlığı, müdürlük ve şeflik düzeyinde göç konusuna özel birimler kurulmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır.

(B) İl belediyelerinde kurumsallaşma:

İl belediyelerinde organizasyon yapısı genel hatlarıyla belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı, müdür, şef ve birimlerin altında çalışan personelden oluşmaktadır. İl belediyeleri norm kadro standartları cetveline göre il belediyelerinde göç konusuna özel müdürlük kurulması mümkün değildir. Göç konusu ancak yönetmelikle belirlenen sabit listede adı geçen müdürlükler altında ele alınabilmektedir ve bu listenin içinde göç konusuna özel bir müdürlük bulunmamaktadır. Ancak şef kadroları için

esneklik söz konusudur ve göç konusunda çalışma yürütmek üzere spesifik kadrolar oluşturulabilmektedir. Dolayısıyla il belediyelerinde şeflik düzeyinde göç konusuna özel birimler kurulmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır.

(C) Büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerinde kurumsallaşma:

Büyükşehirlerde yer alan ilçe belediyelerinde organizasyon yapısı genel hatlarıyla, belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı (9.999 nüfusa kadar olan ilçeler hariç), müdür, şef ve birimlerin altında çalışan personelden oluşmaktadır. Büyükşehir ilçe belediyeleri norm kadro standartları cetveline göre, büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerinde göç konusuna özel müdürlük kurulması mümkün değildir. Göç konusu ancak yönetmelikle belirlenen sabit listede adı geçen müdürlükler altında ele alınabilmektedir ve bu listenin içinde göç konusuna özel bir müdürlük bulunmamaktadır. Ancak şef kadroları için esneklik söz konusudur ve göç

konusunda çalışma yürütmek üzere spesifik kadrolar oluşturulabilmektedir. Dolayısıyla büyükşehirlerdeki ilçe belediyelerinde şeflik düzeyinde göç konusuna özel birimler kurulmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır.

(D) İlçe ve belde belediyelerinde

kurumsallaşma: Büyükşehir olmayan illerde yer alan ilçe ve belde belediyelerinde organizasyon yapısı genel hatlarıyla belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı (7.499 nüfusa kadar olan ilçe ve beldeler hariç), müdür, şef ve birimlerin altında çalışan personelden oluşmaktadır. İlçe ve belde belediyeleri norm kadro standartları cetveline göre, büyükşehir olmayan illerdeki ilçe ve belde belediyelerinde göç konusuna özel müdürlük kurulması mümkün değildir. Göç konusu ancak yönetmelikle belirlenen sabit listede adı geçen müdürlükler altında ele alınabilmektedir ve bu listenin içinde göç konusuna özel bir müdürlük bulunmamaktadır. Ancak şef kadroları için esneklik söz konusudur ve göç

konusunda çalışma yürütmek üzere spesifik kadrolar oluşturulabilmektedir. Dolayısıyla büyükşehir olmayan illerdeki ilçe ve belde belediyelerinde şeflik düzeyinde göç konusuna özel birimler kurulmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır.

Buna göre, Türkiye’de büyükşehir belediyelerinde daire başkanlığı, müdürlük ve şeflik düzeylerinde göç konusuna özel birim kurulması yasal olarak mümkündür. Örneğin bir büyükşehir belediyesinin bünyesinde “Göç Daire Başkanlığı” kurmasının veya ilgili bir daire başkanlığı altında “Göç Şube Müdürlüğü” oluşturmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. İl, ilçe ve

belde belediyelerinde ise göç konusunda müdürlük kurulması mümkün değildir. Bu belediyelerde göç konusuna özel kurulabilecek birim ancak şeflik düzeyinde olabilmektedir. Dolayısıyla norm kadro standartlarına göre, belediyelerde göç konusuna özel birim kurulmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. Fakat belediyelerde kurulmasına izin verilen birim düzeylerindeki ve sayılarındaki kısıtlar, göç konusuna özel birim kurulmasının önünde engel teşkil edebilmektedir. Ayrıca il ve ilçe belediyelerinde müdürlük düzeyinde göç konusuna özel birimlerin kurulmasının önündeki yasal engel özellikle mülteci nüfusun yüksek olduğu belediyelerde kurumsallaşma

Büyükşehir belediyelerinde daire başkanlığı, müdürlük ve şeflik düzeylerinde; il, ilçe ve belde belediyelerinde ise şeflik düzeyinde göç konusuna özel birim kurulması yasal olarak mümkündür.

açısından ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Bu sebeple bazı belediyeler, göç birimlerini bu idari yapılanmanın bir parçası olarak ayrı bir müdürlük şeklinde değil, ilgili müdürlüklerin altında koordinatörlükler veya tematik çalışma grupları şeklinde oluşturmaktadır. Kurumsal yapılanma konusundaki yasal kısıtlılıklara ek olarak belediyelerin sınırlarında yaşayan mülteciler için mali kaynak almaması da belediyeler açısından göç birimlerinin kurulmasını caydırıcı kılan veya ikinci plana atan nedenler arasındadır.

Görüşme yapılan 94 belediyenin 12'si (%13) 2019 yılı sonu itibarıyla belediye bünyesinde kurulmuş özel bir göç birimi bulunduğunu belirtmiştir. Anket sonuçlarına göre yalnızca bir belediyenin göç birimi 2009 yılında kurulmuş, diğer belediyelerdeki göç birimlerinin tamamı Suriyeli göçünün başlamasından sonra kurulmuştur. Ancak ilgili anket sorusunun yanıtlarında bazı belediyelerde uzmanlar ve müdürler tarafından verilen yanıtlar arasında tutarsızlıklar olduğu görülmüştür. Bazı belediyelerde belediye sınırları içerisinde farklı kurumlar veya STK'lar tarafından mültecilere

hizmet sunumunda bulunmak üzere kurulan yapılanmalar da zaman zaman müdür ya da uzman tarafından belediyenin göç birimi olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sorularının belediye bünyesinde 2019 yılı sonuna kadar gerçekleştirilen birim yapılandırmasını değerlendirmesi nedeniyle 2020 yılı ve sonrasında kurulan göç birimleri analize dâhil edilmemiştir.

Belediyelerin mültecilerle sağlıklı iletişim kurabilmesi ve konuyla ilgili kurumsal hizmetler verilmesinde tercüman desteği önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkarken aynı zamanda göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin varlığına ilişkin önemli bir sembolik değere de sahiptir. Görüşme yapılan 94 belediyenin 21'inde, yani yaklaşık dörtte birinde, mültecilerle iletişimden sorumlu tam zamanlı tercüman istihdam edildiği, 73 belediyede ise tam zamanlı çalışan hiç tercüman olmadığı ifade edilmiştir.

Veri Yönetimi ve Takibi

Belediyelerin ihtiyaçlara yönelik hizmet geliştirebilmeleri için veriye erişimlerinin olması ve veriye dayalı planlamada

bulunabilmeleri önem arz etmektedir. Ancak yerel yönetimlerin, kendi sınırları içerisinde yaşayan göçmen ve mülteci nüfusun demografik yapısı konusunda güncel verilere ulaşmakta oldukça büyük sıkıntı çektikleri görülmektedir. Bu durumun süreç yönetimi bakımından büyük bir sorun olduğu açıktır. Bu nedenle pek çok belediye zaman içerisinde mültecilere ilişkin bilgilere erişim noktasında kendi veri tabanlarını oluşturma gayreti içine girmiştir.

Görüşme yapılan 94 belediyenin 48'i (%51) sınırlarında yaşayan Suriyeli mültecilere dair bazı verilerin belediyede tutulduğunu, bu verilerin belediyeye yardım ya da destek için başvuran kişilerin beyanları ile oluşturulduğunu, belediyeye başvuruda bulunmayan kişilerin verilerine ise sahip olunmadığını ifade etmiştir. Belediyelerin kendi veri tabanları dışında İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve muhtarlıklar bünyesinde bulunan verilere de zaman zaman ulaşabildikleri anlaşılmaktadır. Araştırma kapsamındaki 94 belediyeden 17'si kendi topladıkları veya başka kurumlardan edindikleri verileri depolamak ve kullanmak için belediye bünyesinde yer alan bir yazılımdan faydalandıklarını

belirtmiştir. Görüşme yapılan 94 belediyenin 28'i ise toplanan verilere ek olarak belediye sınırlarında yaşayan Suriyeli mülteciler ile ihtiyaç analizi çalışmaları gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.

Geçici Koruma Kimliği Olmayan Suriyeliler ve Diğer Milletlerden Mülteciler

Görüşme yapılan 94 belediyenin 30'u geçici koruma kimliği olmayan Suriyelilerin de belediyenin sağladığı sosyal hizmetlerden yararlanabildiklerini belirtmiştir. Yine 30 belediyede, başka ilde kayıtlı geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin de belediye hizmetlerinden yararlandıkları anlaşılmıştır. 94 belediyeden 75'i ise Suriyeliler dışında farklı uyruklu göçmen ve mültecilerin de belediye hizmetlerden faydalanabildiklerini belirtmiştir.

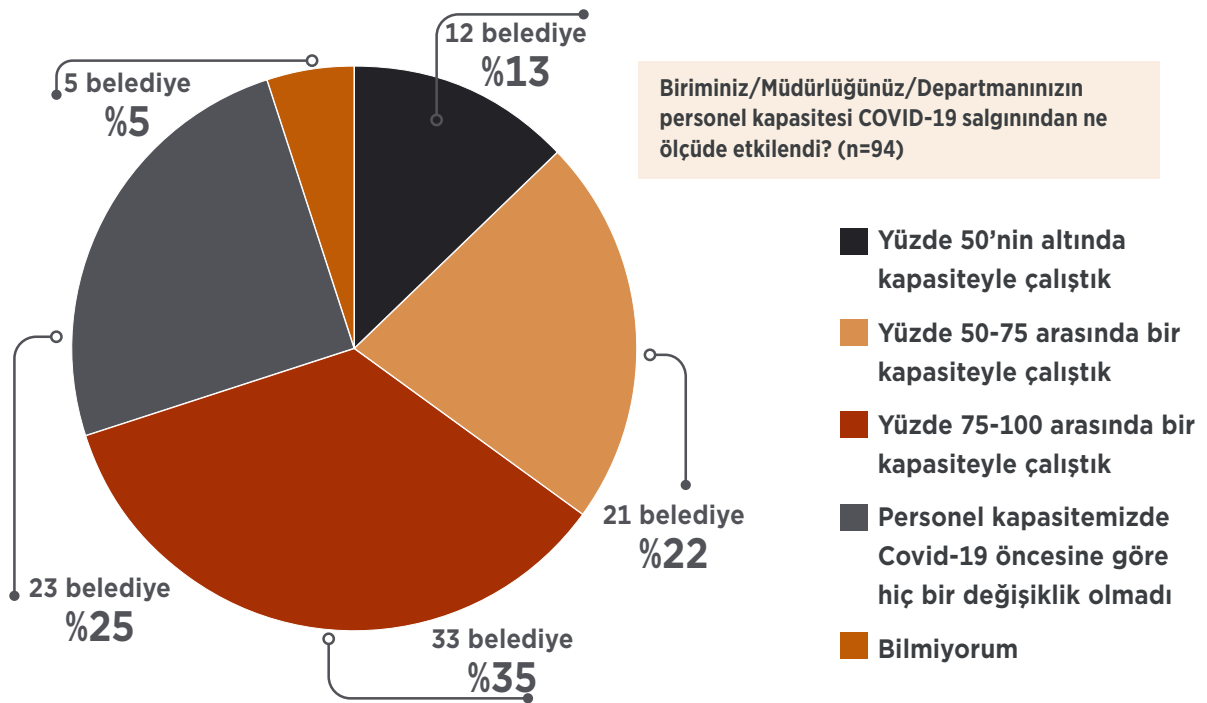
COVID-19 Döneminde Mültecilere Yönelik Belediye Hizmetleri

Araştırma her ne kadar pandemi öncesinde tasarlanmış olsa da saha çalışması pandemi sürecinde gerçekleştirildiği

için belediyelere pandemi dönemindeki hizmetleri konusunda da bazı sorular yöneltilmiştir. Araştırmada yer alan 94 belediyenin 71'inin COVID-19 döneminde farklı

oranlarda da olsa personel kapasitelerinde kısıtlamaya gitmek zorunda kaldıklarını, 23 belediyenin ise çalışmalarının pandemiden etkilenmediği ifade edilmiştir.

Grafik 14: Pandemi Sürecinde Belediyelerin Personel Kapasitesi - Marmara Bölgesi

Pandemi sırasında belediyelerin evlere sosyal yardım hizmeti, risk grubu kişiler için ev alışverişi hizmeti, maske, dezenfektan vb. hijyen malzemeleri dağıtımı ve pandemi hakkında bilgilendirme çalışmalarına öncelik verdikleri kaydedilmiştir.

94 belediyenin 73'ü (%78) pandemi sürecinde önceliklendirdikleri hizmetlerden

belediye sınırlarında ikamet eden Suriyeli mültecilerin de faydalanabildiğini belirtmiştir. Pandemi süresince Suriyeli mültecilerin faydalanabildikleri hizmetler içinde sosyal yardım hizmetleri, alışveriş hizmeti, maske ve hijyen türü sağlık/koruma malzemesinin ulaştırılması gibi hizmetlerin öne çıktığı görülmektedir.

Grafik 15: Pandemi Sürecinde Belediyelerin Önceliklendirdiği Hizmetler - Marmara Bölgesi

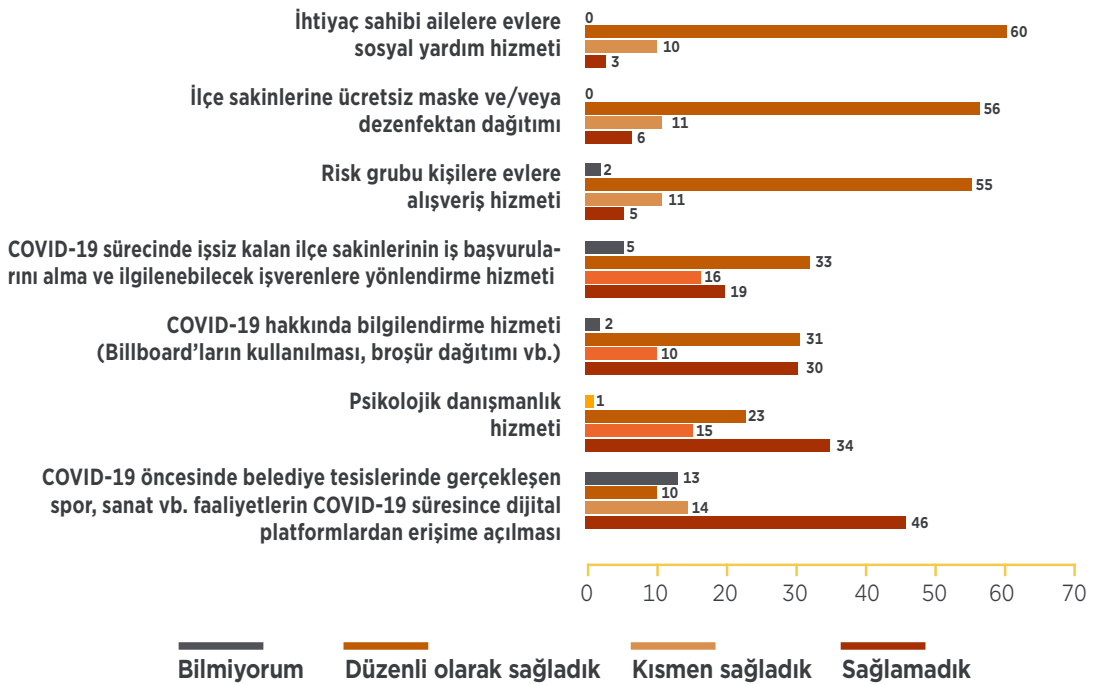
COVID-19 salgını boyunca belediye olarak aşağıdaki hizmetlerden hangilerini ne ölçüde sağladınız? (n=94)

Belediyelerin %78'i pandemi sürecine özel hizmetlerden Suriyeli mültecilerin de faydalanabildiğini belirtmiştir.

Grafik 16: Pandemi Sürecinde Belediyelerin Mültecilere Sağladığı Hizmetler - Marmara Bölgesi

COVID-19 salgını boyunca belediye sınırlarında yaşayan mülteciler için aşağıdaki hizmetlerden hangilerini ne ölçüde sağladınız? (n=94)

İstanbul'da 1 milyon 115 binin üzerinde kayıtlı uluslararası göçmen bulunmaktadır.

İstanbul

İstanbul'un Genel Görünümü

Türkiye'nin en büyük, dünyanın ise 22. büyük kenti olan İstanbul, bir megakent olarak iç ve dış göç hareketliliğinin en çekici hedef kentlerinden birisidir.⁸⁰ 1955'te ilk kez 1 milyonu aşan il nüfusu 1970'te 2 milyonu, 1985'te 5 milyonu, 2005'te ise 10 milyonu aşmıştır. TÜİK'in açıkladığı verilere göre İstanbul nüfusu 2020'de ilk kez 56 bin gerileyerek 15 milyon 462 bin olmuştur.⁸¹ Türkiye'nin toplam nüfusunun %18,49'unun ikamet ettiği ve nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu İstanbul'da km² başına nüfus yoğunluğu Türkiye ortalaması olan 109'un çok üzerinde 2.976 kişidir. 39 ilçesi olan İstanbul'un en fazla nüfusu

olan ilçeleri Esenyurt (957 bin), Küçükçekmece (789 bin) ve Bağcılar (737 bin) iken; en az nüfusu olan ilçeler Çatalca (75 bin), Şile (38 bin) ve Adalar'dır (15 bin).⁸²

Bugün İstanbul yalnızca Türkiye'nin değil aynı zamanda dünyanın en çok mülteciye ev sahipliği yapan metropolüdür. GİGM verilerine göre 21 Nisan 2021 tarihi itibarıyla İstanbul'da geçici koruma kapsamındaki kayıtlı Suriyeli sayısı 554 bindir. Bu sayı İstanbul nüfusunun %3,5'ine denk gelmektedir. İkamet izni verilerine bakıldığında ise Türkiye'de Nisan 2021 itibarıyla ikamet izni ile yaşayan 1 milyon 91 bin kişiden 561 bininin İstanbul'da yaşadığı bilinmektedir. Yani Türkiye'de ikamet izni ile bulunan yabancıların yaklaşık yarısı İstanbul'da yaşamaktadır.

⁸⁰ Demographia World Urban Areas 16th Annual Edition, June 2020, (Erişim tarihi: 11.05.2021), <https://web.archive.org/web/20201211145658/http://www.demographia.com/db-worldua.pdf>

⁸¹ ADNKS Sonuçları, 2020.

⁸² ADNKS Sonuçları, 2020.

Türkiye'deki ikamet izinli yabancıların yarısı İstanbul'da yaşamaktadır.

**Tablo 11: İstanbul'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli
Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi**

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Kasım 2016)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2017)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Esenyurt	29.177	53.081	58.980	55.407	61.693	957.398	6,44
Bağcılar	37.643	48.766	51.162	45.911	48.829	737.206	6,62
Sultangazi	31.426	41.354	41.808	38.330	40.415	537.488	7,52
Küçükçekmece	38.278	45.146	43.679	36.837	38.452	789.633	4,87
Esenler	22.678	31.846	34.491	32.450	34.992	446.276	7,84
Fatih	30.747	35.119	30.544	24.040	25.303	396.594	6,38
Başakşehir	26.424	30.767	27.004	22.042	23.841	469.924	5,07
Sultanbeyli	20.192	23.316	22.393	19.598	20.444	343.318	5,95
Avcılar	19.554	27.207	23.159	19.327	19.859	436.897	4,55
Bahçelievler	17.710	22.818	21.627	18.621	19.422	592.371	3,28
Gaziosmanpaşa	17.709	21.217	20.828	18.282	19.341	487.778	3,97
Arnavutköy	17.838	20.794	20.238	17.685	18.706	296.709	6,30
Zeytinburnu	25.000	28.659	22.575	17.698	18.689	283.657	6,59
Kağıthane	14.216	17.474	16.985	15.495	16.332	442.415	3,69
Ümraniye	14.858	17.184	16.303	14.349	14.315	713.803	2,01
Güngören	12.727	14.352	14.335	12.889	13.522	280.299	4,82
Sancaktepe	12.072	13.811	13.210	11.675	11.526	456.861	2,52
Beyoğlu	11.841	13.590	12.843	10.080	10.319	226.396	4,56

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Kasım 2016)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2017)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Eyüp	10.779	12.484	10.437	8.894	9.281	405.845	2,29
Bayrampaşa	11.004	12.393	10.200	8.195	8.733	269.950	3,24
Pendik	4.951	6.474	6.528	5.405	5.492	726.481	0,76
Şişli	15.269	10.397	7.280	3.336	3.685	266.793	1,38
Tuzla	2.794	3.160	2.930	2.739	3.082	273.608	1,13
Beylikdüzü	6.728	3.810	3.585	3.104	3.004	365.572	0,82
Büyüçekmece	5.555	3.389	2.951	2.466	2.537	257.362	0,99
Üsküdar	1.987	2.533	2.610	2.244	2.408	520.771	0,46
Beykoz	1.947	2.358	2.179	1.776	1.869	246.110	0,76
Silivri	2.375	2.396	2.040	1.569	1.654	200.215	0,83
Sarıyer	1.754	3.032	2.125	1.630	1.649	335.298	0,49
Maltepe	2.230	2.331	2.072	1.561	1.587	515.021	0,31
Çekmeköy	2.309	2.606	2.104	1.520	1.535	273.658	0,56
Kartal	1.773	2.178	1.760	1.281	1.316	474.514	0,28
Ataşehir	1.436	1.819	1.368	1.007	1.097	422.594	0,26
Çatalca	428	449	332	257	265	74.975	0,35
Bakırköy	2.191	2.878	2.325	240	255	226.229	0,11
Kadıköy	650	942	418	257	246	481.983	0,05
Şile	166	301	259	179	193	37.904	0,51
Adalar	167	178	138	93	88	16.033	0,55
Beşiktaş	277	124	106	62	65	176.513	0,04
İSTANBUL	478.850	585.524	557.876	479.420	506.041	15.462.452	3,27

Kaynak: GİGM, 2016-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

İstanbul’da kayıtlı Suriyeli sayısı 601 bin iken yaşayan Suriyeli sayısı 963 bindir.

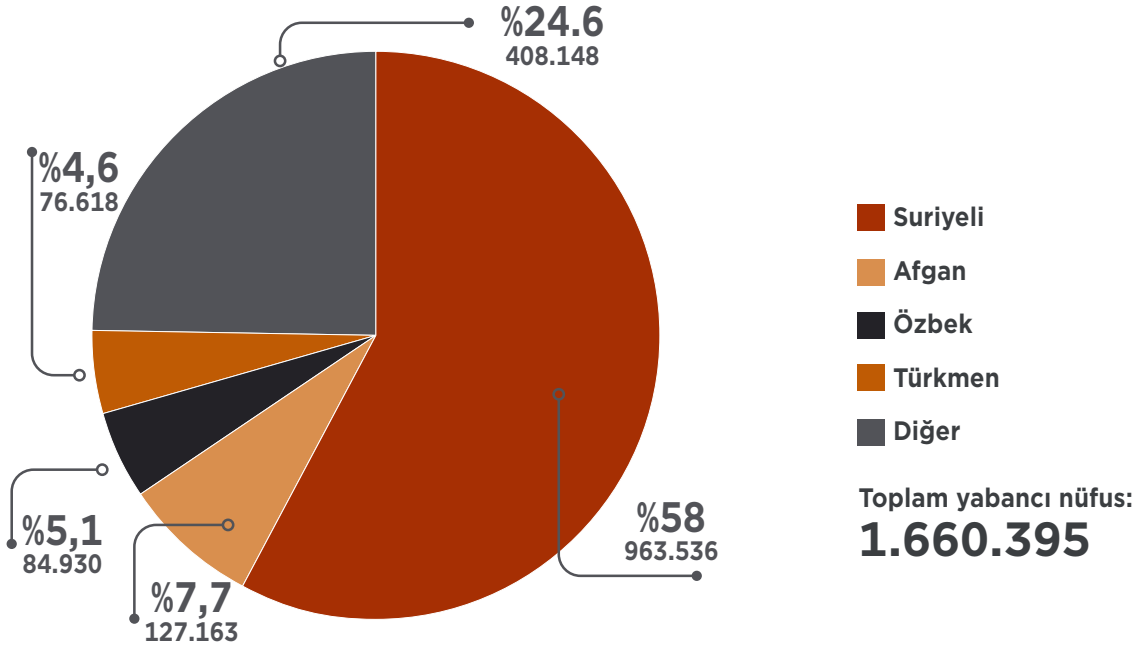
Bu durumun sadece 2021 yılı için değil, önceki yıllar için de geçerli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla İstanbul’da 1 milyon 115 binin üzerinde kayıtlı uluslararası göçmen bulunmaktadır.

Hem başka illerde kayıtlı olduğu halde İstanbul’da yaşayan Suriyeliler hem de Suriye dışından gelen yabancılar için İstanbul hedef olma niteliği taşımaktadır. IOM&GİGM iş birliğinde 2019 yılında yapılan mevcudiyet araştırması kapsamında iki aşamalı bir çalışma yürütülmüştür.⁸³ Mayıs-Temmuz 2019 tarihleri arasında yürütülen saha araştırması ile

İstanbul’da yaşayan uluslararası göçmen sayısı tespit edilmiştir. Ardından GİGM’den Haziran 2019 tarihi itibarıyla İstanbul’da kayıtlı uluslararası göçmen sayısı temin edilerek kayıtlı ve yaşayan uluslararası göçmen verileri karşılaştırılmıştır. Bu verilere göre, İstanbul’da kayıtlı Suriyeli sayısı 601 bin iken yaşayan Suriyeli sayısının 963 bin olduğu görülmektedir. Kayıtlı ve yaşayan Suriyeli sayısı arasındaki bu fark, başka illerde kayıtlı olup İstanbul’da yaşayan Suriyeli sayısının da oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, aynı araştırmaya göre 963 bini

⁸³ IOM&GİGM, Baseline Assessment in Istanbul Province.

Grafik 17: İstanbul'da Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: IOM&GİGM, Mayıs-Temmuz 2019

Suriyeli, 127 bini Afgan, 84 bini Özbek, 76 bini Türkmen ve 408 bini diğer uyruklardan yabancılar olmak üzere İstanbul'da yaşayan toplam uluslararası göçmen sayısı 1,6 milyonun üzerindedir.

İstanbul'da bulunan göçmen ve mültecilerin ilçelere dağılımında çok ciddi farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bu durum belediyelerin hizmet sunumları

ve sahadaki uygulamalar ile ihtiyaçlar arasında da önemli farklılıklara neden olmaktadır. İstanbul'un bazı ilçelerinde yaşayan Suriyeli mülteci sayısı 100 bini aşarken bazı ilçelerdeki sayı ise binin altındadır. Benzer şekilde, İstanbul'un bazı ilçelerindeki yabancı nüfus 200 binin üzerinde iken bu sayı bazı illerde binin altındadır. Bu dengesizlik sadece sayısal değil, ilçe nüfusları dikkate

alındığında oransal olarak da söz konusudur. Fatih'teki yabancı nüfusun ilçe nüfusuna oranı %41,79'dur. Bu oran, %29,22 ile Beyoğlu, %25,06 ile Başakşehir ve %24,04 ile Esenyurt takip etmektedir. Diğer yandan Kartal, Şile ve Çekmeköy gibi, yabancı nüfusun ilçe nüfusuna oranının %3'ün altında olduğu ilçeler de bulunmaktadır.

IOM&GİGM 2019 saha çalışması verilerine göre, İstanbul'da toplam yabancı nüfus içerisindeki Suriyeli nüfus %58'lik bir oran teşkil etmekle birlikte, ilçe bazlı bakıldığında 8 ilçede Suriyelilerden daha fazla oranda başka uyruklardan uluslararası göçmenin bulunduğu görülmektedir. Adalar, Ataşehir, Üsküdar ve Beykoz'da Afganlar, Kadıköy ve Maltepe'de Özbekler, Bakırköy ve Beşiktaş'ta ise Türkmenler ilçedeki en yüksek nüfusa sahip gruplardır. 31 ilçede ise bekleneneği üzere Suriyeliler en büyük grubu oluşturmaktadır. IOM&GİGM araştırmasına göre, 2019 yılında İstanbul'daki kayıtlı Suriyeli

nüfusunun İstanbul nüfusuna oranı %4 iken, İstanbul'da yaşayan Suriyeli nüfusunun İstanbul nüfusuna oranı %6,4'tür. İstanbul'daki bütün yabancıların İstanbul nüfusuna oranı ise %11'dir.

İstanbul'da 39 ilçede bulunan kayıtlı Suriyelilerin en yüksek sayıda olduğu ilçe 67.694 ile Esenyurt'tur. IOM&GİGM çalışmasında ise Esenyurt'ta fiilen yaşayan Suriyeli sayısı 127.210 olarak tespit edilmiştir. IOM&GİGM çalışması kapsamındaki saha araştırmasında edinilen, ilçelerde fiilen yaşayan Suriyeli verilerine göre Esenyurt'u Fatih (80.920), Bağcılar (79.305), Başakşehir (66.234), Sultangazi (63.331), Esenler (58.342) takip etmektedir. IOM&GİGM çalışmasına göre toplam yabancı nüfus bakımından da Esenyurt 214.205 kişi ile ilk sıradadır. Yabancı nüfus sıralamasında Esenyurt'u Fatih (182.440), Başakşehir (107.203), Bağcılar (107.055), Sultangazi (83.521) ve Esenler (76.228) takip etmektedir.

Tablo 12: İstanbul'da Yabancı Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı

İlçe	İlçe Nüfusu	Kayıtlı Suriyeli Nüfus	Yaşayan Suriyeli Nüfus	Yabancı Nüfus	Yabancı Nüfusun İlçe Nüfusuna Oranı	Yabancı Nüfus İçindeki Suriyelilerin Oranı
Esenyurt	891.120	67.694	127.210	214.205	%24,04	Suriyeli: %59,4 İranlı: %4 Mısırlı: %4 Iraklı: %3,9 Diğer: %26,8
Fatih	436.539	47.212	80.920	182.440	%41,79	Suriyeli: %44,4 Özbek: %9,7 Afgan: %7,2 Iraklı: %3,9 Diğer: %34,8
Başakşehir	427.835	32.705	66.234	107.203	%25,06	Suriyeli: %61,8 Mısırlı: %4,4 Iraklı: %3,7 S. Arabistanlı: %3,5 Diğer: %26,6
Bağcılar	734.369	52.509	79.305	107.055	%14,58	Suriyeli: %74,1 Gürcü: %4,1 Afgan: %4,1 Azeri: %3,4 Diğer: %14,3
Sultangazi	523.765	41.762	63.331	83.521	%15,95	Suriyeli: %75,8 Pakistanlı: 11,9 Afgan: %8,4 Özbek: %0,7 Diğer: %3,2
Esenler	444.561	35.499	58.342	76.228	%17,15	Suriyeli: %76,5 Pakistanlı: %7,9 Afgan: %7,2 Özbek: %2 Diğer: %6,3
Beyoğlu	230.526	12.929	39.298	67.363	%29,22	Suriyeli: %58,3 Nijeryalı: %7,3 Özbek: %6,2 Afgan: %5,9 Diğer: %22,4

İlçe	İlçe Nüfusu	Kayıtlı Suriyeli Nüfus	Yaşayan Suriyeli Nüfus	Yabancı Nüfus	Yabancı Nüfusun İlçe Nüfusuna Oranı	Yabancı Nüfus İçindeki Suriyelilerin Oranı
K.çekmece	770.317	44.616	49.479	66.801	%8,67	Suriyeli: %74,1 Çinli: %7,6 Türkmen: %3,7 Afgan: %2,6 Diğer: %12,1
Zeytinburnu	284.935	24.394	24.503	65.699	%23,06	Suriyeli: %37,3 Afgan: %32,5 Çinli: %10,3 Özbek: %6 Diğer: %13,9
Kağıthane	437.026	17.619	36.640	62.705	%14,35	Suriyeli: %58,4 Türkmen: %9 Azeri: %6,5 Afgan: %4,3 Diğer: %21,8
Arnavutköy	270.549	19.942	44.244	52.748	%19,50	Suriyeli: %83,9 Afgan: %6,4 Pakistanlı: %4,2 Türkmen: %1,2 Diğer: %4,4
G.osmanpaşa	487.046	21.319	37.362	51.613	%10,60	Suriyeli: %72,4 Pakistanlı: %7,1 Azeri: %6,5 Afgan: %6,3 Diğer: %7,7
Avcılar	435.625	25.479	30.021	48.323	%11,09	Suriyeli: %62,1 Iraklı: %10 Türkmen: %7,1 Özbek: %2,4 Diğer: %18,3
Bahçelievler	594.053	22.255	29.899	45.603	%7,68	Suriyeli: %65,6 Türkmen: %5,6 Iraklı: %3,3 Gürcü: %3,1 Diğer: %22,5

İlçe	İlçe Nüfusu	Kayıtlı Suriyeli Nüfus	Yaşayan Suriyeli Nüfus	Yabancı Nüfus	Yabancı Nüfusun İlçe Nüfusuna Oranı	Yabancı Nüfus İçindeki Suriyelilerin Oranı
Bayrampaşa	271.073	10.299	19.020	34.840	%12,85	Suriyeli: %54,6 Afgan: %10,5 Pakistanlı: %9,3 Özbek: %7,6 Diğer: %18,1
Sultanbeyli	327.798	21.566	30.200	31.924	%9,74	Suriyeli: %94,6 Afgan: %1,8 Iraklı: %0,7 Pakistanlı: %0,6 Diğer: %2,3
Güngören	289.331	15.036	20.788	31.633	%10,93	Suriyeli: %65,7 Afgan: %5,6 Türkmen: %5,3 Gürcü: %5,1 Diğer: %18,3
Eyüpsultan	383.909	11.109	20.736	29.274	%7,63	Suriyeli: %70,8 Afgan: %6,9 Pakistanlı: %5,5 Özbek: 3,5 Diğer: %13,3
Ümraniye	690.193	16.293	19.211	26.652	%3,86	Suriyeli: %72,1 Afgan: %10,4 Türkmen: %9,7 Özbek: %4,8 Diğer: %2,9
Kadıköy	458.638	257*	1.324	22.566	%4,92	Özbek: %39,7 Türkmen: %26,5 Afgan: %9,2 Suriyeli: %5,9 Diğer: %18,7
Beylikdüzü	331.525	4.795	8.302	22.305	%6,73	Suriyeli: %37,2 Afgan: %24 Türkmen: %5,1 İranlı: %5 Diğer: %28,7

İlçe	İlçe Nüfusu	Kayıtlı Suriyeli Nüfus	Yaşayan Suriyeli Nüfus	Yabancı Nüfus	Yabancı Nüfusun İlçe Nüfusuna Oranı	Yabancı Nüfus İçindeki Suriyelilerin Oranı
Pendik	693.599	6.578	11.334	22.109	%3,19	Suriyeli: %51,3 Afgan: %14,5 Özbek: %10,4 Tacik: %6,7 Diğer: %17,2
Şişli	274.289	7.386	5.705	19.500	%7,11	Suriyeli: %29,3 Türkmen: %9,6 Nijeryalı: %9,1 Moğol: %8,4 Diğer: %43,6
Sancaktepe	414.143	13.159	16.445	19.219	%4,64	Suriyeli: %85,6 Afgan: %4,6 Türkmen: %4 Iraklı: %2 Diğer: %3,8
Ataşehir	416.318	1.361	3.377	17.189	%4,13	Afgan: %26,5 Suriyeli: %19,6 Özbek: %18,3 Türkmen: %13,8 Diğer: %21,7
Üsküdar	529.145	2.958	4.008	16.469	%3,11	Afgan: %31,5 Suriyeli: %24,3 Özbek: %14,1 Türkmen: %9,1 Diğer: %20,9
Maltepe	497.034	2.148	3.065	15.655	%3,15	Özbek: %26,6 Suriyeli: %19,6 Afgan: %15,1 Türkmen: %14,6 Diğer: %24
Beykoz	246.700	2.141	4.416	15.338	%6,22	Afgan: %38 Suriyeli: %28,8 Türkmen: %14,8 Özbek: %6,2 Diğer: %12,1

İlçe	İlçe Nüfusu	Kayıtlı Suriyeli Nüfus	Yaşayan Suriyeli Nüfus	Yabancı Nüfus	Yabancı Nüfusun İlçe Nüfusuna Oranı	Yabancı Nüfus İçindeki Suriyelilerin Oranı
B.çekmece	247.736	3.486	5.005	11.710	%4,73	Suriyeli: %42,7 Türkmen: %11,5 Afgan: %11,2 Özbek: %8,8 Diğer: %25,8
Sarıyer	342.503	1.987	2.771	11.307	%3,30	Suriyeli: %24,5 Türkmen: %19,5 Özbek: %16,7 Afgan: %4,4 Diğer: %35
Kartal	461.155	1.802	2.457	9.271	%2,01	Suriyeli: %26,5 Özbek: %23,7 Afgan: %15,7 Türkmen: %9,4 Diğer: %24,6
Tuzla	255.468	2.957	4.816	8.638	%3,38	Suriyeli: %55,8 Özbek: %15,6 Afgan: %8,6 Türkmen: %5,8 Diğer: %14,2
Bakırköy	220.668	2.475	790	8.130	%3,68	Türkmen: %33,2 Özbek: 15,5 İranlı: %10,1 Suriyeli: %9,7 Diğer: %31,5
Silivri	187.621	2.052	3.873	5.834	%3,11	Suriyeli: %66,4 Çinli: %15 Afgan: %4 Özbek: %2 Diğer: %12,6
Beşiktaş	181.074	613	637	5.571	%3,08	Türkmen: %28,5 Özbek: %13,5 Suriyeli: %11,4 Azeri: %7,6 Diğer: %39,1

İlçe	İlçe Nüfusu	Kayıtlı Suriyeli Nüfus	Yaşayan Suriyeli Nüfus	Yabancı Nüfus	Yabancı Nüfusun İlçe Nüfusuna Oranı	Yabancı Nüfus İçindeki Suriyelilerin Oranı
Çekmeköy	251.937	1.973	3.067	5.257	%2,09	Suriyeli: %58,3 Afgan: %13,1 Özbek: %12,5 Türkmen: %12 Diğer: %4,1
Çatalca	72.966	336	419	974	%1,33	Suriyeli: %43 Afgan: %22 Türkmen: %8,6 Özbek: %7,2 Diğer: %19,2
Adalar	16.119	122	145	941	%5,84	Afgan: %19,7 Gürcü: %18,6 Suriyeli: %15,4 Türkmen: %14,9 Diğer: %31,5
Şile	36.516	284	444	863	%2,36	Suriyeli: %51,4 Afgan: %21,8 Türkmen: %12,9 Özbek: %11,7 Diğer: %2,2

Kaynak: IOM&GİGM, Mayıs-Temmuz 2019 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2018

* IOM&GİGM Mayıs-Temmuz 2019 raporunda Kadıköy ilçesine ait kayıtlı Suriyeli sayısı verilmemiştir. Bu sebeple Kadıköy'deki kayıtlı Suriyeli sayısı olarak GİGM'den temin edilen, 31.12.2019 tarihli ilçe bazlı geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı kullanılmıştır.

İstanbul'da gelişmişlik düzeyi en düşük ilçelerin en yüksek sayıda mülteciye ev sahipliği yaptığı görülmektedir.

İstanbul İlçeleri Gelişmişlik Endeksi ve Mülteciler

İNGEV tarafından yapılan insani gelişme endeksi çalışmasında⁸⁵ Türkiye'deki bazı il ve ilçelerin gelişmişlik durumları 9 alandaki (Yönetişim ve Saydamlık Endeksi, Sosyal Kapsama Endeksi, Ekonomik Durum Endeksi, Eğitim Endeksi, Sağlık Endeksi, Sosyal Yaşam Endeksi, Çevresel Performans Endeksi, Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi) puanlama ile ortaya konulmaktadır. Bu karşılaştırmalı çalışmada İstanbul'un Şile dışındaki 38 ilçesine ilişkin verilere ulaşmak mümkündür. Buna göre 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde İstanbul'un

en gelişmiş ilk üç ilçesi Kadıköy (86,4), Beşiktaş (79,6) ve Şişli (65,2) iken, en az gelişmiş ilçeler Arnavutköy (24), Bağcılar (27) ve Sultangazi (28,8) olarak tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda görüleceği üzere, mülteci sayıları ve yoğunluğu ile gelişmişlik arasında belirgin bir ters ilişki söz konusudur. Yani istisnalar dışında en yüksek sayıdaki mültecinin en yoksul ve gelişmişlik endeksinde alt sıralarda bulunan ilçeler olduğu, gelişmiş ilçelerde ise çok az sayıda mülteci bulunduğu görülmektedir. Tablo, gelişmişlik endeksinde 100 üzerinden 50 ve üzerinde puan alan ilçelerin, İstanbul'da mülteci sayısı ve yoğunluğu en az olan ilçeler olduğunu göstermektedir. Bu durumun yoksulluğu artırıcı bir etki yaratması da mümkündür.

85 İl ve ilçelere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı", ADNKS Sonuçları, TÜİK, 2020.

85 Murat Şeker, Cenk Ozan, Berna Yaman, "Yerelleşen İnsani Gelişme", İnsani Gelişme Endeksi, INGEV, 2020, (Erişim tarihi: 21.04.2021), https://ingev.org/raporlar/Yerellesen_Insani_Gelisme.pdf.

Tablo 13: İstanbul’da İlçelerin İnsani Gelişme Endeksi Verileri ve Mülteci Nüfusuna Göre Sıralaması

İlçe	Yönetişim ve Saydamlık Endeksi	Sosyal Kapsama Endeksi	Ekonomik Durum Endeksi	Eğitim Endeksi	Sağlık Endeksi	Sosyal Yaşam Endeksi	Çevresel Performans Endeksi	Ulaşım ve Erişilebilirlik Endeksi	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi	İGE-i Genel Endeks	Mülteci Nüfusuna Göre Sıralama
Kadıköy	79,7	69,8	81,0	95,7	89,6	88,8	82,5	86,4	83,6	86,4	20
Beşiktaş	78,5	61,1	86,7	96,5	77,3	81,9	44,0	72,1	65,6	79,6	35
Şişli	72,4	58,7	75,0	74,8	86,8	74,7	23,4	64,1	37,1	65,2	23
Bakırköy	64,1	12,1	80,2	86,8	59,4	59,1	52,5	83,0	64,9	60,2	33
Sarıyer	76,9	44,0	64,1	68,8	79,6	57,7	70,6	62,7	49,1	60,0	30
Üsküdar	79,8	32,4	47,8	71,9	67,2	64,8	49,2	82,8	36,9	54,3	26
Ümraniye	76,8	56,5	46,7	58,1	60,0	41,6	9,1	54,8	24,1	50,7	19
Ataşehir	96,2	25,5	42,7	69,1	72,3	47,6	15,1	72,9	36,6	50,5	25
Beyoğlu	80,5	38,4	55,6	49,4	64,1	80,1	32,1	80,1	28,5	49,8	7
Maltepe	71,2	34,1	47,2	71,6	59,4	48,2	40,4	74,8	53,8	49,6	27
Beylikdüzü	82,8	25,1	39,0	71,2	53,7	40,0	32,2	50,5	53,8	47,5	21
Kartal	84,4	33,7	39,7	62,8	61,0	45,2	27,8	73,1	40,1	47,1	31
Fatih	68,6	19,8	51,7	58,3	72,0	64,7	52,5	82,5	29,0	46,7	2
Avcılar	71,1	35,2	36,2	58,0	49,7	45,3	78,2	57,1	52,6	45,3	13
Çekmeköy	94,8	35,1	33,1	61,4	40,1	37,6	40,5	68,9	24,0	45,2	36
Tuzla	81,7	31,7	36,4	59,8	51,5	61,1	38,6	72,9	23,7	44,8	32
Başakşehir	87,6	29,2	48,6	63,2	40,1	40,7	19,1	56,8	29,4	44,7	3
Pendik	74,7	44,8	33,4	53,2	58,8	38,0	17,2	73,3	18,8	41,6	22
Büyükçekmece	71,8	17,0	43,5	62,7	49,3	32,8	33,5	61,2	48,0	40,8	29
Eyüpsultan	68,6	23,0	39,9	60,3	48,0	40,8	38,5	67,1	39,6	40,3	18
Beykoz	85,5	20,0	37,1	57,5	47,7	35,8	44,5	55,1	35,1	40,1	28
Küçükçekmece	77,6	23,2	37,1	53,7	49,8	45,7	43,1	66,7	19,5	39,2	8
Bahçelievler	79,1	19,3	32,4	60,0	69,8	38,3	12,1	49,7	38,2	39,0	14
Zeytinburnu	69,4	34,3	40,7	51,7	61,0	33,7	15,8	76,3	21,4	38,3	9
Gaziosmanpaşa	77,0	45,7	28,9	44,3	68,3	36,9	10,1	55,3	27,8	37,8	12
Kağıthane	64,4	34,3	32,9	54,5	55,7	49,4	14,8	77,4	16,7	37,6	10
Bayrampaşa	74,6	23,4	33,7	53,7	47,8	34,0	14,9	67,9	17,3	37,5	15
Silivri	56,9	53,1	33,7	50,1	60,3	20,0	54,3	37,7	27,3	36,2	34
Adalar	39,0	3,4	60,2	64,2	42,1	53,8	9,3	51,5	28,1	36,1	38
Güngören	70,0	31,8	36,0	53,8	49,7	29,9	7,2	54,2	31,8	35,7	17
Sancaktepe	76,2	42,6	27,5	45,1	52,3	26,3	27,5	53,0	22,0	34,2	24
Esenler	79,6	35,7	27,3	39,3	55,4	49,0	24,3	61,6	14,0	33,9	6
Esenyurt	71,2	19,1	33,0	47,1	46,3	48,0	15,6	48,6	44,3	33,8	1
Çatalca	74,9	23,7	22,5	56,2	40,1	23,9	40,6	48,6	30,7	32,8	37
Sultanbeyli	73,2	59,4	26,9	33,4	50,7	26,9	15,1	52,8	20,1	32,0	16
Sultangazi	82,1	32,4	17,3	35,0	43,8	29,4	16,7	47,7	39,4	28,8	5
Bağcılar	81,8	7,3	34,8	41,2	46,6	29,0	3,8	62,3	12,9	27,0	4
Arnavutköy	78,5	15,6	25,1	35,8	38,2	34,0	20,7	46,1	13,4	24,0	11

Kaynak: İNGEV, 2020

İstanbul Araştırması Detayı

Araştırma kapsamında İstanbul'da 40 belediyede 40'ı belediye başkan yardımcısı statüsünde olmak üzere toplam 121 belediye temsilcisi ile görüşülmüştür.

Tablo 14: İstanbul'da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
İstanbul	İstanbul (büyükşehir bel.)	3	1	1	1	3
	Adalar	3	1	1	1	3
	Arnavutköy	3	1	1	1	3
	Ataşehir	3	1	0	2	3
	Avcılar	3	1	1	1	3
	Bağcılar	3	1	1	1	3
	Bahçelievler	3	1	1	1	3
	Bakırköy	3	1	0	2	3
	Başakşehir	3	1	1	1	3
	Bayrampaşa	3	1	1	1	3
	Beşiktaş	3	1	0	2	3
	Beykoz	3	1	1	1	3
	Beylikdüzü	3	1	1	1	3
	Beyoğlu	3	1	1	1	3
	Büyükkçekmece	3	1	1	1	3
	Çatalca	3	1	1	1	3
	Çekmeköy	3	1	1	1	3
	Esenler	3	1	1	1	3
	Esenyurt	3	1	1	1	3
	Eyüpsultan	3	1	1	1	3
	Fatih	3	1	1	1	3
	Gaziosmanpaşa	3	1	1	1	3
	Güngören	3	1	1	1	3
	Kadıköy	3	1	1	1	3
	Kâğıthane	3	1	1	1	3
	Kartal	3	1	1	1	3
	Küçükçekmece	3	1	1	2	4
	Maltepe	3	1	1	0	2
	Pendik	3	1	1	1	3
	Sancaktepe	3	1	1	1	3
	Sarıyer	3	1	1	1	3
	Silivri	3	1	1	1	3
	Sultanbeyli	3	1	1	1	3
	Sultangazi	3	1	0	2	3
	Şile	3	1	1	1	3
	Şişli	3	1	1	1	3
	Tuzla	3	1	1	1	3
	Ümraniye	3	1	1	1	3
	Üsküdar	3	1	1	1	3
	Zeytinburnu	3	1	2	1	4
Toplam	40 belediye	120	40	37	44	121

İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İstanbul Büyükşehir Belediyesinde (İBB) 2019 yılı çalışmaları değerlendirildiğinde çok kısıtlı miktarda yapılan gıda ve medikal malzeme desteği dışında Suriyeliler ve diğer göçmen ve mülteci gruplar için çok amaçlı nakit desteği, ayni yardımlar ve sosyal hizmet projeleri bulunmadığı görülmektedir. İBB'de araştırmaya katılan belediye temsilcileri, İBB bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların yoğunluklu olarak 2019 yılı itibarıyla başladığını ve gelecek dönemlerde hizmet miktarı ve çeşitliliğin artırılmasına yönelik çalışmalar yürütüldüğünü belirtmiştir.

İBB'de Sosyal Hizmetler Müdürlüğü altında 2019 yılında bir göç birimi kurulmuştur. Bu birim, Göç İdaresi Müdürlüğü, bakanlıklar, İŞKUR ve ilçe belediyeleri gibi kamu kurumlarıyla, İstanbul'daki ilçe belediyeleriyle, uluslararası kuruluşlarla, sivil toplum kuruluşlarıyla ve üniversitelerle iş birliği içerisinde çalışmaktadır.

Birimin faaliyetleri İBB bütçesinin yanı sıra UNHCR ve IOM gibi uluslararası kuruluşlar ve AB fonlarından alınan mali destek ve personel desteğiyle sürdürülmektedir.⁸⁶

İBB'nin İstanbul'da ikamet eden Suriyeli mülteciler hakkında kısmi kayıtlara sahip olduğu ifade edilmiştir. Kayıtların önemli bir kısmı, İBB'ye başvuran mültecilerden edinilen verilerden oluşmaktadır. Kayıtların kapsamının İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve İl Emniyet Müdürlüğünden alınan verilerle genişletildiği not edilmiştir.

2019 yılı çalışmaları incelendiğinde İBB bünyesinde göçmenlerin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere oluşturulmuş bir toplum merkezi ve tam zamanlı görev yapan bir tercüman bulunmamaktadır. 2019 yılında belediye meclisinde bir göç komisyonu da oluşturulmamıştır.⁸⁷ 2019 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerin ardından alanda çalışan paydaşların ve ilçe belediyelerinin katılımıyla bir dizi toplantı ve çalıştay düzenlenerek göç konusunda

⁸⁶ Araştırma tamamlandıktan sonra, 2021 yılında İBB Göç ve Uyum Politikaları Şube Müdürlüğü kurulmuştur.

⁸⁷ Araştırma tamamlandıktan sonra, 2021 yılında İBB Meclisinde Göç, Göçmen ve Mülteciler Komisyonu kurulmuştur.

katılımcı ve kapsayıcı politikalar geliştirilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır. 2020-2024 Göç ve Uyum Eylem Planı'nda İBB; (1) Koordinasyon, (2) Kapasite Geliştirme, (3) Araştırma, Veri Toplama ve Haritalandırma ve (4) Birlikte Yaşam ve Uyum gibi ihtiyaca göre önceliklendirilen 4 stratejik amaç temelinde faaliyetlerini şekillendirmiştir.⁸⁸ İBB'nin 2020-2024 Stratejik Planında⁸⁹ "Küresel ölçekte mülteci geçişlerine ve yerleşimlerine yönelik sosyal politikalar geliştirilerek STK işbirlikleri de artırılmalıdır. Entegrasyon süreçleri için uyum projeleri geliştirilmelidir. Geçici yardımlar yerine kalıcı çözümler üretecek politikalar benimsenmelidir." ifadesine yer verilmektedir. Ayrıca "paydaş analizi" bölümünde "İBB'nin sunduğu en önemli üç hizmetin sırasıyla; ulaşım, temizlik ve cenaze hizmetleri olduğu tespit edilirken gelecekte daha fazla önem vermesi gereken hizmetlerin ise sırasıyla; ulaşım, yeşil alan ve mülteci sorunu olduğu belirtilmiştir."

denilmektedir. Stratejik Planda "Mülteci politikaları kalıcı çözümler üretecek şekilde planlanmalı." ifadesine de yer verilmektedir.

İstanbul İlçe Belediyeleri

Nakdi ve Ayni Yardımlar

İstanbul'daki 39 ilçe belediyesinin 21'i (%54) vatandaşlar için nakdi yardım sağlarken sadece 10'u (%26) Suriyeli mülteciler için nakdi yardımda bulunmaktadır. Nakdi yardımda bulunmayan belediyeler yardımda bulunmamalarının başlıca sebeplerini mevzuattaki kısıtlılıklar, bütçe bulunmaması ve ilçe sınırlarında göçmen ve mültecilerden bu yönde bir talep olmaması şeklinde sıralamışlardır.

İlçe belediyelerinin 31'i (%80) Suriyeli mültecilere ayni yardımlarda bulunduklarını ifade etmiştir. Belediyelerin sağladıkları yardımlar içerisinde gıda ve giysi yardımları başta gelmektedir. Takiben kırtasiye

88 MBB Göç Platform Bülteni, Sayı 11, Temmuz-Eylül 2020, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2020/08/31/833d8911-8784-4b96-99d2-86f983f3a637.pdf>.

89 "2020-2024 Stratejik Planı", İBB, 2020, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2020/2/İBB-STRATEJİK-PLAN-2020-2024.pdf>.

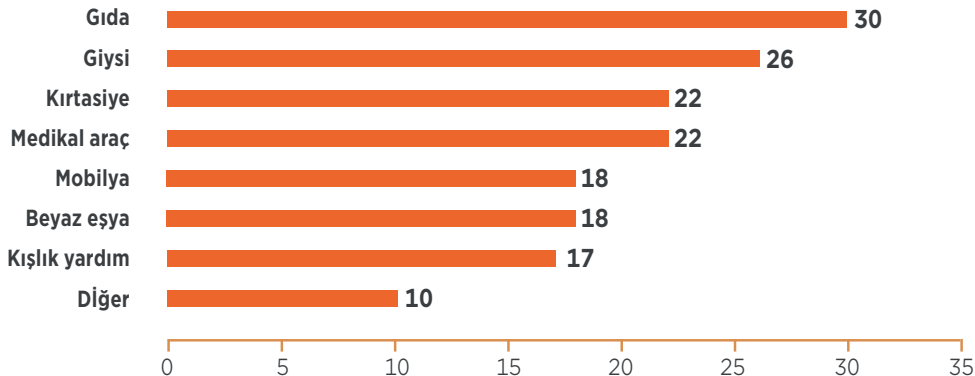
ve medikal araç yardımları ile mobilya yardımı, beyaz eşya yardımı ve kışlık yardımlar da belediyeler tarafından yapılan diğer aynı yardımlar olarak listede yer almaktadır.

Belediyelerin aynı yardım sağlamama sebepleri ise nakdi yardım sağlamama sebepleriyle benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Mevzuatla ilgili belirsizlik aynı yardım sağlanmaması konusunda birinci neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Belediyelerin belirttiği diğer

sebepler ise yine mevzuattaki kısıtlılıklar ve konu hakkında talep bulunmaması olarak ifade edilmiştir. Ancak nakdi yardımdan farklı olarak aynı yardım konusunda belediyeler, bütçe kısıtlılıklarını çok önemli bir engel olarak görmemektedir. Konuyu çoğunlukla “yoksullar ve muhtaçlar ile dayanışma” bağlamında ele alan belediyeler, muhatapların vatandaş olup olmamasından bağımsız biçimde muhtaçlık durumlarına göre aynı yardımlara karar verdiklerini ifade etmiştir.

Grafik 18: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Aynı Yardım Çeşitleri - İstanbul

2019 yılında belediye sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere sağlanan aynı yardım çeşitleri nelerdir? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=31)

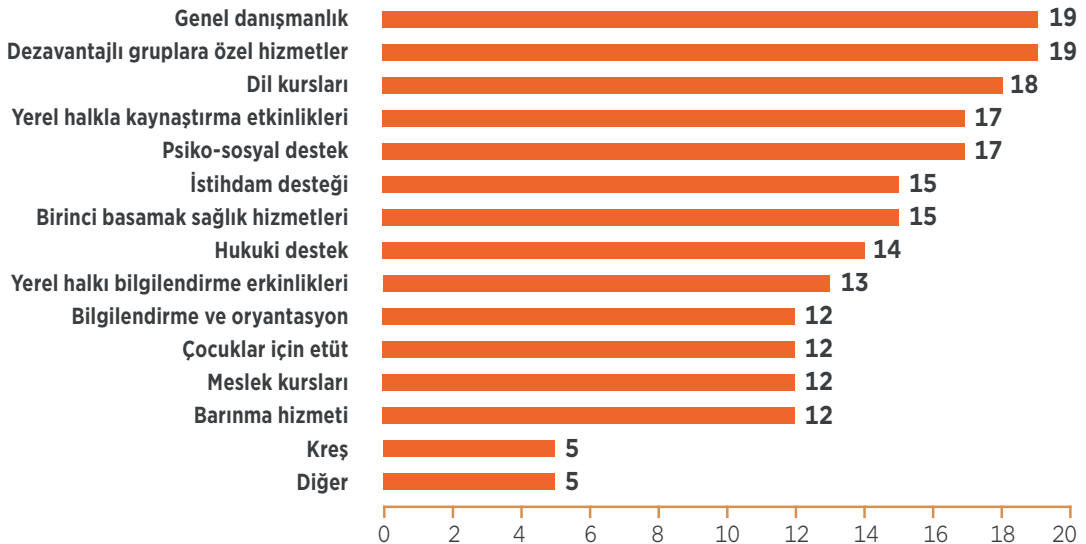
Sosyal Hizmet Programları

Belediyelerin 27'sinde (%69) ilçelerinde ikamet eden Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet programları bulunmaktadır. İlçe belediyeleri tarafından Suriyeli mültecilere sunulan sosyal hizmet programları arasında genel danışmanlık ve dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler birinci sırada gelirken dil kursları, yerel halk ile mülteciler arasında kaynaştırma etkinlikleri, psiko-sosyal destekler ve istihdam

desteğinin yanı sıra birinci basamak sağlık hizmetleri ve hukuki destek programları da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Mültecilerin yanı sıra yerel halka yönelik bilgilendirme faaliyetleri de belediyeler tarafından yürütülen bir diğer sosyal hizmet çalışmasıdır. Çocuklar için etüt çalışmaları, meslek kursları, barınma ve kreş hizmetleri de daha az olmakla birlikte belediyeler tarafından sağlanan sosyal hizmetler arasında yer almaktadır.

Grafik 19: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmet Çeşitleri - İstanbul

2019 yılında belediyeniz tarafından Suriyeli mültecilere sağlanan sosyal hizmetleri işaretleyiniz. (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=27)

İşbirlikleri ve Paydaşlar

İstanbul'un ilçe belediyelerine mültecilere sağladıkları hizmetler özelinde 2019 yılında yaptıkları işbirlikleri sorulduğunda belediyelerin farklı sektörlerden kurumlarla işbirliklerine dâhil oldukları görülmüştür. İstanbul'daki ilçe belediyelerinin işbirliklerinde partner olarak tercih ettikleri kurumların başında kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar ve ulusal düzeyde faaliyet

gösteren sivil toplum kuruluşları gelmektedir.

Belediyelerin iş birliği yaptığı kamu kurumları arasında kaymakamlıklar, kaymakamlığa bağlı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, İŞKUR, belediye birlikleri, Emniyet Müdürlüğü ve Göç İdaresi Müdürlüğü bulunmaktadır. Belediyelerin mültecilerle ilgili çalışmalarda en çok iş birliği yaptığı uluslararası kuruluşlar

Grafik 20: İlçe belediyelerinin İş Birliği Yaptığı Kurumlar - İstanbul

Belediye olarak 2019 yılında Suriyeli mültecilere sağladığınız hizmetler konusunda hangi kurumlarla işbirlikleri yaptınız? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=39)

ise UNHCR, IOM ve UNDP olarak ifade edilmiştir. En çok iş birliği yapılan yerel sivil toplum kuruluşları ise Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği ve Türk Kızılay'dır.

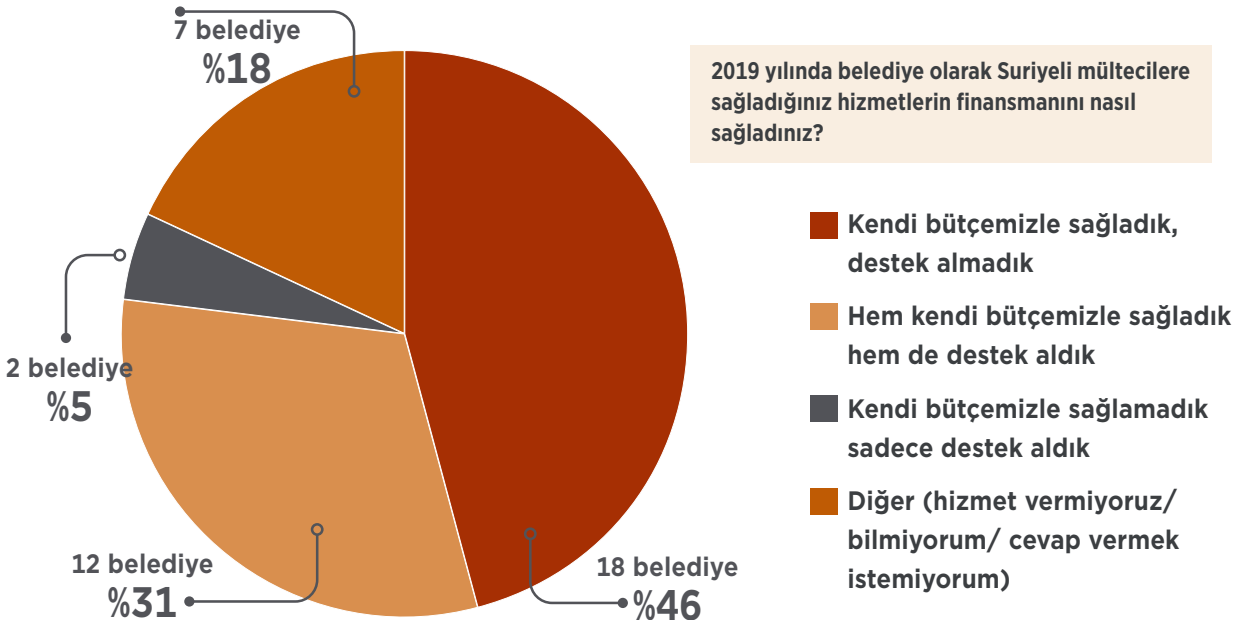
Finansman ve Personel Desteği

Görüşme yapılan belediyelerden 18'i (%46) Suriyeli mültecilere yönelik hizmetlerin finansmanını kendi bütçelerinden karşıladıklarını ifade etmiştir. 12'si (%31) hem kendi bütçesinden karşıladığını hem

destek aldığını, 2'si (%5) ise tüm finansmanı dış kaynaklar yoluyla sağladığını belirtmiştir.

Belediyelere Suriyeli mültecilere sağladıkları hizmetler için fon ve bağış desteği veren kurumların başında uluslararası örgütler ile ulusal ve yerel düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları gelmektedir. En çok fon/bağış desteği alınan uluslararası kurumlar arasında UNHCR birinci sırada gelirken ulusal ve yerel sivil toplum kuruluşlarından Hayata Destek Derneği ve Türk

Grafik 21: Belediyelerin Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmetler için Destek Alma Durumları - İstanbul

Kızılay öne çıkmaktadır. Bir uluslararası kurum olarak Alman Uluslararası İş birliği Kurumu (GIZ) da sıklıkla destek alınan kurumlar arasında sıralanmıştır.

Dış kaynak desteği almayan belediyelerin destek almama sebepleri arasında finansal destek imkânlarından haberdar olmama ve/veya konuyla ilgilenecek personel bulunmaması yoğunluklu olarak ifade edilmiştir. Az sayıda belediye temsilcisi ise görev yaptıkları belediyelerin bütçelerinin hali hazırda göçmen ve mültecilere yönelik sağlanan hizmetler için yeterli olduğunu belirtmiştir.

Kurumsal Yapılanma

Belediyeler göçmen ve mültecilere sağladıkları hizmetlerin yönetimi için farklı kurumsal yapılanma biçimleri benimsemektedir. İstanbul ilçe belediyelerinin bir bölümü belediye bünyesinde, belediye personelinin desteğiyle faaliyetlerine devam eden, Suriyeli mültecilerin kullanımına açık ve mültecilerin ihtiyaçlarına uygun hizmet sunumunda bulunan toplum merkezleri olduğunu belirtmiştir. Belediyelerin bir

kısımının bu merkezleri kendi bürokratik yapılanmalarının bir parçası olarak kurdukları gözlemlenmiştir. Belediyelerde aynı zamanda mültecilere yönelik sosyal hizmet sunumunun sağlanmasına yönelik dernekleşme ve sivil toplum kuruluşları ile yakın işbirliklerinin kurulması yoluna gidildiği de görülmektedir. Bu bağlamda birçok belediyede göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda bulunan merkezlerin faaliyetlerini belediyeye iş birliği içerisindeki dernekler üzerinden yürüttükleri görülmektedir. Bu merkezlerin çoğu ilçe belediyeleri önderliğinde ve uluslararası kurumların desteğiyle kurulmuş ve yine bu desteklerle faaliyetlerini sürdürmektedir.

İlçe belediyelerinin 10'u (%26) Sosyal Destek Hizmetleri, Sosyal Yardım İşleri, Kültür ve Sosyal İşler, Strateji Geliştirme, Dış İlişkiler, Kadın ve Aile Hizmetleri gibi müdürlüklerin altında göç birimleri kurmuştur. İstanbul ilçe belediyeleri arasında ilk göç birimi ise 2009 yılında Suriye kaynaklı kitlesel göç süreci öncesinde de bulunduğu konum itibarıyla önemli bir geçiş bölgesi olan ve çok sayıda göçmen ve mültecinin

bulunduğu Zeytinburnu Belediyesi tarafından kurulmuştur.

Belediyelerde göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunan toplum merkezleri ve çalışmaların koordinasyonundan sorumlu göç birimlerinin insan kaynağı incelendiğinde ise personel sayısının belediyeler arasında farklılaştığı görülmektedir. En çok personel sayısına sahip birim/merkezin 16 çalışanı bulunmaktadır. Ancak tek bir çalışanı olan birim/merkezler de bulunmaktadır. Birim ve merkez çalışanları arasında tercüman, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog, sağlık personeli ve avukat gibi meslek elemanları bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre belediyelerin sadece 16'sında (%41) en az bir tercüman görev yapmaktadır.⁹⁰

Belediyeler çoğunlukla Stratejik Planlarındaki GZTF, SWOT ve PESTLE analizlerinde göçmen ve mültecilerle ilgili değerlendirmelere yer vermektedir. Beylikdüzü

Belediyesi, Sultanbeyli Belediyesi, Şişli Belediyesi ve Zeytinburnu Belediyesi Stratejik Planlarında göçmen ve mültecilerle ilgili hedeflere yer verilmiştir.

Veri Yönetimi ve Takibi

39 ilçe belediyesinin 24'ü (%62) ilçelerinde ikamet eden Suriyeli mültecilere dair güncel kayıtlara sahip olduklarını ifade etmiştir. Bu verilere ne şekilde eriştikleri sorulduğunda, güncel verilere erişimi olan belediyelerin 13'ü bu verileri sahadan kendilerinin topladıklarını belirtirken bazı belediyeler ise ellerinde sadece kendilerine yardım talebiyle başvuruda bulunan mülteci ailelere dair veriler olduğunu ifade etmiştir. Belediyelerin veri için başvuruda bulunduğu kurumlar arasında ise GİGM, UNHCR, Emniyet Müdürlüğü, TÜİK, bazı yerel STK'lar ve mahalle muhtarları yer almaktadır. Güncel verilere erişimi olan belediyelerin 10'u ise bu verileri saklamak için belediye bünyesinde yer alan bir yazılım kullandıklarını ifade etmiştir.

⁹⁰ Belediyelerde göç birimi kurulması durumunda istihdam edilmesine ihtiyaç duyulan kadrolar incelendiğinde tercüman istihdamı birinci sırada gelirken takiben sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, psikolog ve avukat istihdamı belediye temsilcileri tarafından en sık dile getirilen kadro ihtiyaçlarıdır. Göç biriminde çalışacak kişilerin sahip olması gereken özelliklere bakıldığında ise ilk iki sırada göçmen ve mültecilere ilişkin mevzuat bilgisi ile dil bilgisi ön plana çıkmaktadır. 3. sırada saha tecrübesi ve 4. sırada empati kurma yeteneğinin bulunması gerektiği belirtilmiştir. Bkz. Merve Ağca, Göç Yönetiminin Yeni Aktörleri Olarak Yerel Yönetimler, s. 136.

Geçici Koruma Kimliği Olmayan Suriyeliler ve Diğer Milletlerden Mülteciler

Toplam 39 ilçe belediyesinin 22’sinde geçici koruma kimliği olmayan Suriyeli mültecilerin, 17’sinde başka ile kayıtlı Suriyeli mültecilerin, 34’ünde ise Suriyeliler dışındaki diğer milletlerden göçmen ve mültecilerin de belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik sağladığı hizmetlerden faydalanabildikleri belirtilmiştir.

Bursa

Bursa ili gün geçtikçe artan sayıda mülteci ve düzensiz göçmenin yaşamayı tercih ettiği illerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. GİGM’in 21 Nisan 2021 tarihi itibarıyla Bursa için verdiği geçici koruma

kapsamındaki Suriyeli sayısı 179.590 iken, IOM&GİGM’in 2018 saha çalışmasına göre bu sayı 211 bin, toplam yabancı sayısı ise 223.363’tür.⁹¹ Bursa’da göçmen ve mülteci gruplar içerisinde Suriyelilerin oranı %92,3 iken, %7,7’lik grup içerisinde Gürcüler, Azeriler ve Iraklılar ilk sıralarda gelmektedir. GİGM verilerine göre, Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin en fazla sayıda bulunduğu 7. il olan Bursa’daki Suriyelilerin Bursa nüfusuna oranı ise %5,87’dir. Bursa’da ayrıca 21 Nisan 2021 itibarıyla 41.836 yabancı ikamet izni ile bulunmaktadır. Bursa, ikamet izinlerinde İstanbul, Ankara ve Antalya’nın ardından Türkiye’de dördüncü sırada gelmektedir.

Bursa’da bulunan Suriyelilerin ilçelere dağılımında

Bursa, ikamet izinli yabancı sıralamasında İstanbul, Ankara ve Antalya’nın ardından dördüncü sırada gelmektedir.

⁹¹ IOM&GİGM, Baseline Assessment 24 Provinces of Turkey, s. 23.

Tablo 15: Bursa'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

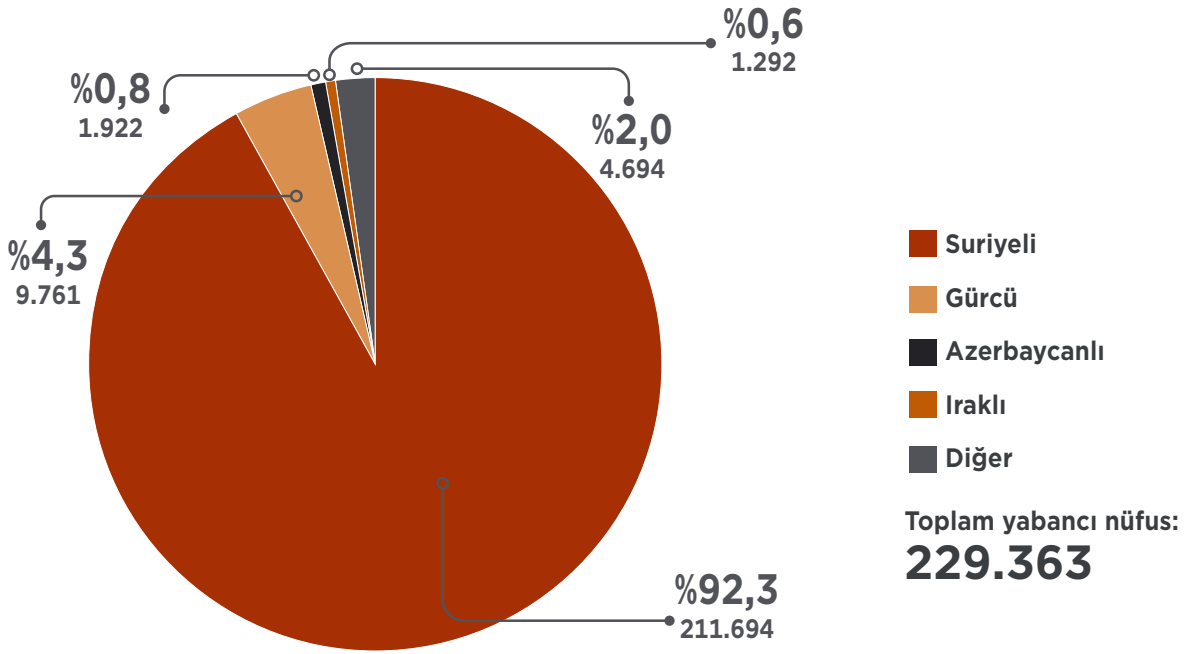
İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Yıldırım	65.049	71.087	71.744	657.176	10,92
Osmangazi	52.984	58.890	59.615	881.459	6,76
İnegöl	16.827	18.484	18.431	281.384	6,55
Gürsu	7.133	7.188	7.557	96.985	7,79
Nilüfer	4.288	4.581	4.566	484.832	0,94
Kestel	3.064	3.228	3.217	70.865	4,54
Orhangazi	2.930	3.247	3.136	80.118	3,91
Karacabey	2.666	2.828	2.794	84.666	3,30
Keles	23	35	2.794	11.499	24,30
Mustafakemalpaşa	1.794	1.938	1.828	101.820	1,80
Yenişehir	1.051	1.624	1.677	54.315	3,09
İznik	837	1.017	1.010	44.102	2,29
Gemlik	414	719	775	115.404	0,67
Mudanya	184	244	241	102.523	0,24
Orhaneli	39	41	45	19.055	0,24
Büyükorhan	29	16	14	9.485	0,15
Harmancık	26	8	7	6.145	0,11
BURSA	163.555	176.773	176.691	3.101.833	5,70

Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

belirgin bir kümelenme olduğu görülmektedir. 2020 yılı Temmuz ayı GİGM kayıtlarına göre toplam 17 ilçesi olan Bursa'da yaşayan 176.691 Suriyelinin (il nüfusuna oranı %5,7) %89'undan fazlası Yıldırım (71.744, ilçe nüfusuna oranı %10,92), Osmangazi (59.615, ilçe nüfusuna oranı %6,76), İnegöl (18.431, ilçe nüfusuna oranı %6,55) ve Gürsu (7.557, ilçe nüfusuna oranı %7,79) olmak

üzere dört ilçede yaşamaktadır. İnegöl hariç diğer üç ilçe merkez ilçe olma niteliği taşıırken bu üç merkez ilçede toplam 140 bin civarında Suriyeli bulunmaktadır. Bursa'nın Nilüfer, Orhangazi, Kestel, Karacabey, Mustafakemalpaşa, Yenişehir ve İznik ilçelerinde 1000-5000 arasındaki sayılarda Suriyeli bulunurken; Büyükorhan, Gemlik, Harmancık, İznik, Karacabey, Keles, Mudanya ve

Grafik 22: Bursa'da Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: IOM&GİGM, Eylül-Kasım 2018, s.23

Orhaneli ilçelerindeki kayıtlı Suriyeli sayıları binin altındadır.

Bursa Araştırması Detayı

Araştırma kapsamında Bursa'da 18 belediyede 17'si belediye başkan yardımcısı olmak üzere toplam 51 belediye temsilcisi ile görüşülmüştür.

Bursa Büyükşehir Belediyesi

Bursa Büyükşehir Belediyesi, sınırları dâhilinde bulunan Suriyeli mültecilere yönelik çalışmalarına

2016 yılı sonrasında başlamıştır. Araştırma bulgularına göre Bursa Büyükşehir Belediyesi Suriyeli mülteciler için gıda, giysi, medikal araç, barınma, yakacak gibi aynı yardımlar sağlamaktadır. Belediye tarafından Suriyeli mültecilere yönelik nakdi yardım yapılmamaktadır. Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde aynı zamanda Suriyeli mülteciler için psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmetleri ve dil kursları

Tablo 16: Bursa’da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Bursa	Bursa (büyükşehir bel.)	3	1	1	1	3
	Büyükorhan	3	1	0	2	3
	Gemlik	3	1	0	1	2
	Görsu	3	1	1	1	3
	Harmancık	3	1	1	1	3
	İnegöl	3	1	0	1	2
	İznik	3	1	1	1	3
	Karacabey	3	1	0	2	3
	Keles	3	1	0	1	2
	Kestel	3	1	1	1	3
	Mudanya	3	1	1	1	3
	Mustafakemalpaşa	3	1	1	1	3
	Nilüfer	3	1	1	1	3
	Orhaneli	3	1	1	1	3
	Orhangazi	3	1	1	1	3
	Osmangazi	3	0	1	2	3
	Yenişehir	3	1	1	1	3
	Yıldırım	3	1	1	1	3
Toplam	18 belediye	54	17	13	21	51

da bulunmaktadır. Mültecilerin belediyeden kısa dönemli barınma/konaklama hizmeti de talep ettikleri görüşmeler esnasında belirtilmiştir. Belediye yer yer yerel halk ve mültecilerin ortak katılımıyla kaynaştırma etkinlikleri düzenlemektedir.

Hizmetlerin geliştirilmesi ve sunumunda Bursa Büyükşehir Belediyesi, çeşitli kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarıyla

işbirlikleri yapmaktadır. Bursa Büyükşehir Belediyesinin iş birliği yaptığı kurum ve kuruluşlar arasında Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Eğitim Müdürlüğü ve Türk Kızılay’ın yanı sıra yerelde faaliyet gösteren dernek ve vakıflar bulunmaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde mültecilere yönelik

sunulan hizmetlerle ilgili olarak finansman veya personel desteği alınmadığı görüşmelerde belediye temsilcileri tarafından ifade edilmiştir. Belediye tarafından çalışmaların finansmanı için dış kaynak başvurularında bulunulduğu ancak başvurulara olumsuz yanıt alındığı belirtilmiştir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından Bursa'da ikamet eden Suriyeliler hakkında belediyenin kendi çabalarıyla oluşturulan bir veri bankası bulunduğu ve verilerin detaylı ve güncel tutulmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Bu veriler belediyeye başvuruda bulunan göçmen ve mültecilerden alınan bilgilerden oluşmakta; belediye tarafından Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğü'nün kendileriyle paylaştığı verilerden de faydalanılmaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesinin göçmen ve mülteciler için sağladığı veya sağlamayı planladığı hizmetler 2020-2024 Stratejik Planında yer almaktadır. Ancak belediye bünyesinde Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir toplum merkezi, bir göç birimi veya belediye meclisinde faaliyet gösteren bir göç komisyonu bulunmamaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesinin göçmen ve mültecilere yönelik sağladığı hizmetlerden geçici koruma kimliği olmayan Suriyeli mültecilerin, farklı bir ile kayıtlı ancak Bursa'da yaşayan Suriyeli mültecilerin ve Suriye dışındaki ülkelerden gelmiş mültecilerin de faydalanabildikleri belirtilmiştir. Belediye tarafından geri gönderme çalışmaları yürütülmediği de görüşmelerde ifade edilmiştir.

Bursa İlçe Belediyeleri

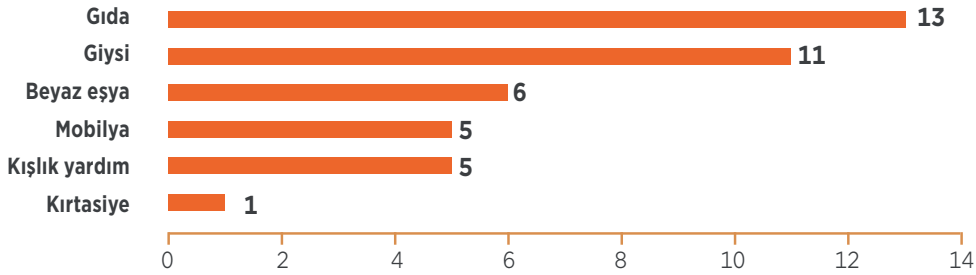
Nakdi ve Ayni Yardımlar

Bursa'daki mülteci nüfusu 17 ilçe belediyesinden özellikle 4'ünde yoğunlaşmıştır. İlçe belediyeleri tarafından sınırlarında ikamet eden vatandaşlar için kısmi nakdi yardımda bulunulduğu ifade edilirken sadece 2 ilçe belediyesi, Suriyeli mülteciler için kısıtlı nakdi yardımda bulunduklarını belirtmiştir. Belediyeler, nakdi yardımda bulunulmamasının sebebini çoğunlukla mevzuatın vatandaş olmayan kişilere nakdi yardım yapılmasına izin vermemesi olarak ifade etmişlerdir. İki belediye ise bu tür bir hizmet için ayrılmış bütçeleri olmadığını belirtmiştir.

Bursa'nın 17 ilçe belediyesinin 13'ü Suriyeli mülteciler için aynı

Grafik 23: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Aynı Yardım Çeşitleri - Bursa

2019 yılında belediye sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere sağlanan aynı yardım çeşitleri nelerdir? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=13)

yardım sağlamaktadır. Sağlanan aynı yardımlar arasında gıda ve giysi yardımı ilk iki sırada yer alırken belediyeler tarafından yapılan diğer aynı yardımlar sırasıyla beyaz eşya yardımı, mobilya yardımı, kışlık yardımlar ve kırtasiye yardımındır.

Sosyal Hizmet Programları

17 ilçe belediyesinin 8'inde Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet programları bulunduğu ifade edilmiştir. Uygulanan sosyal hizmet programları içerisinde psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmetleri, barınma, istihdam, dil kursu, bilgilendirme ve oryantasyon hizmetleri bulunmaktadır.

İşbirlikleri ve Paydaşlar

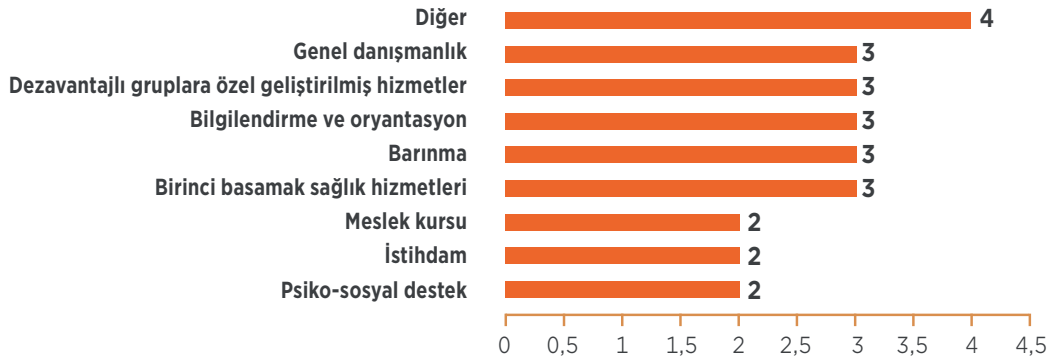
Suriyeli mültecilere yönelik hizmet sunumu ve çalışmalarda Bursa'daki 17 ilçe belediyesinin 5'i kamu kurumlarıyla, üçü ise yerelde faaliyet gösteren STK'larla işbirlikleri yaptıklarını belirtmiştir. Belediyelerin iş birliği yaptığı kamu kurumları arasında Göç İdaresi Müdürlüğü, Emniyet Müdürlüğü, valilikler ve kaymakamlıklar bulunmaktadır. İş birliği yapmayan belediyeler ise çoğunlukla mevzuattaki belirsizlikten dolayı iş birliği yapılmadığını ifade etmiştir.

Finansman ve Personel Desteği

İlçe belediyelerine 2019 yılı içerisinde mültecilere sağladıkları hizmetler için finansman ve/veya personel desteği alıp almadıklarını

Grafik 24: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmet Çeşitleri - Bursa

2019 yılında belediyeniz tarafından Suriyeli mültecilere sağlanan sosyal hizmetleri işaretleyiniz. (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=8)

sorulduğunda 17 ilçe belediyesinin 9'u hizmetleri kendi bütçelerinden sağladıklarını ifade etmiştir. 4 belediye kendi bütçelerinden yaptıkları harcamanın yanı sıra farklı dış kaynaklardan finansman desteği aldıklarını belirtmiştir. İlçe belediyelerine destek veren kurumlar arasında ise kamu kurumları, özel şirketler ve bireysel bağışçılar bulunmaktadır.

Kurumsal Yapılanma

Bursa'daki ilçe belediyeleri arasında İstanbul'daki belediyelere kıyasla toplum merkezi, dernek ve birim kurma eğiliminin daha düşük olduğu

gözlemlenmiştir. Yalnızca Orhangazi Belediyesi 2015 yılında göç yönetiminden sorumlu bir birim kurulduğunu ifade etmiştir. Belediyelerde mültecilere yönelik çalışma yürüten personel sayısının da sınırlı olduğu kaydedilmiştir. Yalnızca Gürsu ve Orhangazi Belediyeleri ikişer personelini göçmen ve mültecilerden sorumlu olmak üzere görevlendirdiğini dile getirmiştir. 17 ilçe belediyesi arasında Orhangazi Belediyesi ve Karacabey Belediyesi belediyede göçmen ve mültecilerle iletişim kurulmasında yardımcı olmak üzere tam zamanlı tercüman

bulundurduklarını belirtmiştir. Görüşme yapılan belediyelerin Meclisleri bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. Osmangazi Belediyesi, Orhangazi Belediyesi ve Yıldırım Belediyesi Stratejik Planlarında göçmen ve mültecilerle ilgili hedeflere yer verilmiştir.

Veri Yönetimi ve Takibi

Görüşme gerçekleştirilen 17 ilçe belediyesi arasında İnegöl, İznik, Mudanya, Mustafakemalpaşa, Nilüfer ve Orhangazi belediyeleri ilçelerinde ikamet eden Suriyeli mültecilere ilişkin kayıtların belediye bünyesinde bulunduğunu belirtmiştir. Tüm belediyeler, mülteciler hakkındaki kayıtları kendi çabalarıyla oluşturduklarını belirtirken Gürsu ve Orhangazi belediyeleri, belediye tarafından toplanan verilere ek olarak GİGM'den alınan verilerin, yine Orhangazi Belediyesi Emniyet Müdürlüğünden alınan verilerin de kullanıldığını ifade etmiştir. Orhangazi Belediyesi oluşturdukları veri setini verileri depolamak ve kullanmak için belediye bünyesinde yer alan bir yazılımdan faydalandıklarını belirtmiştir.

Geçici Koruma Kimliği Olmayan

Suriyeliler ve Diğer Milletlerden Mülteciler

4 ilçe belediyesinde geçici koruma kimliği olmayan veya Bursa'dan başka ile kayıtlı olan Suriyeli mülteciler, 13 belediyede de Suriye dışındaki milletlerden olan göçmen ve mültecilerin belediye tarafından sunulan hizmetlerden faydalanabildikleri ifade edilmiştir.

Kocaeli

Kocaeli ili sanayi ve hizmet sektörüne de ev sahipliği yapan yapısı nedeniyle hem iç göç için çekici bir merkez niteliği taşımakta hem de artan sayıda mülteci ve düzensiz göçmen tarafından tercih edilen bir şehir haline gelmektedir. GİGM verilerine göre 21 Nisan 2021 itibarıyla Kocaeli'ndeki Suriyeli nüfus 55.493'tür ve bu sayı il nüfusunun %2,8'ine tekabül etmektedir. Kocaeli'ne ilişkin IOM& GİGM 2018 saha çalışmasında yer alan veriler de benzerlik göstermektedir. Ek olarak Kocaeli'nde 12.272 ikamet izni ile yaşayan yabancı uyruklu bulunmaktadır. Kocaeli'ndeki toplam yabancı nüfusun %95'inden fazlası Suriyelilerden oluşmaktadır. Sayıları çok daha az olmakla birlikte

Kocaeli'ndeki toplam yabancı nüfusun %95'inden fazlası Suriyelilerden oluşmaktadır.

Azerbaycanlılar, Türkmenler ve Afganlar da Kocaeli'nde bulunan diğer göçmen gruplardır.

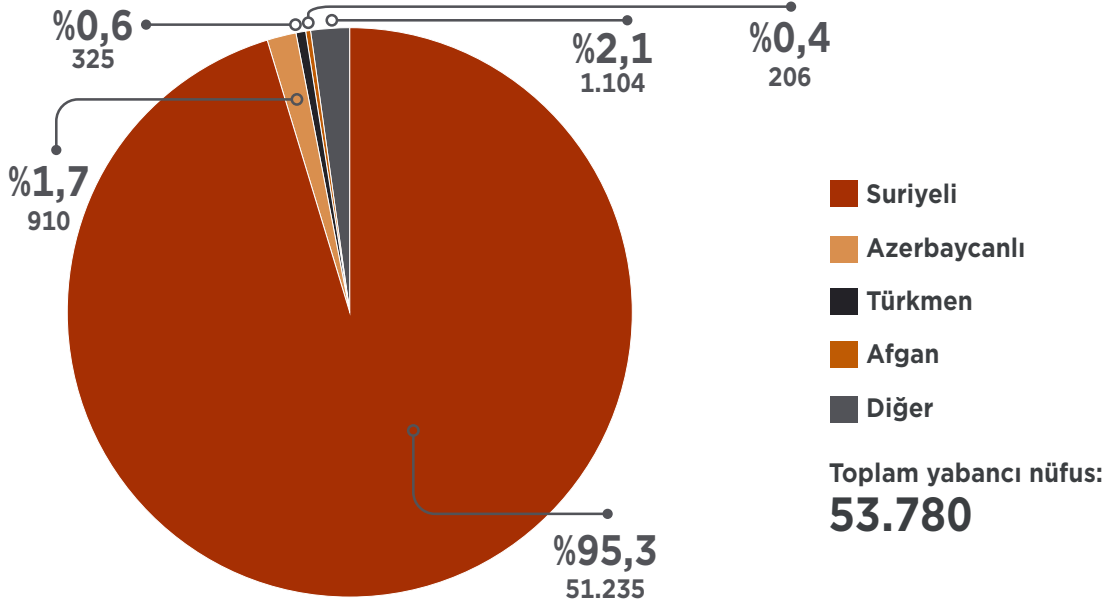
Kocaeli'nde bulunan Suriyelilerin ilçelere dağılımında, Gebze ve Darıca ilçelerinde yoğunluk olduğu görülmektedir. Toplam 12 ilçesi olan Kocaeli'nde GİGM

kayıtlarına göre yaşayan 55 bin (il nüfusuna oranı %2,76) Suriyelinin %25'inden fazlası Gebze (yaklaşık 14 bin, ilçe nüfusuna oranı %3,55), yaklaşık %20'si ise Darıca (yaklaşık 10 bin, ilçe nüfusuna oranı %4,91) ilçelerinde yaşamaktadır. Kocaeli'nin İzmit, Gölcük, Çayırova, Körfez,

Tablo 17: Kocaeli'nde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Gebze	14.486	14.149	13.931	392.945	3,55
Darıca	10.500	10.630	10.548	214.796	4,91
İzmit	5.036	5.824	5.792	365.893	1,58
Gölcük	4.472	4.796	4.749	170.503	2,79
Çayırova	4.125	4.417	4.309	140.274	3,07
Körfez	4.036	4.097	4.027	173.064	2,33
Başiskele	3.565	4.031	3.941	108.185	3,64
Derince	3.214	3.021	2.966	143.884	2,06
Dilovası	2.305	2.596	2.893	51.060	5,67
Kartepe	1.171	1.422	1.469	125.974	1,17
Karamürsel	244	266	255	58.412	0,44
Kandıra	192	198	200	52.268	0,38
KOCAELİ	53.762	55.585	55.080	1.997.258	2,76

Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

Grafik 25: Kocaeli’nde Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: IOM&GİGM, Eylül-Kasım 2018

Başiskele, Derince, Dilovası ve Kartepe ilçelerinde 1000-6000 arasındaki sayılarda Suriyeli bulunurken; Karamürsel ve Kandıra ilçelerindeki kayıtlı Suriyeli sayıları binin altındadır.

Kocaeli Araştırması Detayı

Araştırma kapsamında Kocaeli’nde 13 belediyede 10’u belediye başkan yardımcısı olmak üzere toplam 35 belediye temsilcisi ile görüşülmüştür.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

Kocaeli Büyükşehir Belediyesinde yapılan görüşmelerde,

göçmen ve mültecilere yönelik çalışmaların daha çok 2016 yılı sonrasında başladığı belediye temsilcileri tarafından ifade edilmiştir. Görüşme yapılan belediye temsilcileri Kocaeli sınırlarında bulunan mültecilere yönelik aynı yardımların yanı sıra nakdi yardımda da bulunduğunu belirtmiştir. Belediye bünyesinde mültecilerin faydalanabildiği sosyal hizmet programları arasında birinci basamak sağlık hizmetleri, dezavantajlı (engelli, yaşlı vb.) gruplara özel geliştirilmiş hizmetler,

Tablo 18: Kocaeli'nde Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Kocaeli	Kocaeli (büyükşehir bel.)	3	1	1	1	3
	Başiskele	3	1	1	1	3
	Çayırova	3	1	1	0	2
	Darica	3	0	1	1	2
	Derince	3	1	1	1	3
	Dilovası	3	1	1	1	3
	Gebze	3	1	1	2	4
	Gölcük	3	1	0	2	3
	İzmit	3	0	1	1	2
	Kandıra	3	1	1	1	3
	Karamürsel	3	1	0	1	2
	Kartepe	3	1	1	1	3
	Körfez	3	0	1	1	2
Toplam	13 belediye	39	10	11	14	35

İstihdam hizmeti, dil kursu ve kreş hizmeti bulunmaktadır. Belediye tarafından mültecilere yönelik çalışmalarda İl Göç İdaresi Müdürlüğü ve Türk Kızılay ile iş birliği yapıldığı görüşmelerde ifade edilmiştir. Mültecilere yönelik hizmet sunumunun finansmanı ise belediyenin kendi bütçesinden karşılanmakta ve herhangi bir kurumdan finansman veya personel desteği alınmamaktadır. Yapılan görüşmelerde belediye bünyesinde göçmen ve

mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin toplandığı bir toplum merkezi veya çalışmaların koordinasyonundan sorumlu bir göç birimi ve tam zamanlı çalışan bir tercüman bulunmadığı ifade edilmiştir. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Meclisi bünyesinde Göç Komisyonu da bulunmamaktadır. Belediyenin Stratejik Planında göçmen ve mültecilerle ilgili hedef yer almamaktadır. Kocaeli'nde ikamet eden Suriyeli mültecilere dair güncel kayıt ve verilerin

belediye bünyesinde bulunduğu ve bu verilerin Kocaeli İl Göç İdaresi'nden alındığı belirtilmiştir.

Kocaeli İlçe Belediyeleri

Nakdi ve Ayni Yardımlar

Kocaeli'nde bulunan 12 ilçe belediyesinin 6'sı ilçelerinde ikamet eden vatandaşlara nakdi yardım sağlamaktadır. Vatandaşlara yönelik nakdi yardımda bulunan belediyelerin çoğunlukla Suriyelilere yönelik olarak da nakdi yardımda bulundukları görülmektedir. Suriyelilere yönelik nakdi yardım yapılmamasının sebebi olarak mevzuatın izin vermemesi, belediye tarafından nakdi yardım yapılmıyor olması ve

talep bulunmaması olarak ifade edilmiştir. Az sayıda belediye ise buna ayıracak bütçe olmadığını veya ilçelerinde bu yönde bir talep olmadığını belirtmiştir.

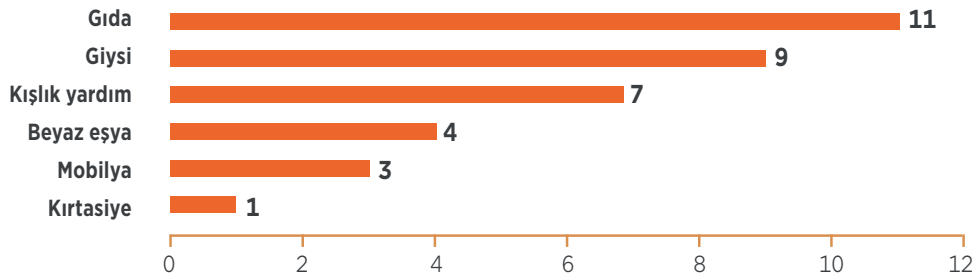
12 ilçe belediyesinin 11'i Suriyeli mülteciler için çeşitli ayni yardımlarda bulunduklarını dile getirmiştir. Yapılan ayni yardımlar arasında gıda yardımı, giysi yardımı, battaniye ve yakacak gibi kışlık yardımlar, beyaz eşya yardımı, mobilya yardımı ve kırtasiye yardımı da bulunmaktadır.

Sosyal Hizmet Programları

Kocaeli'ndeki 12 ilçe belediyesinin 8'inde Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet

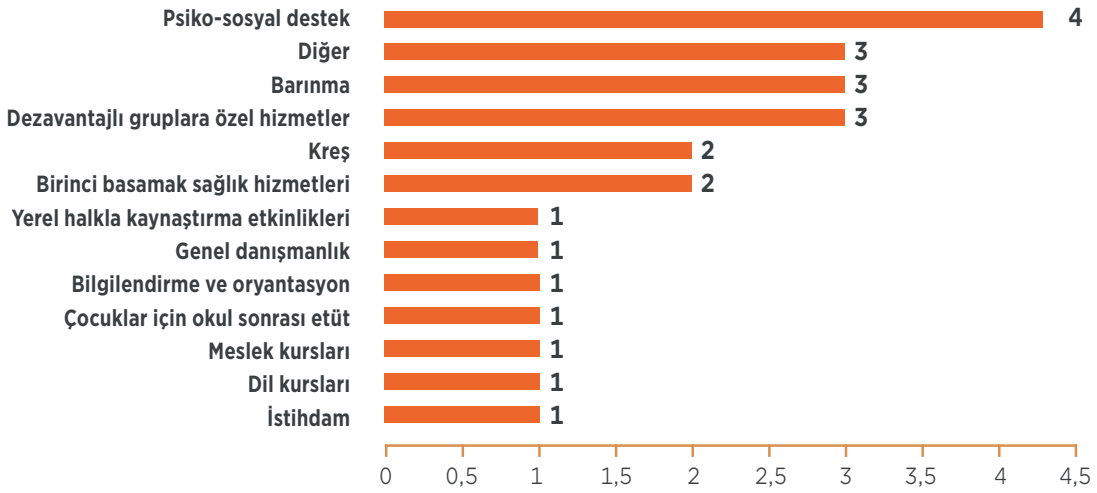
Grafik 26: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mülteciler için Sağladığı Ayni Yardım Çeşitleri - Kocaeli

2019 yılında belediye sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere sağlanan ayni yardım çeşitleri nelerdir? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=11)

Grafik 27: İlçe Belediyelerinin Suriyeli Mültecilere Sağladığı Sosyal Hizmet Çeşitleri - Kocaeli

2019 yılında belediyeniz tarafından Suriyeli mültecilere sağlanan sosyal hizmetleri işaretleyiniz. (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=8)

programları bulunmaktadır. Bu programlar arasında psiko-sosyal destekler birinci sırada gelirken takiben engelliler ve yaşlılar gibi dezavantajlı gruplara yönelik geliştirilen hizmetler, barınma, birinci basamak sağlık hizmetleri, kreş gibi hizmetler de ilgili programlar arasında yer almaktadır. Yerel halk ile mülteciler arasında kaynaştırma etkinlikleri, genel danışmanlık, bilgilendirme ve oryantasyon, çocuklar için okul sonrası etütler, dil kursları ve meslek kursları ile istihdam desteği de daha nadir olmakla birlikte belediyeler

tarafından sunulan hizmetler arasındadır.

İşbirlikleri ve paydaşlar

Kocaeli ilçe belediyeleri mültecilere yönelik çalışmalarında başta kamu kurumları ve uluslararası kuruluşlar olmak üzere çeşitli kuruluşlarla işbirlikleri geliştirdiklerini belirtmiştir. En çok iş birliği yapılan kamu kurumları arasında kaymakamlıklar birinci sırada gelmektedir. 12 ilçe belediyesinin 10'u kaymakamlıklarla iş birliği içerisinde çalıştıklarını ifade etmiştir. Az sayıda belediye

uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği geliştirdiklerini belirtmiştir. Çalışmalarında dış paydaşlarla iş birliği geliştirmediklerini belirten belediyeler ise belediyede konuyla ilgilenecek personel bulunmaması nedeniyle iş birliği geliştirmediklerini aktarmıştır.

Finansman ve personel desteği

Kocaeli'ndeki ilçe belediyelerinin yarısından fazlası Suriyeli mültecilere yönelik hizmetlerin finansmanı konusunda dış destek almadıklarını belirtmiştir. 12 belediyenin ikisi ise hizmetlerin finansmanında kendi bütçelerinin yanı sıra Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNICEF'ten finansman desteği aldıklarını ifade etmiştir.

Kurumsal Yapılanma

Kocaeli'nde 12 ilçe belediyesinin hiçbirinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi yapılanması ve Göç Komisyonu bulunmamaktadır. 12 ilçe belediyesinin neredeyse tamamı farklı şekillerde mültecilere hizmet sağlamalarına rağmen yalnızca 3 belediyede Suriyelilerle iletişimi kolaylaştırmak üzere istihdam edilmiş tam zamanlı tercüman bulunduğu ifade

edilmiştir. Belediyeler çoğunlukla Stratejik Planlarındaki GZTF, SWOT ve PESTLE analizlerinde göçmen ve mültecilerle ilgili değerlendirmelere yer vermektedir. Buna karşılık Stratejik Planlarda doğrudan göçmen ve mültecilerle ilgili hedeflere yer verilmemiştir.

Veri Yönetimi ve Takibi

12 ilçe belediyesinin 7'si ilçelerinde ikamet eden Suriyeli mültecilere dair güncel kayıtlara ve verilere sahip olduklarını belirtmiştir. 7 belediyeden 4'ü bu kayıtları kendi çabalarıyla topladıklarını ifade ederken, 2 belediye ise kayıtları kaymakamlıktan temin ettiklerini belirtmiştir. 3 belediye, kayıtların tutulması için belediye bünyesinde yer alan bir yazılımdan faydalandıklarını belirtmişlerdir.

Geçici Koruma Kimliği Olmayan Suriyeliler ve Diğer Milletlerden Mülteciler

Kocaeli'ndeki ilçe belediyeleri geçici koruma kimliği olmayan Suriyeliler, Kocaeli'nden başka bir ile kayıtlı olan Suriyeliler ya da Suriye'den başka milletlerden olan mültecilerin de sunulan sosyal hizmetlerden faydalanabildiklerini ifade etmiştir.

Balıkesir

21 Nisan 2021 tarihli GİGM verilerine göre Balıkesir'de 4.872 Suriyeli mülteci kayıtlıdır.⁹² Balıkesir'deki kayıtlı Suriyeliler, il nüfusunun %0,4'üne denk gelmektedir. Balıkesir'de aynı zamanda 4.345 ikamet izni ile

yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Balıkesir ilinde Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ile birlikte geçiş bölgesi olması açısından önem arz eden Bandırma Belediyesinden temsilcilerle görüşme yapılmıştır. Balıkesir'de 2 belediyede 2'si belediye başkan yardımcısı olmak üzere

Tablo 19: Balıkesir'de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Bandırma	906	948	1.041	158.857	0,66
Gönen	584	792	814	74.894	1,09
Burhaniye	565	611	624	61.806	1,01
Edremit	424	467	500	161.145	0,31
Marmara	450	460	446	9.973	4,47
Karesi	301	387	439	184.197	0,24
Altıeylül	275	287	262	182.073	0,14
Susurluk	234	240	247	38.676	0,64
Ayvalık	155	157	158	71.725	0,22
Manyas	97	80	69	18.599	0,37
Havran	42	47	44	27.988	0,16
Erdek	54	46	37	32.319	0,11
İvrindi	31	35	36	32.319	0,11
Sındırgı	14	16	20	32.925	0,06
Bigadiç	20	14	14	49.486	0,03
Dursunbey	5	11	12	34.840	0,03
Kepsut	16	13	12	23.017	0,05
Savaştepe	2	4	4	17.361	0,02
Gömeç	7	3	3	15.207	0,02
Balya	1	1	1	12.878	0,01
BALIKESİR	4.308	4.703	4.783	1.240.285	0,39

Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

⁹² Balıkesir için IOM&GİGM verisi bulunmamaktadır.

Tablo 20: Balıkesir’de Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Balıkesir	Balıkesir (büyükşehir bel.)	3	1	1	0	2
	Bandırma	3	1	1	0	2
Toplam	2 belediye	6	2	2	0	4

toplam 4 belediye temsilcisi ile görüşülmüştür.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi’nde göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalar Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü altında yürütülürken Bandırma Belediyesinde Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü altında yürütülmektedir. Her iki belediyede de ihtiyaç sahibi sakinlere aynı yardım yapılmakta ancak nakdi yardım yapılmamaktadır. Nakdi yardım yapılmamasının sebebi belediye üst yönetiminin tasarrufu olarak ifade edilmiştir. Yapılan aynı yardımlar başta gıda yardımı, giysi yardımı ve kışlık yardım olmak üzere mobilya, beyaz eşya, medikal araç, kırtasiye yardımları olarak belirtilmiştir.

Belediyelerin sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri

uygulanmaktadır. Belediyeler tarafından Suriyeli dezavantajlı gruplara yönelik geliştirilen özel hizmetler başta olmak üzere özellikle Balıkesir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmetleri, barınma, istihdam desteği, ulaşım ve dil kursu gibi hizmetler sunulmuştur. Hizmetlerin finansmanı görüşme yapılan belediyelerde hem kendi bütçeleri hem de dış destekler ile sağlanmıştır. Belediye yönetimine ilişkin gerekçeler nedeniyle dış destek kullanımının kısıtlı olduğu değerlendirilmiştir.

Belediye sınırlarındaki Suriyeli mültecilere ilişkin güncel veri ve kayıtlar her iki belediye bünyesinde de bulunmamaktadır. Bandırma Belediyesi ile yapılan görüşmelerde belediye sınırlarında 300 Suriyeli mülteci bulunduğu tahmin

edildiği ifade edilmiştir. Her iki belediyede de Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç analizi çalışması yürütülmemiştir. Suriyeliler tarafından en çok talep edilen hizmet kalemleri ise aynı yardım, nakdi yardım, barınma ve istihdam desteği olarak ifade edilmiştir. Dil problemi, işsizlik ve barınma ise Suriyeliler tarafından en çok dile getirilen sorunlar arasında sıralanmıştır.

Balıkesir sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Görüşme yapılan belediyeler bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Görüşme yapılan belediyelerin Meclisleri bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. Belediyelerin Stratejik Planlarında göçmen ve mültecilerle ilgili hedef bulunmamaktadır.

Tekirdağ

21 Nisan 2021 tarihli GİGM verilerine göre Tekirdağ'da 12.508 Suriyeli mülteci kayıtlıdır.⁹³ Bu nüfus, Tekirdağ nüfusunun %1,16'sına denk gelmektedir. Tekirdağ'da aynı zamanda 5.935 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında Tekirdağ ilinde Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Sosyal Yardımlar Müdürlüğü, Çerkezköy Belediyesi, Çorlu Belediyesi, Ergene Belediyesi, Marmara Ereğlisi Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlükleri ve Süleymanpaşa Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü ile görüşme yapılmıştır. Tekirdağ'da 6 belediyede 6'sı belediye başkan yardımcısı olmak üzere toplam 16 belediye temsilcisi ile görüşülmüştür.

Görüşme yapılan tüm ilçe belediyeleri tarafından ihtiyaç sahibi sakinlere aynı yardımda bulunulduğu ve belediye

⁹³ Tekirdağ için IOM&GİGM verisi bulunmamaktadır.

Tablo 21: Tekirdağ'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Çerkezköy	3.742	3.888	3.798	185.234	2,05
Çorlu	2.331	2.430	2.560	279.251	0,92
Süleymanpaşa	2.291	2.603	2.475	203.617	1,22
Ergene	1.703	1.609	1.610	64.820	2,48
Marmaraereğlisi	1.491	1.560	1.492	27.061	5,51
Şarköy	172	223	204	32.658	0,62
Saray	126	146	157	50.248	0,31
Kapaklı	112	152	141	124.609	0,11
Muratlı	40	73	62	29.892	0,21
Hayrabolu	38	38	37	31.574	0,12
Malkara	44	36	36	52.101	0,07
TEKİRDAĞ	12.540	12.859	12.572	1.081.065	1,16

Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri uygulandığı belirtilirken Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, Çorlu Belediyesi tarafından ihtiyaç sahibi sakinlere aynı yardımın yanı sıra nakdi yardım da yapıldığı ifade edilmiştir. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi ve Çorlu Belediyesi, ihtiyaç sahibi Suriyeli ailelere yönelik de nakdi yardımda bulunduklarını belirtirken görüşme yapılan diğer belediyeler bütçe olmaması, talep bulunmaması, mevzuatın izin vermemesi, vatandaş olunmaması ve nakdi yardımın belediye tarafından tercih edilen bir yöntem

olmaması nedeniyle Suriyelilere yönelik nakdi yardım çalışması yapılmadığını belirtmiştir.

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi dışında görüşme yapılan belediyeler sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere aynı yardımda bulunulduğunu ifade etmiştir. Aynı yardım yapılan tüm belediyelerde özellikle gıda ve giysi yardımı yapıldığı belirtilmiştir. Kışlık yardım, medikal araç, kırtasiye, beyaz eşya ve mobilya yardımı, oyuncak ve bebek bezi desteği ile sünnet ve nikâh törenleriyle ilgili destekler de görüşme

Tablo 22: Tekirdağ'da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Tekirdağ	Tekirdağ (büyükşehir bel.)	3	2	0	1	3
	Çerkezköy	3	1	1	1	3
	Çorlu	3	1	0	1	2
	Ergene	3	0	1	1	2
	Marmaraereğlisi	3	1	1	1	3
	Süleymanpaşa	3	1	1	1	3
Toplam	6 belediye	18	6	4	6	16

yapılan belediyelerdeki diğer yardım kalemleri olarak sıralanmıştır. Aynı yardımların talebe bağlı olarak verildiği de görüşme esnasında bazı belediye temsilcileri tarafından not edilmiştir. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi tarafından aynı yardımda bulunulmamasının nedeni ise, talep üzerine hizmet sunumunda bulunulması ve aynı yardım ihtiyacının nakdi yardımlar ile karşılanması olarak ifade edilmiştir. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi ve Çorlu Belediyesi, dezavantajlı gruplara yönelik vatandaşlara uygulanan sosyal hizmet projelerinin benzerlerinin talep olmaması nedeniyle Suriyeli mültecilere uygulanmadığını, görüşme yapılan diğer belediyeler ise benzer proje çalışmalarının

olduğunu belirtmiştir.

Çerkezköy Belediyesi, Suriyelilere hukuki destek, psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmetleri, dezavantajlı gruplara yönelik özel geliştirilmiş hizmetler, istihdam desteği, ulaşım hizmeti, kreş hizmetleri sunmaktadır. Ergene Belediyesi tarafından sunulan hizmetler ise birinci basamak sağlık hizmetleri, dezavantajlı gruplara özel geliştirilmiş hizmetler, istihdam desteği, ulaşım desteği, dil ve meslek kursu, kreş ve çocuklar için okul sonrası etüt, bilgilendirme ve oryantasyon çalışmaları, genel danışmanlık ve yerel halk ile mülteciler arasında ortak kaynaştırma etkinlikleri olarak sıralanmıştır. Marmara Ereğlisi Belediyesi tarafından

sunulan hizmetler hukuki destek, psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmetleri, istihdam desteği, tercüman desteği, ulaşım desteği, dil ve meslek kursları, genel danışmanlık, nikah hizmeti ve yerel halk ile mülteciler arasında kaynaştırma etkinlikleridir. Süleymanpaşa Belediyesi ise Suriyelilere yönelik olarak psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmetleri, dezavantajlı gruplara özel geliştirilmiş hizmetler, barınma hizmeti, istihdam desteği, ulaşım hizmeti, meslek ve dil kursları, kreş, çocuklar için okul sonrası etüt, bilgilendirme ve oryantasyon, genel danışmanlık ve yerel halk ile mülteciler arasında kaynaştırma etkinlikleri, evde bakım ve sıcak yemek hizmeti sunumunda bulunulduğunu ifade etmiştir. Belediye temsilcileri tarafından, yapılan çalışmaların talebe bağlı olarak gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Göçmen ve mültecilere yönelik olarak il genelinde yapılan çalışmalarda hizmetlerin çoğunlukla belediye tarafından yürütüldüğü ve GİGM, kaymakamlıklar ve bakanlıkların il müdürlükleri gibi kamu kurumlarıyla iş birliği yapıldığı görülmektedir. İş birliği

yapılmayan durumlarda ise Suriyeli mültecilerin sayısının az olması, il genelinde bulunan mültecilerin genel olarak ekonomik durumlarının iyi olması ve talebin bulunmaması gerekçe olarak ifade edilmiştir. Hizmetlerin finansmanı çoğunlukla belediyelerin kendi bütçelerinden karşılanmıştır. Dışarıdan finansal destek alınmamasının sebepleri, Suriyeli sayılarının az olması, talep ve başvurunun bulunmaması, çalışmaların ayırım yapılmaksızın hem yerel halka hem de mültecilere yönelik olarak yapılması ve belediye bütçesinin mevcut taleplerin karşılanmasında yeterli gelmesi nedeniyle ihtiyaç duyulmaması olarak ifade edilmiştir.

Belediyelerin sınırlarında yaşayan Suriyeli mültecilere dair güncel kayıt ve verilerin belediyelerin tamamında bulunmadığı görülmüştür. Verilerin belediyede bulunduğunu ifade eden iki belediye olan Çorlu ve Ergene Belediyeleri, ellerindeki verilerin başvuru yapan ve hizmet sunumunda bulunan Suriyelilere ait olduğunu ve zaman zaman muhtarlardan bilgi edindiklerini belirtmiştir.

Görüşme gerçekleştirilen ilgili belediye temsilcilerinin ifadelerine göre, Çerkezköy Belediyesi sınırlarında 3000-5000, Çorlu ilçesi sınırlarında 5000-10.000, Ergene ilçesinde 50-5000, Marmara Ereğlisi sınırlarında 100-400, Süleymanpaşa ilçesinde ise 5000 Suriyeli mültecinin bulunduğu tahmin edilmektedir.

Görüşme yapılan belediyeler tarafından Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç analizi çalışması yürütülmemiştir. Suriyeliler tarafından en çok talep edilen hizmet kalemi aynı yardım olarak ön plana çıkmaktadır. Diğer talepler ise psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmeti, barınma, istihdam desteği, dil kursları, yeni doğan hizmeti, kırtasiye desteği ve nikah akdi olarak belirtilmiştir. Aynı yardım ve sosyal yardım ihtiyacı, işsizlik, niteliksiz/ucuz işgücü olarak istihdam edilme, barınma Suriyeliler tarafından en çok dile getirilen sorunlar arasında sıralanmıştır.

Tekirdağ sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Görüşme yapılan belediyeler

bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Görüşme yapılan belediyelerin Meclisleri bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. İlgili belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik çalışmaları 2019-2024 Stratejik Planına dâhil edilmemiştir.

Sakarya

IOM&GİGM'in 2018 verilerine göre Sakarya ilindeki yabancı sayısı 32.670 olarak görülmektedir. Toplam mülteci nüfusunun %54'ü Suriyelilerden, %29,8'i ise Iraklılardan oluşmaktadır. 21 Nisan 2021 tarihli GİGM verilerine göre Sakarya'da 15.541 Suriyeli mülteci kayıtlıdır. Sadece Suriyeliler Sakarya nüfusunun %1,53'üne denk gelmektedir. Aynı tarih itibarıyla, Sakarya'da aynı zamanda 13.916 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında Sakarya ilinde Sakarya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü, Adapazarı Belediyesi Sosyal Destek

Tablo 23: Sakarya’da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Adapazarı	4.095	4.147	4.267	279.127	1,53
Akyazı	2.286	2.267	2.309	92.093	2,51
Karasu	2.273	1.849	1.953	66.852	2,92
Hendek	1.485	1.477	1.507	86.612	1,74
Serdivan	1.243	1.256	1.249	148.802	0,84
Erenler	1.170	1.118	1.124	90.855	1,24
Kocaali	579	570	582	22.845	2,55
Ferizli	519	582	581	27.399	2,12
Geyve	533	491	512	50.154	1,02
Arifiye	438	424	444	46.344	0,96
Pamukova	334	334	332	29.974	1,11
Sapanca	181	242	256	43.018	0,60
Kaynarca	163	154	160	24.271	0,66
Söğüt	26	25	27	14.203	0,19
Karapürçek	7	8	8	13.130	0,06
Taraklı	5	1	1	6.970	0,01
SAKARYA	15.536	14.980	15.312	1.042.649	1,47

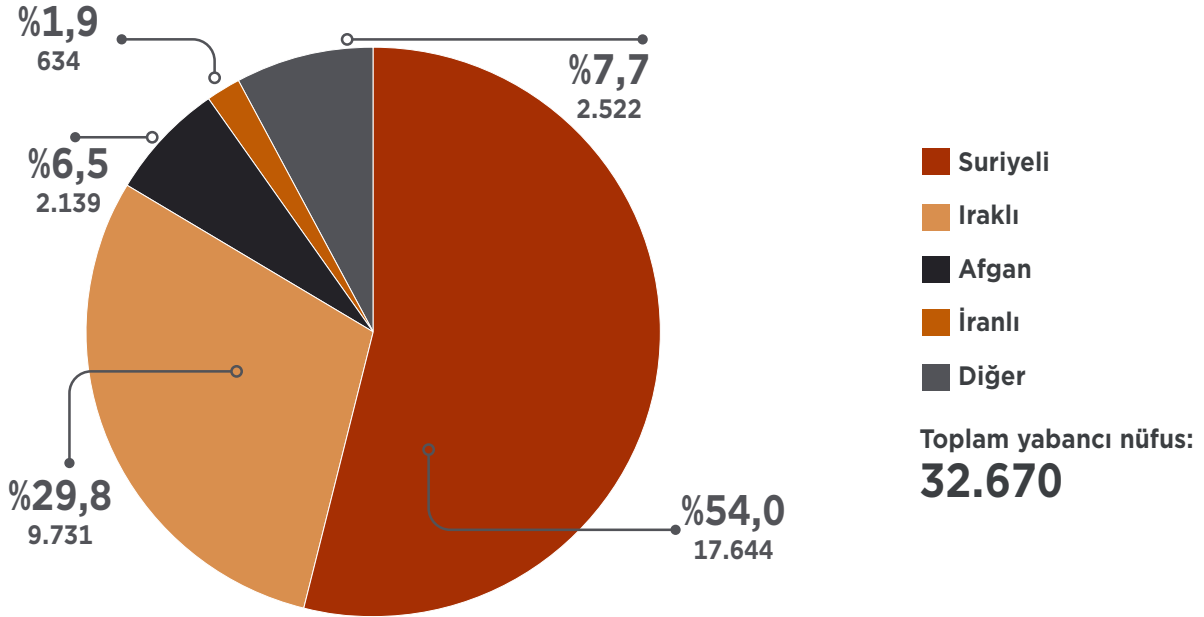
Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

Hizmetleri Müdürlüğü, Akyazı Belediyesi, Erenler Belediyesi, Hendek Belediyesi ve Karasu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlükleri ile Serdivan Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü ile görüşme yapılmıştır. Sakarya’da toplam 7 belediyede 7’si belediye başkan yardımcısı olmak üzere 20 belediye temsilcisi ile görüşülmüştür.

Görüşme yapılan belediyeler

tarafından ihtiyaç sahibi sakinlere çoğunlukla nakdi yardım yapılmadığı fakat aynı yardımda bulunduğu ve belediye sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri uygulandığı belirtilmiştir. Belediye temsilcileri belediye sınırlarında bulunan ihtiyaç sahibi Suriyeli ailelere yönelik nakdi yardımda bulunmadıklarını aktarmıştır. Bütçe olmaması, mevzuatın izin vermemesi

Grafik 28: Sakarya'da Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: IOM&GİGM, Eylül-Kasım 2018

ve nakdi yardımın belediye tarafından vatandaşlara yönelik olarak da yapılması tercih edilen bir yöntem olmaması nedeniyle Suriyelilere yönelik nakdi yardım çalışması yapılmadığı belirtilmiştir. Karasu Belediyesi bütçe olmaması nedeniyle Suriyelilere yönelik aynı yardımda da bulunulmadığını belirtirken görüşme yapılan diğer belediyeler sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere aynı yardımda bulunulduğunu ifade etmiştir.

Görüşme yapılan belediyelerin

çoğu dezavantajlı gruplara yönelik vatandaşlara uygulanan sosyal hizmet projelerinin benzerlerini Suriyeli mültecilere de uyguladıklarını belirtmiştir. Sakarya Büyükşehir Belediyesi psiko-sosyal destek, dezavantajlı gruplara özel geliştirilmiş hizmetler, meslek kursları, çocuklar için okul sonrası etüt hizmeti vermektedir. Adapazarı Belediyesi dezavantajlı gruplara özel hizmet sunumunda bulunulduğu belirtilirken Akyazı Belediyesi bünyesinde Suriyelilere yönelik dezavantajlı gruplara özel hizmetlerin yanı

sıra birinci basamak sağlık hizmetleri, barınma hizmeti ve istihdam desteği verilmiştir. Erenler Belediyesi bünyesinde ise dezavantajlı gruplara özel hizmetlerin yanı sıra barınma hizmeti, istihdam desteği, ulaşım hizmeti, dil ve meslek kursu, kreş ve çocuklar için okul sonrası etüt gibi hizmetlerin sunulduğu; bilgilendirme ve oryantasyon çalışmaları yapıldığı belirtilmiştir. Serdivan Belediyesi hukuki destek, psiko-sosyal destek, dezavantajlı gruplara özel geliştirilmiş hizmetler, barınma hizmeti, istihdam desteği, tercüman desteği, ulaşım hizmeti, dil kursu, çocuklar için okul sonrası etüt, bilgilendirme ve oryantasyon

çalışmaları, genel danışmanlık ve yerel halk ile mülteciler arasında kaynaştırma etkinlikleri gibi faaliyetlerin yürütüldüğünü ifade etmiştir.

Göçmen ve mültecilere yönelik olarak il genelinde yapılan çalışmalarda çoğunlukla kaymakamlıklar başta olmak üzere GİGM ve Bakanlıkların il müdürlükleri gibi kamu kurumları ve yerel sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapıldığı görülmektedir. İlçe belediyeleri, Sakarya Büyükşehir Belediyesi ile iş birliği içerisinde olduklarını belirtmiştir.

Hizmetlerin finansmanı ise çoğunlukla belediyelerin kendi

Tablo 24: Sakarya’da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Sakarya	Sakarya (büyükşehir bel.)	3	1	1	1	3
	Adapazarı	3	1	1	1	3
	Akyazı	3	1	0	2	3
	Erenler	3	1	1	0	2
	Hendek	3	1	0	2	3
	Karasu	3	1	1	1	3
	Serdivan	3	1	0	2	3
Toplam	7 belediye	21	7	4	9	20

bütçelerinden karşılanmış, bazı belediyeler ise hem kendi bütçeleri hem de dış destekler ile çalışmaları yürüttüklerini ifade etmiştir. Bu destekler özel şirketler ve bireysel bağışçılardan alınan fon ve bağış desteği olarak belirtilirken market ve kırtasiye malzemesi gibi çeşitli ayni destekler de ayrıca ifade edilmiştir. Dış kaynak bulmadaki zorluklar sebebiyle sınırlı dış kaynak kullanımı olduğu aktarılmıştır.

Sınırlarında yaşayan Suriyeli mültecilere dair güncel kayıt ve verilere sahip olan belediye sayısının yaklaşık yarı yarıya olduğu tespit edilmiştir. Belediye bünyesinde göçmen ve mültecilere ait verilerin bulunduğunu ifade eden Sakarya Büyükşehir Belediyesi verileri GİGM'den aldığını; Akyazı Belediyesi Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünden ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile Kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma Vakfından edindiğini belirtmiştir. Erenler Belediyesi, verileri GİGM'den aldığını, kendi topladıkları verilerin belediye bünyesinde mevcut olduğunu ve muhtarlıklardan bilgi aldığını ifade etmiştir. Serdivan

Belediyesi ise GİGM'den edinilen ve kendi topladıkları verilerin yanı sıra Kaymakamlıktan veri aldığını belirtmiştir.

Görüşülen belediye temsilcilerinin Sakarya sınırlarındaki Suriyeli sayılarına ilişkin tahminleri Sakarya genelinde 18.000, Adapazarı'nda 9000, Akyazı'da 1000-5000, Erenler'de 1150, Serdivan'da ise 510-4000 kişi şeklinde ifade edilmiştir.

Görüşme yapılan belediyelerin büyük bir çoğunluğu Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç analizi çalışması yürütmemiştir. Suriyeliler tarafından en çok talep edilen hizmet kalemleri ise başta ayni yardım olmak üzere barınma hizmeti, istihdam desteği, birinci basamak sağlık hizmetleri, dezavantajlı gruplara özel geliştirilmiş hizmetler, çocuklar için okul sonrası etüt, genel danışmanlık, eğitim ile bez ve mama desteği olarak ifade edilmiştir. İşsizlik, niteliksiz/ucuz işgücü olarak istihdam edilme, dil problemi, barınma, yerel halktan gelen tepkiler, ayni yardım ihtiyacı ile sağlık hizmetlerine ve eğitime erişim ise Suriyeliler tarafından en çok dile getirilen sorunlar arasında sıralanmıştır.

Sakarya sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Görüşme yapılan belediyelerin bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Görüşme yapılan belediyelerin Meclisleri bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. Sakarya Büyükşehir Belediyesi dışında, görüşme yapılan belediyelerin 2019-2024 Stratejik Planlarına göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalar dâhil edilmemiştir. Sakarya Büyükşehir Belediyesinin Stratejik Planında ise göç konusu çoğunlukla PESTLE analizi kapsamında ele alınarak yapılması gereken çalışmalar öneri olarak yer almıştır.

Çanakkale

IOM&GİGM'in 2018 verilerine göre Çanakkale ilindeki yabancı sayısı 6.530 olarak görülmektedir. Toplam mülteci nüfusunun %48,1'i Suriyelilerden %25,3'i ise Afganlardan oluşmaktadır. 21 Nisan 2021

tarifli GİGM verilerine göre Çanakkale'de 5.263 Suriyeli mülteci kayıtlıdır ve bu sayı il nüfusunun yaklaşık %1'ine denk gelmektedir. Çanakkale'de aynı zamanda 4.014 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Çanakkale ilinde Çanakkale Belediyesi ile birlikte geçiş bölgesi olması açısından önem arz eden Biga Belediyesinden temsilcilerle görüşme yapılmıştır. 2 belediyede 1'i belediye başkan yardımcısı olmak üzere toplam 5 belediye temsilcisi ile görüşülmüştür.

Çanakkale Belediyesinde göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalar Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü altında, Biga Belediyesinde ise Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü altında yürütülmektedir. Her iki belediyede de ihtiyaç sahibi sakinlere aynı yardım yapılmakta ancak nakdi yardım yapılmamaktadır. Belediyelerin sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri uygulanmaktadır. Belediyelerin sınırlarında bulunan Suriyeli ailelere yönelik nakdi yardımda bulunulmamıştır. Nakdi yardım yapılmamasının sebebi, bütçe olmaması, yardımların T.C. vatandaşlarına yapılması ve

Tablo 25: Çanakkale’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Merkez	1.400	2.017	1885	184.184	1,02
Biga	1.832	1.762	1799	90.274	1,99
Ayvacık	889	961	971	33.751	2,88
Ezine	116	191	209	30.723	0,68
Lapseki	157	227	209	28.313	0,74
Gelibolu	69	147	135	43.581	0,31
Bayramiç	48	114	106	29.302	0,36
Çan	42	66	64	48.376	0,13
Gökçeada	51	57	55	10.106	0,54
Yenice	7	16	15	31.023	0,05
Eceabat	4	8	8	8.863	0,09
Bozcaada	0	0	0	3.052	0,00
ÇANAKKALE	4.165	5.699	5.456	541.548	1,01

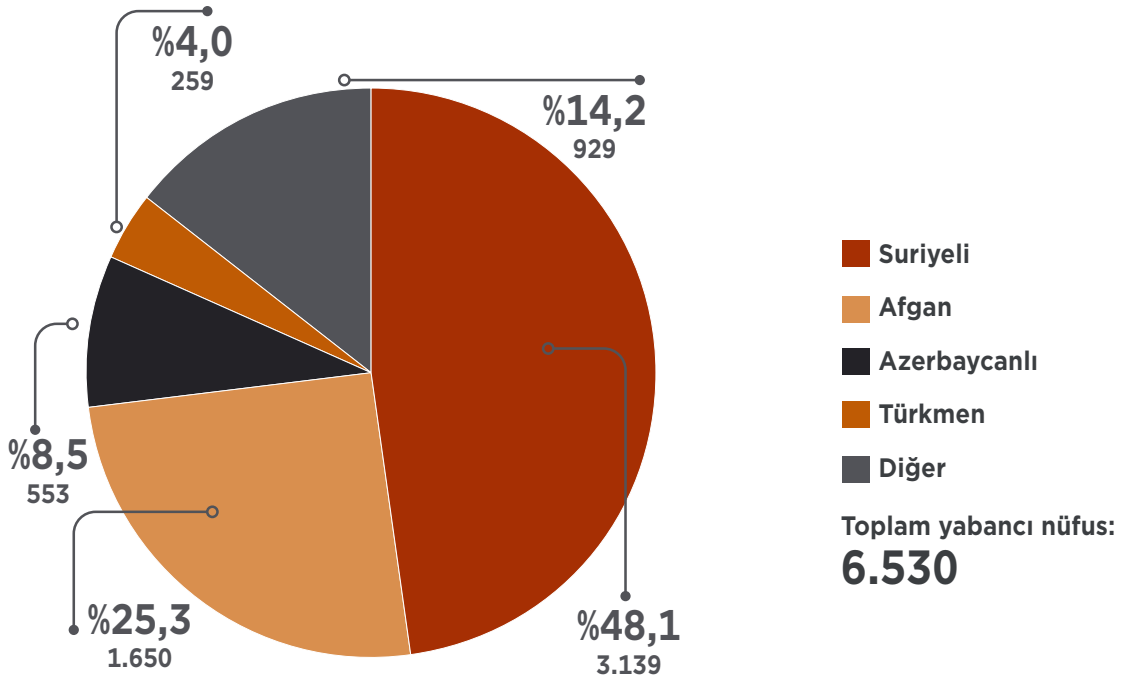
Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

mevzuatın izin vermemesi olarak ifade edilmiştir. Öte yandan, belediye sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere 2019 yılında aynı yardımda bulunulmuştur. Yapılan aynı yardımlar başta gıda yardımı, giysi yardımı ve kışlık yardım olmak üzere mobilya, beyaz eşya, medikal araç, kırtasiye yardımları olarak belirtilmiştir.

Dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri, vatandaşlara uygulandığı gibi Suriyeli mültecilere yönelik olarak da uygulanmıştır. Belediye

tarafından Suriyelilere yönelik birinci basamak sağlık hizmetleri, dezavantajlı gruplara yönelik özel geliştirilmiş hizmetler, barınma, istihdam desteği, ulaşım ve dil kursu gibi hizmetlerin yanında çocuklar için okul sonrası etüt gibi hizmetler sunulmuştur.

Suriyelilere sağlanan hizmetler konusunda il düzeyinde GİGM, Valilik ve belediye birlikleri ile ilçe düzeyinde GİGM, kaymakamlıklar ve muhtarlıklar başta olmak üzere kamu kurumları, AFAD ve Kızılay gibi ulusal düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapıldığı

Grafik 29: Çanakkale’de Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: IOM&GİGM, Eylül-Kasım 2018

Tablo 26: Çanakkale’de Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Çanakkale	Çanakkale (il belediyesi)	3	1	1	1	3
	Biga	3	0	1	1	2
Toplam	2 belediye	6	1	2	2	5

ifade edilmiştir.

Hizmetlerin finansmanı Çanakkale Belediyesinde Valilik ve kamu kurumlarından alınan fon ve bağışlar gibi dış destekler üzerinden ilerlerken Biga’da belediyenin kendi bütçesi ve dış destekler ile sağlanmıştır. AB kurumları ve çeşitli uluslararası kuruluşlarla da işbirlikleri yapılmıştır. Biga özelinde dış desteklerin oranının düşük olmasının nedeni ise başvuruların az olması sebebiyle dış destek arayışına ihtiyaç olmaması olarak ifade edilmiştir.

Belediye sınırlarındaki Suriyeli mültecilere dair güncel kayıtlar her iki belediyede bünyesinde de bulunmamaktadır. Biga Belediyesinde Suriyelilere ilişkin kayıt ve bilgilerin zaman zaman muhtarlıklardan edinildiği belirtilmiştir. Biga Belediyesi, sınırlarında 2000 Suriyeli mültecinin bulunduğu ilişkin tahminleri olduğunu iletmiştir. Her iki belediyede de Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç analizi çalışması yürütülmemiştir.

Suriyeliler tarafından en çok talep edilen hizmet kalemleri ise aynı yardım, nakdi yardım, barınma hizmeti başta olmak üzere dil ve meslek kursları, istihdam desteği ve genel danışmanlık olduğu belirtilmiştir. Barınma, yemek, kömür, aynı destek ihtiyaçları ile işsizlik ve ucuz iş gücü olarak istihdam edilmeleri ise Suriyeliler nezdindeki sorunlar arasında sıralanmıştır.

Çanakkale sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Görüşme yapılan belediyeler bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Görüşme yapılan belediyelerin Meclisleri bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. Belediyelerin Stratejik Planlarında göçmen ve mültecilerle ilgili hedef yer almamaktadır.

Edirne

IOM&GİGM'in 2018 verilerine göre Edirne ilindeki yabancı sayısı 2.819 olarak görülmektedir. Toplam mülteci nüfusunun %29'u Yunanlardan %12,6'sı Kosovalılardan, %10,5'i Bulgarlardan ve %9,5'i ise Suriyelilerden oluşmaktadır. 21 Nisan 2021 GİGM verilerine göre Edirne'de 1.058 Suriyeli mülteci kayıtlıdır. Kayıtlı Suriyeliler Edirne nüfusunun %0,26'sına denk gelmektedir. Edirne'de aynı zamanda 4.878 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Edirne ili, göçmen ve mülteciler

için bir geçiş bölgesi olması nedeniyle önemli bölgelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma kapsamında Edirne Belediyesindeki ilgili belediye başkan yardımcısı ile birlikte Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğünden bir müdür ve bir uzman dâhil olmak üzere toplam 3 belediye temsilcisi ile görüşme yapılmıştır.

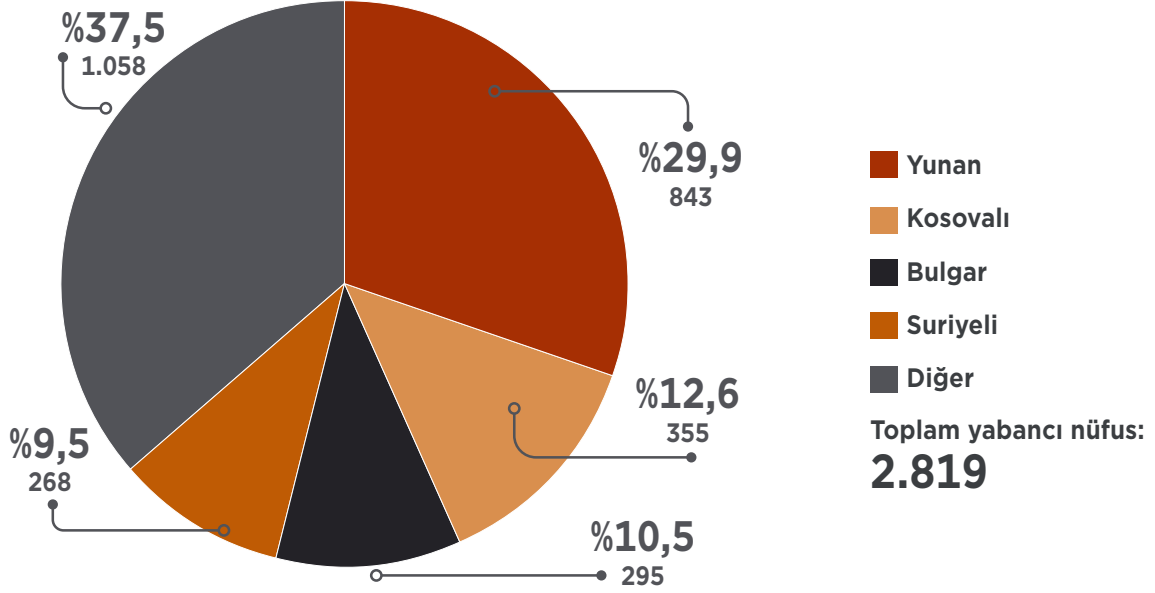
Belediye tarafından ihtiyaç sahibi sakinlere nakdi ve aynı yardım yapılmakta olduğu ifade edilmiştir. Belediyenin sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri uygulanmaktadır.

Tablo 27: Edirne'de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Merkez	510	583	968	180.901	0,54
Keşan	30	37	32	83.399	0,04
Uzunköprü	6	14	19	60.608	0,03
Havsa	16	17	16	18.564	0,09
İpsala	10	19	16	26.796	0,06
Süloğlu	6	11	11	6.851	0,16
Lalapaşa	2	3	3	6.442	0,05
Enez	1	1	1	10.667	0,01
Meriç	0	0	0	135.325	0,00
EDİRNE	975	1.074	1.066	407.763	0,26

Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

Grafik 30: Edirne'de Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: IOM&GİGM, Eylül-Kasım 2018

Belediyelerin sınırlarında bulunan Suriyeli ailelere, başvuru olmaması, mevzuatın izin vermemesi ve nakdi yardımların T.C. vatandaşlarına yapılması sebebiyle nakdi yardımda bulunulmadığı ifade edilmiştir. Diğer yandan belediye sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere 2019 yılında aynı yardım yapılmıştır. Yapılan aynı yardımlar gıda yardımı, giysi yardımı ve kışlık yardım olarak sıralanmıştır.

Belediye tarafından dezavantajlı gruplara yönelik vatandaşlara

uygulanan sosyal hizmet projelerinin benzerleri Suriyeli mültecilere uygulanmamıştır. Suriyelilere yönelik proje geliştirilmemesinin sebepleri, başvuru olmaması, mevzuatın izin vermemesi ve bu projelerin T.C. vatandaşlarına uygulanması şeklinde ifade edilmiştir.

Belediye tarafından Suriyelilere yönelik yapılan çalışmalarda Valilik başta olmak üzere kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar ve ulusal düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapıldığı ifade edilmiştir. Hizmetlerin

Tablo 28: Edirne’de Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Edirne	Edirne (il belediyesi)	3	1	1	1	3
Toplam	1 belediye	3	1	1	1	3

finansmanı Edirne Belediyesinde belediyenin kendi bütçesinden sağlanmıştır. Mevzuatın izin vermemesi ve talep olmaması sebebiyle dış destek alınmadığı belirtilirken yerel halkın konuyla ilgili destekleyici yardımlarda bulunduğu ve il genelinde Suriyeli sayısının düşük olduğu ifade edilmiştir.

Belediyede Suriyeli mültecilerle ilgili verilerin belediye tarafından toplandığı ve Emniyet Müdürlüğü ile muhtarlardan veri alındığı ifade edilmiştir. Toplanan verilerin depolaması ve kullanımı için hali hazırda bir yazılımdan faydalanıldığı da görüşmede belirtilmiştir. Edirne Belediyesi sınırlarında 300 ile 5000 arasında Suriyeli mültecinin bulunduğu ilişkin tahminler görüşmelerde belediye temsilcileri tarafından aktarılmıştır.

Belediye tarafından Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç

analizi çalışması yürütülmemiştir.

Suriyeliler tarafından en çok talep edilen hizmet kalemleri ise ayni yardım, nakdi yardım, birinci basamak sağlık hizmeti olduğu belirtilmiştir. Barınma, sağlık hizmetlerine erişim, güvenlik gibi hususlar Suriyeliler tarafından en sık dile getirilen sorunlar arasında sıralanırken il genelinde Suriyelilerden belediyeye yönelik fazla talepte bulunulmadığı da görüşmelerde sıkça dile getirilmiştir.

Edirne sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Belediye bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Edirne Belediyesi

Meclisi bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır ve belediyenin Stratejik Planında göçmen ve mültecilerle ilgili hedef yer almamaktadır.

Düzce

21 Nisan 2021 tarihli GiGM verilerine göre Düzce'de 1.748 Suriyeli mülteci kayıtlıdır.⁹⁴ Suriyeliler Düzce nüfusunun %0,45'ine denk gelmektedir. Düzce'de aynı zamanda 1.445 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında Düzce ilinde Düzce Belediyesindeki ilgili belediye başkan yardımcısı ve Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğünden bir uzmandan oluşan toplam 2 belediye temsilcisi ile görüşme yapılmıştır.

Belediye tarafından ihtiyaç sahibi sakinlere ayni yardım yapılmakta olduğu ancak nakdi yardım yapılmadığı ifade edilmiştir. Belediyenin sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri uygulanmaktadır.

Tablo 29: Düzce'de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Merkez	1.384	1.546	1.510	249.695	0,60
Akçakoca	84	115	116	39.229	0,30
Cumayeri	60	77	73	15.002	0,49
Gümüşova	47	40	34	16.254	0,21
Çilimli	16	18	18	19.902	0,09
Kaynaşlı	7	19	9	20.545	0,04
Gölyaka	7	8	8	20.408	0,04
Yığılca	0	0	0	14.644	0,00
DÜZCE	1.615	1.828	1.768	395.679	0,45

Kaynak: GiGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

94 Düzce için IOM&GiGM verisi bulunmamaktadır.

Belediyede bütçe kısıtı, hizmetlerin T.C. vatandaşlarına verilmesi ve mevzuatın izin vermemesi nedeniyle belediyenin sınırlarında bulunan ihtiyaç sahibi Suriyeli ailelere yönelik ayni ve nakdi yardımda bulunulmadığı ifade edilmiştir. Ancak dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri, vatandaşlara uygulandığı gibi, Suriyeli mültecilere yönelik olarak da uygulanmıştır.

Düzce ilinde göçmen ve mültecilere yönelik çalışmaların Valilik tarafından koordine edildiği belirtilirken belediye tarafından Suriyeli mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunulmadığı ifade edilmiştir. Suriyelilere yönelik hizmet sunumunda bulunulmamasının nedenleri arasında yerel halkın tepkisi ve mültecilere hizmetin belediyenin görevi olarak

görülmemesi belirtilmiştir. Finansman konusunda dış destek alınmamasının nedenleri olarak da mevzuatın izin vermemesi ve yerel halkın tepkisi dile getirilmiştir.

Belediye sınırlarındaki Suriyeli mültecilere ilişkin güncel veriler belediyede bulunmamaktadır. Görüşmelerde, Düzce Belediyesi sınırlarındaki tahmini Suriyeli sayısının 10.000 olduğu ifade edilmiştir. Belediye tarafından Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç analizi çalışması yürütülmemiştir. Nakdi yardım ve genel danışmanlık desteği Suriyeli mültecilerin belediyeden en çok talepte bulunduğu şeyler olarak ifade edilmiştir. Yerel halktan gelen tepkiler, nitelsiz ve ucuz iş gücü olarak istihdam edilmeleri, sağlık hizmetlerine erişim hususları ise Suriyeli mültecilerin en çok dile getirdiği

Tablo 30: Düzce’de Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Düzce	Düzce (il belediyesi)	3	1	0	1	2
Toplam	1 belediye	3	1	0	1	2

problemler olarak belirtilmiştir.

Düzce sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Belediye bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Düzce Belediyesi Meclisi bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. Belediyenin göçmen ve mültecilere yönelik çalışmaları 2019-2024 Stratejik Planına dâhil edilmemiştir.

Kırklareli

IOM&GİGM'in 2018 verilerine göre Kırklareli ilindeki yabancı sayısı 1.022 olarak görülmektedir. Toplam mülteci nüfusunun %50,1'i Türkmenlerden, %18,3'ü Suriyelilerden, %12,3'ü ise Afganlardan oluşmaktadır. 21 Nisan 2021 tarihli GİGM verilerine göre Kırklareli'nde 974 Suriyeli mülteci kayıtlıdır ve bu nüfus il nüfusunun %0,27'sine denk gelmektedir. Kırklareli'nde

aynı zamanda 2.484 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Kırklareli ili göçmen ve mülteciler için bir geçiş bölgesi olması nedeniyle araştırmada önem arz eden bölgelerden biridir. Araştırma kapsamında Kırklareli Belediyesindeki ilgili belediye başkan yardımcısı ile birlikte Kültür ve Sosyal İşler Müdürü ve Müdürlükten bir uzman dâhil olmak üzere toplam 3 belediye temsilcisi ile görüşme yapılmıştır.

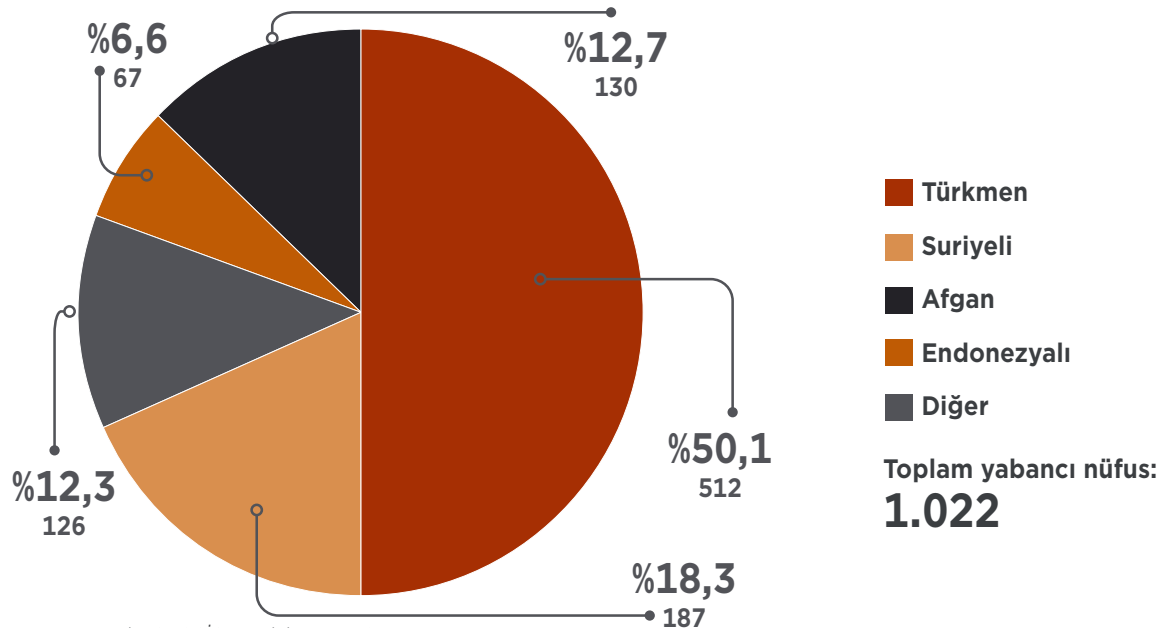
Belediyede tarafından ihtiyaç sahibi sakinlere nakdi ve aynı yardım yapılmakta olduğu ifade edilmiştir. Belediyenin sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri de uygulanmaktadır. Ancak talep ve başvuru olmaması nedeniyle belediyenin sınırlarında bulunan Suriyeli ailelere yönelik aynı ve nakdi yardımda bulunulmadığı ifade edilmiştir. Belediye tarafından dezavantajlı gruplara yönelik vatandaşlara uygulanan sosyal hizmet projelerinin benzerleri Suriyeli mültecilere uygulanmamıştır. Suriyelilere yönelik hizmet sunumunda bulunulmaması, proje geliştirilmemesi ve bu alanda

Tablo 31: Kırklareli’nde Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Merkez	440	463	588	101.451	0,58
Lüleburgaz	187	165	161	152.192	0,11
Pınarhisar	123	149	138	17.828	0,77
Babaeski	55	46	49	47.065	0,10
Demirköy	67	39	39	8.829	0,44
Vize	40	23	20	28.606	0,07
Pehlivan köyü	1	2	9	3.484	0,26
Kofçaz	1	0	0	2.282	0,00
KIRKLARELİ	2.654	1.042	1.004	361.737	0,28

Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

Grafik 31: Kırklareli’nde Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Tablo 32: Kırklareli'nde Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Kırklareli	Kırklareli (il belediyesi)	3	1	1	1	3
Toplam	1 belediye	3	1	1	1	3

işbirlikleri yapılmamasının sebebi başvuru ve talep olmaması olarak ifade edilmiştir. İl genelinde Suriyeli sayısının düşük olduğu da yapılan görüşmede ifade edilmiştir.

Belediye sınırlarındaki Suriyeli mültecilere ilişkin güncel veriler belediyede bulunmamaktadır. Yapılan belediye görüşmelerinde Kırklareli Belediyesi sınırlarındaki tahmini Suriyeli sayısının 2000 olduğu ifade edilmiştir. Belediye tarafından Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç analizi çalışması yürütülmemiştir. Suriyelilerden belediyeye yönelik talepte bulunulmadığı da görüşmelerde

sıkça dile getirilmiştir.

Kırklareli sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Belediye bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Kırklareli Belediyesi Meclisi bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır ve belediyenin Stratejik Planında göçmen ve mültecilerle ilgili hedef yer almamaktadır.

Bolu

21 Nisan 2021 tarihli GİGM verilerine göre Bolu'da 4.073 Suriyeli mülteci kayıtlıdır.⁹⁵ İldeki kayıtlı Suriyeliler il nüfusunun %1,34'üne denk gelmektedir. Bolu'da aynı zamanda 3.826 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Bolu ilinde, il belediyesi düzeyinde görüşme gerçekleştirilememiştir. Bolu'da en fazla Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan ilçe belediyesi olan Gerede Belediyesinden

müdür ve uzman düzeylerinde 2 belediye temsilcisi ile görüşülmüştür.

Belediye bünyesinde göçmen ve mültecilere ilişkin faaliyetler Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü altında yürütülmektedir. Belediyede ihtiyaç sahibi sakinlere nakdi ve aynı yardım yapılmakta ve belediye sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri uygulanmaktadır. Belediye sınırlarında bulunan Suriyeli ailelere yönelik nakdi yardımda

Tablo 33: Bolu'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Merkez	681	1.356	1.580	212.641	0,74
Gerede	1.163	1.409	1.522	33.561	4,54
Mudurnu	75	108	119	18.690	0,64
Mengen	50	41	40	13.748	0,29
Göynük	26	18	20	14.917	0,13
Yeniçağa	16	8	20	6.762	0,30
Kıbrıscık	0	0	6	3.112	0,19
Dörtdivan	3	4	4	6.585	0,06
Seben	1	1	1	4.786	0,02
BOLU	2.052	2.977	3.312	314.802	1,05

Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

95 Bolu için IOM&GİGM verisi bulunmamaktadır.

Tablo 34: Bolu'da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Bolu	Bolu (il belediyesi)	3	0	0	0	0
	Gerede	3	0	1	1	2
Toplam	2 belediye	6	0	1	1	2

bulunulmamıştır. Nakdi yardım yapılmamasının sebebi, bütçenin kısıtlı olması, bu yardımların T.C. vatandaşlarına yapılması ve mevzuatın izin vermemesi olarak ifade edilmiştir. Diğer yandan, belediye sınırlarında ikamet eden ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere 2019 yılında aynı yardımda bulunulmuştur. Yapılan aynı yardımlar başta gıda yardımı, giysi yardımı ve kışlık yardım olmak üzere mobilya, beyaz eşya, medikal araç, kırtasiye yardımları olarak belirtilmiştir. Belediye tarafından Suriyeli mültecilere yönelik ulaşım ve tercüman desteği de verilmiştir.

Dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri, vatandaşlara uygulandığı gibi, Suriyeli mültecilere yönelik olarak da uygulanmıştır. Belediye tarafından Suriyelilere

yönelik hukuki destek, psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmetleri, dezavantajlı gruplara yönelik özel geliştirilmiş hizmetler, barınma hizmeti, istihdam desteği, tercüman desteği, gibi hizmetlerin yanında kreş ve çocuklar için okul sonrası etüt gibi hizmetler sunulmuştur. Bilgilendirme ve oryantasyon faaliyetlerinin yanı sıra genel danışmanlık ve yönlendirme konusunda da destek verilmiştir.

Suriyelilere sağlanan hizmetler konusunda çoğunlukla belediye tarafından inisiyatif alındığı ve kamu kurumları ile yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin araştırma merkezleri ile iş birliği yapıldığı ifade edilmiştir. Konuyla ilgilenecek personelin olmaması sebebiyle, işbirliklerinin sınırlı düzeyde kaldığı belirtilmiştir. Hizmetlerin

finansmanı ise sivil toplum kuruluşları ve hayırseverler tarafından sağlanan destekler başta olmak üzere yalnızca dışarıdan alınan destekler yoluyla sağlanmıştır.

Belediyeye başvuruda bulunan Suriyelilere ilişkin kayıtlar belediye tarafından tutulmaktadır. Belediye görüşmelerinde Gerede Belediyesi sınırlarında yaşayan tahmini Suriyeli sayısı için 350 ile 1500 arasında farklı tahminler iletilmiştir. Ayrıca Gerede Belediyesi tarafından Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç analizi çalışması yürütüldüğü ifade edilmiştir. Suriyeliler tarafından en çok talep edilen hizmet kalemleri ise aynı yardım, nakdi yardım, istihdam desteği olarak belirtilmiştir. Dil problemi, işsizlik, işverenle yaşanan problemler, barınma ise Suriyeliler tarafından dile getirilen sorunlar arasında sıralanmıştır.

Gerede sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Görüşme yapılan belediye bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle

iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Gerede Belediyesi Meclisi bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. Belediyenin Stratejik Planında göçmen ve mültecilerle ilgili hedef yer almamaktadır.

Yalova

IOM&GİGM'in 2018 verilerine göre Yalova ilindeki yabancı sayısı 19.308 olarak görülmektedir. Toplam mülteci nüfusunun %49,8'i Iraklılardan, %26,3'ü Suriyelilerden, %19,2'si ise İranlılardan oluşmaktadır. 21 Nisan 2021 tarihli GİGM verilerine göre Yalova'da 3.912 Suriyeli mülteci kayıtlıdır. Kayıtlı Suriyeliler Yalova nüfusunun %1,55'ine denk gelmektedir. Yalova'da aynı zamanda 17.463 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında Yalova ilinde Yalova Belediyesindeki ilgili belediye başkan yardımcısı ile birlikte Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürü ve Müdürlükten bir uzman dâhil olmak üzere toplam 3 belediye temsilcisi ile görüşme yapılmıştır. Belediye tarafından

Tablo 35: Yalova'da Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Merkez	2.030	2.367	2.463	149.330	1,65
Çınarcık	440	492	474	34.699	1,37
Altınova	277	314	310	30.780	1,01
Çiftlikköy	203	263	262	44.808	0,58
Termal	277	255	249	6.532	3,81
Armutlu	137	138	142	9.901	1,43
YALOVA	3.435	3.881	3.900	276.050	1,41

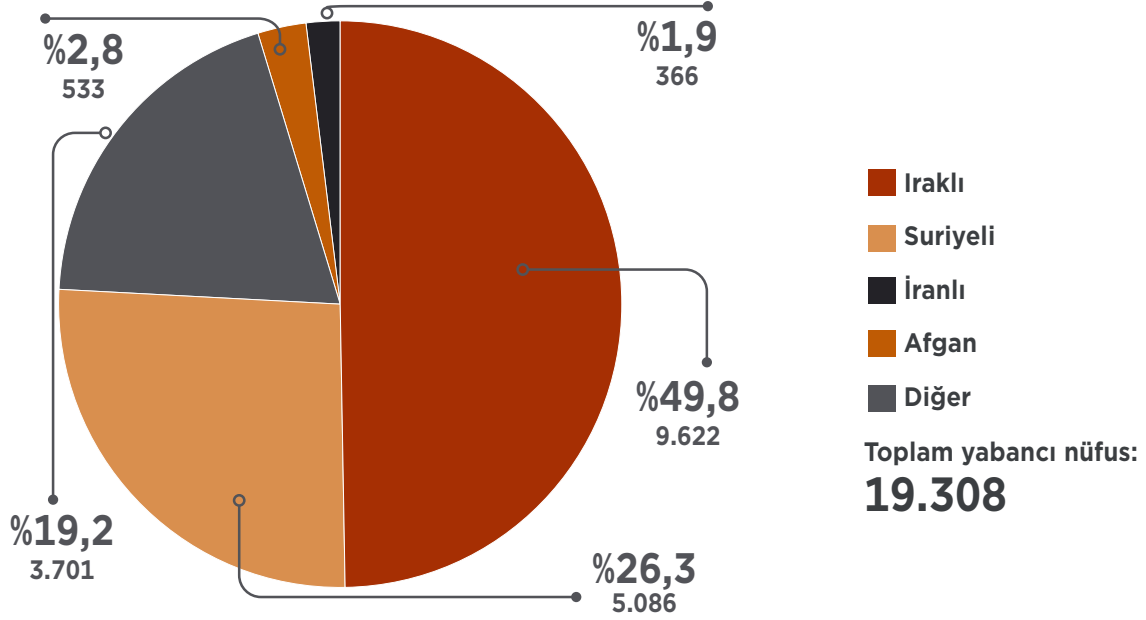
Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

İhtiyaç sahibi sakinlere aynı yardım yapılmakta olduğu ancak nakdi yardım yapılmadığı ifade edilmiştir. Belediyenin sınırlarında bulunan dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri uygulanmaktadır. Belediyenin sınırlarında bulunan ihtiyaç sahibi Suriyeli ailelere ise, mevzuatın izin vermemesi ve T.C. vatandaşı olmamaları sebebiyle, nakdi yardımda bulunulmadığı belirtilmiştir. 2019 yılında tarafından ihtiyaç sahibi Suriyeli mülteci ailelere aynı yardımda bulunulmuştur. Yapılan aynı yardımlar çoğunlukla gıda yardımı, giysi yardımı, kışlık yardım ve kırtasiye yardımı olarak belirtilmiştir.

Dezavantajlı gruplar özelinde vatandaşlara yönelik uygulanan

sosyal hizmet projelerinin benzerleri, Suriyeli mültecilere yönelik olarak da uygulanmıştır. Belediye tarafından birinci basamak sağlık hizmetleri, çocuklar için okul sonrası etüt gibi çalışmaların yanı sıra bilgilendirme ve oryantasyon çalışmaları yapılmıştır. Göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalarda GİGM başta olmak üzere kamu kurumları, Kaymakamlık Sosyal Yardımlaşma Vakfı ve yerelde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapıldığı belirtilmiştir.

Hizmetlerin finansmanının belediyenin kendi bütçesinden karşılandığı ifade edilmiştir. Dış destekler konusundaki kısıtlılık durumu ise mevzuatın izin

Grafik 32: Yalova'da Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Kaynak: IOM&GİGM, Eylül-Kasım 2018

vermemesi ve dış kaynakların olmaması olarak belirtilmiştir.

Belediye sınırlarındaki Suriyelilere ilişkin GİGM'den alınan güncel kayıtlar belediye bünyesinde bulunmaktadır. Ulusal ve yerel düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarından da bilgi alındığı belirtilmiştir. Belediye yetkililerince, Yalova sınırlarında 1000-2000 Suriyeli mültecinin bulunduğu tahmin edilmektedir.

Belediye tarafından Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç

analizi çalışması yürütüldüğü ifade edilmiştir. Suriyeliler tarafından en çok talep edilen hizmet kalemleri ise aynı yardım, nakdi yardım, barınma hizmeti olarak ifade edilmiştir. Dil problemi, barınma ve güvenlik ise Suriyeliler tarafından en çok dile getirilen sorunlar arasında sıralanmıştır.

Yalova sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Belediye bünyesinde göçmen ve

Tablo 36: Yalova'da Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Yalova	Yalova (il belediyesi)	3	1	1	1	3
Toplam	1 belediye	3	1	1	1	3

mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Yalova Belediyesi Meclisi bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. Belediyenin göçmen ve mültecilere yönelik çalışmaları 2019-2024 Stratejik Planına dâhil edilmemiştir.

Bilecik

IOM&GİGM'in 2018 verilerine göre Bilecik ilindeki yabancı sayısı 3.193 olarak görülmektedir. Toplam mülteci nüfusunun %58'i Afganlardan %18,9'u Suriyelilerden %7,6'sı ise Iraklılardan oluşmaktadır. 21 Nisan 2021 tarihli GİGM verilerine göre Bilecik'te 613 Suriyeli mülteci kayıtlıdır. Bu

sayı, Bilecik nüfusunun %0,28'ine denk gelmektedir. Bilecik'te aynı zamanda 639 ikamet izni ile yaşayan yabancı bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında Bilecik ilinde Bilecik Belediyesindeki ilgili belediye başkan yardımcısı ile birlikte Sosyal Destek Hizmetleri Müdürü ve Müdürlükten bir uzman dâhil olmak üzere toplam 3 belediye temsilcisi ile görüşme yapılmıştır.

Belediye tarafından ihtiyaç sahibi sakinlere ayni ve nakdi yardım yapılmaktadır. Ancak belediye sınırlarında ikamet eden dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmet projeleri uygulanmamaktadır. İhtiyaç sahibi Suriyeli ailelere ise nakdi ve ayni yardımda bulunulmamıştır. Nakdi ve ayni yardımda bulunulmamasının

Tablo 37: Bilecik'te Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

İlçe	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2018)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Aralık 2019)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusu (Temmuz 2020)	İlçe Nüfusu (Aralık 2020)	Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Nüfusunun İlçe Nüfusuna Oranı (2020) (%)
Merkez	185	217	245	78.029	0,31
Osmaneli	168	155	150	21.072	0,71
Söğüt	142	141	141	17.924	0,79
Bozüyük	32	28	27	76.987	0,04
Gölpazarı	24	19	18	9.463	0,19
İnhisar	21	19	16	2.309	0,69
Pazaryeri	8	12	13	10.077	0,13
Yenipazar	8	7	7	2.856	0,25
BİLECİK	599	608	617	218.717	0,28

Kaynak: GİGM, 2018-2020 & TÜİK, ADNKS Sonuçları, 2020

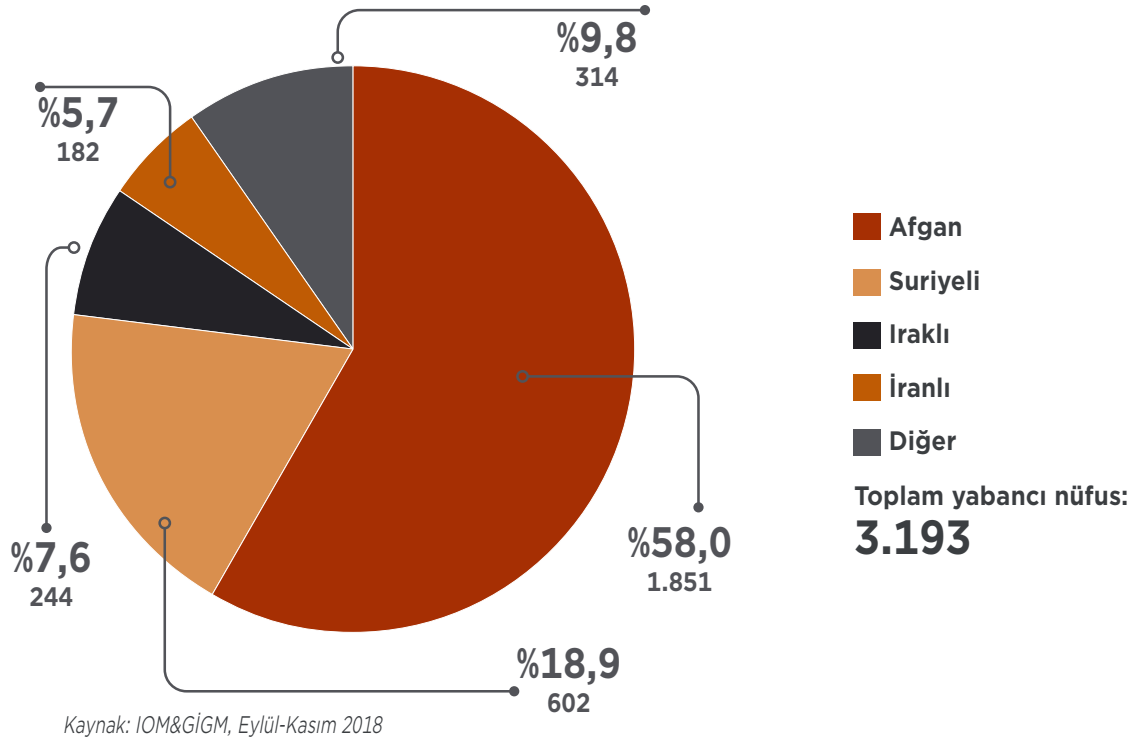
ve sosyal hizmet projelerinin uygulanmamasının sebebi, bu hizmetlerin genel olarak T.C. vatandaşlarına verilmesi ve belediye yönetiminin bu yöndeki kararı olarak ifade edilmiştir. Suriyeli mültecilere hizmet sunumunda bulunulmadığı için bu konuda farklı kurumlarla iş birliği yapılmadığı ve finansal destek alınmadığı belirtilmiştir.

Belediye sınırlarındaki Suriyeli mültecilere dair güncel kayıtlar belediye bünyesinde bulunmamaktadır. Suriyeli mülteciler hakkında ihtiyaç analizi çalışması da yürütülmemiştir. Suriyeliler tarafından en çok talep edilen hizmet kalemlerinin aynı yardım ve istihdam desteği olduğu ifade

edilirken taleplerin çoğunlukla belediyeye değil, kaymakamlığa yönelik talepler olduğu belirtilmiştir.

Bilecik sınırlarında belediye iş birliğiyle veya diğer kurumlar tarafından Suriyeli mülteciler için kurulmuş bir toplum merkezi bulunmamaktadır. Belediye bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten bir göç birimi bulunmamaktadır ve Suriyeli mültecilerle iletişimi kolaylaştırmaya yönelik tercüman istihdamı yapılmamıştır. Bilecik Belediyesi Meclisi bünyesinde Göç Komisyonu bulunmamaktadır. Belediyenin Stratejik Planında göçmen ve mültecilerle ilgili hedef yer almamaktadır.

Grafik 33: Bilecik'te Yaşayan Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı

Tablo 38: Bilecik'te Araştırma Kapsamında Yapılan Belediye Görüşmelerinin Genel Görünümü

İl	Belediye	Hedeflenen Toplam Görüşme Sayısı (Belediye Başkan Yardımcısı & Müdür & Uzman)	Gerçekleşen Belediye Başkan Yardımcısı Görüşmesi Sayısı*	Gerçekleşen Müdür Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Uzman Görüşmesi Sayısı	Gerçekleşen Toplam Görüşme Sayısı
Bilecik	Bilecik (il belediyesi)	3	1	1	1	3
Toplam	1 Belediye	3	1	1	1	3

araştırma bulguları II: belediye başkan yardımcılarının gözünden zorunlu göç

Belediyelerin zorunlu göçe dair kurumsal duruşlarını ortaya koyabilmek amacıyla araştırma kapsamında belediyelerde görev yapan belediye başkan yardımcılarına belediyelerin mültecilere karşı duruşu, süreçte ortaya çıkan kurumsal ihtiyaçlar

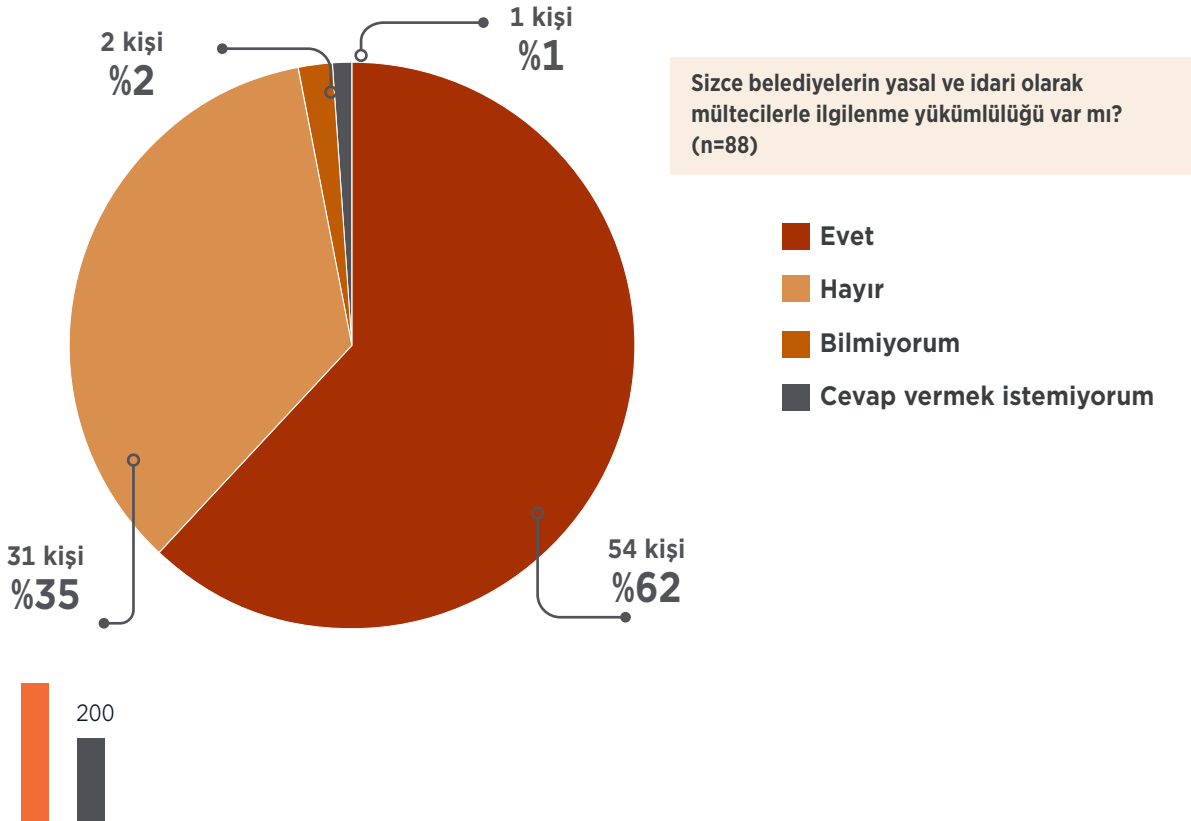
ve alanda karşılaşılan zorluklar ile belediye, mülteciler ve yerel halk ilişkisinin dinamiklerine dair sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde belediye başkan yardımcılarıyla yapılan anket görüşmelerine dair bulgular paylaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen 88 belediye başkan yardımcısının 54'ü, yani %62'si "Sizce belediyelerin yasal ve idari olarak mültecilerle ilgilenme yükümlülüğü var mı?" sorusuna "evet" yanıtı vermiştir. 31 belediye başkan yardımcısının (%35) bu soruya "hayır" cevabı vermesi de dikkat çekicidir.

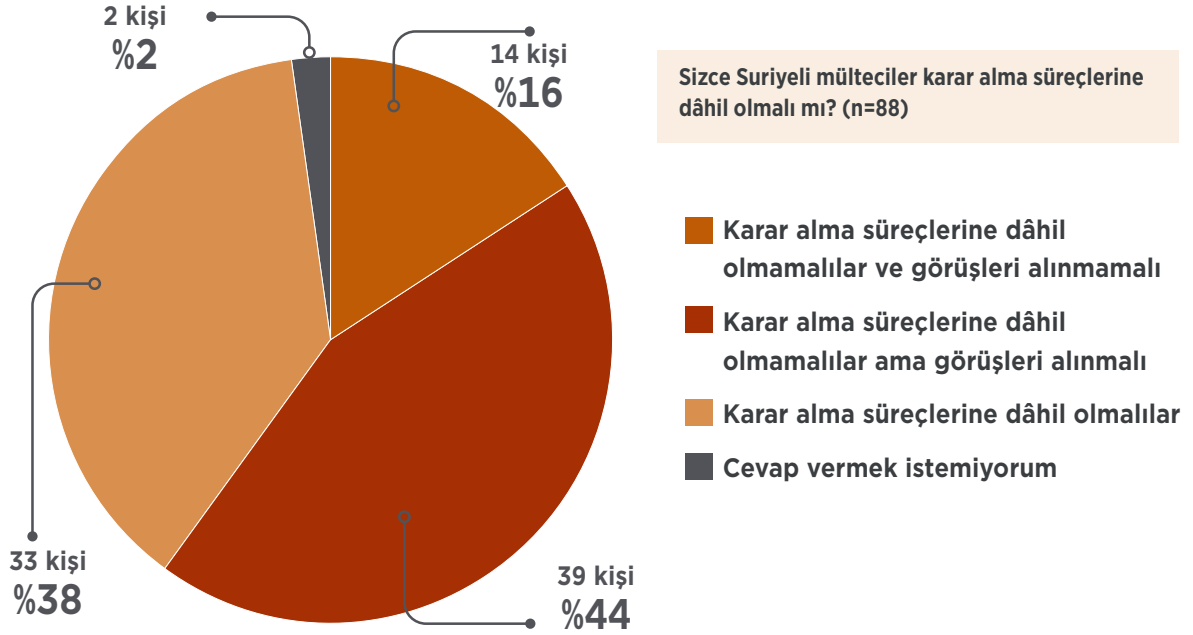
Sosyal uyum ve entegrasyon politikalarının en önemli unsurlarından biri mültecilerin

kendileri hakkında alınan kararların öznesi olabilmeleridir. Bu bağlamda mültecilerin karar alma süreçlerine katılımlarının sağlanması ise uzun vadeli uyum politikalarının amacına ulaşabilmesi için hayati önem taşımaktadır. Belediye başkan yardımcılarının yaklaşık %82'si Suriyeli mültecilerin haklarında kararlar alınırken sürece doğrudan dâhil olmaması ancak görüşlerinin alınması gerektiğini ifade ederken, mültecilerin

Grafik 34: Belediye Başkan Yardımcılarının Belediyelerin Mültecilerle İlgilenme Yükümlülüğüne Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

Grafik 35: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mültecilerin Karar Alma Süreçlerine Katılımına Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

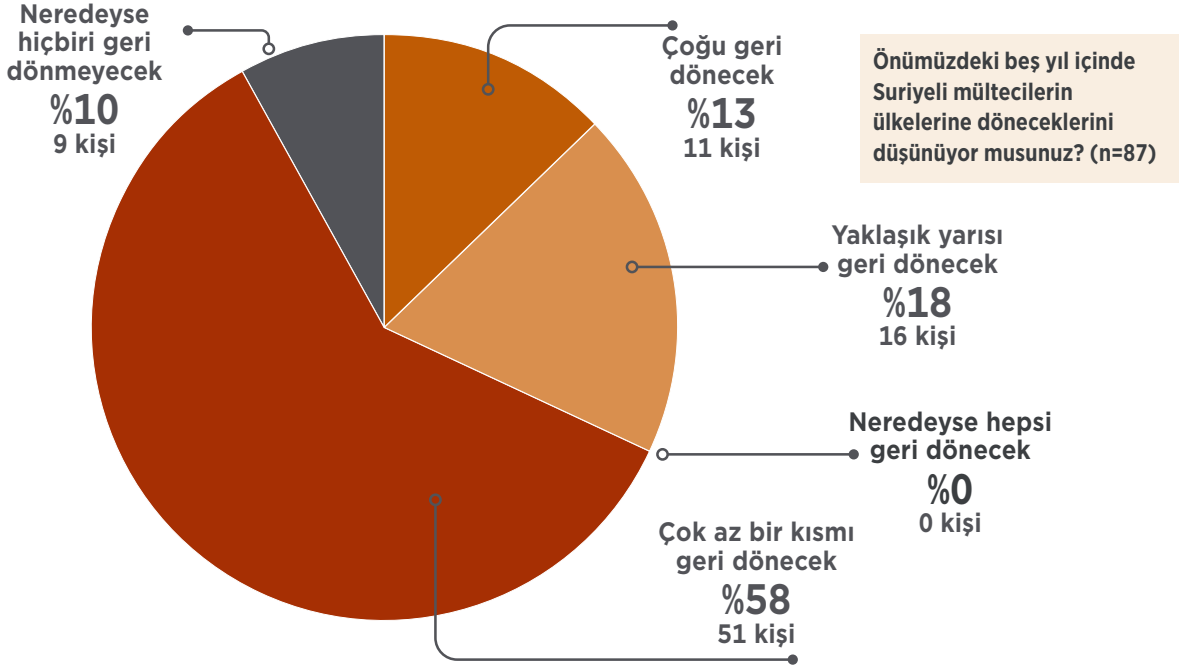
karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %38'dir. Bu konuda esnek olmayan ve "görüşleri de alınmamalı, süreçlere de dâhil olmamalı" diyenlerin oranı ise %16'dır.

Belediye başkan yardımcılarının %80'i Suriyeli mültecilerin yarısından fazlasının önümüzdeki beş yıl içerisinde kendi ülkelerine geri dönme ihtimallerinin olmadığını düşünmektedir. Bu sonuç

mültecilerin karar alma mekanizmalarına dâhil edilmesine dair olumlu düşünenlerin yüksek oranıyla beraber değerlendirildiğinde belediye başkan yardımcılarının mültecilerin belediyelerindeki kalıcılığını kabullenmeleri ve yerelde uyum politikaları geliştirilmesi konusunda isteklilik göstermeleri şeklinde yorumlanabilir.

Göçmen ve mültecileri var olan hizmet modellerine dâhil etmek

Grafik 36: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mültecilerin Önümüzdeki Beş Yıl İçinde Ülkelerine Geri Dönme İhtimaline Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

veya göçmen ve mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik hizmet modelleri geliştirmek belediyeler için birtakım zorluk ve ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. Belediyeler bu süreçte yapısal veya bulundukları il ve ilçeye özgü birçok engel ve sorunla karşılaşmaktadır. Hizmet sunumunda bulunulan göçmen ve mülteci grubun sayısal büyüklüğü ve çeşitliliğine göre farklı belediyelerde farklı kurumsal ihtiyaçlar

doğabilmektedir.

Belediye başkan yardımcılarına göre belediyelerinde göç konusundaki süreç yönetiminde en çok karşılaştıkları üç sorun yasal sorunlar, yerel halktan gelen olumsuz tepkiler ve mülteciler konusunda veri eksikliğidir. Belediyelerin mültecilere sağladıkları hizmetler için ek mali destek almadıkları ve uluslararası kuruluşlardan ve sivil toplum

Grafik 37: Belediye Başkan Yardımcılarının Belediyelerin Göç Yönetimi Sürecinde Karşılaştığı Sorunlara Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

Sizce belediyenizde göç yönetimi sürecinde karşılaştığınız en temel üç sorun nedir? (Uygun olan üç seçeneği işaretleyiniz.) (n=88)

kuruluşlarından finansman desteği alan belediyelerin sayılarının ve alınan destek miktarlarının çok kısıtlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bütçe yetersizliği ile ilişkili olarak mevzuattaki kısıtlılıklar belediyelerin karşılaştığı yasal sorunlar arasında yer almaktadır. Yerleşmeyle ilgili sorunlar ve gettolaşma da yanıtlar arasında ilk 4 sorun arasında yer almaktadır.

Belediye başkan yardımcıları mevzuattaki kısıtlılıkları ve yasal

sorunları belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda karşılaştıkları ilk üç sorun arasında görmektedir. Bununla birlikte 88 belediye başkan yardımcısının 63'ü (%72) belediyelerin süreci daha iyi yönetebilmesi için Belediye Kanunu'nda ve ilgili mevzuatta değişiklikler yapılması gerektiğini düşündüğünü ifade etmiştir.

Mevzuatta değişiklik yapılması gerektiğini düşünen katılımcılara belediyelerin göç

Belediye başkan yardımcılarının %64'ü belediyelerde özel bir göç birimi olması gerektiğini düşünmektedir.

yönetişimi süreçlerini daha iyi yönetebilmesi için Belediye Kanunu'nda ve ilgili diğer mevzuatta hangi alanlarda değişiklikler yapılması gerektiği sorulduğunda ise verilen cevaplar arasında bütçe artışının yapılması ve yetki ve sorumluluk alanlarının belirlenmesi ön plana çıkmıştır.

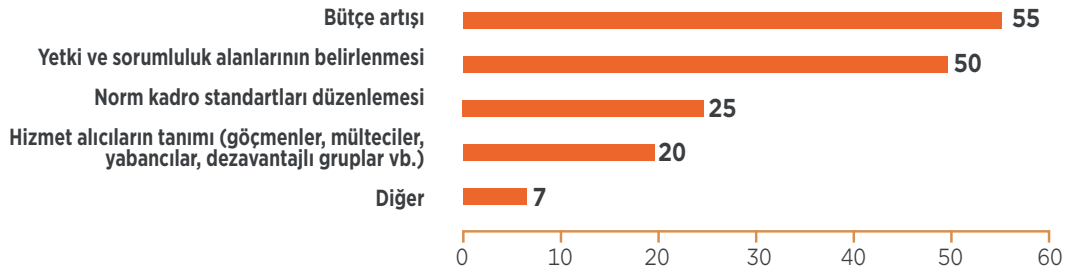
Görüşme yapılan belediye başkan yardımcılarının 57'si

(%64) belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgilenen özel bir göç birimi olması gerektiğini düşünmektedir. Bünyesinde göç birimi bulunan belediye sayısının azlığı göz önüne alındığında yasal ve finansal kısıtların belediyelerin göç birimi kurmasının önündeki engeller arasında olduğu söylenebilir.

Belediyelerin süreci daha iyi

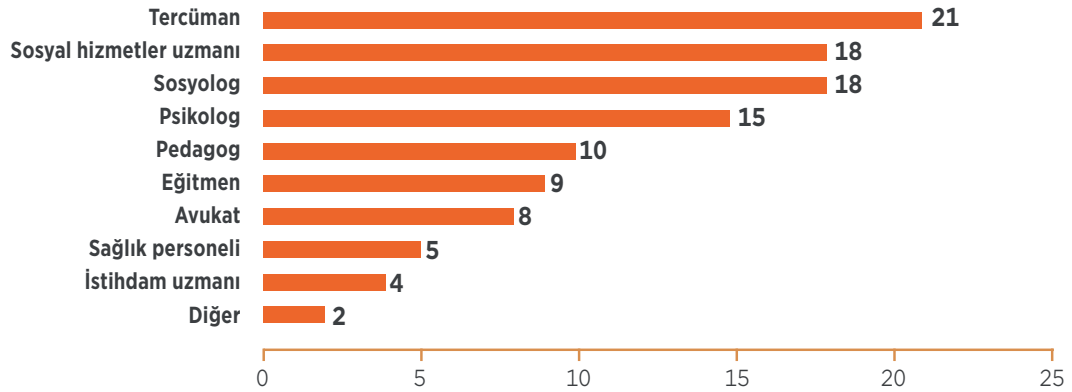
Grafik 38: Belediye Başkan Yardımcılarının Mevzuatta Değişiklik Yapılmasına Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

Sizce belediyelerin göç yönetimi sürecini daha iyi yönetebilmesi için Belediye Kanunu'nda ve diğer mevzuatta hangi alanlarda değişiklikler yapılmalı? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=63)

Grafik 39: Belediye Başkan Yardımcılarının Belediyelerin Personel İhtiyacına Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

Hangi pozisyonlarda personel alımına ihtiyaç var? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=27)

yönetebilmesi için personel ihtiyacı olduğunu söyleyenlerin sayısı ise 27'dir (%31).

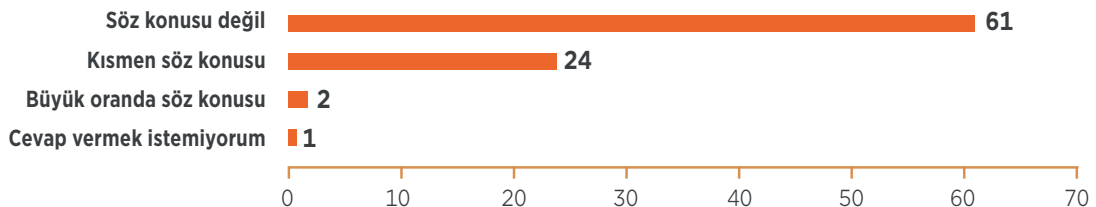
Belediyelerinde personel ihtiyacı olduğunu söyleyen başkan yardımcıları, birincil

olarak tercüman, ikinci ve üçüncü sırada ise sosyal hizmet uzmanı ve sosyolog istihdamına ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.

Belediye başkan yardımcılarının 61'i (%70) belediyelerinin

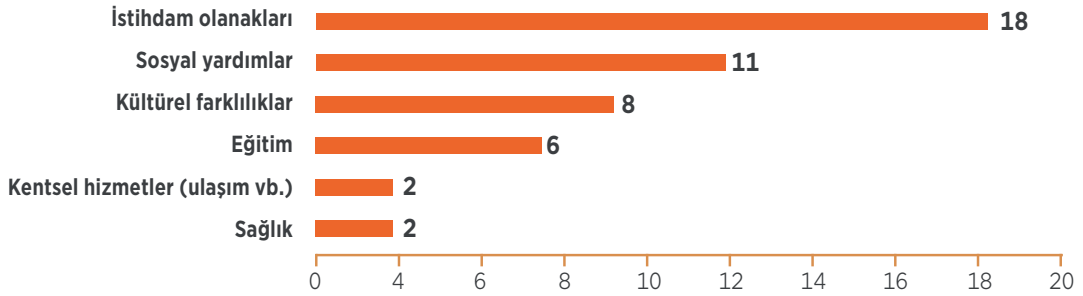
Grafik 40: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mülteciler ve Yerel Halk Arasındaki Gerginlik, Çatışma ya da Çatışma Potansiyeline Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

Belediyeniz sınırlarında gerginlik, çatışma ya da çatışma potansiyeli söz konusu mu? (n=88)

Grafik 41: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mülteciler ve Yerel Halk Arasındaki Çatışma Potansiyelinin Sebeplerine Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

Sizce belediyeniz sınırlarında Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasındaki gerginlik, çatışma ya da çatışma potansiyelinin sebepleri nelerdir? (Uygun olan tüm seçenekleri işaretleyiniz.) (n=26)

faaliyet gösterdiği ilçelerde yerel halk ile Suriyeli mülteciler arasında gerginlik, çatışma veya çatışma potansiyeli görmediğini ifade etmiştir.

Suriyeli mülteciler ve yerel halk arasında büyük oranda veya kısmen gerginlik, çatışma veya çatışma potansiyeli olduğunu düşünen belediye başkan yardımcıları, gözlemledikleri çatışma potansiyelinin başlıca sebeplerini istihdam ve sosyal yardımlardan kaynaklı rekabet olarak sıralamıştır. Kültürel farklılıklar ise 8 belediye başkan yardımcısı tarafından gerginlik

veya çatışma potansiyeline neden olabilecek faktörler arasında değerlendirilmiştir.

Belediye başkan yardımcılarında göre ilçelerinde ikamet eden yerel halkın Suriyeli mülteciler konusunda en fazla dile getirdiği sorunlar Suriyeli mültecilerin kente uyum sağlayamaması, ekonomik sorunlar, kültürel farklılıklar, yardımlardan doğan rekabet ve dil bariyeri olarak sıralanmıştır. Takiben kiraların artışı, asayiş sorunları, gettolaşma, dilencilik, kayıt dışılık, eğitim konusunda yaşanan sorunlar, çok eşlilik,

Grafik 42: Belediye Başkan Yardımcılarına Göre Belediye Sınırlarında İkamet Eden Yerel Halkın Suriyeli Mülteciler Konusunda En Fazla Dile Getirdiği Sorunlar - Marmara Bölgesi

Belediyeniz sınırlarında yerel halkın Suriyeli mülteciler konusunda en fazla dile getirdiği üç sorun nedir? (Uygun olan üç seçeneği işaretleyiniz.) (n=88)

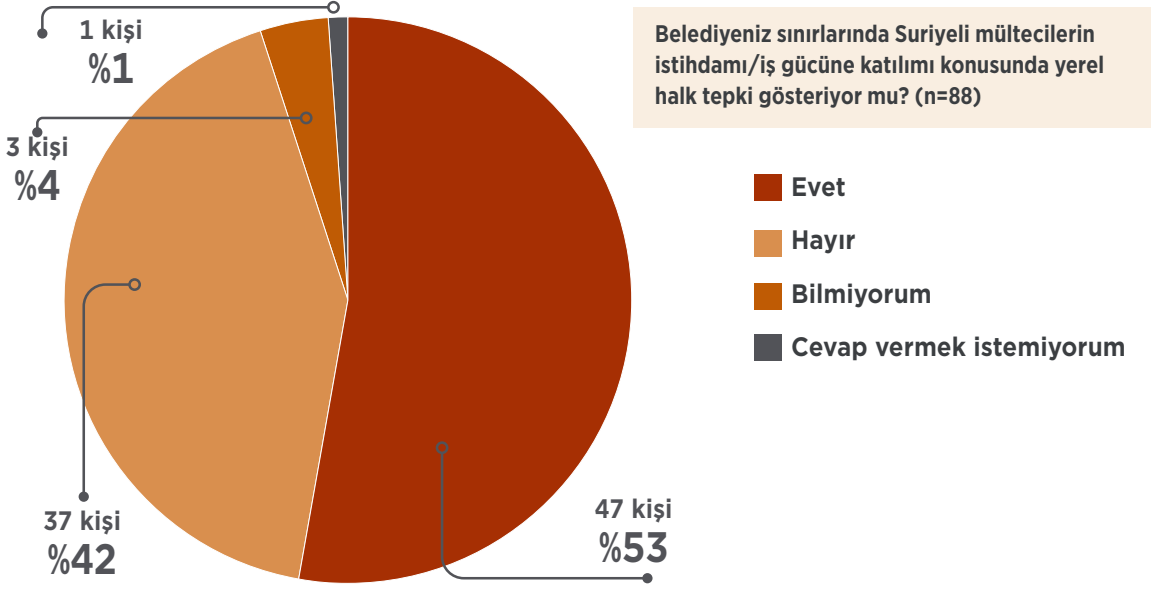
dini veya etnik farklılıklar ile erken yaşta evlenme de yerel halkın Suriyelilerle ilgili dile getirdikleri sorunlar arasında yer almaktadır.

Ekonomik sorunlar ve istihdama dayalı rekabet belediye başkan yardımcılarının göre hem yerel halk ve mülteciler arasındaki sınırlı boyuttaki çatışmanın kaynağı hem de yerel halkın

Suriyelilere dair dile getirdiği ilk üç sorundan birisidir. Belediye başkan yardımcılarının 47'si (%53) yerel halkın Suriyeli mültecilerin istihdama katılımı hakkında tepki gösterdiğini dile getirmiştir.

Belediye başkan yardımcılarının Suriyeli mültecilerin yerel halka ve belediyelere sağladıkları katkılar hakkındaki görüşleri

Grafik 43: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mültecilerin İstihdamı/İş Gücüne Katılımı Konusunda Yerel Halkın Tepkisine Dair Görüşleri - Marmara Bölgesi

incelendiğinde ise mülteciler ve yerel halk arasında yardımlaşmanın ve empati duygularının gelişmesi, mültecilerin göç politikası geliştirilmesine vesile olmaları ve kültürel çeşitlilik/zenginliğin artması ilk üç sırada yer almaktadır. Ekonomik gelişme

ve piyasanın canlanması da bu kapsamda belediye başkan yardımcıları tarafından Suriyelilerin yerele katkıları arasında sıralanmıştır. Belediye başkan yardımcılarının 7'si ise "diğer" seçeneğini işaretleyerek "hiçbir katkıları yok" yorumunda bulunmuştur.

Grafik 44: Belediye Başkan Yardımcılarının Suriyeli Mültecilerin Yerel Halka ve Belediyelerine Sağladığı Katkılar Hakkındaki Görüşleri - Marmara Bölgesi

Sizce belediyeniz sınırlarında Suriyeli mültecilerin yerel halka ve belediyenize sağladığı en önemli üç katkı nedir? (Uygun olan üç seçeneği işaretleyiniz.) (n=88)

araştırma bulguları III: belediye temsilcilerinin mültecilere dair gözlem ve tutumları

Araştırma kapsamında üç düzeyde görüşme yapılarak araştırmanın güvenilirliğinin artırılması hedeflenmiştir. Belediye başkan yardımcılarının görüşleri ile belediyenin göçmen ve mültecilere ilişkin çalışmalarındaki yönetsel bakışın anlaşılması; birim yöneticileri ve uzmanlarla yapılan görüşmelerde ise

sahada göçmen ve mültecilerle doğrudan temas halinde bulunan belediye temsilcilerinin alana dair görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 94 belediyede göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birim yöneticileri, alanda çalışan uzmanlar ve ilgili birimlerin bağlı bulunduğu başkan yardımcılarını dâhil olmak

üzere toplam 268 görüşme gerçekleştirilmiş ve anket uygulanmıştır.

Belediye temsilcilerinin mültecilere dair gözlem ve tutumlarının yerelde uygulanan ve uygulanması planlanan göç politikalarının sonuçlarının etkinliği ve verimliliği açısından önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Literatürde, belediye çalışanlarının belediye sınırlarında yaşayan göçmen ve mültecilere hak temelli bir bakış açısıyla hizmet sunumunda bulundukları durumlarda mültecilere verilen hizmet çeşitliliği ve kalitesinin arttığına dair çalışmalar da bulunmaktadır.⁹⁶

Gözlemler

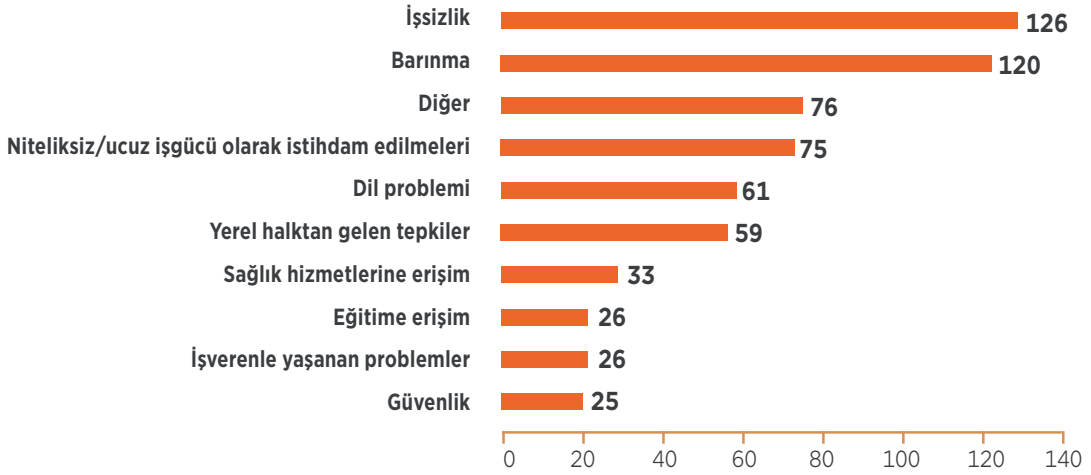
Araştırma kapsamında görüşme yapılan belediye başkan yardımcıları, ilgili birim yöneticileri ve uzmanların gözlemleri doğrultusunda yoksulluk, niteliksiz ve ucuz iş gücü olarak istihdam edilme ve barınma konusundaki sorunlar Suriyeli mültecilerin dile getirdiği başlıca problemler olarak sıralanmaktadır. Belediye temsilcilerinin ifadelerine göre, dil bariyeri ve yerel halktan gelen olumsuz tepkiler de Suriyeli mültecilerin sıkça dile getirdiği sorunlar arasında yer alırken sağlık hizmetlerine ve eğitime erişim, işverenlerle yaşanan problemler ve güvenlik

Yoksulluk, niteliksiz ve ucuz iş gücü olarak istihdam edilme ve barınma konusundaki sorunlar Suriyeli mültecilerin dile getirdiği başlıca problemlerdir.

⁹⁶ Abigail Fisher-Williamson, Welcoming New Americans? Local Governments and Immigrant Incorporation, Chicago, The University of Chicago Press, 2018 & Aysen Üstübcü, 'Street-level justifications': Service providers mediating refugee reception in the urban context of Istanbul, Journal of Refugee Studies, 2020, feaa061, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa061>.

Grafik 45: Belediye Temsilcilerine Göre Mültecilerin En Çok Dile Getirdiği Problemler - Marmara Bölgesi

2019 yılında belediyeniz sınırlarındaki Suriyeli mültecilerin en çok dile getirdiği üç problem neydi? (Uygun olan üç seçeneği işaretleyiniz. (n=268)

mülteciler tarafından dile getirilen diğer problemlerdir. Aynı ve nakdi yardıma erişimde karşılaşılan zorluklar ise diğer şikkı altında en çok dile getirilen sorunlar arasındadır.

Belediye temsilcileri aynı yardım, nakdi yardım, istihdam ve barınma desteğinin Suriyeli mültecilerin belediyelerden en çok talepte bulunduğu hizmetler olduğunu belirtmişlerdir. Kentlerde

ikamet eden mültecilerin büyük çoğunluğunun yoksulluk, işsizlik ve barınma gibi problemlerle mücadele ettikleri göz önünde bulundurulduğunda sonuçların şaşırtıcı olmadığını söylemek mümkündür. Takiben birinci basamak sağlık hizmetleri, dil kursları, psiko-sosyal destek ve hukuki destek de Suriyeli mülteciler tarafından en çok talep edilen hizmetler arasında yer almaktadır.

Grafik 46: Belediye Temsilcilerine Göre Mültecilerin Belediyelerden En Çok Talep Ettiği Hizmetler - Marmara Bölgesi

2019 yılında belediyeniz sınırlarındaki Suriyeli mültecilerin belediyenizden en çok talepte bulunduğu üç şey neydi? (Uygun olan üç seçeneği işaretleyiniz.) (n=268)

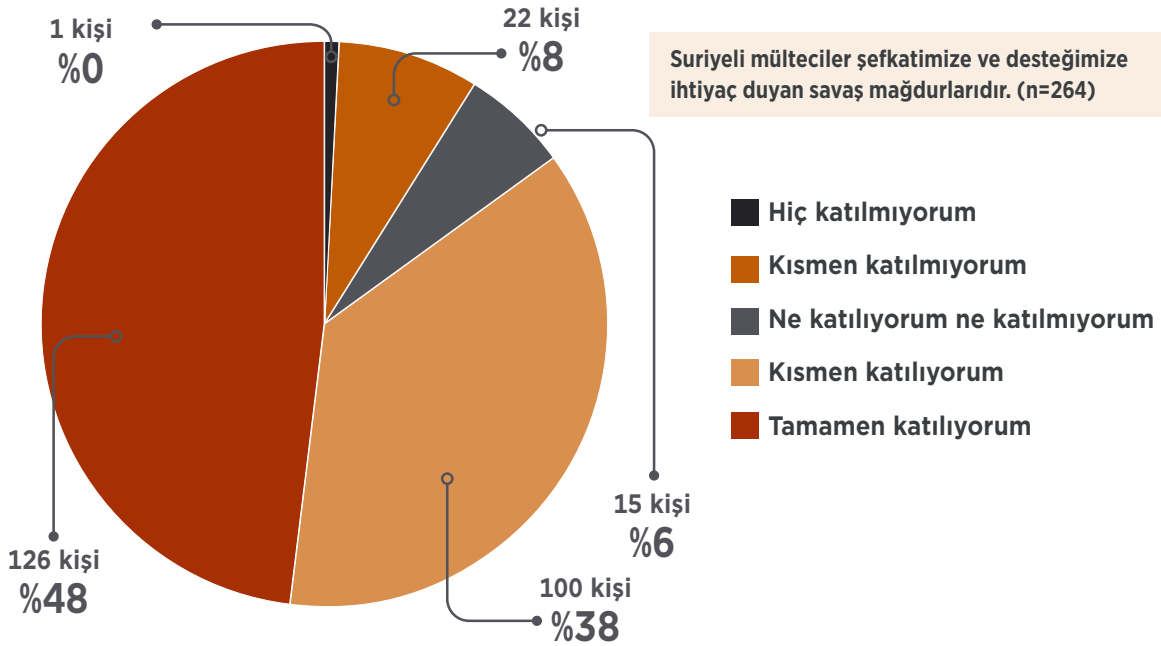
Suriyeli mültecilerin belediyelerden en çok talepte bulunduğu hizmetler ayni yardım, nakdi yardım, istihdam ve barınma desteğidir.

Tutumlar

Bu bölümde anket katılımcılarının Suriyeliler hakkındaki çeşitli ifadelerle ne ölçüde katıldıklarına veya katılmadıklarına dair bulgular sunulmaktadır. Sonuçların tüm örneklem içinde dağılımının yanında belediyelerde farklı konumlarda görev yapan belediye başkan yardımcılar, ilgili birim yöneticileri ve uzmanlara göre dağılımı da sunulmuştur.

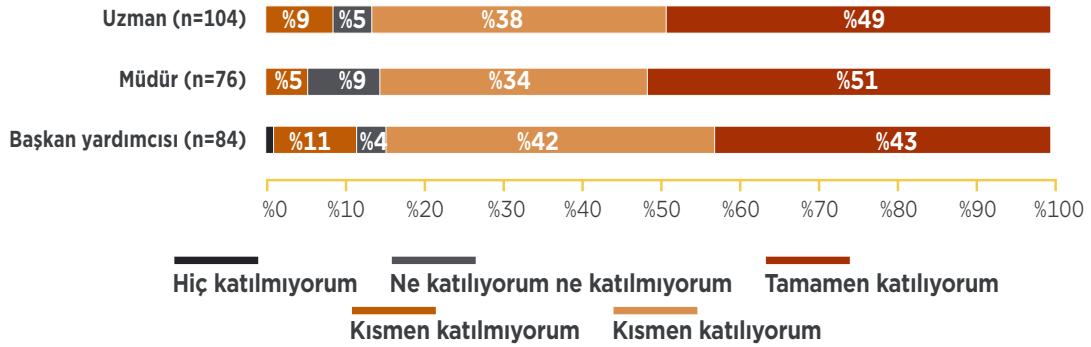
Belediye temsilcilerinin %86'sı "Suriyeliler şefkat ve desteğimize ihtiyaçları olan savaş mağdurlarıdır" ifadesine tamamen veya kısmen katıldıklarını belirtmiştir. Suriyeli mültecileri ihtiyaç sahibi mağdurlar olarak görenlerin oransal dağılımı belediyelerde farklı konumlarda görev yapan uzmanlar, yöneticiler ve belediye başkan yardımcılar arasında da benzerlik göstermektedir.

Grafik 47: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 1 - Marmara Bölgesi

Grafik 48: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 1 – Belediye ve Başkan Yardımcısı, Müdür, Uzman Dağılımı - Marmara Bölgesi

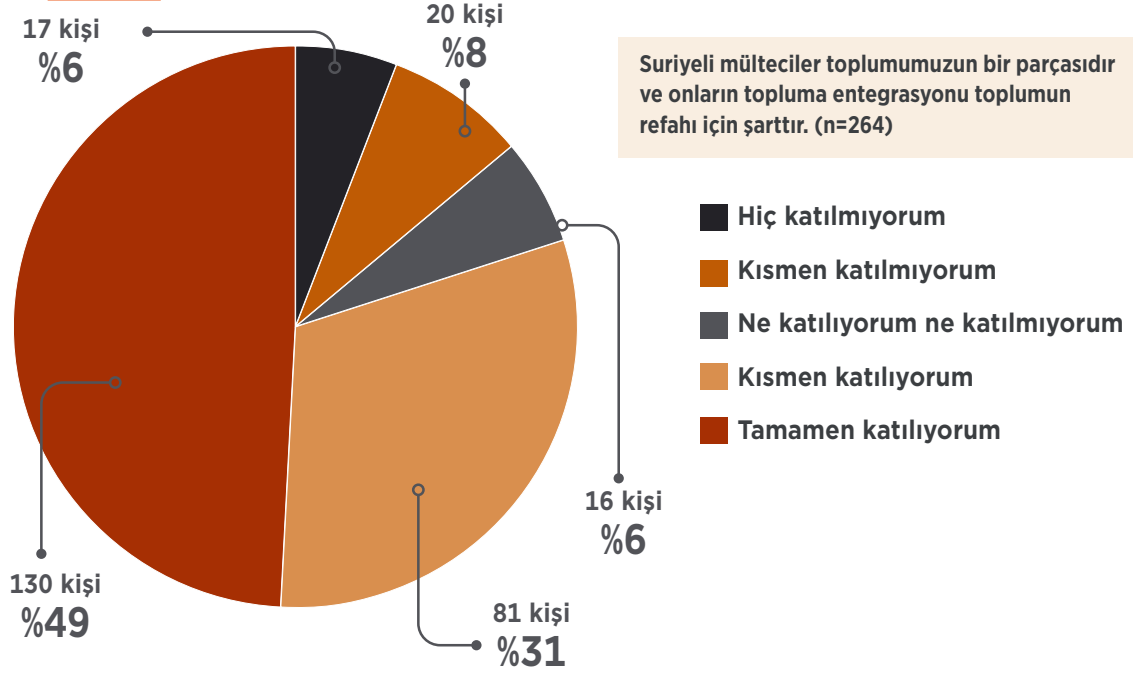
Suriyeli mülteciler şefkatimize ve desteğimize ihtiyaç duyan savaş mağdurlarıdır. (n=264)

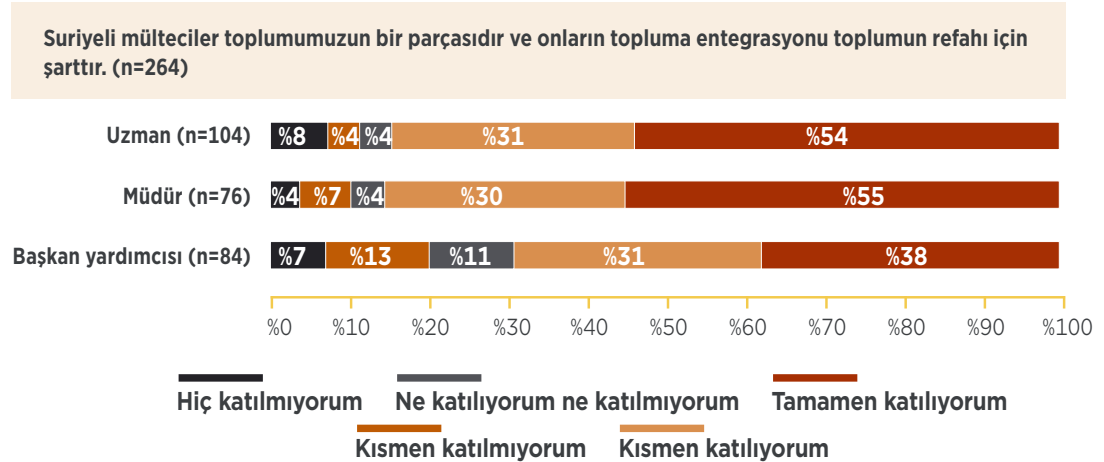
Belediyelerin yerel düzeyde sosyal uyum politikalarındaki rolü giderek artmaktadır. Bu değişimin belediye çalışanları arasında nasıl bir izdüşümü olduğunu anlamak üzere belediye çalışanlarına “Suriyeli mülteciler toplumumuzun bir parçasıdır ve onların topluma entegrasyonu toplumun refahı için şarttır” ifadesine ne ölçüde katıldıkları sorulmuştur. Çalışanların %80’i bu ifadeye

kısmen veya tamamen katıldıklarını belirtmiştir. Suriyeli mültecilerin uyumu ve entegrasyonu hakkındaki sonuçlar birim yöneticileri ve uzmanlar arasında benzerlik göstermektedir. Belediye başkan yardımcılarının ise uyumun toplumsal refah için önemi konusuna %69’luk katılma oranıyla göreceli olarak daha mesafeli oldukları gözlemlenmiştir.

Grafik 49: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 2 - Marmara Bölgesi

Grafik 50: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 2 - Belediye Başkan Yardımcısı, Müdür, Uzman Dağılımı - Marmara Bölgesi

Yerel yönetimler ve göç literatüründe fon kaynakları, yerel yönetimler ve göçmenler arasındaki ilişkide belirleyici unsurlarından biri olarak görülmektedir.⁹⁷ Özellikle zorunlu göç ile gelen mültecilere yönelik çalışmalarda mevzuattan kaynaklanan bütçe ile ilgili kısıtlılıklar ve çekinceler nedeniyle belediyelerin çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlardan aldıkları fonların ve bu kapsamda geliştirilen işbirliklerinin göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunun yanı sıra belediyelerin yönetim

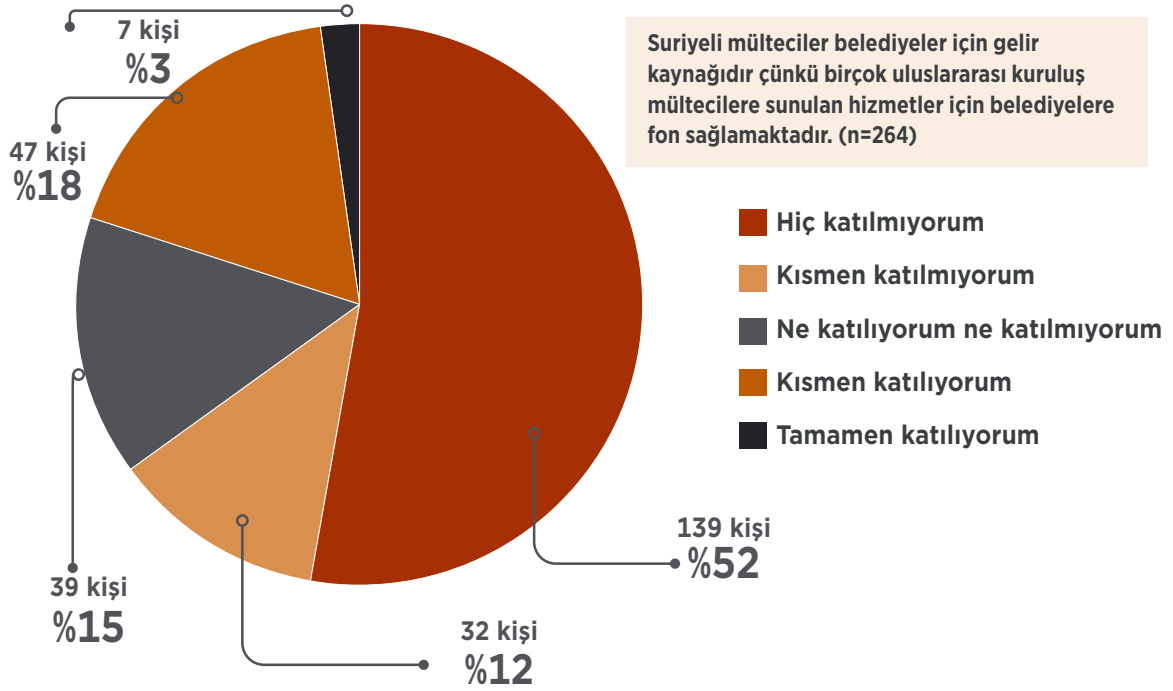
kapasitesine de katkıda bulunabileceği belirtilmektedir.⁹⁸

Belediye temsilcilerinin %65’i “Suriyeli mülteciler belediyeler için gelir kaynağıdır çünkü birçok uluslararası kuruluş mültecilere sunulan hizmetler için belediyelere fon sağlamaktadır” ifadesine kısmen veya hiç katılmıyorum cevaplarını vermiştir. Göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerde finansman desteği alan büyükşehir, il ve ilçe belediyesi sayısının sınırlı olduğu düşünüldüğünde yanıtların şaşırtıcı olmadığını söylemek mümkündür.

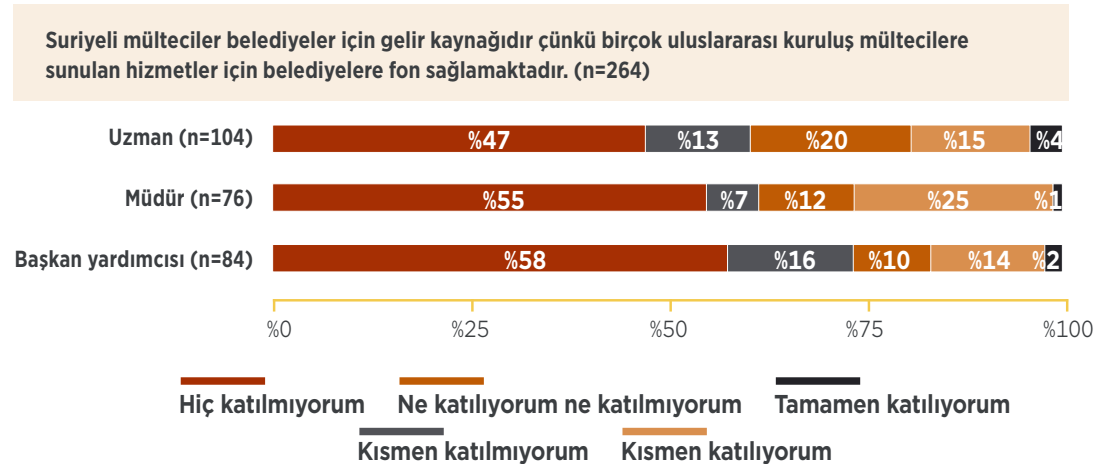
97 Marwa Boustani, Estella Carpi, Hayat Gebara ve Yara Mourad, Responding to the Syrian crisis in Lebanon Collaboration between aid agencies and local governance structures, Working Paper, London, IIED, 2016, (Erişim tarihi: 21.04.2021), <http://pubs.iied.org/10799IIED> & Rabia Karakaya Polat, Vivien Lowndes, “How does multi-level governance create capacity to address refugee needs, and with what limitations? An analysis of municipal responses to Syrian refugees in Istanbul”, Journal of Refugee Studies, 2021, feab101, (Erişim tarihi: 15.10.2021), <https://doi.org/10.1093/jrs/feab101>.

98 Özçürümez, İçduygu, “Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye”.

Grafik 51: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 3 - Marmara Bölgesi

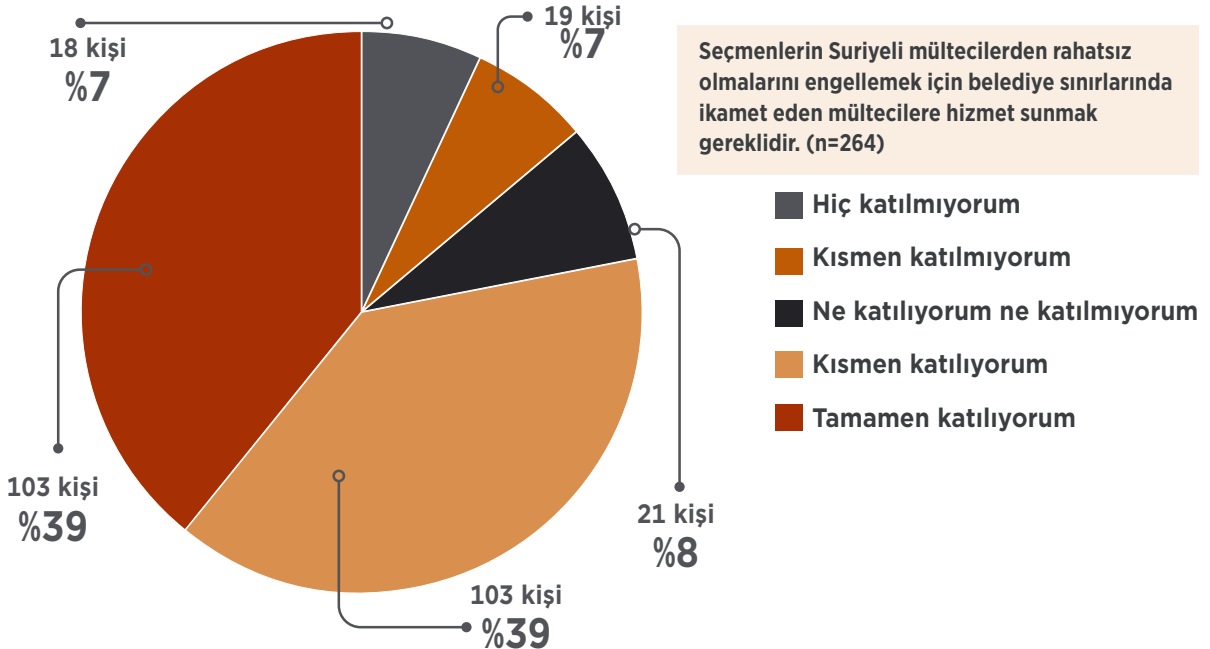
Grafik 52: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 3 - Belediye Başkan Yardımcısı, Müdür, Uzman Dağılımı - Marmara Bölgesi

Belediye temsilcilerinin %78'i "Seçmenlerin Suriyeli mültecilerden rahatsız olmalarını engellemek için belediye sınırlarında ikamet eden mültecilere hizmet sunmak gereklidir." ifadesine kısmen veya tamamen katıldıklarını belirtmiştir. Belediye temsilcilerinin gözlemlerine göre yerel halktan aldıkları olumsuz tepkiler Suriyeli mültecilerin en çok dile getirdikleri problemler arasında yer almaktadır. Diğer yandan Suriyeli mültecilerin kente uyum sağlamakta güçlük çekmesi yerel halkın Suriyeli

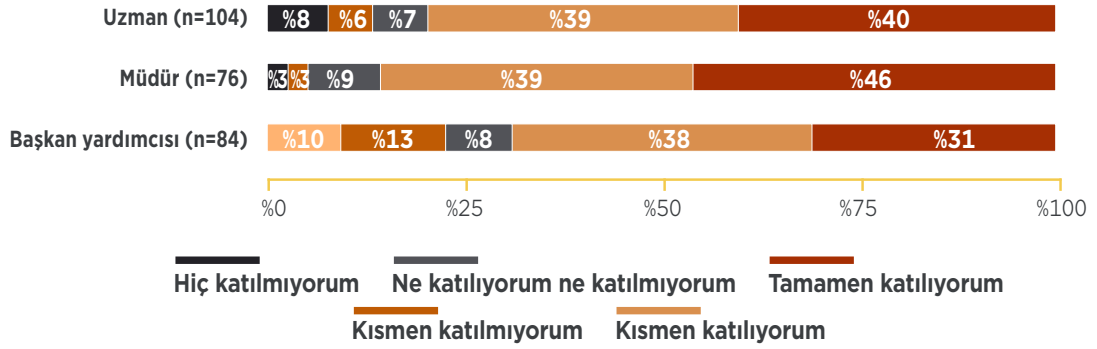
mültecilere dair en çok dile getirdiği problemler arasında birinci sıradadır. Bu ikili durum göz önünde bulundurulduğunda, ifadeye katılan temsilcilerinin oranının yüksekliği belediye temsilcilerinin mültecilere sunulan hizmetleri konumlandırması hakkında da ipuçları vermektedir. Bu bağlamda belediye temsilcilerinin Suriyeli mültecilere sunulan hizmetleri bir inisiyatiften öte toplumsal huzuru sağlamak için bir gereklilik olarak yorumladıklarını söylemek mümkündür.

Grafik 53: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 4 - Marmara Bölgesi

Grafik 54: Belediye Temsilcilerinin Suriyeli Mülteci Algısı 4 - Belediye Başkan Yardımcısı, Müdür, Uzman Dağılımı - Marmara Bölgesi

Seçmenlerin Suriyeli mültecilerden rahatsız olmalarını engellemek için belediye sınırlarında ikamet eden mültecilere hizmet sunmak gereklidir. (n=264)

araştırma bulguları IV: göç yönetişiminde belediyelerdeki müdür ve uzmanların rolü

Yerel yönetimlerin göç yönetişimindeki rollerinin artmasıyla birlikte yereldeki siyasi aktörlerin yanı sıra bürokratların da politika yapım süreçlerindeki etkileri ön plana çıkmaya başlamıştır. Belediyelerde asıl karar vericiler, seçimle iş başına gelen ve halka

hesap vermekle yükümlü olan belediye başkanlarıdır. Süreç dahilinde belediye bürokratlarının belediye başkan yardımcıları ve belediye başkanının inisiyatifiyle uygulanan politikalar üzerinde, özellikle de uygulama sürecinde önemli katkıları olsa da, nihai karar merciinin belediye başkanı

olduğu açıktır.

Alanda yapılan araştırmalardan belediyelerde görevli müdür ve uzmanların pek çoğunun mültecilere hizmet verilip verilmemesinden başlayarak verilen hizmetlerin çeşitliliği ve miktarı gibi konularda karar verme sürecini önemli ölçüde etkiledikleri anlaşılmaktadır.⁹⁹ Bu bağlamda, belediyelerde uygulama sürecinde yer alan, alandaki ihtiyaç ve sorunları yakından izleyerek tespit eden ve çözüm önerileri ortaya koyma kapasitesine sahip olan bürokratların varlığı önemli bir fırsattır. Nitekim müdür ve uzmanlar alandaki çalışmaları esnasında sadece göçmen ve mültecilerle değil tüm paydaşlarla yakın temas içerisinde oldukları için paydaşların ihtiyaçlarını ve beklentilerini de analiz etmektedir. Dolayısıyla müdür ve uzmanlar, belediye başkan yardımcıları ve belediye başkanlarının kendilerine vereceği yetki ve alan çerçevesinde farklı paydaşlarla işbirlikleri geliştirebilmekte ve süreç yönetimine de önemli katkılarda bulunabilmektedir. Çalışmanın bu

bölümünde müdür ve uzmanların çeşitli konularda kendilerini karar vericiler arasında tanımlamaları ile göçmen ve mültecilere yönelik belediye hizmetleri arasındaki ilişki incelenmektedir.

Stratejik Plan oluşturma konusunda kendini belediyedeki karar vericiler arasında gören müdür ve uzmanların çalıştıkları belediyelerde göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin stratejik planda yer alma sıklığının, karar vericiler arasında olmadıklarını ifade eden müdür ve uzmanların görev yaptığı belediyelere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, bürokratların karar süreçlerine dâhil olmalarının belediyelerin planlama süreçleriyle ilgili önemli bir katkı ortaya koyabileceğini göstermektedir.

Çalışmanın önceki bölümlerinde sunulan bulgulara göre Marmara Bölgesi’nde yer alan büyükşehir, il ve ilçe belediyeleri arasında göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin finansmanında dış destek alan belediye sayısı oldukça düşüktür. Bu bağlamda müdür ve uzmanların kaynak geliştirme konusunda karar

⁹⁹ Fisher-Williamson, Welcoming New Americans? Local Governments and Immigrant Incorporation & Zeynep Balcioglu, "Local Bureaucracy in Migration Governance: The Case of Istanbul", TESEV, 2020, (Erişim tarihi:21.04.2021), <https://www.tesev.org.tr/en/research/local-bureaucracy-in-migration-governance-the-istanbul-sample/>.

vericiler arasında yer aldıkları belediyelerde finansman desteği alma oranının çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, belediyelerde çalışan bürokratların karar alma ve uygulama süreçlerine dâhil olmalarının olumlu sonuçlar doğurması noktasında da önemli bir ipucu vermektedir. Kitlesele göç sürecinde olduğu gibi acil durum yönetimi ve hatta “afet” durumu olarak kabul edilen konularda da bürokratların inisiyatif almasının önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Benzer şekilde, müdür ve uzmanların görev yaptıkları müdürlükler tarafından uygulanacak projelerin geliştirilmesi ve hizmet çeşitlerinin belirlenmesi konusunda kendilerini karar verici konumda bulundukları belediyelerde Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet modelleri geliştirilmesi sıklığının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Merkezi yönetim-yerel yönetim yetki ve görev dağılımı ve hizmet optimizasyonu çerçevesinde birincil yetki ve sorumluluk sahibi olan belediye başkanlarının

inisiyatifli süreç yönetiminde asıl belirleyici etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan, belediye başkan yardımcıları ve belediye başkanlarının bürokratlarla iletişimi ve politika yapım süreçlerinde bürokratların katkılarını alması, özellikle belediye hizmetlerinin çeşitliliği ve niteliği açısından önem arz etmektedir. Belediyelerdeki müdür ve uzmanlar, hizmet sunumunda bulundukları hedef kitlenin ihtiyaç ve taleplerinin yanı sıra görev yaptıkları müdürlük ve birimlerin kurumsal kapasitesi noktasındaki ihtiyaçlarına da hâkim oldukları için süreç yönetiminde önemli bir konuma sahiptir. Bu çerçevede gayretli ve konuyla ilgili bürokratların belediye başkan yardımcıları ve belediye başkanlarına sahadaki durumun analizine ve ihtiyaçlara ilişkin stratejik bilgilendirmelerde bulunması, karar alma süreçleri ve politikaların etkinliği açısından avantaj sağlamaktadır. Belediyelerin politika belirleme süreçlerinde ve personelin hareket alanının belirlenmesinde belediye başkanlarının ve başkan yardımcılarının belirleyici olduğu açıktır.

genel değerlendirme

Türkiye Nisan 2011’den bu yana Suriye’de yaşanan iç savaştan kaçanlara uyguladığı “açık kapı politikası” ile kısa zamanda milyonlarca mültecinin bulunduğu bir ülke haline gelmiştir. 2011’de 58 bin olan Türkiye’deki toplam geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı, bütün öngörülerini aşarak hızla artmış ve 2014 yılında Türkiye, dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumuna gelmiştir. 2011 yılı sonrasında Türkiye’ye gelenler

içinde Suriyeli mülteciler en büyük grubu oluştursa da daha önceki yıllarla karşılaştırılmayacak sayılarda düzensiz göçmen ve Suriyeli olmayan mülteci de bu dönemde Türkiye’ye gelmiştir. Aradan geçen on yılın sonunda Türkiye 3,7 milyonu geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler, 330 bini ise uluslararası koruma altında bulunan ve Suriyeli olmayan mülteciler olmak üzere 4 milyonu aşkın mülteciye ev sahipliği yapan bir ülke

haline gelmiştir. Ayrıca 2021 yılı itibarıyla Türkiye’de ikamet izni ile yaşayan 1 milyon üzerinde yabancı bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’nin düzenli göç için de önemli bir cazibe merkezine dönüştüğünü söylemek mümkündür.

Türkiye’deki mültecilerin büyük çoğunluğu “kent mültecileri” olarak yaşamlarını devam ettirmektedir. Türkiye’nin mülteciler için merkezi bir yerleştirme politikası uygulamaması nedeniyle Suriyeliler ve diğer mülteciler özellikle 2013 yılı sonrasında sınır bölgelerinden ve kamplardan ayrılarak büyük kentlere yönelmiştir. Bu durum özellikle sosyal, kültürel ve finansal açıdan Türkiye’nin lokomotif sayılabilecek Marmara Bölgesi’ni doğrudan etkilemiştir. Nisan 2021 itibarıyla Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin yaklaşık %22’si Marmara Bölgesi’ndeki illerde kent mültecileri olarak yaşamaktadır. Türkiye’de ikamet izni ile yaşayan 1 milyon 91 bin kişinin ise yaklaşık %61’i Marmara Bölgesi’nde yaşamaktadır. Bu durum, hizmet sunumu noktasında belediyeler üzerinde ciddi baskı oluşturmuştur. Mülteci akınlarının hedefi haline gelen

kentlerde belediyeler, altı önemli sorunla baş başa kalmıştır. Bunlardan ilki, belediyelerin kendi planları dışında bir anda on binlerce, hatta yüz binlerce mülteci ile karşı karşıya kalmasıdır. İkinci önemli husus, bölgeler, iller ve hatta aynı ilin ilçeleri ve mahalleleri arasındaki dengesiz nüfus dağılımıdır. Mülteci yerleşimleri konusunda ulusal ve yerel düzeyde düzenleme olmaması sebebiyle özellikle yüksek sayıda mülteci barındıran belediyeler süreci yönetmede zorluklarla karşılaşmaktadır. Üçüncü büyük sorun ise, belediyelerin kendi sınırları içerisinde yaşayan göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunurken hem yetki karmaşası yaşamaları hem de genel bütçe vergi gelirlerinden ek kaynak alamamalarıdır. Belediyelerin bütçe hesaplamalarında yalnızca ADNKS bazlı nüfus esas alınmakta, ancak belediyeler kendilerine verilen bütçeyi belediye sınırlarında yaşayan uluslararası göçmenler ve mülteciler için de kullanmak durumunda kalmaktadır. Yetki ve bütçe konusundaki engellerle birlikte değerlendirilmesi gereken bir başka husus, norm kadro standartlarına göre belediyelerde

kurulmasına izin verilen birim düzeylerindeki ve sayılarındaki kısıtlardır. Kurumsallaşma ile ilgili kısıtlar, belediyelerde göç konusuna özel birim kurulmasının önünde engel teşkil edebilmektedir. Beşinci önemli sorun alanı veri üretimi ve paylaşımıdır. Pek çok belediye, sınırları dahilinde yer alan göçmen ve mültecilerin sayıları ve diğer demografik veriler konusunda son derece kısıtlı bilgi düzeyi ile süreci yönetmeye çalışmaktadır. Belediyelerin süreç yönetiminde yaşadığı bir diğer önemli zorluk da yerel halkın mültecilere verilen hizmetler konusunda ortaya koyduğu tepkileri dikkate alarak hareket etmek durumunda kalmalarıdır.

Aradan geçen on yıllık süreçte, belediyeler öngörülerin dışında hazırlıksız olarak büyük sayılarda mülteci akını ile karşı karşıya kalmıştır. Bu hazırlıksızlığa ve ilave yüklere rağmen hizmet vermek zorunda olan fakat hem yetki hem de özellikle mali kaynak konusunda yeterince destek alamayan belediyelerin süreç yönetimi noktasında çok önemli bir başarı ortaya koyduklarını ifade etmek gerekmektedir. “Sorunlar yerelde ise çözümü de yereldedir” şiarından hareket

eden belediyeler, alandaki tüm kısıtlılıklara rağmen sahada karşılaşılan sorunların üstesinden gelerek yerelde hizmet sunumunda bulunmak için takdire şayan bir çaba göstermektedir.

Aradan geçen zaman ve tecrübeler, başlangıçtaki geçicilik üzerine inşa edilen yaklaşımın da revize edilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır. Türkiye’deki mülteciler konusunun her geçen gün kalıcı bir hale geldiği artık genel kabul görmektedir. Neredeyse tamamı kent mültecileri olarak kentsel alanlarda yaşayan mülteciler için “acil durum yönetimi” ve buna bağlı “koruma” yaklaşımı işlevini yitirmektedir. Sürecin asıl aktörleri olmak durumunda kalan belediyelerin, yerel düzeyde uyum yaklaşımını temel alan kısa, orta ve uzun vadeli planlamalarını bu gerçeği dikkate alarak yapmaları gerekmektedir.

“Marmara’nın Kent Mültecileri: Belediyelerin Süreç Yönetimi” başlıklı araştırma, ikamet izni ile Türkiye’de yaşayan ve uluslararası koruma başvurusu sahibi kişiler dâhil olmak üzere Türkiye’deki yabancı nüfusun yaklaşık %75’ini oluşturan Suriyeli mültecilere odaklanarak

belediyelerin Suriyeli mülteciler konusundaki süreç yönetimine ilişkin on yıllık tecrübesini, geleceğe yönelik beklentileri ve politika önerilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırma örnekleminde yer alan 13 ildeki geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı, 21 Nisan 2021 tarihli GİGM verilerine göre 811.174'tür. Bu sayı Türkiye'deki toplam 3.671.811 geçici koruma kapsamındaki Suriyelinin %22'sine tekabül etmektedir.

Marmara Bölgesi'ndeki belediyelerin örnekleme yer aldığı bu kapsamlı ve üç düzeyli araştırma ile belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerinin ve kurumsal yapılanmalarının haritasının çıkarılması ve belediyelerin süreçte yaşadıkları zorluklarla birlikte alandaki ihtiyaçların tespit edilmesi hedeflenmiştir. Kurumsal seviyede yapılan analize ek olarak belediye temsilcilerinin bireysel deneyim, görüş ve tutumlarına dair bulgularla birlikte kurumsal politikalar ile bireysel inisiyatifler arasındaki bağlantılara da çalışmada yer verilmiştir. 14 Mayıs-16 Ekim 2020 tarihleri arasında Balıkesir, Bilecik, Bolu, Bursa, Düzce, Çanakkale,

Edirne, İstanbul, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ ve Yalova illerindeki belediyelerde araştırma kapsamında anket görüşmeleri yapılmıştır. Görüşme yapılan belediyelerin seçiminde GİGM'in 31 Aralık 2019 tarihli verilerine göre il ve ilçelerdeki geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfusları esas alınmıştır. İstanbul, Bursa ve Kocaeli'nde büyükşehir belediyeleri ve tüm ilçe belediyeleri; diğer 10 ilde ise büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve 1000'in üzerinde Suriyeli mültecinin ikamet ettiği ilçe belediyeleri araştırma örneklemine dâhil edilmiştir. Bugüne kadar Türkiye'de yerel yönetimler ve göç konusunda yapılan en geniş kapsamlı bölgesel çalışma olan araştırmada 94 belediyede 88 belediye başkan yardımcısı, 78 müdür ve 102 uzman ile toplamda 268 görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 94 belediyenin 75'inde belediye başkan yardımcısı, müdür ve uzmandan oluşan üç düzeyde, 19'unda ise 2 düzeyde görüşmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında İstanbul'da 40 belediyede 121 belediye temsilcisi, Bursa'da 18 belediyede 51 belediye temsilcisi, Kocaeli'nde 13

belediyede 35 belediye temsilcisi, Sakarya'da 7 belediyede 20 belediye temsilcisi, Tekirdağ'da 6 belediyede 16 belediye temsilcisi, Çanakkale'de 2 belediyede 5 belediye temsilcisi ve Balıkesir'de 2 belediyede 4 belediye temsilcisi ile görüşme yapılmıştır. Bilecik, Edirne, Kırklareli ve Yalova illerinde il belediyeleriyle yapılan görüşmelerde her belediyede üçer temsilci ile görüşülmüştür. Bolu ve Düzce'de ise birer belediye ile görüşme yapılmış ve her belediyede ikişer temsilci ile görüşülmüştür.

Araştırma bulguları dört ana başlık altında sunulmuştur. Bu başlıklar "Belediyelerin Mültecilere Yönelik Hizmetleri ve Kurumsal Kapasiteleri", "Belediye Başkan Yardımcılarının Gözünden Zorunlu Göç", "Belediye Temsilcilerinin Mültecilere Dair Gözlem ve Tutumları", "Göç Yönetişiminde Belediyelerdeki Müdür ve Uzmanların Rolü" olmuştur. İlk iki başlıkta belediye (kurum) seviyesinde sonuçlara yer verilirken son iki başlık altında belediye çalışanları (birey) seviyesinde bulgulara yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında belediyelerin göçmen ve mültecilere verdikleri hizmetleri sekiz ayrı başlık altında analiz edilerek Marmara Bölgesi'ndeki süreç yönetiminin detayları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu başlıklar şunlardır:

1. Nakdi ve ayni yardımlar
2. Sosyal hizmet programları
3. İşbirlikleri ve paydaşlar
4. Finansman ve personel desteği
5. Kurumsal yapılanma
6. Veri yönetimi ve takibi
7. Geçici koruma kimliği olmayan Suriyeliler ve diğer milletlerden mülteciler
8. COVID-19 döneminde mültecilere yönelik belediye hizmetleri

Türkiye'de mülteciler konusunda merkezi bir yerleştirme politikası ve uygulaması bulunmaması nedeniyle göçmen ve mülteciler kendi tercihleri doğrultusunda Türkiye'nin farklı bölgelerine, illerine, ilçelerine ve mahallelerine yerleşmiştir. Özellikle 2015 yılı sonrasında Marmara Bölgesi, kent mültecileri için önemli bir

hedef bölgeye dönüşmüştür. Eldeki bulgular, mültecilerin bir il, ilçe ya da mahalleye yerleşme tercihlerinin, orada bir tanıdıklarının olup olmaması, iş imkânları, başta kira olmak üzere ucuz yaşam maliyeti ve kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanabilme ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu durum, dengesiz dağılım ile birlikte kentsel yoksulluğun artması riskini de beraberinde getirmektedir. Mülteciler daha çok, gelişmiş illerin en az gelişmiş ilçelerinde ve mahallelerinde yaşamayı tercih etmektedir. İstanbul ilçeleri arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksinde de görüldüğü üzere, istisnalar dışında mülteciler kentin en yoksul kesimlerinde tutunmaktadır. Bu durum bir yandan yoksulluk dayanışmasını sağlarken diğer yandan yoksullar arasında bir mücadeleye de neden olmaktadır. Gettolaşma durumu hem yerel halkta endişe yaratma hem de sonradan gelenlerin kendi içlerine kapanmasına ve “paralel toplum” yapılarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla mültecilerin kalıcı olmalarıyla birlikte, yoksulluk dayanışmasının gerginliğe evrilebilme potansiyeli

de bulunmaktadır.

Mültecilerin düzensiz yerleşimine müdahale etme imkânları bulunmayan ve doğal olarak hazırlıksız yakalanan belediyeler bir anda sınırları içerisinde yaşayan yeni hemşehrilerle karşılaşmıştır. Mülteci ve göçmen sayılarının il, ilçeler ve hatta mahalleler arasındaki dağılımında çok ciddi dengesizlikler söz konusudur. Örneğin İstanbul'da bazı ilçelerde 200.000'in üzerinde yabancı bulunurken bazılarında ise son derece sembolik sayılarda yabancı bulunmaktadır. Bu durum her bir belediyenin kendi içerisinde hizmet sunum modelleri ve kurumsal yapılanma biçimleri geliştirmesine neden olmuştur. Belediyeler arasında çok ciddi sayısal ve oransal farklılıkların olmasının yanı sıra, bir belediye sınırları içindeki mahalleler arasında da ciddi farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu konuda belediyelerin bir düzenleme yetkisi olmadığı için var olan durumu yönetmek konusunda zorlu bir süreçle karşı karşıya kalınmıştır.

Yetkileri, sorumlulukları ve mali kaynakları Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile belirlenen belediyelerin sayısal ve oransal olarak ciddi

seviyelere ulaşan göçmen ve mülteci nüfus ile karşı karşıya kalması, Belediye Kanunu'nda yer alan "vatandaşla hizmetle yükümlü" belediye yaklaşımının sınırlayıcılığını daha da artırmıştır. Kanun her ne kadar "hemşehrilik" yaklaşımı çerçevesinde belediye hizmetlerinde vatandaşlık başına bir esneklik kazandırsa da pek çok belediye yetkilisinin vatandaş olmayan kişilere hizmet sunumunda bulunulması noktasında yetki ve sorumluluk alanlarını belirleyen ve bu konuda bütçe tahsisini de içeren yasal düzenlemeler yapılması gerekliliğine inandıkları net biçimde ortaya çıkmıştır.

Belediye hizmetlerinin yürütülebilmesi konusunda yasal engeller hemşehrilik hukuku bağlamında aşılabılır olsa da belediyelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları mali kaynağın sadece ADNKS kayıtları esaslı olarak aktarılması, özellikle nüfusunun %5'inden daha fazla mülteci barındıran belediyelerin hareket alanlarını daraltmakta ve hizmetlerin kalitesini azaltmaktadır. Bu durumun belediyeler için mali açıdan ciddi kısıtlılıkları da beraberinde getirdiği bilinmektedir.

Belediyelerin göçmen ve mültecilere özel sosyal hizmet ve destek politikalarına ek olarak diğer rutin belediyeçilik hizmetleri bakımından da yeni eklenen nüfusa hizmet vermesi gerekliliği yükü daha da artırmaktadır. Belediyeler, mevzuattaki kısıtlılıklara ve yeterli mali kaynak alamamalarına rağmen sınırları içerisinde yaşayan göçmen ve mültecilere hizmet ve destek vermekten geri kalmamış ve süreç yönetimi konusunda çok önemli bir rol üstlenmiştir.

Belediyeler, göçmen ve mültecilere hizmet verebilmek için bünyelerinde yeni hizmet birimleri oluşturma, STK'lar ile iş birliği geliştirme ya da bizzat kurdukları STK'lar üzerinden hizmet verme gibi farklı yapılanmalar içerisine girmiştir. Belediye idari yapılanması içerisinde göç konusuna özel birimlerinin oluşturulması hususunda, özellikle norm kadro standartları ve bütçe açısından, mevzuat ve uygulamada aksaklıklar yaşandığı için belediyeler tarafından farklı kurumsallaşma biçimlerinin uygulandığı görülmektedir. Norm kadro standartlarına göre, belediyelerde kurulmasına izin verilen birim düzeylerindeki

ve sayılarındaki kısıtlar, göç konusuna özel birim kurulmasının önünde engel teşkil edebilmektedir. Ayrıca il ve ilçe belediyelerinde müdürlük düzeyinde göç konusuna özel birimlerin kurulmasının önündeki yasal engel, özellikle mülteci nüfusun yüksek olduğu belediyelerde kurumsallaşma açısından ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Bu sebeple bazı belediyeler, göç birimlerini bu idari yapılanmanın bir parçası olarak ayrı bir müdürlük şeklinde değil, ilgili müdürlüklerin altında koordinatörlükler veya tematik çalışma grupları şeklinde oluşturmaktadır. Kurumsal yapılanma konusundaki yasal kısıtlılıklara ek olarak, belediyelerin sınırlarında yaşayan mülteciler için mali kaynak almaması da belediyeler açısından göç birimlerinin kurulmasını caydırıcı kılan veya ikinci plana atan nedenler arasındadır. Dolayısıyla belediyeler, göçmen ve mültecilere hizmet sunmak için STK’lar ile iş birliği geliştirme veya STK kurma gibi yollara başvurabilmektedir. Görüşme yapılan 94 belediyenin 12’si (%13) bünyelerinde göç birimi oluşturduklarını belirtmiştir. İlgili anket sorusunun yanıtlarında

bazı belediyelerde uzmanlar ve müdürler tarafından verilen yanıtlar arasında tutarsızlıklar olduğu görülmüştür. Bazı belediyelerde belediye sınırları içerisinde farklı kurumlar veya STK’lar tarafından mültecilere hizmet sunumunda bulunmak üzere kurulan yapılanmalar da zaman zaman müdür ya da uzman tarafından belediyenin göç birimi olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sorularının belediye bünyesinde 2019 yılı sonuna kadar gerçekleştirilen birim yapılandırmasını değerlendirmesi nedeniyle 2020 yılı ve sonrasında kurulan göç birimleri analize dâhil edilmemiştir. Görüşme yapılan 94 belediyenin 21’inde (%22,3) mültecilerle iletişimden sorumlu tam zamanlı tercümanların görev yaptığı ifade edilmiştir.

Ayrıca, sayıca az olmakla birlikte bazı belediyeler de Belediye Meclisleri bünyesinde Göç Komisyonları kurmuştur. Örnekleme yer alan 94 belediye arasında Bağcılar, Büyükçekmece ve 2021 yılı itibarıyla İBB olmak üzere 3 belediye meclisinde göç komisyonu kurulduğu tespit edilmiştir. Kent konseyleri bünyesinde göçmen/mülteci meclisleri oluşturulması ile kadın

meclisleri, gençlik meclisleri gibi mevcut meclislerde göçmen ve mültecilerin temsil edilmesi de göçmen ve mültecilerin sürece müdahil olmaları ve sosyal uyum açısından önem arz etmektedir.

Görüşme yapılan belediyelerden 26'sı, göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalara belediye meclisi tarafından onaylanan 2020-2024 yılı stratejik planlarında yer verdiklerini ifade etmiştir. Belediyelerin gelecek dönem çalışmalarında önemli bir referans noktası olan stratejik planlar Marmara Bölgesi ölçeğinde incelendiğinde ise 54 belediyenin stratejik planında göç konusuna değindiği ancak göç konusunun amaç ve hedefler yerine çoğunlukla mevcut duruma ilişkin GZFT ve PESTLE analizlerinde ele alındığı görülmüştür. Bununla birlikte göçmen ve mültecilerle ilgili geçicilik algısının da giderek azalmasıyla birlikte her geçen gün daha fazla sayıda belediye, strateji belgelerinde göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalara ilişkin hedeflere yer vermektedir.

Belediyeler için başlangıçta bir “acil durum yönetimi” ve “insani yardım” bakış açısıyla başlayan süreç, insan hakları odaklı bir bakış açısının

benimsenmesi yönünde devam etmektedir. Bu bağlamda sunulan hizmetler de kısa, orta ve uzun vadede sosyal uyumu odağına alan ve merkezinde eğitim ve istihdam süreçlerinin yer aldığı uygulamalara doğru evrilmektedir. Uyum sürecinin önemli bir parçası olan dil öğrenimi noktasında belediyeler Halk Eğitim Merkezleri ve Toplum Merkezleri üzerinden açtıkları dil kursları ile sosyal uyumu desteklemektedir. Mültecilerin yardım odaklı bir sistemden kendi ayakları üzerinde durdukları daha güçlü bir konuma ulaşabilmeleri için İŞKUR ve ilgili bakanlıklarla işbirlikleri yapılarak çeşitli projeler kapsamında mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları düzenlenmektedir. Belediyelerin istihdam ofisleri aracılığıyla CV hazırlama ve işverenlerle buluşmalarına aracılık edilmesi gibi konularda da destek olunmakta ve istihdam piyasasına dâhil olabilmelerine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Süreç dâhilinde sosyal uyumun bir diğer önemli basamağı olan eğitim konusunda ise özellikle çocuklar öncelikli bir konumda bulunmaktadır. Kayıp nesillerin oluşmasının önüne geçilebilmesi amacıyla mülteci çocuklar bilgi

evlerinde ek ders ve etütlerle desteklenmektedir.

Belediyeler göçmen ve mültecilere yönelik sosyal yardım hizmetlerini büyük ölçüde “yoksullara, muhtaçlara destek ve yoksullukla mücadele” bağlamında ele almakta, bu bağlamda uyruk ayırt etmeksizin sosyal yardım çalışmaları yürütmektedir. Belediyeler, sosyal belediyeçilik yaklaşımı dahilinde ihtiyaç sahiplerine aynı yardım ve nakit desteği sağlamanın yanı sıra kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi hedef gruplar belirleyerek bu grupların ihtiyaçlarına cevap verebilecek özel destek modelleri geliştirmektedir. Anket sonuçlarına göre görüşme yapılan 94 belediyenin 60’ı (%64) ilçelerinde ikamet eden Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet sunumunda bulunduklarını belirtmiştir.

Marmara Bölgesi’nde göçmen ve mültecilere yönelik çalışma yürüten belediyelerin büyük çoğunluğunda çalışmalar Sosyal Hizmetler Müdürlükleri ve Sosyal Yardım İşleri Müdürlükleri tarafından yürütülmekte; sunulan hizmetler ise çoğunlukla yoksullukla mücadelenin bir parçası olarak görülmektedir.

Belediyeler mültecilere sağladıkları hizmetleri genellikle ihtiyaç sahiplerine yönelik sosyal yardımlar çerçevesinde şekillendirmektedir. 94 belediyeden 75’i ise vatandaşlık durumuna bakılmaksızın belediye sınırlarındaki herkesin belediye tarafından sunulan hizmetlerden faydalanabildiklerini belirtmiştir. Ancak belediyelerin özellikle düzenli nakdi yardımlar için daha çekingen davrandıkları gözlemlenmiştir. Araştırmada görüşme yapılan 94 belediyenin 39’u (%42) sınırlarında yaşayan vatandaşlar için nakdi yardımda bulunduklarını belirtirken bu belediyelerin sadece 18’i nakdi yardımlardan mültecilerin de faydalanabilmelerine olanak sağladıklarını ifade etmiştir. Ayrıca bu belediyelerin 73’ü (%78) pandemi sürecinde önceliklendirilen hizmetlerden belediye sınırlarında ikamet eden Suriyeli mültecilerin de faydalanabildiklerini belirtmiştir. Pandemi süresince Suriyeli mültecilerin faydalanabildikleri hizmetler içerisinde sosyal yardım hizmetleri, alışveriş hizmeti, maske ve dezenfektan gibi hijyen malzemesi dağıtımı gibi hizmetlerin öne çıktığı görülmektedir.

Belediyelerin göçmen ve

mültecilere hizmet sunumunda karşılaştıkları önemli sorunlardan biri yerel halktan gelen tepkiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda belediyeler yerel halkın desteğini kazanmak ve karşılıklı sosyal uyumun sağlanmasına yönelik özel bir çaba sarf etmek durumunda kalmaktadır.

Belediyelerin süreç yönetiminde karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan bir diğeri ise, sağlıklı ve güncel resmi verilere ulaşma noktasında yaşanmaktadır. Özellikle Suriyeli olmayan mülteciler veya kayıtlı olduğu ilden farklı bir ilde yaşayan mültecilere dair verilerin eksikliği önemli bir sorun teşkil etmektedir. Belediyeler, kendi sınırları içinde yaşayan göçmen ve mülteci nüfusun demografik yapısıyla ilgili güncel verilere ulaşmakta da oldukça sıkıntı çekmektedir. Bu durumun süreç yönetimi bakımından büyük bir sorun olduğu açıktır. Göçmen ve mültecilere ilişkin sahadan sağlıklı ve güncel verilerin edinilmesi, hedef kitlenin belirlenerek ihtiyaçların tespit edilmesi ve bu bağlamda hizmet modellerinin geliştirilebilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle pek çok belediye zaman içerisinde

göçmen ve mültecilere ait verilerin kaydı için kendi veri tabanlarını oluşturma gayreti içerisine girmiştir. Görüşme yapılan 94 belediyenin 48'i (%51) sınırlarında yaşayan Suriyeli mültecilere dair bazı verilerin belediyede tutulduğunu, bu verileri belediyeye yardım ya da destek için başvuran kişilerin beyanları ile oluşturduklarını, belediyeye başvurmayanların verilerine ise sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Belediyelerin, kendi veri tabanları dışında, İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve muhtarlıkların elindeki verilere de zaman zaman ulaşabildikleri anlaşılmaktadır. Araştırma örnekleminde yer alan 94 belediyeden 17'si kendi topladıkları veya başka kurumlardan edindikleri veriler için sürekli güncellenen bir veri tabanı olduğunu belirtmiştir. Yine görüşme yapılan 94 belediyenin 28'i ise toplanan verilere ek olarak belediye sınırlarında yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik ihtiyaç analizi çalışması yaptıklarını belirtmişlerdir.

Bazı belediyeler sürecin başından itibaren hem kendilerine başvuruda bulunan Suriyelilerin verilerini hem de saha çalışmalarından edindikleri bilgileri dâhil ettikleri veri tabanı

çalışmaları yürütmektedir. Ancak araştırma kapsamında görüşme yapılan belediyeler genellikle belediyeye destek için başvuran kişilerden alınan bilgileri belediyenin başvuru sistemlerine dâhil ettiklerini ifade etmiştir. Bu kayıtlar genelde bir belediye sınırlarında yaşayanların ancak %30'una denk gelmektedir. Belediyelerin kendi veri tabanlarını oluşturmaları süreç yönetimi açısından önemini korurken pratikte karşılaşılan yasal, idari ve maddi zorluklar nedeniyle veri tabanı çalışmaları oldukça kısıtlıdır. Bu bağlamda verilerin toplanması, kaydedilmesi, güncellenmesi ve hizmet sunumunda kullanımına yönelik anlamlı hale getirilmesi noktasında gerekli alt yapının sağlanması ve belediyelerin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bazı belediyeler göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalarında, göç alanında çalışma yürüten kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar gibi çeşitli paydaşlarla ortak projeler geliştirerek işbirlikleri yapmaktadır. Göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarında çeşitli kuruluşlarla iş birliği

yapan belediyelerin sayısı azımsanmayacak sayıda yüksektir. Görüşme yapılan 94 belediyeden 79'u (%84) yürüttükleri çalışmalarda iş birliği yaptıklarını belirtmiştir. Belediyelerin en çok iş birliği yaptıkları kurumlar arasında kaymakamlıklar, İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere kamu kurumları öne çıkarken belediyelerin yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile de çok sayıda işbirlikleri geliştirdikleri görülmektedir. Diğer yandan, illerde göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalar çoğunlukla belediyelerin kendi inisiyatifiyle ilerlemektedir. Bu bağlamda il düzeyinde büyükşehir belediyelerinin ve il belediyelerinin ilçe belediyeleriyle koordinasyonuna yönelik bir ihtiyacın bulunduğunu söylemek mümkündür.

Belediyelere 2019 yılında Suriyeli mültecilere sağladıkları hizmetler konusunda çeşitli kişi ve kuruluşlardan fon, personel ve/veya bağış desteği alıp almadıkları sorulduğunda 94 belediyenin 48'i (%51) mültecilere sağladıkları sosyal hizmetlerin finansmanını belediyenin mevcut bütçesinden karşıladıklarını ve dışarıdan ek bir finansman veya

personel desteği almadıklarını ifade etmiştir. 26 belediye ise kendi bütçelerinden yaptıkları harcamaların yanı sıra finansman ve personel konusunda destek aldıklarını ifade etmiştir.

Belediyeler göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin finansmanı için başta AB kaynakları olmak üzere dış kaynak arayışı içerisine girmekte ve çeşitli fon kuruluşlarına başvurularda bulunmaktadır. Özellikle son dönemlerde pek çok önemli projenin dış kaynaklarla gerçekleştirildiği görülmektedir. Sınırları dahilinde yüksek sayılarda ve oranlarda mülteci bulunan belediyeler başta UNHCR ve IOM olmak üzere Birleşmiş Milletler (BM) kurumları ve diğer uluslararası kuruluşlarla hem mali destekler hem de kapasite güçlendirme destekleri konusunda iş birliği yapmaktadır. Ancak bu konuda genelde inisiyatifin uluslararası kuruluşlarda olduğunu söylemek mümkündür. Mevcut hibe ve fonların hedef kitle, proje süresi, eğitim ve istihdam alanları gibi temel şartları kurgulanırken belediyelerin sürece dâhil edilmediği durumlarda zaman zaman yereldeki ihtiyaçların karşılanması konusunda da kısıtlılıklar meydana gelmektedir.

İstanbul'a İlişkin Değerlendirmeler

Türkiye'de en fazla sayıda göçmen ve mültecinin bulunduğu yer İstanbul'dur. İstanbul'a kayıtlı Suriyeli sayısı her ne kadar Nisan 2021 itibarıyla 525 bin olsa da başka illerde kayıtlı olduğu halde İstanbul'da yaşayan Suriyeliler ile birlikte sayının 1 milyon civarında olduğu bilinmektedir. İstanbul aynı zamanda Türkiye'de ikamet izni ile yaşayanların yarısının yani yaklaşık olarak 561 bininin de yaşadığı kenttir. İstanbul düzensiz göçmenler için de hedef olma niteliği taşımaktadır. Türkiye'de en fazla göçmen ve mülteciye ev sahipliği yapan İstanbul'un 39 ilçesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinin dâhil olduğu çalışma verileri özel önem taşımaktadır. İstanbul'da süreç yönetimi büyük ölçüde ilçe belediyeleri üzerinden devam etmektedir. Ancak 2019'dan bu yana büyükşehir düzeyinde de konuyla ilgili çalışmaların arttığı ve göç konusunda özel bir birim oluşturulduğu bilinmektedir.

- İstanbul'un ilçe belediyelerinden 18'i (%46) verdikleri hizmetlerin finansmanını kendi bütçelerinden karşıladıklarını,

12'si (%31) hem kendi bütçesinden hem de dış destekler ile karşıladıklarını, 2'si (%5) ise çalışmaların tamamını dış desteklerle finanse ettiklerini belirtmiştir.

■ İstanbul'un ilçe belediyelerinin 10'unda (%26) belediye bünyesinde, belediye personelinin desteğiyle faaliyetlerine devam eden toplum merkezleri bulunmaktadır.

■ İstanbul'un ilçe belediyelerinin 10'u (%26) Sosyal Destek Hizmetleri, Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardım İşleri, Strateji Geliştirme, Dış İlişkiler, Kadın ve Aile Hizmetleri vb. müdürlüklerin altında göç birimleri kurmuştur. Saha çalışması sonrasında 2021 yılında İBB'de Göç ve Uyum Politikaları Şube Müdürlüğü kurulmuştur.

■ İstanbul'un ilçe belediyelerinin 24'ü (%62) ilçelerinde ikamet eden Suriyeli mültecilere dair güncel kayıtlara sahip olduklarını ifade etmiştir.

Güncel verilere erişimi olan belediyelerden 13'ü bu verileri kendi çabalarıyla topladıklarını belirtmiştir. Belediyeler genel olarak ellerinde sadece kendilerine yardım talebiyle başvuruda bulunan mülteci ailelere dair veriler olduğunu ifade etmiştir. Belediyelerin 10'u ise verileri saklamak için özel bir yazılım kullandıklarını belirtmiştir.

■ İstanbul'daki ilçe belediyelerinin yalnızca 2'sinde göç komisyonu bulunmaktadır. Saha çalışması sonrasında 2021 yılında İBB'de kurulan Göç, Göçmen ve Mülteciler Komisyonu ile İstanbul'da bu sayı 3'e ulaşmıştır. 16 ilçe belediyesi mültecilere yönelik çalışmalarını belediye meclisleri tarafından onaylanan 2020-2024 stratejik planlarına dâhil ettiklerini ifade etmiştir.

■ İstanbul ilçe belediyelerinin neredeyse tamamında Suriyeliler dışındaki göçmen ve mülteciler de belediye hizmetlerinden faydalanabilmektedir.

Belediye Başkan Yardımcılarına İlişkin Değerlendirmeler

Belediyelerin zorunlu göçe dair kurumsal duruşlarını ortaya koyabilmek amacıyla araştırma kapsamında belediye başkan yardımcılarına belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili tutumu, süreçte ortaya çıkan kurumsal ihtiyaçlar ve alanda karşılaşılan zorluklar ile birlikte belediye, mülteci ve yerel halk ilişkisinin dinamiklerine dair sorular yöneltilmiştir. Araştırma kapsamında görüşülen 88 belediye başkan yardımcısının öne çıkan görüşleri şu şekildedir:

■ Belediye başkan yardımcılarının 54'ü, yani %62'si "Sizce belediyelerin yasal ve idari olarak mültecilerle ilgilenme yükümlülüğü var mı?" sorusuna "Evet" olarak yanıt vermiştir.

■ Belediye başkan yardımcılarının 72'si yani yaklaşık %82'si Suriyeli mültecilerin, kendileriyle ilgili kararlar alınırken görüşlerinin alınması gerektiğini ifade ederken karar alma mekanizmalarına dâhil edilmeleri gerektiğini düşünenlerin oranı %38'dir.

■ Belediye başkan yardımcılarının göre belediyelerinde göçmen ve mültecilerle ilgili süreç yönetiminde en çok karşılaştıkları üç sorun bütçe yetersizliği ve yetki alanları ile ilişkili olarak mevzuattaki kısıtlılıklardan kaynaklanan yasal sorunlar, veri eksikliği ve yerel halktan gelen olumsuz tepkilerdir.

■ 63 belediye başkan yardımcısı (%72) belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili süreci daha iyi yönetebilmesi için Belediye Kanunu'nda ve ilgili diğer mevzuatta değişiklikler yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

■ Belediye başkan yardımcılarının 57'si (%64) belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgilenen özel bir göç birimi olması gerektiğini düşünmektedir.

■ Belediye başkan yardımcılarının 61'i (%70) belediyelerinin faaliyet gösterdiği bölgelerde yerel halk ile Suriyeli mülteciler arasında gerginlik, çatışma veya çatışma potansiyeli görmediklerini ancak istihdama katılım konusunun gerginlik yarattığını dile getirmiştir.

Belediyelerdeki Müdür ve Uzmanlara İlişkin Değerlendirmeler

94 belediyede göçmen ve mültecilere yönelik çalışma yürüten birim yöneticileri ve uzmanlar ile yapılan toplam 180 görüşmeden çıkan önemli bulgular şunlardır:

- Belediye temsilcilerinin gözlemlerine göre yoksulluk, istihdam ve barınma sorunları mültecilerin dile getirdikleri başlıca problemler arasında ön plana çıkmaktadır.
- Ayni yardım, nakdi yardım, istihdam desteği ve barınma desteğinin Suriyeli mültecilerin belediyelerden en çok talepte bulundukları sosyal yardım hizmetleri arasında yer aldığı belediye temsilcileri tarafından dile getirilmiştir.
- Belediye temsilcilerine “Suriyeli mülteciler toplumumuzun bir parçasıdır ve onların topluma entegrasyonu toplumun refahı için şarttır” ifadesine ne ölçüde katılıp katılmadıklarını sorulmuştur. Çalışanların %80’i bu ifadeye kısmen veya tamamen katıldıklarını belirtmiştir.

Alanda yapılan araştırmalarda, belediyelerdeki müdür ve uzmanların pek çoğunun mültecilere hizmet verilip verilmemesinden başlayarak, verilen hizmetlerin çeşitliliği ve miktarı gibi konularda karar verme sürecini önemli ölçüde etkiledikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, belediyelerde uygulama sürecinde yer alan, alandaki ihtiyaç ve sorunları yakından izleyerek tespit eden ve çözüm önerileri ortaya koyma kapasitesine sahip olan bürokratların varlığı önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Nitekim müdür ve uzmanlar alandaki çalışmaları esnasında sadece göçmen ve mültecilerle değil tüm paydaşlarla yakın temas içerisinde oldukları için paydaşların ihtiyaçlarını ve beklentilerini de analiz etmektedir. Dolayısıyla, belediye başkanlarının kendilerine vereceği yetki ve alan çerçevesinde farklı paydaşlarla işbirlikleri geliştirebilmekte ve süreç yönetimi noktasında da önemli katkılarda bulunmaktadır.

Benzer şekilde müdür ve uzmanların görev yaptıkları müdürlükler tarafından uygulanacak projelerin geliştirilmesi ve hizmet

çeşitlerinin belirlenmesi konusunda karar verici konumda bulundukları belediyelerde Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmet modelleri geliştirilmesi sıklığının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu çerçevede gayretli ve konuyla ilgili bürokratların belediye başkanlarına sahadaki durumun analizine ve ihtiyaçlara ilişkin stratejik bilgilendirmelerde bulunması karar alma süreçleri ve politikaların etkinliği noktasında avantaj sağlamaktadır. Nitekim belediyelerin politika belirleme süreçlerinde ve hatta bu konudaki personelin hareket alanının belirlenmesinde belediye başkanlarının ve belediye başkan yardımcılarının belirleyici olduğu açıktır.

Bu araştırma, belediyelerin karşı karşıya kaldıkları bu zor sürecin yönetiminde hem yasal ve mali kısıtlara hem de zaman zaman yerelden gelen tepkilere rağmen oldukça başarılı bir performans gösterdiklerini

ortaya koymaktadır. Süreç yönetimi esnasında yerel inisiyatifin güçlenmesi, Türkiye'nin yerel sosyal uyum süreçleri ve yerel kalkınma stratejileri için de önemli bir kapasite gelişimine imkân sağlamış; özellikle göç konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde geliştirilen kurumsal işbirlikleri belediyelerin farklı çalışma alanlarına yönelik işbirliklerine de zemin hazırlamıştır. Ancak sürecin sürdürülebilir bir kurumsallaşmaya doğru evrilmesi gerçeğinden hareketle yerel yönetimler için göç yönetim süreçlerinde yetki, sorumluluk ve bütçe tahsisi konularını içeren ciddi bir yasal reform ihtiyacı olduğu açıktır. Süreç yönetiminin daha kurumsal ve sürdürülebilir olabilmesi, belediye hizmetlerinin ve hizmet kalitesinin devamlılığının yanı sıra göçmen ve mülteciler ile yerel halkın mağdur edilmemesi için yapılacak düzenlemelerde belediye yetkililerin görüşlerinin alınması son derece önemlidir.

politika önerileri

■ Türkiye'nin bölgeleri arasında en güçlü ekonomiye sahip olan Marmara Bölgesi, Türkiye'deki iç göç hareketliliğinde olduğu gibi uluslararası göç hareketinin de en önemli hedef bölgesidir. Özellikle 2013 yılı sonrasında yoğun olarak Suriyeli mültecilerin akınına uğrayan ve Türkiye'deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin %22'sinin yaşadığı bölge, düzensiz göçmenler ve ikamet izni ile kalan yabancılarla

birlikte her geçen gün daha yüksek sayıda uluslararası göçmene ev sahipliği yapmaktadır. “Kent mültecileri” olarak kentsel alanlarda yaşayan mültecilerin başta belediyeler olmak üzere yerel hizmet kuruluşlarına önemli ölçüde ilave sorumluluklar yüklediği ve insani hareketliliğin hala devam ettiği gözlenmektedir. Diğer yandan, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası

Koruma Kanunu’ndaki mevcut düzenlemede, yerel yönetimlere atıf yapılan tek madde “uyum” başlıklı 96. maddedir. Bu maddede, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün mültecilerin yerel halkla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak konusunda yerel yönetimlerin öneri ve katkılarından faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabileceği belirtilmektedir. Ancak koşullar ve ihtiyaçlar neticesinde belediyelerin hâlihazırda üstlendiği sorumlulukların ve süreçteki rolünün bu kapsamı oldukça aştığı aşıkardır. Dolayısıyla öncelikli olarak 6458 sayılı Kanun kapsamında yerel yönetimlerin süreçteki rolüne dair düzenlemelerin kapsamının genişletilmesi ve yerel yönetimlerin göç yönetim süreçlerinin temel aktörlerinden biri olarak kabul edilmesi önem arz etmektedir.

■ Çok kısa zamanda ve kendi kontrolleri dışında, nüfuslarının önemli bir oranına ulaşacak kadar yabancı nüfus ile karşılaşan belediyelerin hem yeni gelenlere hizmet sunması hem de sosyal uyumun sağlanması için aktif çalışma yürütmesi gerekmektedir. Yerelde yaşanan sorunların çözümünün de yerelde olduğu yaklaşımının

yanı sıra demokrasinin ve yerel yönetimlerin kapasitelerinin gelişmesi bakımından da bu süreçte belediyelerin öncü rol üstlenmesi önemlidir. Bu nedenle yerel inisiyatifin ve özellikle belediyelerin süreç içindeki rollerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

■ Belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili yürüttükleri çalışmalarda referans aldıkları nokta çoğunlukla 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 13. maddesinde ifade edilen hemşehri hukukudur. Bu maddeye göre, herkes ikamet ettiği yerin hemşehrisidir ve belediye sınırlarında ikamet eden herkesin, yani göçmen ve mülteciler de dâhil olmak üzere tüm hemşehrilerin, belediyelerin karar ve hizmetlerine katılım, belediye faaliyetleri konusunda bilgi sahibi olma, belediye yardımlarından yararlanma hakkı vardır. Ayrıca belediyeler, hemşehrileri arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi konusunda gerekli çalışmaları yapmakla yükümlüdür. Ancak belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik faaliyetlerini yürütebilmesi için ihtiyaç duyduğu yasal ve idari yetkiler, sorumluluk alanları, bütçe düzenlemeleri ve kurumsallaşma

pratikleri ile ilgili belirsizlikler ve kısıtlılıklar mevcuttur. Belediye Kanunu'ndaki hemşehri hukuku maddesi belediyelerin göçmen ve mültecilere ilişkin hizmet sunumuna imkân tanısa da belediyelerin vatandaşlık aranmaksızın sınırlarında yaşayan herkese yönelik hizmet sunumunda bulunmakla yükümlü olduğuna ilişkin bir ifadeye kanunda yer verilmesi belediyelerin yetki ve sorumluluklarına ilişkin belirsizliklerin giderilmesi için oldukça önemlidir.

■ Belediyelerin yetki ve sorumlulukları kapsamında sınırlarında yaşayan T.C. vatandaşlarına sunduğu tüm hizmetlerde olduğu gibi göçmen ve mültecilere sunduğu hizmetlerde de kullanmak üzere ihtiyaç duyduğu bir bütçe söz konusudur. Ancak mevcut yasal düzenlemelerde, belediyelerin genel bütçe vergi gelirlerinin yalnızca ADNKS kayıtlarındaki nüfusuna göre belirlenmesi ve geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfusun bu hesaplama dâhil edilmemesi, belediyeler açısından finansal sorunlara sebep olmaktadır. Belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik yürüttüğü hizmetlerin finansmanını sağlama

ve nakdi yardımda bulunma konusunda yaşadığı zorlukların yanı sıra mali denetimler konusunda da çekinceleri olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerine ilişkin yetki ve sorumlulukları göz önüne alınarak değişken nüfusu dâhil edecek şekilde belediyelere bütçe tahsisini içeren bir yasal düzenleme yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde, özellikle sınırlarında yüksek sayıda göçmen ve mültecinin yaşadığı belediyelerde sürecin sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi ve belediyelerin hizmet kalitesinin düşmesinin önüne geçilmesi mümkün olmayacaktır.

■ Belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik faaliyetlerini yürütürken karşı karşıya kaldıkları sorunlardan bir diğeri de bütçe kısıtlarına ek olarak, Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik kapsamındaki kısıtlar sebebiyle belediyelerin göç konusundaki faaliyetlerinin kurumsallaşmasında yaşanan aksaklıklardır. Söz konusu yönetmelik kapsamında belirlenen norm kadro standartlarına göre belediyelerde

kurulmasına izin verilen birim düzeylerindeki ve sayılarındaki kısıtlar, göç konusuna özel birim kurulmasının önünde engel teşkil edebilmektedir. Büyükşehir belediyelerinde, daire başkanlığı, müdürlük ve şeflik düzeylerinde göç konusuna özel birim kurulması mümkündür. İl, ilçe ve belde belediyelerinde ise göç konusunda müdürlük kurulması mümkün değildir. Bu belediyelerde göç konusuna özel kurulabilecek birim, ancak şeflik düzeyinde olabilmektedir. İl ve ilçe belediyelerinde müdürlük düzeyinde göç konusuna özel birimlerin kurulmasının önündeki yasal engel, özellikle mülteci nüfusun yüksek olduğu belediyelerde kurumsallaşma açısından ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Mülteciler için mali kaynak tahsisi olmaması da belediyeler açısından göç birimlerinin kurulmasını caydırıcı kılan veya ikinci plana atan nedenler arasındadır. Bu sebeple bazı belediyeler, göç birimlerini idari yapılanmalarının bir parçası olarak değil, ilgili müdürlüklerin altında tematik çalışma grupları şeklinde oluşturma veya göçmen ve mültecilere hizmet sunmak için STK’lar ile iş birliği geliştirme ve STK kurma gibi yollara başvurabilmektedir.

Farklı kurumsallaşma yöntemleri uygulayan belediyelerin oldukça başarılı süreç yönetimi tecrübelerine şahit olmak mümkündür. Bu anlamda belediyelerin kendine özgü, işlevsel, sürdürülebilir ve başarılı kurumsallaşma yöntemleri teşvik edilmelidir. Ancak belediyelerin göçmen ve mülteciler konusunda çalışmalarını ulusal politikalar çerçevesinde daha düzenli ve etkin yürütülebilmesi için kendi idari yapılanmaları çerçevesinde “göç birimi” oluşturabilmesi konusunda yasal kısıtların ortadan kaldırılması elzemdir. Belediyelerin hizmetle yükümlü oldukları mültecilerin ihtiyaçlarına yönelik hizmet sunumunu sürdürülebilir ve sistematik kılması için daha güçlü kurumsal yapılar oluşturmaları son derece önemlidir. Bu sebeple Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik kapsamındaki norm kadro standartları ihtiyaca göre şeflik, müdürlük ve daire başkanlığı düzeylerinin tamamında göç birimi kurulmasına imkân verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir.

■ Belediyelerin göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda farklı ihtiyaçlara yönelik belli niteliklerde personele ihtiyaç

duyduğu görülmektedir. Belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimlerinde ihtiyaç duyulan personel yapılanmasında tercümanlar birinci sırada yer almaktadır. Takiben sosyal çalışmacıların istihdamına yönelik bir talep söz konusudur. Bu bağlamda belediyelerin personel ihtiyacı analiz edilerek norm kadro standartlarındaki kadro unvanları ve sayıları yeniden düzenlenmelidir. Ek kadro ihtiyacına göre belediyelere ek mali kaynak tahsis edilmesi gerektiği de aşikardır.

■ Belediyelerin büyük çoğunluğu göçmen ve mültecilere yönelik faaliyetler yürütse de çok az sayıda belediyenin bu faaliyetlere stratejik planlarında ve yıllık faaliyet raporlarında yer verdiği görülmektedir. Belediyelerin göç konusundaki faaliyetlerini kurumsallaştırma konusunda atacağı en önemli adımlardan biri bu faaliyetleri stratejik planlarına dâhil etmeleri ve koydukları hedeflere dair gelişmeleri yıllık faaliyet raporlarında değerlendirmeleridir. Göç konusundaki faaliyetlerin planlama ve raporlama süreçlerine dâhil edilmesi, göçmen ve mültecilere hizmetle yükümlü belediyelerin

sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda şeffaf ve sürdürülebilir bir yaklaşım sergilemeleri açısından önem taşımaktadır.

■ Türkiye’de mülteciler, merkezi bir yerleştirme politikası ve uygulaması bulunmaması nedeniyle, zaman içerisinde kendi tercihleri doğrultusunda ülkenin farklı bölgelerine, illerine, ilçelerine ve mahallelerine yerleşmiştir. Mültecilerin bir il, ilçe ya da mahalleye yerleşme tercihlerinin, orada bir tanıdıklarının olup olmaması, iş imkânları, başta kira olmak üzere ucuz yaşam maliyeti ve kamu hizmetlerinden daha iyi yararlanabilme ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak bu durum, dengesiz dağılım ile birlikte kentsel yoksulluğun artması riskini de beraberinde getirmektedir. Mültecilerin çoğunlukla gelişmiş kentlerin yoksul bölgelerine yerleştikleri bilinmektedir. Bu durum başlangıçta yoksullar arasında dayanışmayı desteklese de zaman içerisinde sosyolojik gettolaşmalara, gerginliklere ve sosyal huzursuzluklara yol açabilmektedir. Bu da hem sosyal uyumu tehdit etme hem de uyum süreçlerini sonuçsuz bırakma konusunda riskler

barındırmaktadır. Farklı bölgeler, iller, ilçeler ve mahalleler arasında mülteci sayılarındaki ciddi sayısal farklılıklar her geçen gün daha da büyümektedir. Bu konuda 15.01.2021 tarihinde İçişleri Bakanlığının aldığı, İstanbul'un Fatih ve Esenyurt ilçelerine istisnai durumlar dışında yabancı ikametine izin verilmemesi kararı dikkat çekicidir. Bu tür düzenlemelerin bir süre sonra başka ilçeler için de söz konusu olma ihtimali bulunmaktadır. Belirli bir oranın üzerinde yabancı nüfusu bulunan ilçelerde ikamet başvurularının istisnai haller dışında kabul edilmemesi ve uygun ilçelere yerleştirme yapılması yönünde ulusal düzeyde alınacak bir karar, belediyeler arasında sorumluluk paylaşımının daha adil bir şekilde dağıtılması için iyi bir imkân sağlayabilir.

■ Başta belediyeler olmak üzere ilgili tüm kurumların temel hak ve özgürlükleri esas alan bir söylem benimseyerek mültecilerin hak ve sorumlulukları ile belediyelerin ve hizmet sunumunda bulunan diğer kurumların hizmetleri konusunda yerel halkı ve mültecileri doğru bir şekilde bilgilendirmesi ve yanlış bilgilerin toplumsal düzeyde yayılımını engellemesi son derece önemlidir. Bu

bağlamda, belediye personelinin insan hakları temelli bir bakışla bu süreci desteklemesine yönelik kapasite geliştirme faaliyetleri yürütülmesi, belediyelerin bu amaca hizmet edecek iletişim stratejileri benimsemesi hem yerel halkın hem mültecilerin belediyelerle irtibat kanallarının açık olması, belediyelerdeki ilgili birimlerin, belediye meclislerinin ve kent konseylerinin mültecileri dikkate alacak, karar ve hizmet süreçlerine dâhil edecek çalışmalar yapması son derece kıymetlidir. Bu yaklaşım, belediyelerin mültecilere yönelik hizmetlerinin aksamaması açısından da oldukça önemlidir.

■ Göçmen ve mülteci nüfusun homojen bir grup olarak değerlendirilmesi ve farklılıkların göz ardı edilmesi sosyal uyum ve sektörel bazda entegrasyon süreçlerinin gerçekleşmesinde ve faaliyetlerin planlanmasında kapsayıcılığın sağlanması konusunda aksaklıklara neden olabilmektedir. Dolayısıyla belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin planlanmasında, göçmen ve mülteciler arasındaki alt toplumsal kırılımları ve buna uygun ihtiyaçları göz önüne alması gerekmektedir. Diğer yandan, göçmen ve mülteciler

ile yerel halkın karşılıklı uyumunun ve toplumu bir bütün olarak ele alacak şekilde toplumsal bütünleşme ve aidiyetin sağlanması adına kentlerin “kent aidiyeti” üzerinden bilinç oluşturma çabası kıymetli olacaktır. Sosyal uyum için standart ve her yerde uygulanabilir modeller olmadığı bilinmektedir. Bu bağlamda belediyeler yerel uyum modellerini kendi ihtiyaç ve kapasiteleri çerçevesinde gerçekleştirmeli ve bu konuda ulusal prensipler çerçevesinde yetkilendirilmelidir. Yerel uyum süreçlerinin yönetiminde mahalle muhtarlıkları da önemli rol üstlenmeli ve koordinasyon çalışmalarında mutlaka dikkate alınmalıdır.

■ Belediyeler mültecilerin ihtiyaçlarını daha iyi anlamak, onlara yönelik daha etkili bir hizmet sunumu sağlamak ve sosyal uyum sürecini kolaylaştırmak için mülteciler tarafından kurulan, akredite sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği geliştirmelidir. Ayrıca, göçmen ve mültecilerin belediyelerin çalışmalarına dair bilgi sahibi olması için belediyelerin hazırladığı broşürler, bilgi notları ve web sitelerinin belediyelerin sınırlarında yaşayan göçmen

ve mülteci nüfusun dillerinde de basılması ve yayınlanması önemlidir. Aynı şekilde, belediyelerin çağrı merkezlerinde ve göçmen ve mültecilere hizmet sunan birimlerinde, bölgedeki nüfusun yoğun kullandığı dillerde konuşan kişilerin istihdam edilmesi karşılıklı bilgi akışını kolaylaştıracaktır.

■ Yerel yönetimler ile kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, özel sektör kuruluşları, mülteci dernekleri ve ilgili paydaşlar arasında göçmen ve mültecilere yönelik hizmet konusunda koordinasyon ve iş birliği ihtiyacı söz konusudur. Yerel yönetimlerin birbirleriyle ve diğer paydaşlarla kuracakları işbirlikleri, göç yönetişiminde kaynakların etkili ve verimli kullanılması açısından önem arz etmektedir. Belediyelerin yıllar içerisinde özellikle sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla çalışma tecrübelerini artırdıklarını ve iş birliği geliştirdiklerini söylemek mümkündür. Bu birlikte çalışma kültürünün artarak devam etmesinin yanı sıra özel sektörle belediyeler arasında görece az olan işbirliklerinin artırılması da oldukça önemlidir. Belediye sınırlarındaki

özel sektör kuruluşlarının mültecilerin istihdamına yönelik bilgilendirilmesi ve mobilize edilmesi konusunda belediyelerin ve ilgili diğer paydaşların daha etkin roller üstlenmesi mültecilerin geçim kaynaklarının iyileştirilmesi açısından faydalı olacaktır.

■ Büyükşehirlerdeki büyükşehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri arasındaki iş birliği ve koordinasyonun her zaman istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumu, kurumsal kapasite gelişiminin desteklenmesi, iş birliği ağlarının paylaşılması, veri paylaşımının sağlanması, mali kaynak bulunması konusunda destek ve aracı olunması gibi konular başta olmak üzere pek çok alanda büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasında daha etkin bir iş birliği ve koordinasyona ihtiyaç olduğu açıktır.

■ Farklı kurumlar arası koordinasyonun yanı sıra belediyelerin kendi içlerindeki koordinasyon mekanizması da süreç yönetimi açısından büyük öneme sahiptir. Öngörülmeleyen nüfus artışı, atık yönetimi başta olmak üzere kentsel altyapı, ulaşım, atık yönetimi ve

rekreasyon alanlarının kullanımı gibi alanlarda da baskıya neden olabilmektedir. Buna karşılık, gelecek projeksiyonlarında değişken nüfus tüm boyutlarıyla ele alınmamaktadır. Bu bağlamda belediye içerisinde birimlerin göç ve nüfus hareketlerini çalışmalarında önemli bir kriter olarak ele almaları gerekmektedir. Belediyelerin göç çalışmaları konusunda kurumsallaşması, göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda belli bir hizmet standardını yakalama, politika geliştirme ve belediyelerin hem kendi birimleri arasındaki koordinasyon hem de dış paydaşlarla koordinasyon ve iş birliği sağlama açısından da önem teşkil etmektedir.

■ Belediyelerin süreç yönetiminde karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri erişilebilir, düzenli, ihtiyacı karşılayan ve güncel veri akışıdır. Merkezi düzeyde toplanan verilerin alanda çalışan diğer kurumlar ile paylaşılması konusundaki aksaklıklar yerel düzeyde hizmet sunumu ve politika geliştirme süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Özellikle yerel yönetimlerin hedef kitlenin ihtiyacına yönelik hizmet sunma, strateji geliştirme ve planlama çalışmaları için il ve ilçe

sınırlarındaki güncel demografik verilere alt kırılımlarıyla birlikte ulaşmaları gerekmektedir. Bu bağlamda belediyelerin kendi sınırlarında ikamet eden göçmen ve mültecilere yönelik verilere erişimi önem arz etmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerin kendi verilerini ve sistematik bir şekilde veri tabanlarını oluşturmaya yönelik kapasite gelişimlerini sağlaması gerekmektedir.

■ Mükerrer yardımların önüne geçilebilmesi ve yereldeki ihtiyaçların tespit edilerek ihtiyaca uygun hizmet sunulabilmesi için göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda bulunan paydaşların kullanımına açık, ortak veri tabanı ihtiyacı bulunmaktadır. Bununla birlikte verilerin paylaşımı konusundaki aksaklıklar ve kişisel verilerin korunması konusundaki çekinceler sebebiyle ortak veri tabanı oluşturulması konusunda tereddütler mevcuttur. Hem sivil toplum kuruluşlarının kendi çalışma alanlarında sahip oldukları veriler hem de kamu kurumları bünyesinde yer alan verilerin ortak kullanıma yönelik bir havuzda toplanması, tüm paydaşların alandaki çalışmalarının etkinlik ve verimliliğini artıracaktır. Veri yönetiminin ulusal düzeyde

bütüncül bir bakış açısı ve iş birliği anlayışı ile kurgulanması durumunda, yerel ve ulusal ölçekte hizmet planlamalarının etkinliği ve verimliliği artarken israf ve mükerrerliklerin de önüne geçmek mümkün olacaktır.

■ Yapılan araştırmalar ve daha önce yaşanan insani hareketlilik tecrübeleri, kalış süresi uzadıkça göçmen ve mültecilerin geri dönme eğilimlerinin azaldığını göstermektedir. Sürecin başlangıcında, mülteciler konusunda belediyeler de dâhil olmak üzere pek çok kuruluşun yaklaşımı koruma ve acil durumdaki temel ihtiyaçların karşılanması yönünde olmuştur. Ancak kısa vadeli acil durum yaklaşımı zaman içerisinde yerini orta ve uzun vadeli politikalar geliştirilmesi gereken, pek çok farklı konuyla ilişkili, kapsamlı ve çok paydaşlı bir göç yönetim sürecine bırakmıştır. Gelineen noktada belediyelerin, birlikte yaşama kültürünü ve sürdürülebilir yerel kalkınmayı esas alan bir yaklaşım ile sosyal uyum ve istihdam alanlarına yönelik, ihtiyaç analizlerine dayanan politikalar geliştirmesi, bu yönde faaliyetler gerçekleştirmesi ve projeler üretmesi gerekmektedir. Bu bağlamda

pek çok belediyenin halihazırda gerçekleştirdiği dil eğitimleri, meslek edindirme faaliyetleri ve girişimciliğe imkân sağlayacak çalışmaların artırılması, henüz bu konuda faaliyet göstermeyen belediyelerin süreçte aktif rol alması ve konuyla ilgili ve uzman kuruluşlarla iş birliği geliştirmesi gerekmektedir. Yine bu çerçevede belediyelerin istihdam danışma ofisleri kurması ve ofislerde mültecilere yönelik de danışmanlık vermesi hayatidir. Bu noktada belediyelerin özel sektör kuruluşlarıyla geliştireceği işbirlikleri oldukça önemlidir.

■ 2015 yılında aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 193 ülke tarafından kabul edilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları kapsamındaki pek çok küresel amaç ve alt hedef, doğrudan ve dolaylı olarak göç yönetişimi konusuna değinmektedir. Belediyelerin ve ilgili tüm paydaşların yerel politikaları bu ilkelerle uyumlu şekilde belirleme gayretleri hem yerel topluluklara hem de göçmen ve mültecilere katkı sağlayacak şekilde kentlerin sürdürülebilir kalkınmasını kolaylaştıracaktır. Bu noktada, yereldeki koşulları ve ihtiyaçları en iyi bilen kurumlar olarak yerel yönetimlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının

yerelleştirilmesindeki rolü oldukça önemlidir. BM tarafından geliştirilen ve 2018'de kabul edilen Küresel Mülteci Mutabakatı ve Göçmenler için Küresel Mutabakat belgeleri de yerel uyum süreçlerine yaptıkları vurgu ve yerel yönetimlere verdikleri rol itibarıyla oldukça kıymetlidir. Türkiye'nin de imzalayan ülkeler arasında yer aldığı mutabakatlar, sorumluluk paylaşımına yönelik bir girişim olarak önemli bir referans kaynağıdır. Belediyelerin yerelde geliştirdikleri politikaları ve yürüttükleri faaliyetleri küresel ölçekte kabul gören ilkeler ve belgeler doğrultusunda şekillendirmeleri, küresel ölçekte yaşanan göç hareketliliklerine dair süreci yerel düzeyde en etkin şekilde yönetmek ve tüm paydaşlarla geliştirilecek işbirliklerinde insan hakları temelli küresel bir dili benimsemek açısından önemlidir.

■ Belediyelerin mültecilere hizmet sunumunda karşılaştığı en ciddi sorunlardan biri olan mali kaynak sorununun hafifletilmesinde önemli alternatiflerden biri dış kaynak teminidir. Türkiye'deki mülteciler için AB tarafından sağlanan fonlar kapsamında belediyelerin kendi sınırları içindeki mülteciler için kullanabileceği kaynakların

oluşturulması, belediyeler için ciddi bir ek gelir sağlayabilir. Bu bağlamda AB nezdinde lobi yürütülerek mülteci başına aylık kaynak sağlanması için çaba gösterilmelidir. AB'nin mülteciler için sağladığı, kişi başına aylık ödenen Sosyal Uyum Yardımlarına benzer nitelikte bir kaynak, belediyeler özelinde geliştirilebilir. Ancak aktarılabilecek kaynakların yalnızca sosyal yardım odaklı olmaması, belediyelerin sosyal uyum ve istihdam konularında orta ve uzun vadeli politikalar ve hizmetler geliştirmesine yönelik kaynak ve kapasite artırımını hedefleyen desteklerin olması önemlidir. Dolayısıyla AB fonları veya farklı uluslararası kaynakların, ilçe bazlı mülteci sayıları, yerel ihtiyaçlar ve planlar göz önüne alınarak belediyelere aktarımının sağlanması belediyelerin mali yeterliliği açısından faydalı olacaktır.

■ Belediyelerin mültecilere yönelik faaliyetlerinde, bir yandan dış kaynak kullanımına imkân veren, diğer yandan işbirlikleri geliştirmelerini sağlayan projeler her geçen gün daha önemli bir yer tutmaktadır. Göç konusunda belediyelerin yararlanabileceği çok sayıda fon bulunduğu; deneyimli ve proje yetkinliği

olan belediyelerin faaliyetlerinin bir kısmını projeler kapsamında yürüttüğü görülmektedir. Bu projeler belediyelerin süreç yönetimine ilişkin kapasitelerini ve paydaş ağlarını geliştirirken belediyelere mali kaynak desteği de sağlamaktadır. Kitlesel göç süreci ile birlikte sahada oldukça aktif çalışmalar yürüten uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının uzmanlıkları belediyelere önemli katkılar sağlamaktadır. Dolayısıyla belediyelerin proje geliştirme ve yönetme kapasitelerinin desteklenmesi ve özellikle göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalarda bulunan birimlerde proje yönetimi ve yabancı dil bilgisine sahip personelin istihdam edilmesi oldukça önemlidir.

■ Belediyelerin farklı paydaşlarla iş birliği geliştirmesine katkı sağlayan projelerin en önemli aksaklıklardan biri, bütçe ve kadro yetersizlikleri nedeniyle belediyelerin proje bittikten sonra proje faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlayamamasıdır. Saha tecrübeleri ve yetkinliklerini projelere başarılı bir şekilde yansıtan uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin proje bitiminde

sonlanması veya azalması sebebiyle belediyelerin sorumlulukları artmaktadır. Bu noktada belediyelerin bütçelerinin göçmen ve mülteci nüfus dikkate alınarak belirlenmesi ve kurumsallaşmanın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

■ Belediyelere çeşitli projeler aracılığıyla kaynak aktarımında bulunan donör kuruluşların projelerin hedef kitlesine, uygulama süresine, faaliyet adımlarına dair koydukları bazı koşulların gerekliliği ve etkinliği konusunda ciddi sorunlar bulunmaktadır. Yerel ihtiyaçlar, yetkinlikler ve planlar dikkate alınmadan “paket proje” yaklaşımıyla çerçevesi çizilen projelerin kaynak kullanımına dair kısıtlar ve koşullar, bazı projelerin istenilen sonuçlara ulaşamamasını beraberinde getirmektedir. İhtiyaçlarla örtüşmeyecek şekilde tasarlanan ve sürdürülebilirliğin sağlanamadığı projeler orta ve uzun vadede belediyeler, yerel halk ve göçmenler için planlananın aksine etkiler de doğurabilmektedir. Bu bağlamda, proje tasarımları oluşturulurken mutlaka yerel aktörlerle ve özellikle belediyelerle istişare edilmesi, bölgeye özgü toplumsal dengeler gözetilerek hedef

kitlenin belirlenmesi, sahadaki ihtiyacın tespit edilmesi ve proje süresi ile faaliyet adımlarının buna göre şekillendirilmesi gerekmektedir. Özellikle sosyal uyum ve istihdam konularındaki projelerin, yerel halk ile göçmen ve mülteciler arasındaki ilişkilere zarar vermeyecek şekilde planlanması önem arz etmektedir. Projeler kapsamında verilen mesleki eğitimlerin, bölgedeki ihtiyacı karşılar nitelikte olması ve faaliyetlerin yalnızca eğitim düzeyinde kalmayıp sonrasında istihdam imkânlarını da gözetin bir yaklaşımla planlanması elzemdir.

■ Donör kuruluşların, belediyelerle çalışma yürütürken, farklı belediyeler arasında dengeli ve adil bir yaklaşım benimsemesi, kaynak aktarımında da buna özen göstermesi önemlidir. Bazı donör kuruluşların çoğunlukla aynı belediyelerle çalışması, kapasitesi görece daha sınırlı olan belediyelerdeki mevcut durumun sabit kalmasına neden olabilmektedir. Ancak dengeli yaklaşım, süreç içinde başarılı çalışmalar yapan, dış kaynak kullanmada başarılı olan belediyelerin model olma özelliklerine zarar vermemelidir. Başarılı olan belediyelerin desteklenmesi, diğer belediyeleri

de teşvik edecektir. Bu noktada önemli olan husus, kurumsal kapasitesi ve tecrübesi görece daha az olan belediyelere de ulaşılması ve bu belediyelerin kapasite gelişimlerinin desteklenmesidir.

■ COVID-19 salgını ile yaşanan süreç, belediyelerin mültecilerin günlük ihtiyaçları ile sağlık, eğitim, barınma, çalışma gibi alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanması konusunda daha fazla rol üstlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Salgınlar ve afetler gibi krizler, dil bariyeri, geçim kaynaklarına erişimdeki sıkıntılar, yaşam koşullarındaki yetersizlikler sebebiyle kırılgan gruplar arasında yer alan mültecilerin

karşılaştıkları zorlukların daha da artmasına sebep olmaktadır. COVID-19 salgını gibi kriz ve afet durumlarında belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik sağlaması gereken en önemli hizmetlerden biri, iletişim ve bilgilendirme faaliyetleridir. Belediyeler, sınırları içindeki yabancıların bilgi ihtiyacını gidermek için kendi dillerinde bilgilendirme faaliyetleri yürütmelidir. Ayrıca finansal sıkıntıların giderilmesi, hijyen tedbirlerinin sağlanması, sağlık hizmeti gibi temel haklara erişimin aksamadan yürütülmesi gibi konularda mültecilerin ihtiyaçlarını gözeten hizmetlerde ve sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmalıdır.

kaynakça

1. “3RP Regional Refugee and Resilience Plan”. (Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı). (Erişim tarihi: 21.04.2021). <http://www.3rpsyriacrisis.org/>.
2. Ağca, Merve. “Göç Yönetiminin Yeni Aktörleri Olarak Yerel Yönetimler: İstanbul Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi”. İstanbul Üniversitesi. 2019. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET001056.pdf>.
3. AIDA (The Asylum Information Database). “Housing Turkey” (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://asylumineurope.org/reports/country/turkey/content-temporary-protection/housing/>.
4. Anadolu Ajansı. “İçişleri Bakanı Soylu: Ağrı-İran sınırındaki 81 kilometrelik güvenlik duvarı çalışmasının tamamlandığını duyurdu”. 04.12.2020. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/icisleri-bakani-soylu-agri-iran-sinirinda-81-kilometrelik-guvenlik-duvari-projesi-sona-erdi/2065543>.

5. Balcioğlu, Zeynep. "Local Bureaucracy in Migration Governance: The Case of Istanbul". TESEV. 2020. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.tesev.org.tr/en/research/local-bureaucracy-in-migration-governance-the-istanbul-sample/>.
6. Boustani, Marwa, Carpi, Estella, Gebara, Hayat ve Mourad, Yar. Responding to the Syrian crisis in Lebanon Collaboration between aid agencies and local governance structures. Working Paper. London. IIED, 2016. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<http://pubs.iied.org/10799IIED>.
7. Demographia World Urban Areas 16th Annual Edition. June 2020. (Erişim tarihi: 11.05.2021). <https://web.archive.org/web/20201211145658/http://www.demographia.com/db-worldua.pdf>.
8. Erdoğan, M. Murat ve Eminoğlu, Nihal. "Ulusal ve Uluslararası Düzeyde Göç, Göç Yönetimi ve Göç Hukuku". (Yayınlanmamış Çalışma). 2020.
9. Erdoğan, M. Murat, Eminoğlu, Nihal, Unutulmaz, Onur, Haji Mohamad, Tülin, Aydın, Deniz ve Unal, Yavuz. "Küçükçekmece'de Yerel Halk ve Suriyeliler İhtiyaç Analizi ve Algı Araştırması". 2021. (Erişim tarihi: 21.07.2021).
<https://kucukcekmece.istanbul/Content/dosya/31749/kucukcekmece-de-yerel-halk-ve-suriyeliler-ihhtiya-nc-analizi-ve-almi-arastirmasi-6.pdf>.
10. Erdoğan, M. Murat ve Çorabatır, Metin. "Qudra Program Research Panel: Demographical Development of the Syrian Refugee Population and its Potential Impacts on The Education, Employment and Municipality Services in Turkey in Near Future". 2019. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
https://39930e27-562f-45ee-8eca-5a5dea2fbdb6.filesusr.com/ugd/c99bb3_7d090800022a4a33a4a13a781c5aa19e.pdf?index=true.
11. Erdoğan, M. Murat. "Kopuş'tan 'Uyum'a Kent Mültecileri | Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği". İstanbul: MBB Kültür Yayınları, 2017. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/dcc6a30e-e9ed-4e99-920b-cdfa7544e370.pdf>.
12. Erdoğan, M. Murat. "Securitization from Society' and 'Social Acceptance': Political Party-Based Approaches in Turkey to Syrian Refugees". Uluslararası İlişkiler, Vol. 17, No. 68 (2020): 73-92, doi: 10.33458/uidergisi.883022.
13. Erdoğan, M. Murat. Suriyeliler Barometresi-2019. Ankara: Orion Yayınevi, 2020.
14. Erdoğan, M. Murat. Urban Refugees From "Detachment" to "Harmonization" - Syrian Refugees and Process Management of Municipalities: The Case of Istanbul. İstanbul: Marmara Municipalities Union Publications, 2017. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/69d13b46-9e36-4d95-9940-5b88bea867dc.pdf>.
15. Fisher-Williamson, Abigail. Welcoming New Americans? Local Governments and Immigrant Incorporation. Chicago. The University of Chicago Press, 2018.
16. GİGM. "Geçici Koruma İstatistikleri". (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

17. GİGM. “Geçici Koruma Yönetmeliği”. 2014. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>.
18. GİGM. “İkamet İzinleri İstatistikleri”. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>.
19. GİGM. “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol”. 1967. (Erişim tarihi: 21.04.2021)
<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOKOLU.pdf>.
20. GİGM. “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme”. 1951. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Iliskin-Sozlesme.pdf>.
21. GİGM. “Uluslararası Koruma İstatistikleri”. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>.
22. GİGM. “Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı”. 2020. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.goc.gov.tr/uyum-strateji-belgesi-ve-ulusal-eylem-planı>.
23. International Labour Organization (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü-ILO). “ILO’s support to refugees and host communities in Turkey”. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_379375/lang-en/index.htm.
24. IOM & GİGM. “Baseline Assessment 24 Provinces of Turkey”. September-November 2018. (Erişim tarihi: 02.11.2021).
<https://dtm.iom.int/reports/turkey-baseline-assessment-turkey-24-provinces-september-november-2018>
25. IOM & GİGM. “Baseline Assessment in Istanbul Province”. Analysis Report. May-July 2019. (Erişim tarihi: 02.11.2021).
https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/IST_Baseline_Assessment_Phase5_ENG_29012020.pdf.
26. IOM. “Göçmen Mevcudiyet Tespiti Programı”. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://turkey.iom.int/tr/gocmen-mevcudiyet-tespiti-programı>.
27. IOM. “Migrant Presence Monitoring”. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://turkey.iom.int/migrant-presence-monitoring?page=1>.
28. İBB. “2020-2024 Stratejik Planı”. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.ibb.istanbul/Uploads/2020/2/İBB-STRATEJİK-PLAN-2020-2024.pdf>.
29. İNGEV. Suriyeli İşletmeler Veri Tabanı Güncelleme. Haziran 2021.
30. Kaya, Ayhan, Weidinger, Tobias ve Yılmaz-Elmas, Fatma. MATILDE Tarımsal ve Dağlık Bölgelerde Mekânsal Özellikler ve Uluslararası Göçmenlerin Dağılımı: Bursa ve Karacabey Özelinde Türkiye. 16 Temmuz 2020. (Erişim tarihi: 01.06.2021).
<https://marmara.gov.tr/wp-content/uploads/2021/02/Matilde-Raporu-TR.pdf>.
31. Kaya, Ayhan. “A Tale of Two Cities: Aleppo and Istanbul.” European Review 25, no. 3 (2017): 365–87. doi:10.1017/S1062798717000084.

32. MBB Göç Platform Bülteni. Sayı 11. Temmuz-Eylül 2020. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2020/08/31/833d8911-8784-4b96-99d2-86f983f3a637.pdf>.
33. MBB, Marmara Bölgesi Mekânsal Gelişme Stratejik Çerçeve Belgesi (MŞÇB). İstanbul: MBB Kültür Yayınları, 2021. (Erişim tarihi: 01.11.2021). <https://mbbkulturyayinlari.com/?s=mscb>.
34. Official Journal of the European Union. "Agreement between the European Union and the Republic of Turkey on the readmission of persons residing without authorisation". (Erişim tarihi: 21.04.2021). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0507\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0507(01)&from=EN)
35. Özçürümez, Saime ve İçduygu, Ahmet. "Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme: Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye". İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınevi, 2020.
36. Polat, Rabia Karakaya, Lowndes, Vivien. "How does multi-level governance create capacity to address refugee needs, and with what limitations? An analysis of municipal responses to Syrian refugees in Istanbul". Journal of Refugee Studies, 2021, feab101. (Erişim tarihi: 15.10.2021). <https://doi.org/10.1093/jrs/feab101>.
37. Şeker, Murat, Ozan, Cenk ve Yaman, Berna. "Yerelleşen İnsani Gelişme". İnsani Gelişme Endeksi. İNGEV. 2020. (Erişim tarihi: 21.04.2021). https://ingev.org/raporlar/Yerellesen_Insani_Gelisme.pdf.
38. T. C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. "Türkiye Cumhuriyeti ile Katılım Ortaklığında Yer Alan İlkeler, Öncelikler, Ara Hedefler ve Koşullara İlişkin 8 Mart 2001 tarihli Konsey Kararı. 2001/235/AT. (Erişim tarihi: 21.04.2021). https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/Kob/Turkiye_Kat_Ort_Belg_2001.pdf.
39. T. C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı' ile 'Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı". 2001.(Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.ab.gov.tr/58.html>.
40. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. "5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu". 2004. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>.
41. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. "5393 Sayılı Belediye Kanunu". 2005. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>.
42. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. "6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu". 2013. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>.
43. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. "6575 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik". 2016. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf>.

44. T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. “Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik”. 2007. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=11125&MevzuatTertip=5>
45. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yabancıların Çalışma İzinleri”. (Erişim tarihi: 05.05.2021).
<https://www.csgb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/>
46. T.C. İçişleri Bakanlığı. Türkiye’nin Nüfus Haritası. 11.07.2019. (Erişim tarihi: 31.05.2021).
<https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-nufus-haritasi>.
47. TÜİK. ADNKS sonuçları. İl ve ilçelere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı”. 2020. (Erişim tarihi: 31.05.2021).
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonucolari-2020-37210>.
48. TÜİK. ADNKS sonuçları. İl ve ilçelere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı”. 2018.
49. Türk Kızılay. “Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı Teknik Analiz Raporu. Temel İhtiyaç Yardımından Geçim Kaynaklarına Geçiş”. 2019 Birinci Çeyrek. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://platform.kizilaykart.org/tr/Doc/rapor/SUY%20Programi%20Teknik%20Analiz%20Raporu.pdf>.
50. Türk Kızılay. “Kızılaykart Programları: Aylık T-SUY Projesi İnfografiği”. Temmuz, 2021. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
https://platform.kizilaykart.org/tr/Doc/rapor/T-SUY_Infografik_Temmuz_2021_TR.pdf.
51. Türk Kızılay. “Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu”. Şubat 2021. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/subat-2021-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-29-03-2021-98097072.pdf>.
52. Türk Kızılay. “Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu”. Haziran 2021. (Erişim tarihi: 21.07.2021).
<https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/haziran-2021-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-03-08-2021-13440098.pdf>.
53. Türk Kızılay. “Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY)”. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://platform.kizilaykart.org/tr/SEY.HTML>.
54. UNDP. “Municipal Forum 2019 Summary Report”. (Gaziantep Bildirgesi). (Erişim tarihi: 21.04.2021).
https://www.tr.undp.org/content/turkey/en/home/library/syria_programme/Municipal-Forum-2019-Event-Summary-Report.html.
55. UNDP. “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”. (Erişim tarihi: 21.04.2021).
<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>.
56. UNHCR. “Figures at a Glance”. (Erişim tarihi: 21.07.2021).
<https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>.
57. UNHCR. “Global Compact on Refugees”. (Küresel Mülteci Mutavakatı). 2018. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.unhcr.org/5c658aed4.pdf>

58. UNHCR. "Operational Data Portal: Mapping of Municipal Support by Partners". (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://data2.unhcr.org/en/dataviz/75?sv=4&geo=113>.
59. UNHCR. "Operational Situation". (Erişim tarihi: 21.07.2021). <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>.
60. UNHCR. "Syria emergency". (Erişim tarihi: 21.07.2021). <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>.
61. UNHCR. "UNHCR Türkiye İstatistikleri". (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>.
62. UNICEF. "Şartlı Eğitim Yardımı Programı (Ş.E.Y)". (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://www.unicef.org/turkey/sartli-egitim-yardimi-programi-sey>.
63. Üstübici, Ayşen. 'Street-level justifications': Service providers mediating refugee reception in the urban context of Istanbul. *Journal of Refugee Studies*, 2020, feaa061. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa061>.
64. V. Del Carpio, Ximena ve Wagner, Mathis. "The Impact of Syrians Refugees on the Turkish Labor Market". Policy Research Working Paper 7402. World Bank Group. 2015. (Erişim tarihi: 21.04.2021). <http://documents.worldbank.org/curated/en/2015/08/24946337/impactsyrians-refugees-turkish-labor-market>.

KÜLTÜR YAYINLARI

www.marmara.gov.tr